Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

Historie/Obecné dějiny

Rigorózní práce

Oto Mestek

Provincie *Gallaecia* za vlády Suebů a Vizigótů:

Transformace společnosti na přelomu antiky a středověku

The Province of Gallaecia during the Reign of Suebi and Visigoths:

Transformation of Society between Antiquity and the Middle Ages

Bojov 2023

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titul.

V Praze dne 27. ledna 2023

.....

Oto Mestek

Abstrakt:

Během reforem císařů Diokleciána a Konstantina Velikého byla na přelomu 3. a 4. století vytvořena nová římská provincie *Gallaecia* nacházející se na severozápadním cípu Pyrenejského poloostrova. Roku 411 se jí zmocnili barbarské kmeny Suebů a Hasdingů a římská vláda nad ní ztratila kontrolu. Zatímco Hasdingové odešli pryč, Suebové si v provincii vytvořili vlastní království. Jejich králové a válečníci se podíleli na proměně provincie během období, které považujeme za přelom antiky a středověku. Suebským králům se podařilo poté, co přijali ortodoxní křesťanství, zreorganizovat galicijskou biskupskou strukturu a dovolili své zemi pokračovat v římské středozemním obchodu. Následně roku 585 suebskou *Gallaecii* dobyl vizigótský král Leovigild a začlenil ji jako provincii do svého království. V *Gallaecii* tak můžeme sledovat vizigótské období, které zde trvalo až do příchodu Arabů. Práce se věnuje snaze zachytit regionální transformaci během tohoto přelomového období. Sleduje politický, společenský a hospodářský vývoj *Gallaecie* během éry vlády suebských a vizigótských králů.

Abstract:

During the reforms of emperors Diocletian and Constantine the Great, the new Roman province of *Gallaecia* was created at the turn the 3rd and 4th centuries located at the northwestern tip of the Iberian Peninsula. In 411 it was seized by the barbarian tribes of the Suebi and the Hasdingi and the Roman government lost control of it. While the Hasdingi left, the Suebi created their own kingdom in the province. Their kings and warriors played essential role in the transformation of the province during the period which we consider to be the transition from the classical antiquity to the Middle Ages. The Suebic kings, after converting to orthodox Christianity, managed to reorganize the Galician episcopal structure and allowed their country to continue the Roman Mediterranean trade. Subsequently, in 585, Suebic Gallaecia was conquered by the Visigothic king Leovigild and incorporated as a province into his kingdom. Gallaecie thus traces the Visigothic period which lasted there until the arrival of the Arabs. This thesis seeks to capture and describe the regional transformation during this transitional period. It traces the political, social, and economic development of Gallaecia during the era of the Suebic and Visigothic kings.

Klíčová slova:

Gallaecia, Galicie, Suebové, Vizigóti, pozdní antika, raný středověk, transformace společnosti, stěhování národů

Key words:

Gallaecia, Galicia, Suebi, Visigoths, late antiquity, the Early Middle Ages, transformation of society, Migration period

Obsah

1 Úvod ... 9

2 Prameny a literatura ... 15

2.1 Prameny ... 15

2.2 Současná literatura ... 21

3 Výchozí stanoviska ... 26

3.1 Provincie *Gallaecia* ... 26

3.2 Kmen Suebů ... 29

3.3 Vizigóti ... 32

4 Království Suebů v Hispánii ... 34

4.1 Království během 5. století ... 34

4.1.1 Vznik suebského království a vláda krále Hermericha ... 34

4.1.2 Expanze suebského království napříč Hispánií ... 40

4.1.3 Rozpad království a vzájemné boje mezi Sueby ... 44

4.2 Poslední léta suebského království ... 47

4.2.1 Temné období ... 47

4.2.2 Katolizace Suebů a králové 6. století ... 50

4.2.3 Král Miro a konfrontace s Vizigóty ... 53

5 Leovigildovo dobytí království Suebů ... 58

5.1 Tažení roku 585 ... 58

5.2 Leovigildovi ariánští biskupové ... 61

5.3 *Gallaecia* a Suebové za vlády Rekkareda ... 63

6 Vláda vizigótských králů nad *Gallaecií* ... 66

6.1 Tažení proti Asturům a Runconům ... 67

6.1.1 Runconi a kraj *Bergidensis* ... 68

6.1.2 Pacifikace hispánského severozápadu ... 70

6.2 Galicijské povstání za vlády krále Chintily ... 74

6.2.1 Podklady pro povstání a dopis biskupa Fructuosa ... 74

6.2.2 Rekonstrukce galicijského povstání ... 78
6.2.3 Důsledky a ozvěny povstání v *Gallaecii* ... 81
6.3 Provincie za vlády posledních vizigótských králů ... 86
6.3.1 Rekkeswinthovy administrativní reformy a *dux* Dogilanus ... 86
6.3.2 *Gallaecia* v legislativě králů Wamby a Erwiga ... 90
6.3.3 Král Witiza v Tude ... 93
7 Obyvatelstvo *Gallaecie* ... 99
7.1 Osídlení a jeho formy ... 99
7.2 Lokální elity a jejich vývoj ... 104
7.2.1 *Nobiles*, senátoři a biskupové, elity 4. a 5. století ... 104
7.2.2 Vládnoucí vrstvy barbarských království ... 109
7.2.3 Suebské a vizigótské elity v *Gallaecii* ... 114
7.3 Suebové ... 120
7.4 *Parochiale suevum* ... 124
8 Stav hospodářství na území *Gallaecie* ... 129
8.1 Hospodářství v římské provincii ... 129
8.2 Ražba vizigótských mincí v *Gallaecii* ... 135
8.2.1 Mincovny ... 136
8.2.2 Snahy o vysvětlení galicijských ražeb ... 138
8.3 Změny v galicijském hospodářství ... 142
8.3.1 Vývoj agrární sféry ... 143
8.3.2 Dálkový obchod po zmizení římské vlády ... 149
9 Proměna církevní struktury za vlády Vizigótů ... 154
9.1 Církev, biskupové a *Gallaecia* ... 154
9.1.1 Formování galicijské církve ... 154
9.1.2 Biskupství v suebském království ... 158
9.2 Galicijští biskupové na církevních koncilech ... 160
9.2.1 *Gallaecie* v rámci jednání 3. a 4. toledského koncilu ... 161

9.2.2 Koncily v letech 653 až 666, problémy a skandály *Gallaecie* 165
9.2.3 Toledské koncilu z konce 7. století 169
9.3 Církevní problémy na lokální úrovni 171
9.4 Monastické hnutí napříč *Gallaecií* 176
9.4.1 Působení biskupa Fructuosa 177
9.4.2 Galicijské „rodinné“ kláštery 179
10 Strukturální transformace společnosti 183
10.1 Administrativní vývoj *Gallaecie* 183
10.1.1 Římská a suebské *Gallaecie* 184
10.1.2 Vizigótská správa nad provincií 187
10.2 Přelomový okamžik kolem roku 640 193
10.3 Sociální změny ve vizigótském období 200
11 Závěr 207
Seznam zkratek 212
Seznam použitých pramenů a literatury 213
Prameny 213
Literatura 221

1 Úvod

Hispánská provincie *Gallaecie* představuje vskutku ojedinělý a zajímavý prostor, kde se dají zkoumat procesy a transformativní změny, které provázely zánik západořímské říše a utváření nové středověké Evropy. Španělský archeolog José Sánchez Pardo sám tvrdí, že pozdně antická *Gallaecia* nám dnes slouží jako „laboratoř" pro výzkum různých tehdejších socio-politických procesů[1]. Jednalo se o provincii na severozápadním cípu Pyrenejského poloostrova a díky jejímu umístění a i nepříliš rozvinutému místnímu hospodářství, jež zaostávalo za římskými středomořskými provinciemi, ji dnes můžeme považovat za jednu z periferií římského světa.

Tato práce vznikla jako sekundární projekt při psaní mé, zatím nedokončené, disertační práce *Zánik regna: Elity a kmenové vnímaní v raném středověku*. Původním záměrem bylo na případě suebské *Gallaecie* a jejího obsazení Vizigóty roku 585 vykonstruovat ideální typ dle pojetí německého sociologa Maxe Webera pro popis modelu zániku raně středověkého království. Toto období dějin Pyrenejského poloostrova je zachyceno dostačujícím množstvím písemných pramenů, včetně narativních, legislativních a církevních textů, k tomu, aby bylo dost dobře možné provést výzkum událostí a procesů, které probíhaly při zničení suebského království a následně jeho začlenění jakožto nové provincie do vizigótského státu.

Avšak s narůstajícím množství písemného materiálu a pod vlivem dalších podnětů došlo k vytvoření práce tohoto rozsahu a věnující se celé *Gallaecii* během 5. a 7. století, nikoliv jen přelomovému okamžiku kolem roku 585, který dělil suebské a vizigótské panství nad touto bývalou římskou provincií. Ovlivněn již starší a v lecčems překonanou prací belgického historika Henriho Pirenna a současnou, značně rozsáhlou prací britského historika Chrise Wickhama[2] jsem se rozhodl práci rozšířit a pokusit se v ní zachytit celkový vývoj galicijského prostoru během období přelomu antiky a raného středověku. Pirennův i Wickhamův výzkum měl však celoevropský rozsah a oba se ve svých publikacích snažili popsat vývoj společnosti, který následoval po pádu západořímské říše v 5. století. Ač Pirenne ve své době neměl k dispozici stejné archeologické objevy, jaké máme my dnes, a musel se tak spoléhat na písemné prameny z merovejského galského prostoru, jeho publikace

[1] SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, *Iglesias y dinámicas sociopolíticas en el paisaje gallego de los siglos V-VIII*, s. 43.
[2] PIRENNE, Henri, *Mahomet et Charlemagne,* Paris 1937 a WICKHAM, Chris, *Framing the Early Middle Ages: Europe and the Mediterranean 400–800*, Oxford 2005.

Mahomet et Charlemagne definovala směřování dalšího historického výzkumu na poli přelomu antiky a středověku. Díky němu nyní hledáme prvky kontinuity mezi římským světem a raně středověkými germánskými království, zatímco jeho předchůdci měli ve zvyku zveličovat míru úpadku římského civilizace a kultury. Wickhamova práce nám přináší velmi komplexní komparaci jednotlivých post-římských oblastí včetně Hispánie, Británie, Itálie, Afriky či Egypta a studuje taková témata jako vývoj státu, změny v aristokratických mocenských strukturách a působení zemědělské venkovské společnosti na přelomu epoch. Právě obšírnost a kvalita pramenného výzkumu Wickhamovy studie jí dodávají dostatečnou váhu a vliv, aby v současné době významným způsobem mohla inspirovat další badatele zkoumající transformace raně středověké Evropy. Na druhou stranu Wickhamova práce není tak často citována, jak by si zasloužila, patrně kvůli své značné rozsáhlosti.

Nechci se však věnovat této problematice na celoevropské úrovni, tj. v rámci všech bývalých regionů římské říše, tak jako Pirenne a Wickham. Zkoumání zániku římské říše a zformování nových nástupnických království v kvalitě odpovědného a seriózního badatele je práce na desetiletí. Odpovědi na některé naše otázky se nám pravděpodobně nikdy nepodaří zcela uspokojivě připomenout. Pro komplexnost takového tématu jako transformace římského světa v raně středověkou Evropu svědčí i to, že německý historik Alexander Demandt v jedné ze svých knih uvádí 210 důvodů, které se podílely na kolapsu římské říše[3]. Kratší práce vedou ke generalizacím a mají tendenci opomenout některé elementy historického vývoje Evropy té doby. Autor v nich často také nemá dost prostoru zdůraznit, že tyto společenské procesy, které transformovaly římské svět ve svět středověký, probíhaly v různých regionech různou rychlostí a každý z římských regionů měl svá specifika, jež se občas v těchto pracích ztrácejí.

Z toho důvodu jsem se rozhodl věnovat prostoru jediné římské provincie, a to *Gallaecia* rozkládající na území dnešního španělského autonomního společenství Galicie a portugalského regionu Norte. Pokud bych chtěl definovat záměr této studie, je jím snaha zachytit vývoj *Gallaecie* od 5. století do konce 7. století. Studované období je tak ohraničeno příchod dvou cizích entit na Pyrenejských poloostrov, a to příchodem kmenů Alanů, Suebů a Vandalů z Galie v roce 409 a invazí Arabů z Afriky roku 711. Zaměříme se tak postupně na politické dějiny *Gallaecie*, jež si můžeme rozdělit na suebské a vizigótské období, vývoj lidského osídlení této provincie, změny v hospodářství a dálkovém obchodu a konečně i postupné vytváření církevních struktur v *Gallaecii*.

[3] DEMANDT, Alexander, *Der Fall Roms*, s. 695.

Vybraná témata reflektují možnosti pramenů, které máme my dnes k dispozici, ať již se jedná o dochované texty či naopak o objevy učiněné archeology. Naše znalosti transformací jednotlivých regionů jsou předdefinovány prameny. Z tohoto důvodu jsou i obtížné komparace jednotlivých post-římských oblastí, neboť pramenná materie není všude stejná. Závisí však na nás historicích, jaké budeme danému prameni pokládat otázky. Můžeme tak stejnému textu položit několik zcela odlišných otázek z různých tematických okruhů. Z toho důvodu se můžou některé kapitoly jevit podobně a opakující totéž, jelikož vycházejí z analýzy stejných pramenných textů. Například hagiografický text z konce 7. století *Vita sancti Fructuosi*[4] je jediným písemným pramenem zachycujícím život ve vizigótské *Gallaecii* a nutí nás tak přímo se ho tázat na lecjaké otázky. Může pro nás sloužit jako pramen pro administrativní organizaci *Gallaecie*, pro galicijskou mocenskou strukturu, fungování místní církve, obchodní kontakty či vztah mezi provincií a královským městem Toledem. Musíme však zachovat určitou míru kritičnosti a uvědomit si, že takto získané odpovědi představují pouze jakousi potencialitu tehdejších událostí a procesů.

Historik se tak vždy pohybuje mezi dvěma extrémy, a to optimistickou naivitou a bezbřehou důvěrou v pramen na jedné straně a pesimistickou kritičností a zpochybňování dochovaných informací na straně druhé. Oba extrémy historikovi brání v práci, jelikož první případ mu brání v objektivním a vědeckém zkoumání, druhý případ jeho práci zastaví celkově. Musíme se tak rozhodnout v tom, jakou máme odvahu našim pramenům důvěřovat. V případě Hispánie pod vládou Suebů a Vizigótů jsou narativní prameny zastoupeny velmi stručnými kronikami, avšak máme k dispozici větší množství legislativní a církevních textů. Ty však v raně středověkém období můžou mít demonstrativní či deklarativní charakter a vypovídají spíše o intenci či ideálu a nepříliš neodráží reálný stav věcí. Historika by měla definovat právě jeho schopnost zaujmout postoj o relevanci dostupných informací na základě kritické úvahy. Zvláště v případě témat z období raného středověku musí umět i maximalizovat svoje zisky, doslova „vydolovat“ co nejvíce z dochovaných textů. I zde je však zapotřebí kritické opatrnosti a nehledat v textech informace, které v nich zkrátka nejsou.

Metodologickým obtížím práce čelí i při snaze využít nejnovější poznatky z archeologie a příbuzných oborů, jako je numismatika, paleoantropologie a epigrafika. Z důvodu, že jsem pouze historikem a nedisponuji archeologickým vzděláním, nejsem

[4] *Vita sancti Fructuosi*, in: Patrologia Latina LXXXVII, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1863.

schopen archeologické výzkumy kriticky hodnotit a pouze přebírám jejich vypracované závěry. Archeologie však v období několika posledních desetiletí prošla značným vývojem, a to nejen skrze používání nových metod a technologií, ale současní archeologové si kladou zcela jiné otázky než jejich předchůdci. Právě aplikování recentních archeologických výzkumů do historiografického bádání může být jednou z cest, jak posunout studium raného středověku. Archeologie je však vědou daleko dynamičtější než historiografie. Díky pokračujícím výzkumům a novým objevům mohou archeologové přehodnotit svoje postoje a názory v mnohem kratším časovém období než historikové. Pokud chceme použít za příklad naši *Gallaecii* či celou vizigótskou Hispánii, můžeme se podívat na neustále rostoucí počet vizigótských zlatých mincí, kdy s každou nově objevenou mincí se mění statistiky týkající se vizigótské numismatiky[5].

Obtížím, kterým čelíme při využívání archeologických objevů při studie historie, je i nemožnost bezpečně spojit konkrétní nálezy s konkrétními zprávami z nám dostupných dobových textů. Zvláště, pokud se zabýváme studiem procesů, které oddělovaly antiku od středověku, narazíme na ještě větší problémy. U složitějších a déle trvajících procesů, pokud při jejich výzkumu chceme aplikovat poznatky z archeologie i historiografie, dostáváme se občas do situací, ve kterých nedovedeme objektivně posoudit kauzalitu daných procesů. Právě při transformaci společnosti nám dva tak protichůdné principy, jako je příčina a následek mohou splývat. Je zhoršení životní situace detekovatelné archeology příčinou politické nestability, o které se píše v dobových kronikách, či obráceně?

Nyní však, když jsme si uvědomili obtíže, kterým budeme čelit, vraťme se zpět k provincii *Gallaecie*. Studium transformace pozdně antické společnosti, pokud se mu věnujeme lokálně, přináší možnost konkrétnějšího výzkumu a uvádění zcela konkrétních, ilustrativních případů. Zbavíme se tak obecných tvrzení o zániku západořímské říše a tezí, o kterých víme, že neplatily obecně. Tento přístup přes popis jednotlivých římských provincií či větších územních celků umožňuje všímat si regionálních rozdílů. Koneckonců i velké sborníky věnující se této problematice, které mají společné to, že za nimi stojí osoba rakouského historika Waltera Pohla, dělí své příspěvky geograficky a nikoliv

[5] Pro srovnání: MILES, George, *The Coinage of the Visigoths in Spain: Leovigild to Achila II*, New York 1952; PLIEGO VASQUEZ, Ruth, *La moneda visigoda I: Historia monetaria del reino visigodo de Toledo (c. 569–711)*, Sevilla 2009 a KURT, Andrew, *Minting, State, and Economy in the Visigothic Kingdom: From Settlement in Aquitaine throught the First Decade of the Conquest of Spain*, Amsterdam 2020.

tematicky[6]. Práce tohoto typy je pro jednoho badatele i mnohem snadnější, co se týče pramenů, a i časově méně náročná. Chris Wickham sám v úvodu do své studie přiznává, že mu práce zabrala sedm let.

Omezit se však pouze na region *Gallaecie* však vyústilo dle mého názoru i v jednu ze slabin této práce. Tím, že výzkum podobného rozsahu nebyl proveden v ostatních vizigótských hispánských provincií, je sice možné pokusit se pochopit a popsat společenský vývoj *Gallaecie*, ale již není možné ho porovnat s vývojem v ostatních provincií. Nemůžu tak s klidným svědomím prohlásit popisované jevy za specifické a endemické pro *Gallaecii*, i když některé z nich takové mohou být. *Gallaecia* byla přece jenom značně svébytnou částí Hispánie a od ostatních provincií se odlišovala 174 letou existencí samostatného suebského království, které zde vzniklo ještě dřív, než na poloostrov pronikli daleko známější Vizigóti. Kromě jiného politického vývoje se *Gallaecia* lišila od zbylých hispánských provincií i jinými přírodními a demografickými podmínkami.

Pro Galicii jsou typické velké skalnaté nálevkovité zálivy, které jsou zároveň říčními ústími do moře. Geografie nazývá tyto útvary estuáry a konkrétně v Galicii se zálivy na jejím západním pobřeží označují jako Rias Baixas a na severním pobřeží Rias Altas. Galicijské zálivy se vyznačují velkou biodiverzitou a umožňují tak místnímu obyvatelstvu věnovat se intenzivně rybolovu. Většina území Galicie je hornatá a v dnešní době porostlá hlubokými lesy. Galicijské hory nebývají vyšší než 1 000 m. n. m., avšak římská *Gallaecia* zahrnovala i španělské regiony Asturie a Kastilii a Leon, kde leží Kantaberské pohoří s vrcholky vyššími než 2 000 metrů nad mořem. V Galicii se nachází i celá řada řek a menších říček, z nichž nejvýznamnější je řeka Miño a její přítok Sil. Suebové však během svého panování v *Gallaecii* ovládali i dolní tok mohutné řeky Duero. Galicijské řeky však charakterizují velmi strmé skalnaté břehy, což znamená, že vhodná místa pro osídlení se nacházejí primárně v pobřežních oblastech a v několika málo rozlehlých širokých údolích, z nichž nejzajímavější z hlediska historie je dnešní El Bierzo. Krajina portugalského Região do Norte se jen málo liší od španělské Galicie. Opět se jedná o zalesněný horský region protkaný říčními údolími

[6] Jedná se o sborníky: POHL, Walter, REIMITZ, Helmut (ed.), *Strategies of Distinction: The Construction of Ethnic Communities, 300–800*, Brill 1998; POHL, Walter, WOOD, Iand, REIMITZ, Helmut (ed.), *The Transformation of Frontiers: From Late Antiquity to the Carolingian*, Brill 2001; GOETZ, Hans Werner, JARNUT, Jörg, POHL, Walter (ed.), *Regna and Gentes: The Relationship between Late Antique and Early Medieval Peoples and Kingdoms in the Transformation of the Roman World*, Brill 2003 a POHL, Walter, GANTNER, Clemens, GRIFONI, Cinzia, POLLHEIMER-MOHAUPT, Marianne (ed.), *Tranformations of Romanness: Early medieval Regions and Identities*, Berlin 2018.

Ač práce nemá jednoduchou badatelskou otázku s otazníkem, klade si za úkol sledovat oblast římské provincie *Gallaecia* během 5. až 7. století. Její snahou je popsat politický, hospodářský, demografický a církevně-administrativní vývoj této provincie a snažit se jej pochopit v rámci regionu. Již několikrát zmíněný termín „transformace“ se tak možná bude jevit jako nadnesený, protože víme, že řada bývalých západořímských provincií po pádu impéria udržovala v chodu římské instituce i vyvinuté společenské mechanismy. Prostor můžeme vnímat jako ekosystém, jehož rovnováhu a fungování ovlivňují drobné a často nepříliš patrné změny, na které se on snaží reagovat. Jako historici také čelíme tomu, že velké politické změny se nám dnes jeví mnohem významnější, než mohly být ve své době.

2 Prameny a literatura

„*Historia est narratio rei gestae, per quam ea, quae in praeterito facta sunt, dinoscuntur. Dicta autem Graece historia ἀπὸ τοῦ ἱστορεῖν, id est a videre vel cognoscere. Apud veteres enim nemo conscribebat historiam, nisi is qui interfuisset, et ea quae conscribenda essent vidisset. Melius enim oculis quae fiunt deprehendimus, quam quae auditione colligimus*."

„Historie je vyprávění o věcech, které se udály, a skrze ni je poznáváno to, co se stalo v minulosti. Historie se nazývá podle řečtiny *ἀπὸ τοῦ ἱστορεῖν*, to znamená vidět nebo vědět. Totiž u předchozích generací nikdo nesepsal historii, aniž by jí nebyl přítomný, a to, co popisoval, neviděl. Neboť lépe to, co se děje, vnímáme očima, než abychom se o tom dověděli pouze ušima."

ISIDORUS HISPALENSIS, *Etymologiae,* I, 12, 1.

2.1 Prameny

Při dokončování této práce jsem napočetl přibližně 110 použitých pramenných textů. Řada z nich však se suebsko či vizigótskou *Gallaecií* souvisí pouze okrajově či vůbec, při představení pramenů se tak zaměřím pouze na ty, které z provincie přímo pocházejí. V úvodu bylo naznačeno, a ještě několikrát to bude zopakováno v následujících kapitolách, že *Gallaecie* byla patrně nejchudší a nejméně urbanizovanou provincií poloostrova a je zcela legitimní si ji představit jako zaostalou periferii Hispánie.

Přesto však se provincie vyznačovala intenzivní literární činností a zdejší intelektuálové rozhodně nelenili a nenechali se zastrašit limity své domoviny. Do galicijské pramenné produkce tak můžeme zařadit kroniku biskupa Hydatia z Aquae Flavie, náš hlavní pramen pro události 5. století, následně několik moralistických spisů opata-biskupa Martina z Dumia, akta tří biskupských synod uskutečněných v Bracaře (dnešní Braga), kontroverzní církevní text *Parochiale suevum*, sbírku textů spojovaných s opatem-biskupem Fructuosem, jedním z nástupců Martina z Dumia. Mezi ně patří dvě mnišské řehole, další dva texty z klášterního prostředí, *Pactum* a *Consensoria monachorum*, a veršovaná báseň *Versiculi Fructuosi*. Fructuosovi je připisováno autorství všech těchto textů, avšak prokázat to zcela bezpečně nelze. Do korpusu Fructuosovských textů patří i jeho hagiografie *Vita sancti Fructuosi*, sepsaná krátce po biskupově smrti na konci 7. století ve vizigótské *Gallaecii*. Posledním autorem vizigótského období v *Gallaecii* byl místní poustevník Valerius z Bergida, z jehož pera mělo pocházet celkem sedm textů.

Jak je možné spatřit, *Gallaecia* disponuje solidní pramennou základnou a počet zde vzniklých textů může směle konkurovat dalším hispánským provinciím. Zdejší literární produkce se vyrovnala provincii *Carthaginiensis*, kde se konalo 18 toledských koncilů a několik zdejších biskupů se rovněž odhodlalo pro literární dráhu, i provincii *Baetica*, kde působili dva přední intelektuálové vizigótského období bratři Leander a Isidor. *Gallaecie* zcela předčila svého jižního souseda provincii *Lusitania*, která byla za doby impéria centrem poloostrova. Z éry Vizigótů a Suebů totiž máme z *Lusitanie* dochovány pouze dva texty, a to akta koncilu z Emerity uskutečněného roku 666 a hagiografický text *Vita sanctorum patrum Emeretensium*. *Gallaecie* sice byla pouhou periferií Hispánie, ale zato periferií nesmírně živou a nevykazující žádné známky intelektuální stagnace, tedy alespoň na poměry 6. a 7. století.

Události 5. století zaznamenává kronika biskupa Hydatia z Aquae Flaviae (dnešní Chavez). Ta pokrývá období let 379 až 469 a navazuje na starší církevní kroniky od Eusebia z Kaisareie a Jeronýma ze Stridónu. Sám Hydatius se narodil někdy kolem roku 400 v galicijském městě Lemica (dnešní Dino de Limia) a ještě jako mladý chlapec podnikl pouť za svatými místy a v Betlémě se setkal se svou literární inspirací svatým Jeronýmem. Později, někdy kolem roku 428, se stal biskupem ve městě Aquae Flavie a působil nejen jako duchovní vůdce své obce, ale i jako její politický představitel, který se aktivně angažoval při odporu vůči barbarským Suebům. Na sklonku svého života sepsal svoji kroniku[7], která, i když si všímá některých celoevropských událostí jako třeba Attilových tažení, se soustředí na události v Hispánii, potažmo přímo v *Gallaecii*. Pokud by se Hydatiův text nedochoval, patrně bychom žádné dějiny Suebů neměli. Jde o jedinečný pramen, jehož význam pro 5. století je nedozírný. Kronika jasně stanovuje antagonický vztah mezi domácími Římany a příchozími barbary, kteří sebou do Hispánie přinášejí zkázu a smrt. Hydatiův pohled na události, jejichž byl současníkem, byl značně pesimistický a někteří současní historici se domnívají, že míra destrukce způsobená barbary zachycená Hydatiem je značně nadnesená.

Ze závěrečných let suebského království, tj. z poloviny 6. století, se dochovaly spisy opata-biskupa Martina z Dumia. Jejich latinskou edici i anglický překlad připravil americký

[7] Kronika bude v práci citována jako HYDATIUS LEMICENSIS, *Chronicon* a její zpracované edice, se který tato studie pracuje, jsou *Hydatii Lemici continuatio chronicorum Hieronymianorum*, in: *Chronica minora (II)*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894 a bilingvní latinsko-anglická edice *The Chronicle of Hydatius and the Consularia Constantinopolitana: Two Contemporary Accounts of the Final Years of the Roman Empire*, (ed.) R. BURGESS, Oxford 1993.

medievalista Claude Barlow[8]. Martin pocházel z Panonie, kde v době jeho narození vládli králové z kmene Ostrogótů, své vzdělání patrně získal v Itálii a stejně jako Hydatiovi se mu podařilo během svého života navštívit poutní místa na východě. Někdy kolem roku 550 z nám neznámých důvodů se rozhodl odebrat do suebské *Gallaecie* a mezi heretickými barbary šířit ortodoxní učení církve[9]. Díky jeho evangelizační činnosti vyrostla v *Gallaecii* nová a ucelená biskupská organizace a rovněž vzniklo i nové klášterní biskupství Dumio, jež se stalo intelektuálním centrem provincie. Jeho texty se však příliš nevěnují historickým událostem, jedná se moralisticko-liturgická díla či překlady řeckých církevních textů. Pro studium galicijské společnosti mají větší význam text *De correctione rusticorum*, ve kterém Martin kritizuje pohanské přežitky na galicijském venkově, a text *Formula vitae honestae*, což je jakýsi morální a výchovný průvodce pro spravedlivého panovníka věnovaný suebskému králi Mironovi.

Do dnešních dnů se nám dochovala sepsaná akta tří galicijských biskupských koncilů, a to 1. bracarského koncilu z roku 561 a 2. bracarského koncilu z roku 572 uspořádaných suebskými králi a 3. bracarského koncilu uskutečněného roku 675 z popudu vizigótského krále Wamby. Biskupských setkání mohlo v *Gallaecii* proběhnout více, avšak vyhotovená akta z jejich jednání se nedochovala. Víme alespoň o katolické synodě v Bracaře v roce 447/448 či o koncilu v Lucu z roku 569. Texty koncilů jsou k dispozici v celé řadě edic včetně řady *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio* z 18. století vytvořené arcibiskupem Giovannim Mansim či v o století mladší španělské edici *Coleccion de cánones la iglesia Española* vydanou královskou akademií věd a editovanou Juanem Tejadou y Ramiro. V současné době se však nejčastěji historiky používá bilingvní španělsko-latinská edice *Concilios visigóticos e hispano-romanos* z roku 1963[10]. Akta koncilů mohou sloužit jako pramen pro studium církevní administrativy, personálního obsazení biskupských úřadů či dle nich můžeme sledovat soudobé společenské problémy, které se církev snažila řešit. Do skupiny textů církevní provenience patří i seznam farností suebského království *Parochiale suevum*[11]. Jedná se o text značně kontroverzní, dlouho považovaný za falzum. Od roku 1947 však historikové uznávají jeho pravost, nicméně *Parochiale* obsahuje pozdější

[8] *Martini episcopi Bracarensis opera omnia*, (ed.) C. W. BARLOW, New Haven 1950 a BARLOW, Claude (ed.), *Iberian Fathers, Volume 1: Martin of Braga, Paschasius of Dumium, Leander of Seville*, in: The Fathers of Church 62, Washington D.C. 1969.

[9] Jeho životem se například zabývá publikace LÓPEZ CARREIRA, Anselmo, *Martiño de Dumio: A creación dun reino*, Vigo 1996.

[10] *Concilios visigóticos e hispano-romanos*, J. VIVES GATELL (ed.), Barcelona-Madrid 1963.

[11] *Parochiale suevum*, in: *Itineraria et alia geographica*, CCSL 175, (ed.) E. FRANCESCHINI, R. WEBER, P. GEYER, Turnhout 1965.

interpolace, které značně znesnadňují práci s ním. Tyto textové úpravy a celá řada jiných církevních falz vznikla na Pyrenejském poloostrově během období *reconquisty*, kdy křesťané při postupu na jih proti muslimům obnovovali dávno zaniklá biskupství, mezi kterými pak vypukaly jurisdikční spory. Středověcí biskupové se snažili pro svoje tvrzení a nároky najít právní oporu ve vizigótském období, a pokud neexistovala, tak si ji vymysleli. Změny provedené v textu *Parochiale suevum* například měly pravděpodobně posílit pozici biskupa z Luga.

V suebském království se nepodařilo sepsat žádnou jejich vlastní historii či kroniku království. Pád jejich království tak zachycují pouze zahraniční zdroje. Jedná se o vizigótskou kroniku, jejímž autorem je opat Ioannes z Biclara, a dějiny Franků z pera francko-galského biskupa Řehoře z Tours[12]. Řehoř i Ioannes byli současníci zániku suebského království, avšak z toho důvodu, že oba představovali antagonický přístup k historiografii, jeden francký a druhý vizigótský, jejich pojetí suebské *Gallaecie* se lišila. Dílo s názvem *Historia Suevorum*[13] nám nepřináší žádné další či jinak podstatné informace. Jeho autorem je biskup Isidor ze Sevilly a společně se stejně krátkým textem *Historia Wandalorum* šlo o pouhé doplnění k jeho hlavní historické práci *Historia Gothorum*. Isidor tento spis napsal přibližně 40 let po pádu suebského království a plně odpovídá stylu Isidorových historických děl. Právě ač byl Isidor jako literát nesmírně aktivní, jeho spisy věnující se dějinám se vyznačovaly značnou strohostí a skromností. *Historia Suevorum* tak pouze představuje kompilaci starší Hydatiovy kroniky a pasáží týkajících se Suebů z kroniky Ioanna z Biclara.

Z období vizigótské vlády nad *Gallaecií* pocházejí spisy biskupa Fructuosa. Ten sám měl zajímavou a úspěšnou životní dráhu a můžeme jej považovat za nejvýznamnější a nejznámější osobnost vizigótské *Gallaecie*. Fructuosus pocházel z gótské velmožské rodiny, která se přestěhovala do *Gallaecie* někdy na začátku 7. století. Své vzdělání získal u biskupa Conantia z Asturicy a svoji kariéru započal zakládáním nových klášterů na rodových pozemcích v galicijském vnitrozemí. Tím si získal určitý věhlas, což mu umožnilo stát se opatem-biskupem v klášteru Dumio. Po skandálu biskupa Potamia se dokonce roku 655 stal biskupem v Bracaře a tím i metropolitou celé *Gallaecie*. Fructuosovy vlastní texty[14]

[12] GREGORIUS TURONENSIS*, Libri historiarum X,* in: *Gregorii Turonensis Opera*, MGH, Scriptores rerum Merovingicarum I/1, (ed.) B. KRUSCH, Hannover 1951 a IOANNES BICLARENSIS*, Chronica*, in: *Chronica minora (II)*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.

[13] ISIDORUS HISPALENSIS*, Historia Gothorum, Wandalorum, Sueborum*, in: *Chronica minora (II)*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.

[14] Fructuosovské řehole a k nim přidružené texty jsou obsaženy ve staré sérii pramenů Patrologia Latina LXXXVII, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1863 a v novějších edicích BARLOW, Claude, *The Latin Texts of the Regulae*

se věnují klášternímu prostředí. Patří sem mnišská řehole *Regula monachorum*, kterou sepsal pro kláštery jím založené. Další texty *Regula communis*, *Pactum* a *Consensoria* mohl Fructuosus vytvořit sám či jejich vypracováním pověřit někoho ze svého okolí a následně je ze své autority jakožto galicijského metropolity vnutit ostatním klášterům v *Gallaecii*. Krátce po biskupově smrti došlo i k sepsání jeho hagiografie *Vita sancti Fructuosi*.

Na příkladu Fructuosovských textů je vhodné si ukázat, jak je pro historiky podstatné pracovat se soudobými a kritickými edicemi pramenů. Právě většina středověkých církevních textů je k dispozici v ediční řadě *Patrologia latina* vytvořené v polovině 19. století francouzským knězem Jacquesem Paulem Mignem, či v případě církevních textů Hispánie jde o ještě starší řadu *España Sagrada* sestavenou augustiniánem Enriquem Flórezem[15]. Obě řady jsou již značně zastaralé a nelze je považovat ani za kritická vydání vhodná pro historiografický výzkum. To, co však zvyšuje oblibu těchto edicí, je jejich digitalizace a to, že jsou volně dostupné v internetovém prostředí. Oproti tomu nejnovější vydání církevních pramenů z řadu *Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum* (CSEL) a *Corpus Christianorum Series Latina* (CCSL) se dají hůře získat. Ukázkovým případem rozdílů v edicích můžou být verše připisované biskupu Fructuosovi. Starší vydání obsahují podobu textu „*pontifex sola*" či *„at Lupus, Brutioque tui germani*", což nové vydání upravuje na „*pontifex Sclua*" a „*Adulphus Bricioque tui germani*"[16]. Z „jediného biskupa" se tak stává biskup Sklua, kterého známe jako biskupa ve městě Narbo působícího během vlád králů Sisenanda a Chintily, a dva Fructuosovi bratři (*germani*) získávají nová jména.

Posledním vizigótským autorem působícím v *Gallaecii* byl poustevník Valerius z Bergida (dnešní Bierzo), který zde působil v posledních dvou desetiletí 7. století. Byl oním zvláštním excentrickým středověkým asketou, nad jehož chováním bychom

---

of Fructuosus of Braga, in: Brácara Augusta, Núm. 11/12, Braga 1961 a *San Leandro, San Isidoro, San Fructuoso: Reglas monásticas de la España visigoda*, J. CAMPOS RUIZ (ed.), Madrid 1971.

[15] Enrique Flórez začal svoji ediční řadu s celým názvem *España sagrada: Teatro geográfico-histórico de la Iglesia de España* vydávat roku 1747. Flórez do své smrti v roce 1773 dokončil 29 svazků a navázali na něj další pokračovatelé, kterým se povedlo navýšit počet svazků v řadě na 51. V sérii se vydávaly prameny týkající se církevních dějin Španělska, přičemž však prameny zde nebyly řazeny chronologicky či tematicky, ale geograficky dle jednotlivých regionů, ve kterých vznikly. Ediční řadu *Patrologia latina* jako součást souhrnné série *Patrologiae Cursus Completus* vydával Jacques Paul Migne v letech 1841 až 1865 a celkově během tohoto období vzniklo 217 svazků této řady.

[16] *Carmina Fructuoso*, FLÓREZ, Enrique, *España sagrada*, *Tomo XV*, Madrid 1759; *Carmina Fructuoso*, in: Patrologia Latina LXXXVII, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1863; *Versiculi editi a beatissimo Fructuoso*, in: DÍAZ Y DÍAZ, Manuel, *La vida de san Fructuoso de Braga: Estudio y edición crítica*, Braga 1974 a *Versiculi Fructuosi*, in: CCSL 116, (ed.) A. MAYA SANCHEZ, Turnholt 1992.

se dnes podivovali. Je autorem sedmi kratších spisů[17] náboženského zaměření a dříve mu bylo připisováno i autorství hagiografie *Vita sancti Fructuosi*. Svojí náboženskou tematikou nám však Valerius nepřináší mnoho informací o podobě provincie, ve které žil. Z hlediska této práce tak mají relevanci především jeho texty *De genere monachorum* a *Ordo querimoniae*[18]. V prvním z nich on jako poustevník žijící v osamocení kritizuje mnichy žijící v klášterech, což nám přináší zprávy, které můžeme konfrontovat s informacemi z Fructuosových řeholí. Druhý text *Ordo querimoniae* (Řád [mého] naříkání) představuje Valeriovu autobiografii, popisuje zde svůj život naplněný bojem proti ďáblu, kterého spatřoval prakticky všude kolem sebe, a částečně i okolí, ve kterém působil. S trochou nadsázky by tak šlo toto dílo označit za „autohagiografii".

Jak je možné vidět, galicijská písemná produkce byla značně různorodá a některé texty, které vznikly ve studovaném období, nám však mnoho k výzkumu vývoje zdejší společnosti nepomohou. Vedle textových pramenů máme ještě k dispozici prameny hmotné povahy a prameny na pomezí textových a hmotných. Jedná se o různé vizigótské a suebské mince, nápisy či tabulky. Mince dobře ilustrují mnohoznačnost pramene. Každý odborník, archeolog, historik i numismatik, si může položit jinou otázku. Zatímco archeolog se táže po místě nálezu a počtu objevených mincí, numismatik zjišťuje ryzost kovu a technologii ražby, tak historik dle vyražené legendy na minci může zkoumat její roli v tehdejším státním smýšlení a hospodářském chápání. Zajímavým pramenem jsou i vizigótské břidlicové tabulky[19]. Ty sice nepocházejí z *Gallaecie*, avšak byly nalezeny v jejím těsném sousedství v okolí dnešní Salamancy. Poskytují informace o vizigótském venkovském prostředí, jsou zde dochovány modlitby či zemědělské údaje, které se však dají jen obtížně interpretovat. Zároveň zveřejnění a vydání těchto tabulek v edici *Las pizarras visigodas* roku 2004 nám historikům dodává určitou naději na objevení nových pramenných materiálů.

[17] Jedná se o spisy *Laus Egeriae*, *Ordo querimoniae*, *Replicatio*, *De genere monachorum*, *Epitameron proprium praefati discriminis*, *Dicta ad Donadeum* a *Poemata*.

[18] VALERIUS BERGIDENSIS, *De genere monachorum* a *Ordo querimoniae*, in: Patrologia Latina LXXXVII, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1863 a novější edice obou těchto Valeriových děl jsou k dispozici v publikacích AHERNE, Consuelo Maria (ed.), *Valerio of Bierzo, an Ascetic of the Late Visigothic Period*, Washington D.C. 1949 a DÍAZ Y DÍAZ, Manuel (ed.), *Valerio del Bierzo: Su persona. Su Obra*, León 2006.

[19] *Las pizarras visigodas: Entre el taín y su disgregación. La lengua hablada en Hispania, siglos VI–VIII*, (ed.) I. VELÁZQUEZ SORIANO, Madrid 2004.

2.2 Současná literatura

Galicie není v kontextu Pyrenejského poloostrova příliš rozsáhlou či významnou oblastí, z toho důvodu vědecký zájem o římskou *Gallaecii* či zdejší království Suebů nebyl nikdy příliš velký. Vědecký zájem zde můžeme rozdělovat do několika tematických oblastí, a to dějiny Suebů a jejich království, podoba pozdně antické/raně středověké Galicie, přičemž toto téma je spíše doménou archeologů, výzkum dobových textů či zájem o Galicii v tomuto období ve smyslu regionálních dějin, ať už celé Galicie nebo jejích jednotlivých měst a míst. Jak je možné spatřit, galicijská historiografie měla silně lokální nádech. Kritická historiografie zkoumající pozdně antické a suebské období zde vznikla až pod 2. světové válce. V 19. století a v první polovině 20. století psali místní historici silně ovlivněni galicijským nacionalismem a občas měla jejich díla beletristický nádech[20]. Jako ukázka tohoto pojetí dějin Galicie a Suebů je často poukazováno na román galicijského literáta, básníka a novináře Benita Vicetto Péreze (žil 1824 až 1878) *Los reyes suevos de Galicia* (Suebští králové z Galicie)[21]. Na jeho příkladu můžeme vidět místní pojetí vzniku suebského království jako počátku vlastních na zbytku poloostrova nezávislých galicijských dějin.

Současní španělští historici a archeologové uznávají za autora prvních kriticko-historických pracích věnujících se dějinám Suebů, které mají alespoň nepřímý vliv na současné bádání, německého historika Wilhelma Reinharta, který působil ve 40. a 50. letech ve Španělsku. Z jeho pera vzniklo několik monografií a článků[22], které předestřely směr dalšího výzkumu. Následovala pak generace historiků publikujících v 60. a 70. letech. Z nich je nejvýznamnější španělský historik Casimiro Torres Rodríguez, jehož monografie *El reino de los suevos*[23] byla dlouho považována za směrodatné dílo popisují galicijské království Suebů. Bohužel se mi tato práce nedostala do rukou a já se při psaní této studie opíral při výzkumu Suebů samotných především o novější práce. Ve stejné době jako Torres Rodríguez Sueby studovala také německá historička Stefania

[20] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585)*, s. 7–31 a LÓPEZ QUIROGA, Jorge, *Los suevos y el reino suevo: Un viaje historiográfico y un preámbulo para una historia sin principio*, in: *In tempore Sueborum: E tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585), Volumen de estudios*, s. 119–121.

[21] VICETTO PÉREZ, Benito, *Los reyes suevos en Galicia*, A Coruña 1860.

[22] Z Reinhartových prací můžeme zmínit: REINHART, Wilhelm, *O Reino Hispanico dos Suevos*, Coímbra 1944; REINHART, Wilhelm, *Los sueldos "gallecenos" monedas gallegas*, in: Cuadernos de estudios gallegos, Núm. 1, Santiago de Compostella 1944 a REINHART, Wilhelm, *Historia general del reino hispánico de los suevos*, Madrid 1952.

[23] TORRES RODRÍGUEZ, Casimiro, *El reino de los suevos*, A Coruña 1977.

Hamann a britský historik Edward Thompson jim věnoval rozsáhlou kapitolu ve své knize *Romans and Barbarians*[24].

Tím zájem o galicijské království Suebů na dlouhou dobu upadl. Významnější monografie se objevují až v jednadvacátém století. Dnes z místa nejvýznamnější elementární publikace věnující se Suebům vytlačila původní Torres Rodríguezovo *El reino de los suevos* novější práce Pabla Díaz Martíneze *El reino suevo (411–585)*[25]. Zvláštním způsobem domácí španělskou historiografickou tvorbu doplňuje velmi kvalitně zpracovaná publikace polského historika Marka Wilczyńskeho *Królestwo Swebów*[26], která vyšla stejného roku jako Díaz Martínezo *El reino suevo (411–585*). Jinak dějinám suebského království se věnují spíše kratší studie v různých periodikách než rozsáhlejší monografie či sborníkové práce. Z autorů těchto článků musíme vyzdvihnout již zmíněno Pabla Díaz Martíneze. Pod jeho jménem najdeme asi nejvíce článků věnující se raně středověké *Gallaecii* a Suebům. Věnoval se například galicijským mincím, vizigótským biskupům, galicijskému monasticismu, vizigótské administrativě nebo suebské společnosti. Z dalších autorů, kteří svými studiemi věnovaných Suebům či *Gallaecii* přispívali do různých periodických publikací, můžeme zmínit Santiaga Castellanose, Iñaki Martín Visa, Luise Menéndez-Bueyese, brazilskou historičku Renan Frighett, německého badatele Gerda Kamperse, španělského kunsthistorika Artemia Martínez Tejeru a v neposlední řadě amerického historika Alberta Ferreiru. Ferreira mimo svých vlastních publikací a studií je významný i sestavením několika přehledů vydané vědecké literatury popisující vizigótské období Pyrenejského poloostrova[27], přičemž jeho přehledy zachycují i studie věnované Suebům a *Gallaecii*.

Z těch, kteří se věnovali rozborům pramenných textů či vytvářením jejich edic, je nutné zmínit španělského filologa a medievalistu Manuela Díaz y Díaz, který působil na univerzitě v Santiago de Compostela. Vedle svého zájmu o středověkou latinu jako takovou se Díaz y Díaz věnoval dochovaným textům z pozdně římského, vizigótské, asturského i vrcholně středověkého období. Pro tuto práci je nejvýznamnější jeho komentované vydání textů spojovaných s galicijským biskupem Fructuosem z Bracary[28].

[24] HAMANN, Stefania, *Vorgeschichte und Geschichte der Sueben in Spanien*, München 1971 a THOMPSON, Edward, *Romans and Barbarians: The Decline of the Western Empire*, Madison 1982.
[25] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585*), Madrid 2011.
[26] WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, Kraków 2011.
[27] Prvním z Ferreirových přehledů je FERREIRO, Alberto, *The Visigoths in Gaul and Iberia: A Supplemental Bibliography, 1984-2003*, Leiden 2006 a nejnovější verze přehledu vyšla roku 2017 a zachycuje studie vydané do roku 2015 včetně, FERREIRO, Alberto, *The Visigoths in Gaul and Iberia (Update): A Supplemental Bibliography, 2013-2015*, Leiden 2017.
[28] DÍAZ Y DÍAZ, Manuel, *La vida de san Fructuoso de Braga: Estudio y edición crítica*, Braga 1974.

Na poli textového rozboru hrají při studiu Galicie v 5. až 7. století i práce věnující se suebskému textu *Parochiale suevum*. Zde klíčovou roli hraje práce francouzského kněze Pierra Davida, který před rokem 1939 působil v polském Krakovu a za 2. světové války našel azyl v neutrálním Portugalsku. Zde se začal věnovat místní středověké církvi a roku 1947 dokázal pravost textu *Parochiale suevum*, který byl do té doby považován za pozdější falzum[29]. Revizi jeho práce a novější a ucelenější pohled na text *Parochiale suevum* připravil roku 1997 portugalský medievalista Armando de Almeida Fernandes[30]. Ve své práci se pokusil přesněji ztotožnit prastaré suebské farnosti se současnými místy ve Španělsku a Portugalsku. Rovněž hledal i spojení mezi těmito farnosti a pozdějšími děkanáty, které se zde nacházely ve 12. a 13. století a toto spojení mělo přetrvat arabskou invazi roku 711.

Jak je možné spatřit, literatura z pera historiků věnující se Suebům a raně středověké *Gallaecii* nepředstavuje žádný obří korpus textů, ačkoliv také není možné hovořit o tom, že nějak trpěla nezájmem badatelů. Je tak umožněno podnikat nový výzkum na zatím nepříliš probádaných polích. Tím, že téma Suebů a vizigótské *Gallaecie* není takovou mírou zpracováno vědeckou literaturou, vyhnuly se mu větší interpretační spory. Jedním z problémů, u kterého se vyskytuje více různorodých názorů současných badatelů, je například usazení Suebů a vandalských Hasdingů v *Gallaecii* roku 411, což bude zmíněno níže v kapitole věnované vzniku suebského království. Ač samozřejmě existují různé interpretace a teorie, neprofilují se v suebsko-galicijské historiografii žádné výrazné protichůdné názorové proudy.

Zbývá nám ještě se zaměřit na stav archeologického bádání. Jak jsem již zmiňoval v úvodu, archeologie představuje dynamičtější vědecký obor, než je samotné studium historie. Z toho důvodu se jeví zbytečným, zvláště kvůli historiografické a nikoliv archeologické povaze této práce, více se zabývat vývojem galicijské archeologie. Ve svém úvodu popisujícím stav současného bádání P. Díaz Martínez uvádí představy španělského archeologa, aktivního člena Falangy a germanofila Julia Martínez Santa-Olally. Ten se například pokoušel identifikovat keramiku nalezenou v galicijském *castru* Cacabelos jako suebskou[31], přičemž takovéto představy byly vzápětí zavrženy a považovány za překonané.

[29] DAVID, Pierre, *Études historiques sur la Galice et la Portugal du VIe au XIIe siècle*, Lisboa 1947.
[30] de ALMEIDA FERNANDES, Armando, *Paróquias suevas e dioceses visigóticas*, Arouca 1997.
[31] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585*), s. 16.
Julio Martínez Santa-Olalla to uváděl ve své předmluvě ke knize Wilhelma Reinharta (REINHART, Wilhelm, *Historia general del reino hispánico de los suevos*, s. 10).

Patrně nejčinnějším španělským archeologem věnujícím se suebské a raně středověké Galicii je Jorge López Quiroga působící na univerzitě v Santiago de Compostela. Publikoval celou řadu archeologických studií, včetně větších monografií a stál za vznikem několika rozsáhlejších sborníků[32]. Z témat, kterými se zabývá, je možné zmínit osídlení raně středověké Galicie, vliv příchozích barbarských kmenů na změny v Hispánii, pozůstatky klášterů z 6. a 7. století či změny v galicijském venkovu na přelomu antiky a středověku včetně přeměny římských *villae*. López Quiroga stál i za vytvořením rozsáhlého archeologického sborníku, který byl vydán při příležitosti konání výstavy artefaktů souvisejících se Sueby a jejich království v Ourense v roce 2017 s názvem *In tempore Sueborum*[33]. Sborník obsahuje ucelený přehled archeologického výzkumu Galicie během suebského období. Jsou zde obsaženy studie týkající se vykopávek z jednotlivých galicijských a severně portugalských měst, galicijských opevněných *caster*, výzkumu místního venkova či církevních staveb z 6. století. Rovněž jsou zde i výstupy z oborů paleoantropologie, numismatiky a edafologie. Význam sborníku, který představuje výzkum suebské *Gallaecie* takřka ze všech možných úhlů pohledu, snad není nutné zdůrazňovat. Člověk, pro něhož jsou archeologický výzkum z dnešní Galicie *tabula rasa*, si díky němu vytvoří značně komplexní obrázek o hmotné podobě tehdejší společnosti.

V souvislosti s touto prací je nutné se zmínit ještě o současném archeologickém výzkumu v Galicii. Jde o mladší generaci španělských archeologů než J. López Quiroga a patří sem například Adolfo Fernández Fernández a José Sánchez Pardo. Jejich výzkum hmotných proměn společnosti na přelomu pozdní antiky a raného středověku se stal oporou pro moji vlastní studii. Adolfo Fernández Fernández se věnuje zahraničním obchodním kontaktům pozdně antické *Gallaecie* a působil tak na vykopávkách u galicijského města Vigo. Tematické zaměření J. Sánchez Parda je širší, ale primárně se věnuje tomu, co by šlo nazvat

[32] Z větších López Quirogových prací je možné zmínit studie: LÓPEZ QUIROGA, Jorge, *El final de la Antiqüedad en la "Gallaecia": La transformación de las estructuras de poblemiente entre Miño y Duero (siglos V al X)*, A Coruña 2004; LÓPEZ QUIROGA, Jorge (ed.), *Gentes Barbarae: Los bárbaros, entre el mito y la realidad*, Murcia 2008; LÓPEZ QUIROGA, Jorge, *Arqueología del hábitat rural en la Península Ibérica (siglos V al X)*, Madrid 2009 a LÓPEZ QUIROGA, Jorge (ed.), *Conimbriga tardo-anigua y medieval: Excavaciones arquelógicas en la domus tancinus (2004-2008)(Condeixa-a-Velha, Portugal)*, Oxford 2013.

[33] Nejprve v rámci výstavy vyšel kratší sborník s třemi většími tematickými články věnovaným pojetí barbarů, christianizaci *Gallaecie* a usazení Suebů v provincii a doplněný katalogem vystavovaných předmětů (sborník LÓPEZ QUIROGA, Jorge (ed.), *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585), El primer reino medieval de Occidente*, Ourense 2017). Následně roku 2018 vyšel rozsáhlejší sborník obsahující 64 příspěvků, na který se převážně odkazuje tato práce (LÓPEZ QUIROGA, Jorge (ed.), *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585), Volumen de estudios*, Ourense 2018).

zemědělským prostorem Galicie. Zprostředkoval tak pro nás archeologický pohled do života běžné galicijské populace, který býval staršími archeology opomíjen.

Na závěr se musím zmínit o kolektivní monografii *Gallaecia Gothica*[34], která vyšla ve Španělsku roku 2015. Jde o nepříliš rozsáhlou studii, která by se měla typologicky zabývat podobným tématem jako tato práce. Její autoři si vybrali k analýze jen dva problémy, a to povstání *duxe* Argimunda roku 590 a vizigótsko-suebské velmožské rody stojící za králem Chindaswinthem a jeho synem Rekkeswinthem. Práce je značně kontroverzní, už jen z toho důvodu, že Argimunda a ani Chindaswinthovi podporovatele nemůžeme se stoprocentní jistotou spojovat s provincií *Gallaecia*. Práce tohoto typu, jež přinášejí kontroverzní výsledky, svým způsobem posouvají náš výzkum vpřed, protože mají potenciál vytvořit intenzivnější diskuzi a živější výměnu názorů mezi badateli, což tématu Suebů a *Gallaecii* částečně chybělo.

[34] BARROSO CABRERA, Rafael, MORÍN de PABLOS, Jorge, SÁNCHEZ RAMOS, Isabel, *Gallaecia Gothica: de la conspiración del dux Argimundus (589/590 d.C.) a la integración en el Reino visigodo de Toledo*, Madrid 2015.

3 Výchozí stanoviska

„*Nunc de Suebis dicendum est, quorum non una, ut Chattorum Tencterorumve, gens; maiorem enim Germaniae partem obtinent, propriis adhuc nationibus nominibusque discreti, quamquam in commune Suebi vocentur*."

„Nyní budeme mluvit o Suebech, kteří nejsou jedním kmenem, jako Chattové nebo Tenkterové; ovládají totiž větší část Germánie, rozdělují se na menší národy s vlastním jménem, avšak společně se všichni nazývají Sueby."

TACITUS, CORNELIUS, Publius, *Germania*, 38.

3.1 Provincie *Gallaecia*

Nohy římských vojáků poprvé vstoupily na Pyrenejský poloostrov roku 218 př. n. l. při vypuknutí války proti kartaginskému vojevůdci Hannibalovi. Po jeho porážce Řím obsadil středomořské pobřeží Hispánie, ale až roku 197 př. n. l. římský senát navýšil počet *praetori* ze čtyř na šest a těm dvěma nově ustanoveným svěřil do *provincie* (v původním významu oblast působnosti) dva Římem ovládané regiony na poloostrově. Vznikly tak římské provincie *Hispania Ulterior* (s centrem v Cordubě, dnešní Cordóba) a *Hispania Citerior* (s centrem v Tarracu, dnešní Tarragona). Římané ze svých držav na jihu poloostrova pomalu postupovali na sever a podmaňovali si postupně jednotlivé místní iberské a keltské kmeny. Klíčové boje[35], které rozhodly o římské kontrole nad poloostrovem, vypukly v polovině 2. století př. n. l. Římané museli porazit v urputném boji kmen Lusitánců, obývající území dnešního Portugalska. Ty vedl legendární náčelník Viriathus, který připravil Římanům nejednu potupnou porážku, než byl roku 139 př. n. l. zavražděn. Následně Římané roku 133 př. n. l. po deseti letech neúspěšných pokusů dobyli keltiberskou pevnost Numantia (poblíž dnešního města Soria), čímž zlomili odpor hispánských kmenů v centrální části poloostrova.

V tomto období správce provincie *Hispania Ulterior* Decimus Junius Brutus podnikl první římské tažení do severní části poloostrova. Roku 138/137 př. n. l. překročil řeku Duero a střetl se s místními Gallaiky, konkrétně s kmenem Brakarů, které porazil a přiměl přijmout římskou vládu[36]. Pozdější římský historik Paulus Orosius narozený v *Gallaecii* tvrdí, že Brutus zde porazil 60 000 gallaických válečníků[37]. Celá Hispánie však ještě stále nebyla Římany ovládnuta. Do severozápadního cípu poloostrova roku 61 př. n. l. pronikl až Gaius

[35] Popis římského dobytí Hispánie je v CURCHIN, Leonard, *Roman Spain: Conquest and Assimilation*, s. 7–54 a VARGA, Daniel, *The Roman Wars in Spain*, Barnsley 2015.
[36] APPIANOS, *Historia Romana*, VI, 71–73 a LIVIUS, Titus, *Periochae*, 55.
[37] PAULUS OROSIUS, *Historiarum adversum paganos*, V, 12.

Iulius Caesar, v této době zastávající úřad *propraetora*, námořní výpravou podél pobřeží se zmocnil přístavu Brigantium (dnešní A Coruña)[38], čímž římské vládě podřídil zbytek gallaických kmenů. Po římských občanských válkách na konci republiky mimo římskou vládu žily na poloostrově již jenom horské kmeny Asturů a Kantábrů. Ty byly s konečnou platností poraženy roku 19 př. n. l. císařem Augustem[39], čímž bylo po 199 letech dovršeno římské dobytí Hispánie.

Augustus zařadil tato nově dobytá území[40] společně s budoucí *Gallaecií* do provincie *Tarraconensis* (původní *Hispania Citerior*) a v námi sledovaném prostoru se nacházely pouze nižší územně-správní jednotky se soudními pravomocemi, a to *conventus Bracarensis*, *conventus Lucensis* a *conventus Asturensis*. Za Augustovy vlády zde vznikla také první římská města Bracara Augusta (dnešní Braga), Lucus Augusti (dnešní Lugo), Asturica Augusta (dnešní Astorga) a Castra Legionis (dnešní León), často jako římské opěrné body a posádkové tábory legií. Vzniká zde také systém římských silnic propojující všechna tři římská regionální centra (Bracara, Lucus a Asturica) a dále vedoucí z Asturicy buď na jih do Emerity (dnešní Mérida) nebo na východ do Galie do města Burdigala (dnešní Bordeaux). V centrální části *Gallaecie* také Římané prováděli rozsáhlou těžbu zlata, které zajišťovalo strategický význam regionu.

Předřímskými obyvateli tohoto cípu poloostrova byly keltské kmeny Gallaiků a Asturů, ačkoliv někteří starší autoři zpochybňovali jejich keltský původ. Skupiny Gallaiků a Asturů se rozdělovaly na menší samostatné kmeny, kterým vládl jejich vlastní náčelník a sídlily v opevněných kopcovitých sídlištích, typologicky podobným keltským *oppidům* známým i od nás, avšak španělští archeologové zvolili pro tato sídliště místní název *castra*, od čehož se odvíjí i archeologické označení pro tuto kulturu – kultura *caster*[41]. Romanizace

[38] SUETONIUS, TRANQUILLUS, Gaius, *De vita Caesarum*, I, 18; PLUTARCHOS, *Bioi paralleloi,* Caesar, 12 a DIO CASSIUS, *Historia Romana*, XXXVII, 53.

[39] FLORUS, ANNAEUS, Lucius, *Epitomae de Tito Livio bellorum omnium*, II, 33 a PAULUS OROSIUS, *Historiarum adversum paganos*, VI, 21.

[40] O římské vládě v *Gallaecii*, popřípadě o místních kmenech Gallaiků, pojednávají publikace: ARIAS VILAS, Felipe, *A romanización de Galicia*, A Coruña 1992; GONZÁLEZ GARCÍA, Francisco Javier (ed.), *Los pueblos de la Galicia céltica*, Madrid 2007; GONZÁLEZ RUIBAL, Alfredo, *Galaicos: Poder y comunidad en el Noroeste de la Península Ibérica (1200 a. C. – 50 d. C.)*, A Coruña 2006 a TRANOY, Alain, *La Galice Romaine: Recherches sur le nord-ouest de la péninsule ibériuque dans l'Antiquité*, Paris 1981.

[41] Fenomén *caster* jakožto sídel keltských kmenů Gallaiků a Asturů je ve Španělsku a Portugalsku archeology hojně studován. *Castra* se nacházejí po celé severní části Pyrenejského poloostrova a představují zde tak ucelenou archeologickou kulturu. Jejich význam roste i tím, že některé z nich byly obydleny i v době římské a v raném středověku. Věnuje se jim tak celá řada publikací: CALO LOURIDO, Francisco, *A cultura castrexo*, Vigo 1993; CARBALLO ARCEO, Luis Xulio, *Os castros galegos*, Vigo 2000; PARCERO OUBIÑA, César, COBAS FERNÁNDEZ, Isabel, *Iron Age Archeology of the Northwest Iberian Peninsula*, in: e-Keltoi: Journal of Interdisciplinary Celtic Studies, Vol. 6, 2004 a RODRÍGUEZ CORRAL, Javier, *A Galicia castrexa*, Lóstrego 2009.

tohoto regionu probíhala značně pomalu a kmenová struktura zde byla zachována poměrně dlouho. Díky tomu geografové 1. a 2. století zaznamenali celou řadu názvů místních kmenů, jako Pesikové, Luggonové, Susarrové, Gigurrové, Lancienští, Brakarové, Limikové, Equasiové, Bibalové, Prestamarkové, Lugové a další[42]. Z různých latinsky psaných kamenných nápisů rozesetých po západních oblastech Pyrenejského poloostrova víme, že se zde stále uctívali keltští bohové ze specifického lusitánsko-gallaického panteonu[43]. Pro zajímavost můžeme uvést příklady, jako byl bůh nebes Reue, bůh války Bandua, bohyně vod Nabia či bůh řemesel Lugus.

Romanizace *Gallaecie* probíhala postupně a pomalu. Šlo ostatně i o zaostalejší a rurální region s menším množstvím úrodné zemědělské půdy. I na poměry Hispánie nedosahoval úrovně urbanizované jižní provincie *Baetica*, jejíž společnost se podobala té italské či jihogalské. Muži ze severu Hispánie sloužili v římské armádě, nasazení po celém impériu. Víme o jednotkách *auxilia* jako *Cohors V Lucensium et Callaecorum* umístěné v Panonii, *Cohors III Bracaraugustanorum* z Raetie či *Cohors I Asturum* dislokované v Británii. Proniknutí římského stylu života do *Gallaecie* patrně nastává v průběhu 3. století. V této době sice utichá těžba zlata v tomto regionu, avšak napříč galicijským venkovem vzniká celá řada římských *villae*[44], což svědčí o romanizaci místního venkova, kdy *villae* směle konkurují místním tradičním vesnicím a jiným typům venkovských sídel. Region je také zapojen do římského námořního obchodu. *Gallaecie* napodobuje pobřežní model hospodářství známý po celé Hispánii. V pobřežních *villae* se vyráběla pověstná římská rybí omáčka *garum* a v některých sídlištích u mořského břehu byly nalezeny i dílny na získávání soli z mořské vody. Takové nálezy se objevily například i v asturském přístavu Gijón.

Administrativně *Gallaecia*, nebo spíše její tři *conventi* spadaly pod provincii *Hispania Tarraconensis*. Zdejší města pomalu získávají římský vzhled, řídí je lokální městské samosprávy *ordo decurionum*, které známe i z jiných částí římského impéria. V roce 74 císař

---

[42] CLAUDIUS PTOLEMAIOS, *Geographike*, II, 5; PLINIUS SECUNDUS, Gaius, *Historia naturalis*, III, 3, 28; POMPONIUS MELA, *De chorographia*, III, 7–9 a STRABON, *Geographika*, III, 3.

[43] OLIVARES PEDREÑO, Juan Carlos, *Celtic Gods of the Iberian Peninsula,* s. 607–649.

[44] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, MENÉNDEZ BUEYES, Luis, *The Cantabrian Basin in the Fourth and Fifth Centuries: From Imperial Province to Periphery*, in: BOWES, Kim, KULIKOWSKI, Michael (ed.), *Hispania in Late Antiquity: Current Perspectives* s. 287; DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, MENÉNDEZ BUEYES, Luis, *Gallaecia in Late Antiquity: The Suevic Kingdom and the Rise of Local Powers*, in: *Culture and Society in Medieval Galicia: A Cultural Crossroads at the Edge of Europe*, (ed.) J. D'Emilio, s. 154; PÉREZ LOSADA, Fermín, *Arqueoloxía e arte no mundo rural: hábitat e arquitectura das villae galaicorromanas*, s. 165–188 a VIGIL-ESCALERA QUIRADO, Alfonso, *Granjas y aldeas tardoantiguas y altomedievales de la Meseta: Configuración espacial, socioeconómica y política de un territorio rural al norte de Toledo (ss. V–X d.C.)*, s. 239–284.

Flavius Vespasianus pro celou Hispánii udělil *ius Latii*[45] (latinské právo, předstupeň římského občanství), které zaručovaly lokální autonomii místním městům i základní osobní práva všem svobodným Hispáncům. Samotné římské občanství se do těch obcí v Hispánii, kde ještě nebylo, včetně *Gallaecie*, dostalo roku 212 s ediktem císaře Caracally. Ten také patrně vytvořil v tomto regionu krátkodobě existující novou provincii nazvanou *Hispania Nova Citerior*[46]. *Gallaecia* jako samostatná provincie s konečnou platností vznikla až na samém konci 3. století v rámci administrativních reforem císaře Diokleciána. Nově ustanovená provincie sdružovala *conventi Bracarensis*, *Lucensis* a *Asturicensis*, a možná i *conventus Cluniensis* (město Clunia [poblíž dnešního Peñalba de Castro] však bylo v průběhu 3. století opuštěno). O dějinách této provincie v průběhu 4. století mnoho nevíme. Z vyražených nápisů se dovídáme, že během vlády císaře Konstantina I. (vládl 312 až 336) byl správcem *Gallaecie* nejprve Aemilius Maximus a následně Aconius Catullinus Philomathius s hodností *praeses*[47]. Ten se následně roku 338 stal *vicariem* v Africe a roku 342 pretoriánským prefektem Itálie. I když Catullinus měl titul *praeses*, dle *Notitia dignitatum* měl mít správce *Gallaecie* hodnost *consularis*[48]. V rámci Diokleciánových reformách byla Hispánie rozdělena na pět provincií (*Baetica*, *Lusitania*, *Carthaginiensis*, *Tarraconensis* a *Gallaecie*) a společně se severoafrickou provincií *Tingitania* tvořila *dioecesis Hispaniae*, kterou řídil *vicarius Hispaniarum* sídlící v Emeritě Augustě.

3.2 Kmen Suebů

První, kdo nás informuje o germánské skupině *Suebi*, je Gaius Iulius Caesar[49]. Sám se v roce 58 př. n. l. střetl v bitvě u Vesoncia se skupinou Suebů vedenou náčelníkem

[45] KULIKOWSKI, Michael, *Late Roman Spain and its Cities*, s. 9–11.

[46] Teorie o existenci této provincie vychází ze dvou nápisů nalezených ve městě Leon (CIL, II, 2661 a 5680), které nechal vyrazit místní správce *legatus* Iulius Cerealis a hovoří se v nich o provincii *Hispania Citerior Nova Antoniana*. Z toho se předpokládalo, že na území Galicie nechal císař Caracalla vytvořit tuto novou provincii (GONZALEZ ROMAN, Cristobal, *El esplendor de la España romana el Alto Imperio en la Península Ibérica*, s. 28 a SANTOS YANGUAS, Narciso, *La provincia Hispania nova Citerior Antoniniana*, s. 47). Roku 1995 byl však v Itálii v Laviniu objeven nápis, rovněž z doby císaře Caracally, který zmiňuje provincii *Hispania Superior* a jejího správce Servilia Diodora. Vzápětí se objevila nová teorie, dle které Galicie (*conventi Lucensis* a *Bracarensis*) představovala provincii *Hispania Superior* a ze zbytku provincie *Tarraconensis* vznikla provincie *Hispania Citerior Nova* (ALFÖLDY, Géza, *Provincia Hispania superior*, Heidelberg 2000). Toto rozdělení provincie *Tarraconensis* mělo probíhat v letech 211 až 235, od doby, kdy císař Caracalla provedl tuto administrativní reformu, po okamžik než císař Maximinus Thrax provincie opět sloučil. Této změně v systému provincií se věnuje i OZCÁRIZ GIL, Pablo, *Algunas consideraciones acerca de la provincia Hispania superior y su administración*, s. 33–46.

[47] *Ephemeris Epigraphica*, VIII, 117 a CIL, II, 2635.

[48] *Notitia dignitatum*, *Occidentis*, XXI, 10.

[49] CAESAR IULIUS, Gaius, *De bello Gallico*, I, 37 a 54.

Ariovistem, která vpadla do Galie. Suebové v té době patrně sídlili kolem středního toku řeky Labe. Odtud, když jejich vpády na západ přes Rýn byly Římany zastaveny, se začali stěhovat na východ ke střednímu toku Dunaje, odkud vytlačili místní keltské kmeny Bójů a Volsků, a rozšířili se tak podél celého toku Labe. Na konci 1. století př. n. l. se suebské kmeny Markomanů a Kvádů usadili na území dnešních Čech a Slovenska.

V době císařství se však označení *Suebi* nepoužívalo pro jeden kmen, ale Římané tak označovali celou velkou germánskou skupinu, která žila mezi středním Dunajem a Baltským mořem podél toku řeky Labe. Představovali tak velkou barbarskou skupinu, kterou můžeme geograficky charakterizovat jako polabské Germány. Římané jim též říkali *Hermiones*[50]. Vedle již zmíněných Markomanů a Kvádů mezi Sueby patřily kmeny Semnonů, Langobardů, Reudignů, Avionů, Angilů, Varinů, Hermundurů a Naristů, které ve svém díle zmiňuje Tacitus[51]. Přibližně o 50 let později geograf Klaudios Ptolemaios do prostoru obývaném Sueby přidává navíc kmeny Baimů, Sudinů, Rakatriů, Kampů, Kalukonů, Bainochaimů a Bateinů[52]. Dle Tacita se tyto germánské kmeny vyznačovaly společnými kulturními znaky, a to uctíváním stejných bohů a specifickou úpravou vlasů jejich mužů, kteří si svazovali vlasy do účesu zvaný „suebský uzel“.

Suebský kmen Markomanů sídlící v oblasti středních a východních Čech jako jeden z prvních germánských kmenů si založil vlastní stát vedený králem Marobudem[53]. S jeho státem navázala kontakty i římská říše. Markomanům měly podléhat i okolní germánské kmeny. Marobudova říše se však rozpadla roku 19 a sám jejich král hledal azyl u Římanů a své dny dožil v severoitalské Ravenně. Mocenské vakuum po zániku Marobudova státu vyplnily ostatní suebské kmeny. Hermundurský král Vibilius obsadil západní Čechy a Moravu ovládl král Kvádů jménem Vannius. Tato nová suebská království rozkládající se podél toku Dunaje se stala římskými klientskými státy[54] a impérium si nad nimi udržovalo určitou kontrolu.

Mírové soužití mezi Římany a Sueby na Dunaji vzalo za své během vlády císaře Marka Aurelia (vládl 161–180). Řada různých germánských kmenů začala podnikat nájezdy na římské území, na což císař Marcus reagoval několika trestnými výpravami na sever

[50] PLINIUS, SECUNDUS, Gaius, *Naturalis historia*, IV, 14 a TACITUS, CORNELIUS, Publius, *Germania*, 2.
[51] TACITUS, CORNELIUS, Publius, *Germania*, 38–43.
[52] CLAUDIUS PTOLEMAIOS, *Geographike*, II, 10.
[53] O Marobudově říši pojednává kniha DROBERJAR, Eduard, *Příběh o Marobudovi a jeho říši*, Praha 2000. Prameny zmiňující Marobudovo království jsou STRABON, *Geographika*, VII, 1, 3; TACITUS, CORNELIUS, Publius, *Ab excessu divi Augusti*, II, 46 a 62–63 a VELLEIUS, PATERCULUS, Marcus, *Historiae Romanae*, II, 108–109.
[54] TACITUS, CORNELIUS, Publius, *Ab excessu divi Augusti*, XII, 29–30.

za Dunaj. Jeho cílem bylo podmanit si kmeny Markomanů a Kvádů a jejich sarmatské spojence, kmen Jazygů obývající prostor mezi řekami Dunaj a Tisa. Tyto boje probíhaly v letech 165 až 180 a jsou známé jako Markomanské války[55]. Marku Aureliovi se do konce svého života nepodařilo dosáhnout rozhodujícího úspěchu, ale moc Markomanů na středním Dunaji již byla definitivně zlomena.

Během bojů se většina Markomanů přesunula ze středních Čech na Moravu[56] a následně v průběhu 3. století se do Čech přesunují nové germánské skupiny z oblastí středního toku Labe[57], nepochybně rovněž suebského původu. Po roce 180 mizí z římských pramenů zmínky o Suebech a rovněž i Markomani se v nich objevují již jenom sporadicky. Suebové se objevují již jenom mezi výčtem kmenů[58], které porazil císař Lucius Aurelianus (vládl 270 až 275). Zato z Kvádů a jejich sarmatských spojenců se stává regionální hegemon. Římský historik Ammianus Marcellinus zmiňuje celou řadu tažení z let 357 až 375, která proti Kvádům vedli římští císařové. Boje mezi Kvády a Římem probíhaly s proměnlivou intenzitou, léta míru střídaly kvádské nájezdy a římské trestné výpravy. O významu tohoto kmene svědčí i to, že roku 375 císař Valentianus I. zemřel v Brigetiu (dnešní Szőny) na mozkovou mrtvici, když vyslechl mírové poselství kvádských náčelníků[59].

Tato éra vzájemných bojů mezi Kvády a Římany vzala za své, když se mezi léty 390 až 400 k dolnímu Dunaji dostaly nové skupiny kočovných Hunů, které způsobily další přesuny obyvatelstva v *barbaricu*. Kmeny Vandalů a Alanů z východu se začaly přemísťovat na západ proti proudu Dunaje. Cestou se k nim připojily i ty germánské skupiny ze středního Dunaje, které byly suebského původu. Společně tyto kmeny měly 31. prosince roku 406[60] překročit Rýn a vpadnout do Galie a v roce 409, zřejmě na pozvání povstalého římského velitele *magistra militum* Gerontia, vstoupily do Hispánii.

---

[55] Více o Markomanských válkách císaře Marka Aurelia viz: McLYNN, Frank, *Marcus Aurelius: A Life*, Cambridge 2009; BIRLEY, Anthony *Marcus Aurelius: A Biography,* New York 2001; KOVÁCS, Péter, *Marcus Aurelius' Rain Miracle and the Marcomannic Wars*, Leiden 2009 and FRIESINGER, Herwig, TEJRAL, Jaroslav, STUPPNER, Alois, *Markomannenkrige: Ursachen und Wirkungen*, Brno 1994. Z římských pramenů tyto boje zachycuje řecky píšící Cassius Dio ve svých *Historia Romana*, které se však dochovaly jen ve fragmentech.

[56] DROBERJAR, Eduard, *Věk barbarů*, s. 23–28.

[57] DROBERJAR, Eduard, *Late Roman period*, in: SALAČ, Vladimír (ed.), *The Prehistory of Bohemia 7: The Roman Iron Age and the Migration Period*, s. 134–164 a JIŘÍK, Jaroslav, *Bohemian Barbarians: Bohemia in Late Antiquity*, in: CURTA, Florin (ed.), *The Neglected Barbarians*, s. 263–317.

[58] *Scriptores Historiae Augusta*, *Divus Aurelianus*, 18 a 33.

[59] AMMIANUS MARCELLINUS, *Res gestae*, XXX, 6.

[60] Někteří současní historici se domnívají, že toto „velké překročení Rýna", jak je invaze Vandalů, Alanů a Suebů nazývána, se odehrálo již o rok dříve, 31. prosince 405 (GOFFART, Walter, *Barbarian Tides*, s. 74; HALSALL, Guy, *Barbarian Migrations and the Roman West, 376–568*, s. 211 a LÓPEZ QUIROGA, Jorge, *'Bárbaros Danubianos' frente a Roma: godos, suevos, vándalos y alanos hasta el 406 A.D.,* s. 97).

3.3 Vizigóti

Gótové vstoupili do dějin o poznání později než Suebové. Opět šlo o kmen germánského původu, patřící však do východogermánské skupiny. Římané jako souhrnné označení pro germánské kmeny žijící v prostoru mezi dolním Dunajem, Vislou a Černým mořem používali názvy *Vandili* či přímo Gótové[61]. Setkali se nimi přímo až na začátku 3. století v prostoru Pontu (Černého moře). Po konci Markomanských válek sem pronikly germánské elementy ze severu a splynuly s místními Sarmaty a Karpodáky, přičemž elity této nové kmenové skupiny byly nepochybně germánské[62]. Gótové v průběhu 3. století způsobili impériu celou řadu problémů, podnikli několik pirátských nájezdů napříč Černým mořem a podařilo se jim proniknout i do Egeidy. Roku 268 dokonce jedna z gótsko-germánských skupin vyplenila i Atény. Teprve až v 70. letech 3. století císařové Lucius Aurelianus a Marcus Claudius Tacitus uštědřili Gótům takovou porážku, která jim zabránila pokračovat v jejich nájezdech.

V průběhu 4. století Gótové obsazovali území dále na západ od Černého moře a usazují se v Dunajské nížině. Zde a v okolí Pontu vzniká specifická archeologická kultura, nazývaná černjachovská, která je spojována právě s Góty. Vyznačuje se kostrovými pohřby beze zbraní a nálezy ženských spínacích šperků *fibulae* ve tvaru kuše a „monstrózních" *fibulae*[63]. Prameny rozlišovaly dvě velké skupiny Gótů, a to kmen Tervingů u dolního Dunaje a kmen Greutungů obývající stepy více na východ. Britský historik Peter Heather však předpokládá, že v prostoru Pontu muselo být gótských skupin více[64]. V tomto období též větší část Gótů přijala ariánské křesťanství. Příchod Hunů do Evropy kolem roku 370 vyvinul nesmírný tlak na Góty. Jejich náporu nejprve padli za oběť Greutungové a následně i Tervingové. Ve snaze najít záchranu před nově příchozími útočníky velké skupiny Gótů z obou kmenů se v roce 376 rozhodly překročit Dunaj a hledat útočiště uvnitř římského impéria.

Mírové soužití mezi Římany a Góty netrvalo příliš dlouho. Gótští uprchlíci povstali proti římské správě a roku 378 porazili v bitvě u Hadrianopole římské vojsko, které je mělo pacifikovat. V nastalém boji byla zničena významná část římských ozbrojených sil a padl i sám císař Valens (vládnul 364 až 378)[65]. Nový císař Theodosius I. uzavřel s Góty mírovou dohodu *foedus* a usadil je na území Thrákie. Římané pak Góty během svých občanských

[61] PLINIUS, SECUNDUS, Gaius, *Naturalis historia*, IV, 14 a PROKOPIOS, *Bella*, III, 2.
[62] Debata o původu a etnogenezi Gótů viz: KULIKOWSKI, Michael, *Rome's Gothic Wars*, s. 43–70 a WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 28–90.
[63] BIERBRAUER, Volker, *Archäologie und Geschichte der Goten vom 1.–7. Jahrhundert*, s. 51–134.
[64] HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 52–67.
[65] AMMIANUS MARCELLINUS, *Res gestae*, XXXI, 12–13.

válek nasazovali jako postradatelnou vojenskou sílu, kvůli čemuž Gótové trpěli vysokými ztrátami. Roku 395 z toho důvodu proběhlo další gótské povstání, do jehož čela se postavil jejich vojenský velitel Alarich. S ním v čele Gótové prošli Thrákií, Řeckem a Epirem a dostali se až do Itálie, kde roku 410 vyplenili Řím. Po Alarichově smrti Gótové odešli z Itálie do jižní Galie. Teprve až roku 416 s nimi Římané uzavřeli novou mírovou smlouvu *foedus* a usadili je v Akvitánii mezi městy Burdigala (dnešní Bordeaux) a Tolosa (dnešní Toulouse)[66]. Gótští válečníci jako římské pomocné jednotky *foederati* se zúčastnili řady výprav do Hispánie proti Alanům, Suebům a Vandalům, kteří v té době poloostrov okupovali, a rovněž podporovali Římany v boji proti povstalým regionům napříč Galií.

Když v roce 451 v bitvě na Katalaunských polí, kde byl poražen hunský vládce Attila, padl gótských král Theodorich I. (vládl 418 až 451), zvedla se nová vlna animozity Gótů vůči Římanům. Theodorichovi synové začali rozšiřovat svůj vliv napříč Galií, dokud jeden z nich Eurich (vládl 466 až 484) nezahájil přímou expanzi na úkor zbývajících římských území na západě. Gótové tak obsadili většinu Akvitánie až po řeku Loiru na severu a města Arelate (dnešní Arles) a Massilia (dnešní Marseille) na východě. Vzniká tak již zcela samostatné gótské království na území bývalé západořímské říše, které podle jeho centra v Tolose nazýváme my dnes tolosánským královstvím. Stejně tak název Vizigóti je anachronický a neautentický. Sami Gótové žijící v Akvitánii jej nepoužívali a toto označení pochází z italských a konstantinopolských pramenů[67].

Eurichův syn král Alarich II. (vládl 484 až 507) zahájil přesun svých Gótů na Pyrenejský poloostrov, kde se od roku 497 usazovali[68]. Mohl za to patrně tlak Franků ze severu. Ti ostatně roku 507 Alaricha II. porazili v bitvě u Campus Vogladensis (dnešní Vouillé) a vyhnali Góty z většiny Akvitánie. Nyní oslabení Gótové se snažili především konsolidovat svoji moc napříč Hispánii. Jejich nové království se vyznačovalo politickou nestabilitou, občanská válka mezi králi Agilou a Athanagildem v 50. letech 6. století dokonce zapříčinila vylodění Byzantinců na jihu poloostrova. Teprve, když roku 568 se vizigótským králem stal Liuva I. a následně i jeho bratr Leovigild, začali Vizigóti konsolidovat svoji moc nad poloostrovem a postupně obsazovat ty části Hispánie, které ještě nebyly pod jejich kontrolou.

---

[66] GOFFART, Walter, *Barbarians and Romans A. D. 418–584: The Technigues of Accommodation*, s. 103–126; GOFFART, Walter, *Barbarian Tides*, s. 119–186; SIVAN, Hagith, *On Foederati, Hospitalitas, and the Settlement of the Goths in A.D. 418*, 759–792 a WOLFRAM, Herwig, *Zur Ansiedlung reischangehöriger Föderaten*, s. 5–35.
[67] GILLETT, Andrew, *Ablabius and Jordanes*, s. 495–497
[68] *Chronica Caesaraugustana*, *ad a.* 497.

4 Království Suebů v Hispánii

„*Suevi exim illas provincias magna depraedatione subvertunt*."

„Suebové potom tyto provincie rozvrátili rozsáhlým pleněním."

HYDATIUS LEMICENSIS, *Chronicon*, 134.

Ačkoliv Suebové byli jen jedním ze čtyř kmenů, které přišly do Hispánie na počátku 5. století, jejich přítomnost na poloostrově měla ze všech barbarských skupin nejdelšího trvání. Sueby však v roli dobyvatelů Hispánie zastínili později dorazivší Vizigóti. Vandalové a Alani opustili poloostrov a přesunuli se do Afriky, což umožnilo Suebům být na okamžik dominantní silou v hispánských provincií. Role jejich království v evropských dějinách byla vedle významnější Franků, Gótů a Hunů skutečně efemerní. To vedlo francouzského historika Luciena Musseta k tvrzení, že kdybychom o existenci suebského království nevěděli, historie by nebyla o nic ochuzena[69]. Na druhou stranu se Suebům jako jedněm z prvních barbarských kmenů podařilo vytvořit stabilní stát, který se vyznačoval i poměrně dlouho trvající existencí. Jejich království umístěné v *Gallaecii* zde existovalo dlouhých 174 let. Suebský stát tak o řadu let přežil celou řadu skutečně efemerních barbarských státních útvarů.

4.1 Království během 5. století

4.1.1 Vznik suebského království a vláda krále Hermericha

Dle biskupa Hydatia z Aquae Flaviae, našeho hlavního pramene pro události na Pyrenejském poloostrově během první poloviny 5. století, přišli barbaři do Hispánie buď 28. září nebo 12. října roku 409, v obou případech určitě v úterý[70]. Společně se Sueby přišli do Hispánie i sarmatští Alani a vandalští Silingové a Hasdingové. Rýn s nimi překročil i kmen Burgundů, avšak ten zůstal v Galii a usadil se v okolí města Borbetomagus (dnešní Worms). Tyto barbarské kmeny plenily po tři roky Galii a do Hispánie se dostaly buď na pozvání místního římského velitele Gerontia[71], či že je vojska povstalého vzdorocísaře Constantina III. vyhnala z Galie pryč a musely ustoupit za Pyreneje[72]. Právě během roku 409

[69] MUSSET, Lucien, *Les invasions: les vagues germaniques*, s. 54–56.

[70] HYDATIUS LEMICENSIS, *Chronicon,* 43.

[71] ARCE MARTÍNEZ, Javier, *Bárbaros y romanos en Hispania: 400–507 A.D.*, s. 47–56; ARCE MARTÍNEZ, Javier, *The Enigmatic Fifth Century in Hispania*: *Some Historical Problems*, in: GOETZ, Hans, JARNUT, Jörg, POHL, Walter (ed.), *Regna and Gentes: The Relationship between Late Antique and Early Medieval People*, s. 139; DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585)*, s. 51; GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 43–44.

[72] KULIKOWSKI, Michael, *Imperial Tragedy*, s. 151 a WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 46–62.

připravoval *magister militum* Gerontius povstání proti císaři/uzurpátorovi Constantinovi III., který již od roku 406 vedl vzpouru proti legitimně vládnoucímu císaři Honoriovi. Šlo o jednu ze série nepřehledných občanských válek, které zachvátily římské impérium během pozdní antiky, a Suebové se ocitli právě v této chaotické situaci. Gerontius potřeboval posilnit svoje vojsko, aby mohl zaútočit na Constantina III. a zároveň vzdorovat jednotkám loajálním císaři Honoriovi. Z tohoto důvodu se nejspíše obrátil na barbary stojící na úbočích Pyrenejí a pozval je do Hispánie. Protože je plánoval využít jako vojenskou sílu, neposkytl jim pozemky k usazení a Vandalové, Alani a Suebové od Gerontia získali provizorní ubytování v oblasti východní Hispánie[73].

Gerontius roku 411 vytáhl do Galie, avšak jeho vojsko bylo před branami města Arelate poraženo a on sám spáchal sebevraždu[74]. To však nechalo barbary v Hispánii samotné, bez jakéhokoliv římského dohledu. Hydatius zmiňuje, že se vzápětí dali do plenění a napadání místních osad[75]. Avšak ještě během roku 411 předáci barbarských kmenů dospěli k závěru, že by pro ně bylo výhodnější usadit se napříč Hispánií. Náš pramen, biskup Hydatius, uvádí, že si kmeny mezi sebou rozdělily provincie k ubytování losem[76]. Dohody o rozdělení provincií se mohl zúčastnit i místní římský vládce uzurpátor Maximus[77], kterého zde ponechal *magister militum* Gerontius. Suebové s vandalskými Hasdingy se museli podělit právě o provincii *Gallaecia*. Silingové získali jižní provincii *Baetica* a Alanům připadl největší díl, centrální provincie *Lusitania* a *Carthaginiensis*. Provincii *Tarraconensis* Hydatius nezmiňuje, zde patrně zůstal panovat *tyrannus* Maximus. O způsobu rozdělení

[73] ARCE MARTÍNEZ, Javier, *Bárbaros y romanos en Hispania: 400–507 A.D.*, s. 54.

[74] OLYMPIODOROS*, Historiae*, *fr.* 17 (*Bibl. Cod.* 80); PAULUS OROSIUS*, Historiarum adversum paganos*, VII, 42, 4 a SOZOMENOS, *Historia ecclesiastica*, IX, 13.

[75] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 46.

[76] Tamtéž, 49.

„Aera CCCCLVII subversis memorata plagarum grassatione Hispaniae provinciis barbari ad pacem ineundam domino miserante conversi, sorte ad inhabitandum sibi provinciarum dividunt regiones. Gallaeciam Vandali occupant et Suevi sitam in extremitate Oceani maris occidua: Alani Lusitaniam et Carthaginiensem provincias et Vandali cognomine Silingi Baeticam sortiuntur."

„Éry 457, když byly hispánské provincie rozvráceny zmiňovanými ničivými ranami, barbaři pod vlivem Boží milosrdnosti se obrátili k míru, losem si rozdělili kraje provincií k ubytování. V *Gallaecii* se usadili Vandalové a Suebové měli svá sídla na nejzápadnějším břehu Okeánu: Alanové získali provincie *Lusitania* a *Carthaginiensis* a Vandalové řečení Silingové *Baeticu.*"

[77] Uzurpátor Maximus (vládl 411 až 422), označovaný často jako Maximus *tyrannus*, byl císař, který si nárokoval vládu nad Hispánií, dosazený *magistrem militum* Gerontiem. Původně nejspíše jedním z Gerontiových důstojníků či *clientů*, který pocházel z řad hispánské aristokracie. Víme, že tento císař sídlil ve městě Barcina (dnešní Barcelona), kde razil své mince. Vojensky se spoléhal na podporu Vandalů, Alanů a Suebů, avšak po Gerontiově porážce se stal efemerní postavou, která zmizela z historických událostí. Jeho vliv na usazení barbarských kmenů v Hispánii je však příležitostě zpochybňován. Například M. Kulikowski se domnívá, že je nepravděpodobné, že by Maximus s barbary nějak vyjednával, uzavřel s nimi *foedus* či měl vliv na rozdělení provincií (KULIKOWSKI, Michael, *Late Roman Spain and its Cities*, s. 162–166).

Gallaecie mezi Sueby a Hasdingy dodnes nepanuje mezi historiky jednota[78]. Paulus Orosius uvádí, že zakrátko se barbaři v Hispánii zbavili svých mečů a chopili se pluhů a začali se v klidu věnovat zemědělství[79]. To o jejich usazení nic konkrétního neříká, avšak můžeme se domnívat, že se nově příchozím kmenům nepodařilo roku 411 ovládnout žádné větší hispánské město a usadily se napříč venkovskými regiony. Žádný pramen totiž v první čtvrtině 5. století nezmiňuje přítomnost Suebů, Alanů či Vandalů v žádném městě. Suebové však mezi v Hispánii usazenými barbary nehráli v době svého příchodu žádnou důležitou úlohu.

Hispánské Sueby lze považovat za jedny z nejagresivnějších a nejvýbojnějších barbarských kmenů z období stěhování národů. Četnost jejich loupeživých nájezdů se dá srovnávat s činností Attilových Hunů. Právě současníci příchodu barbarských kmenů do Hispánie zmiňují agresivní chování, plenění a drancování nově příchozích[80]. Víme také, že někteří církevní představitelé, patrně ze strachu z nájezdníků, uprchli v této době z Hispánie. Paulus Orosius odplul do Afriky za biskupem Augustinem a vzdělanec

[78] Starší autoři předpokládali rozdělení *Gallaecii* na sever a jih podle řek Miño a Sil, přičemž Suebové se měli usadit v jižní zóně a Hasdingové v severní (MENÉNDEZ PIDAL, Ramón, *Historia de España, Tomus III, España visigoda*, s. 24; MUSSET, Lucien, *Les invasions: les vagues germaniques*, s. 109 a COURTOIS, Christian, *Les vandels et l'Afrique*, s. 55). Později Alain Tranoy ve své edici Hydatiovy kroniky představil hasdingsko-suebské rozdělení *Gallaecie* obráceně, na západ-východ, kde Suebové drželi západní část s městy Lucus a Bracara a Hasdingové východní oblast kolem Asturicy (TRANOY, Alain (ed.), *Hydace Chronique, Tome II*, s. 40–42). V představách španělského archeologa Jorge Lopéze Quirogy se Suebové usadili jenom v pobřežní oblasti mezi řekami Miño a Duero a Hasdingové žili na sever od Miña až po území Kantábrie (LÓPEZ QUIROGA, Jorge, RODRÍGUEZ LOVELLE, Mónica, *De los vándalos a los suevos en Galicia: Una visión crítica sobre su instalación y organización territorial en el noreste de la Península Ibéria en el siglo V*, s. 424). Nejnovější pohled na tuto problematiku přináší Pablo Díaz Martínez, podle kterého byla provincie *Gallaecia* daleko rozsáhlejší a zabírala i území více na východ, než jsou dosavadní představy. Suebové se měli usadit v oblastech *conventi Bracarensis*, *Lucensis* a *Asturicensis* a Hasdingům měl připadnout *conventus Cluniensis* a část *conventu Asturicensis* (DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585*), s. 53).

[79] PAULUS OROSIUS*, Historiarum adversum paganos*, VII, 41, 7.

„*Quamquam et post hoc quoque continuo barbari exsecrati gladios suos ad aratra conuersi sunt residuosque Romanos ut socios modo et amicos fouent, ...*"

„Přesto krátce po těchto událostech barbaři zavrhli své meče a obrátili se k pluhům a ke zbylým Římanům se začali chovat jako ke svým spojencům a přátelům, ..."

[80] HIERONYMUS STRIDONENSIS, *Epistolae secundum ordinem temporae distributae*, CXXIII, 16; PAULUS OROSIUS*, Historiarum adversum paganos*, VII, 40, 6 a 41, 1–8 a HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 46–48.

Dopis Consentia je vydán v edici *Epistolae ex duobus codicibus nuper in lucem prolatae* z řady CSEL zachycující korespondenci biskupa Aurelia Augustina jako *Epistolae 11*. V dopise Consentius vypráví Augustinovi příběh o svém příteli mnichu Frontonovi, který se rozhodl v Hispánii bojovat proti heretikům, ale na cestě byl přepaden a oloupen barbary, kteří mu sebrali jeho náboženské knihy a prodali je v nedalekém městě Ilerda (dnešní Lleida). Španělský historik Javier Arce se ohrazuje proti těmto pramenným zmínkám a považuje veškeré zprávy ze začátku 5. století o plenění barbarů v Hispánii za přehnané a míra násilí dle něj nedosahovala takových rozměrů, jak uvádí naše prameny. Uvádí i to, že biskup Hydatius spojoval příchod barbarských kmenů s různými apokalyptickými vizemi (ARCE MARTÍNEZ, Javier, *Bárbaros y romanos en Hispania: 400–507 A.D.*, s. 23–25 a 105).

Consentius, který si s Augustinem dopisoval, se rovněž působil v bezpečí na Baleárských ostrovech a do Hispánie se neodvažoval.

Hydatius však po roce 411 hispánské barbary na nějakou chvíli vůbec nezmiňuje. Římská říše se jim začala věnovat až roku 416, když uzavřela dohodu s gótským králem Valliou. Ten na její popud podnikl sérii vojenských tažení na poloostrov a rozbil moc Alanů a Silingů, přičemž ti následně již nebyli schopní kontrolovat *Lusitanii* a *Baeticu*. Poražené barbarské skupiny se stáhly na sever a uchýlily se pod ochranu vandalských Hasdingů[81]. To nutně způsobilo rozkolísání rovnováhy sil napříč *Gallaecií*, kde Hasdingové žili společně se Sueby, a to vedlo k vypuknutí nepřátelství mezi Vandaly a Sueby.

To skutečně vypuklo roku 419 a oba kmeny se střetly v bitvě u Nervasských hor[82]. Suebům v tomto okamžiku hrozila naprostá porážka z rukou početnějších a Alany posilněných Vandalů. Římanům však připadalo výhodnější udržet Sueby akceschopné a dostatečně silné, aby mohli působit jako protiváha nebezpečnějších Vandalů. Síly římského velitele *comita* Asteria a *vicaria* Maurocella[83] tudíž zasáhly do bitvy ve prospěch Suebů a Vandalové tak byli nuceni opustit *Gallaecii* a stáhnout se na jih do provincie *Baetica*. Tím započala suebská dominance v severozápadním cípu Pyrenejského poloostrova.

V souvislosti s bitvou v Nervasských horách biskup Hydatius poprvé zmiňuje jméno suebského krále, a to krále Hermericha[84]. Ten však nejspíše vládl putujícím Suebům již v době, kdy roku 406 překročili Rýn. Právě pod jeho vládou Suebové započali budovat svoje království. Usadili se v okolí města Bracara (dnešní Braga)[85]. Nevíme však přesně, kdy Suebové ovládli i město samotné, protože ještě roku 419 jej ovládal římský *vicarius*

[81] HYDATIUS LEMICENSIS, *Chronicon,* 68.

[82] Tamtéž, 71.
Nervaské hory (v originále *Nervasis/Nerbasis/Erbasis montes*) se nedají přesně ztotožnit s žádným současným místem. Předpokládá se, že šlo o hraniční oblast mezi Sueby a Hasdingy v *Gallaecii* v blízkosti dnešních měst Astorga a Leon. O přesnější určení se přesto pokusil španělský historik P. Díaz Martínez a tyto boje umísťuje do Kantaberského pohoří poblíž dnešního města Villablino (DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585)*, s. 153).

[83] Dle Hydatiova textu Maurocellus zastával úřad *vicarius Hispaniarum*, což byl civilní správce hispánských provincií, a k tomu ještě africké *Mauretania Tingitana* sídlící ve městě Emerita. Vzhledem k tomu, že šlo o civilní úřad, *vicarius* obvykle neměl pravomoc velet vojenským jednotkám. Jak však ukazuje text, chaotická situace v Hispánii 5. století způsobila, že dříve civilní úředníci museli převzít i roli místních vojenských velitelů. Z textu kroniky vyplívá, že Maurocellus bránil město Bracara a do bitvy dorazil nezávisle na Asteriovi. Ten zastával úřad vojenského velitele na poloostrově *comes Hispaniarum* a byl jedním z posledních římských obránců Hispánie, který měl na poloostrov rodovou vazbu. Z Consentiova dopisu Aureliovi Augustinovi se dovídáme, že Asteriova rodina žila ve městě Tarraco (dnešní Tarragona) a čelila obvinění z priscilliánské hereze (AURELIUS AUGUSTINUS, *Epistolae ex duobus codicibus nuper in lucem prolatae*, 11). Po úspěšných tažení na poloostrově víme, že Asterius roku 421 odešel do Itálie a byl zde povýšen do hodnosti *patricia*.

[84] HYDATIUS LEMICENSIS, *Chronicon,* 71.

[85] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo de Hispania y su sede en Bracara*, s. 403–412.

Maurocellus a přítomnost suebského krále ve městě je poprvé naznačena až roku 456. Nejpravděpodobněji se v městě začali usazovat krátce po bitvě u Nervasských hor, po které již měli Suebové v *Gallaecii* prakticky volné ruce. Hermerich během 20. let 5. století ještě neovládal celou provincii a usilovně se snažil podmanit si místní obyvatelstvo, které se při odporu proti Suebům stáhlo do opevněných *caster*[86]. V roce 429 se Vandalové začali přeplavovat z Hispánie do Afriky. Avšak při tom byli napadeni oddílem Suebů vedených válečníkem Heremigariem[87], který plenil oblast *Lusitanie*[88]. Vandalové ještě předtím, než se přesunuli do Afriky, Heremigariovy Sueby porazili a zničili při bojích u řeky Anas (dnes řeka Guadiana). I přes tuto porážku se po odchodu Vandalů a Alanů do Afriky Suebové stali dominantní vojenskou silou na poloostrově, protože gótské a římské jednotky byly umístěny na opačné straně Pyrenejí v Akvitánii a do záležitostí v Hispánii zasahovaly jen zřídkakdy. To umožnilo Suebům pomalu rozšiřovat jejich království.

Suebský král Hermerich zaměřil všechno svoje úsilí na ovládnutí samotné *Gallaecii*. Roku 430 Hydatius píše, že Suebové vyplenili střední oblasti *Gallaecii*, ovšem část jejich sil byla pobita a následně byli nuceni uzavřít příměří s místními Římany[89]. Tato část Hydatiova textu je významná pro španělské historiky a archeology, protože biskup z Aquae Flaviae píše, že se místní obyvatelé před Sueby skryli v lépe opevněných *castellech*, což řada španělských vědců považuje za písemný doklad znovuosídlení předtím opuštěných

[86] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 91.

[87] Neexistuje jasná shoda, kým měl být suebský válečník Heremigarius. Dle teorií měl být suebským vojenským velitelem podřízeným králi Hermerichovi či vládce další suebské skupiny, nezávislé na Hermerichovi a usazené v *Lusitanii* (DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585)*, s. 104; GALAZAK, José, *A díarquia sueva: sociedade e poder no regnum dos Quados ocidentais e no Regnum Suevorum*, s. 342–343 a WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 105–106). Se zajímavou hypotézou přišel španělský historik C. Torres Rodríguez. Dle něj mohl Heremigarius být synem krále Hermericha, manželem dcery gótského krále Valliy a otcem budoucího římského vojenského velitele a politika Flavia Rikimera (TORRES RODRÍGUEZ, Casimiro, *El reino de los suevos*, s. 68).

[88] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 90.

Hydatius píše, že Heremigarius se svými muži plenil *Lusitanii* a jeho násilnosti v okolí Emerity urazily místní světici svatou Eulalii. Město Emerita bylo již od začátku 4. století obehnáno vysokými hradbami a hlavní křesťanský chrám, bazilika sv. Eulalie, se nacházel severně od hradeb, mimo město, v prostoru bývalého pohřebiště (MATEOS CRUZ, Pedro, *La Mérida tardorromana: de capital de la diocesis hispaniarum a sede temporal de la monarquía sueva*, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585)*, *Volumen de estudios*, s. 253–258). Je tedy možné, že plenící Suebové se vyhnuli opevněnému městu a jejich obětí se stal církevní komplex nacházející se mimo hradby

[89] Tamtéž, 91.

„*Sueui sub Hermerico rege medias partes Gallaciae depraedantes per plebem quae castella tutiora retinebat acta suorum partim caeda, partim captiuitate pacem quam ruperant familiarum quae tenebantur redhibitione restaurant.*“

„Suebové pod králem Hermerichem vyplenili střední části *Gallaecie*, avšak část z nich byla zabita a část zajata lidmi, kteří se udrželi ve více bezpečných pevnostech a obnovili mír, který sami porušili a vrátili ty rodiny, které drželi.“

předřímských *caster* vybudovaných keltskými Gallaiky. Střední částí *Gallaecie*, která se stala obětí Suebů, patrně Hydatius myslel svoji vlastní biskupskou diecézi Aquae Flaviae[90]. Uzavřené příměří dlouho nevydrželo, již roku 431 se opakuje zpráva o suebském plenění. Tentokrát se Římané z *Gallaecie* nehodlali spolehnout pouze na dohodu se samotnými Sueby a vyslali poselstvo vedené biskupem Hydatiem do Galie za místním římským velitelem *magistrem militum* Aëtiem, jedním z nejmocnějších mužů na římském západě, aby jim pomohl situaci se Sueby vyřešit[91]. Není zcela jasné, co Galicijci po Aëtiovi žádali. Možná se snažili i o vojenskou intervenci v Hispánii proti Suebům. Aëtius byl však zcela zaneprázdněn bojem s Franky v Galii a se svým rivalem Bonifatiem v Itálii. Do *Gallaecii* tak poslal pouze svého vyslance *comitu* Censoria, který měl zařídit dohodu se Sueby. Censoriova mise u Suebů však žádnou dohodu nepřinesla[92]. Té se podařilo dosáhnout až následujícího roku 433 galicijským biskupům, kteří vyjednali se Sueby uzavření míru a výměnu rukojmích[93]. Vzápětí král Hermerich vyslal biskupa Symphosia k císařskému dvoru do Ravenny, patrně aby zajistil uzavření dohody *foedus* podobné těm, které již uzavřeli Gótové či Hunové, jež by legitimizovala pobyt Suebů v *Gallaecii* a zajistila jim pravidelný přísun římského zlata. Hydatius však neuvádí, žádný výsledek tohoto jednání a Suebové se tak nejspíše císařského uznání nedočkali[94]. Naposledy ještě v roce 438 uzavřel král Hermerich mír s místními Římany[95], a poté již násilnosti napříč *Gallaecií* na dalších 20 let utichly.

Suebové tak na třikrát s Římany uzavřely mír – *pax*. Jak však uvádí Pablo Díaz Martínez, nešlo o žádnou smlouvu (*foedus*), kterou by Suebové uzavřeli s legitimní římskou vládou, ale o příměří mezi Sueby a místní římskou aristokracií a biskupy z provincie *Gallaecia*[96]. Konečně tak Suebové našli svůj *modus vivendi*[97], který jim umožnil žít v provincii v míru s jejími původními obyvateli.

---

[90] MÁRQUEZ CASTRO, Benito, *Los suevos en el Conventus Bracaraugustanus: Su llegada e instalación*, s. 593. Avšak španělský archeolog J. López Quiroga se domnívá, že oblastí „*medias partes Gallaeciae*" je myšleno západní pobřeží *Gallaecie* na sever od Bracary a podél římské silnice XXIX, kde se nacházela většina objevených *caster* a zároveň šlo o oblast, kde byli Suebové usazení (LÓPEZ QUIROGA, Jorge, MARTÍNEZ TEJERA, Artemio Manuel, *Conviviendo con los suevos en la Gallaecia tardoantique*, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585), El primer reino medieval de Occidente*, s. 213–214).

[91] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 96.

[92] SANZ HUESMA, Francisco, *Hidacio y Censorio: El foedus de 438 entre Roma y los suevos*, s. 59–75.

[93] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 100.

[94] WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 119.

[95] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 113.

[96] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585)*, s. 43–45 a 155.
Již britský historik Edward Thompson vylučoval, že by Suebové během první poloviny 5. století uzavřeli s římskou vládou oficiální dohodu typu *foedus*, která by legalizovala jejich usazení v provincii (THOMPSON,

4.1.2 Expanze suebského království napříč Hispánií

Mírový stav v provincii se podařilo Suebům zachovat tak, že přenesli svoji agresi mimo ni. Král Hermerich roku 438 v důsledku nemoci abdikoval a novým vládcem Suebů se stal jeho syn Rechila. Ten zahájil expanzi směrem na jih do provincií *Lusitania* a *Baetica*. Hned při prvním tažení na jih se Rechilovi podařilo při bojích u řeky Singillis (dnes řeky Genil, levý přítok Guadalquiviru) porazit jistého Andevota, ať už to byl kdokoliv[98]. Toto vítězství umožnilo Suebům obsazovat města v jižní Hispánii bez většího odporu místních. Postupně tak Rechila ovládl Emeritu v roce 439, Myrtilis (dnešní Mértola) roku 440 a následujícího roku padlo do suebských rukou i město Hispalis (dnešní Sevilla). Z Hydatiova popisu událostí vyplívá, že se jihohispánská města vzdala Suebům bez boje[99] a do jejich království byly připojeny provincie *Lusitania*, *Baetica* a údajně i části provincie *Carthaginiensis*. Roku 441 po dlouhé nemoci zemřel v té době již bývalý suebský král Hermerich, což již průběh suebské expanze z *Gallaecie* pod Rechilovým vedením neovlivnilo.

Římská vláda se snažila v této době pouze udržet svoji kontrolu nad provincií *Tarraconensis*, kde měla umístěny svoje vojenské oddíly pod velením *magistra militum* Asturia (nezaměňovat s dříve zmíněným *comitou* Asteriem) a jeho nástupcem *magistrem militum* Flaviem Merobaudem. Ti ignorovali suebské aktivity v *Baetice* a *Lusitanii* a snažili se pouze potlačovat odstředivé tendence ve své provincii *Tarraconensis*, když bojovali proti lokálním povstalcům, které římská literatura označuje jako *bagaudae*.

Suebský král Rechila v té době přesídlil z *Gallaecie* do města Emerita, hlavního centra římské Hispánie a patrně se usadil v paláci hispánského *vicaria*. Toto přesunutí centra

---

Edward, *Romans and Barbarians: The Decline of the Western Empire*, s. 154). To je v současnosti převažující názor, i když na začátku 20. století německý historik L. Schmidt tvrdil, že Suebové uzavřeli *foeudus* roku 418 s císařem Honoriem (SCHMIDT, Ludwig, *Geschichte der Wandelen*, s. 31) a v současnosti se lze setkat i s názorem, že *foedus* se Sueby uzavřel roku 438 *magister militum* Aëtius (SANZ HUESMA, Francisco, *Hidacio y Censorio: El foedus de 438 entre Roma y los suevos*, s. 74–75).

[97] KULIKOWSKI, Michael, *The Suevi in Gallaecia*, in: D'EMILIO, James (ed.), *Culture and Society in Medieval Galicia: A Cultural Crossroads at the Edge of Europe*, s. 136.

[98] Hydatius hovoří pouze o Andevotovi a jeho mužích („*Andevotum cum sua, quam habebat, manu …*"), což umožnilo vznik několika různorodých teorií o tom, kým mohl Andevotus být. Tradičnější a nejrozšířenější pohled považuje Andevota za římského vojáka s hodností *comes*, který mohl být proti Suebům vyslán z Galie či mohl být velitelem posledních zbytků římského vojska v Hispánii ((THOMPSON, Edward, *Romans and Barbarians*, s. 173 a DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585)*, s. 76). Dle další teorie mohl být místním římským magnátem, který se se svými *bucellarii* bránil suebskému vpádu (KULIKOWSKI, Michael, *Late Roman Spain and its Cities*, s. 180 a WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 124). Méně častý názor pokládá Andevota za vládce části kmeen Vandalů, která po roce 429 zůstala v Hispánii a neodešla do Afriky (MARTINDALE, John Robert, *Prosopography of the Later Roman Empire: Volume 2*, s. 86).

[99] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 119; 121 a 123.

království na jih jasně ukazuje záměr suebských králů rozšířit svoji vládu na celou Hispánii, když si za své sídlo vybrali město, odkud římská administrativa řídila celý poloostrov. V tom se Suebové lišili od Vizigótů, kteří si v následujícím století vybrali za své hlavní město Toledo, které, ač leží v geografickém středu poloostrova, nemělo žádnou tradici římské vlády či provinciální správy.

Pokusy Římanů zastavit suebskou expanzi měly v této době pouze efemerní charakter. Roku 445 Vandalové z Afriky vyplenili část galicijského pobřeží v oblasti města Turonium (dnešní Torroña)[100]. Vandalský útok na Sueby byl patrně vyústěním *foedu*, který Vandalové uzavřeli s římskou vládou roku 442, která legalizovala jejich pobyt v Africe. Hydatius pouze uvádí, že při tomto překvapivém vandalském nájezdu padlo několik rodin z Turonia do zajetí, ale akce neměla patrně příliš velký význam. Podobně i vlastní výprava Římanů proti agresivnímu Rechilovi následující roku nepřinesla žádný větší úspěch. *Magister militum* Vitus přivedl s sebou z Galie vojsko složené z římských jednotek i gótských *foederatů* a ačkoliv se mu podařilo proniknout až do provincie *Baetica*, při konfrontaci se Sueby se jeho vojsko rozuteklo[101]. Odražení římského útoku bylo vedle obsazení Emerity Rechilovým největším úspěchem. Jeho další plány však překazila jeho smrt roku 448, která jej zastihla v jeho paláci v Emeritě.

Po Rechilovi nastoupil k vládě jeho syn Rechiar. Hydatius uvádí, že se Rechiar musel nejprve vypořádat s opozicí uvnitř své rodiny[102]. Když nový král upevnil svoji moc, rozhodl

[100] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 131.
O vandalském nájezdu z roku 445 jako demonstrativním vyjádření římsko-vandalského spojenectví pojednává WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 131. Podobný názor lze nalézt i v MERRILS, Andrew, MILES, Richard, *The Vandals*, s. 113. Avšak rakouský historik R. Steinacher se domnívá, že v tomto případě Hydatius zaměnil za Vandaly původně saské nájezdníky, kteří sídlili na atlantickém pobřeží Galie (STEINACHER, Roland, *Die Vandalen*, s. 119).

[101] Tamtéž*,* 134.
Vitova výprava neměla na Hispánii, či přímo na suebskou vládu nad *Gallaecií* žádný větší vliv. Luis García Moreno se domnívá, že jeho vojsko dosáhlo řeky Guadalquivir, než jej Suebové zastavili (GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 58). Zajímavou myšlenu přináší P. Arias, který se domnívá, že dotyčný *magister militum* Vitus byla totožná osobnost jako pozdější císař Eparchius Avitus vládnoucí v letech 455 až 456 (ARIAS, Jorge, *Identity and Interaction: The Suevi and the Hispano-Romans*, s. 18).

[102] Tamtéž*,* 137.
Hydatius píše, že Rechiar v okamžiku smrti krále Rechily měl řadu rivalů ze svého *gens*. Není tedy zcela patrné, zda je tím myšlena Rechiarova rodina či celý kmen Suebů. Dle jednoho staršího portugalského historika mohl být Rechiar během vlády svého otce správcem *Gallaecie* (da SILVA PINTO, Sérgio, *Requiário de Braga: o primeiro rei católico*, s. 14), avšak současná archeologie se snaží hledat předchozí Rechiariovu činnost a i boje o moc po Rechilově smrti v prostředí lusitánské Emerity. Zde byly u Carralón de los Blanes nalezeny bohatě vybavené hroby se šperky typickými pro barbarskou společnost. Zde pohřbení jedinci mohli být součástí Rechilova dvora a mohli zahynout během bojů o moc v roce 448 (HERASA MORA, Francisco, BELÉN OLMEDO GRAGERA, Ana, *«Rechila, Rex Suevorum, Emeritam Ingreditur». La Sedes Regia de Mérida a través*

se pokračovat ve výbojných tažení a nájezdech stejně jako jeho otec. Nově Suebové začali napadat nejvýchodnější hispánskou provincii *Tarraconensis*. V únoru 449 Suebové vyplenili území Vaskonů nacházející se v severovýchodním cípu poloostrova a na přelomu léta a podzimu téhož roku Rechiar ve spolupráci s velitelem hispánských *bagaudů* Basiliem plenil okolí města Caesaraugusta (dnešní Zaragoza) v údolí Ebra a společně dobyli zdejší město Ilerda (dnešní Lleida)[103]. Toto město představuje nejvýchodnější bod, kterého suebské tlupy dosáhly při nájezdech ze svých sídel v *Gallaecii*. Tyto nájezdy pokračovaly i po roce 449, ale to se již pozornost všech osob na území impéria obrátila jinam. V té době totiž již bylo jasné, že vládce Hunů Attila stále pokračující v konfrontační politice napadne i oblasti západořímské říše. To se skutečně stalo roku 451, když Attilovo vojsko plenilo Galii, než bylo zastaveno na Katalaunských polích, a následně i roku 452, když se obětí Hunů stala severní Itálie. Císařská vláda v Ravenně či vrchní velitel římských vojsk na západě *magister militum* Aëtius tak ani nemohli věnovat tolik pozornosti suebské aktivitě, jakou by po nich římští obyvatelé Hispánie vyžadovali. Rechiar tak zatím nebyl na poloostrově nikým ohrožován a dle Hydatiových zápisů to vypadá tak, že během jeho vlády panoval v *Gallaecii* mír.

Král Rechiar je významný také tím, že byl patrně prvním barbarským králem, který se hlásil ke katolické víře. Šlo patrně o osobní náboženské přesvědčení Rechiara, protože většina příslušníků jeho kmene stále vyznávala tradiční germánské pohanské kulty. Rechiar se oženil s dcerou vizigótského krále Theodoricha I. a v červenci 449 navštívil svého budoucího tchána v jeho sídle v Tolose (dnešní Toulouse)[104] v Akvitánii, aby zde došlo k uzavření sňatku. Právě cestou zpět Rechiar společně s bagaudským velitelem Basiliem plenil údolí Ebra. To, že Rechiar přijel navštívit vizigótského krále Theodoricha I. do jeho sídla v Tolose, svědčí o formě jisté neformální podřízenosti Suebů vůči Gótům v Akvitánii. Michael Kulikowski tento vztah charakterizuje tak, že Suebové měli představovat „mladšího partnera" Gótů[105]. Rechiar byl také prvním germánským králem, který razil vlastní mince[106].

---

de sus princesas, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585)*, *Volumen de estudios*, s. 457–460).

[103] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 140–142.
Baugadae bylo římské označení pro lokální povstalce operující od konce 4. století primárně na území Galie. Mohlo jít o různé banditské skupiny, povstalé zemědělce, uprchlé otroky či ozbrojené družiny separatistických lokálních elit. Starší literatura viděla ve fenoménu *bagaudů* převážně odraz sociálních nepokojů, ačkoliv dnes uvažujeme, že za označením *bagaudae* se skrývala řada heterogenních skupin s rozličnými zájmy. Na Pyrenejském poloostrově dle Hydatiovy kroniky operovali *baugadi* v údolí řeky Ebro a byli aktivní mezi léty 442 až 454.

[104] JORDANES, *Getica*, 229 a HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 140–142.

[105] KULIKOWSKI, Michael, *The Suevi in Gallaecia*, s. 136–137.

Během jeho vlády se království Suebů nalézalo na svém vrcholu. Rechiar přímo ovládal provincie *Gallaecia*, *Lusitania* a *Baetica* a jeho válečníci napadali provincie *Carthaginensis* a *Tarraconensis*, což znamenalo, že pod jeho vlivem se nacházela většina Pyrenejského poloostrova.

První kroky ke změně statutu quo, který se v Hispánii vytvářel od roku 409, se odehrály v roce 453. Vyslanci císařské vlády z Ravenny *comes Hispaniarum* Mansuetus a *comes* Fronto přijeli na poloostrov a vyjednali se Sueby mírovou dohodu[107]. Kmen tak konečně dosáhl uzavření smlouvy *foedus* a s tím spojeného přílivu římského zlata a legitimizace v očích místního obyvatelstva. Nevíme, co přesně bylo obsahem uzavřené dohody, ale většina historiků shoduje na tom, že dohoda vymezila rozsah suebského vlivu na provincie *Gallaecia*, *Lusitania* a *Baetica* a zapověděla jim vstup do východnějších provincií *Carthaginiensis* a *Tarraconensis*[108].

Král Rechiar podcenil vážnost této smlouvy a ve svých nájezdech na římské provincie pokračoval. Mohlo za tím být i oslabení západořímské říše, když byli krátce po sobě zavražděni velitel římských vojsk Aëtius a císař Valentinianus III. Následné nepříliš úspěšné pokusy o vytvoření uznatelné císařské vlády pak vedly k politickému rozchodu mezi římskou Galií a Itálií. To v samém závěru vedlo k zániku západořímské říše na konci 5. století. Rechiar roku 455 napadl provincii *Carthaginiensis*, kvůli čemuž k němu nový císař Eparchius Avitus vyslal poselstvo opět vedené *comitou* Frontonem, aby protestovalo proti obnovení suebských nájezdů. Římská varování Rechiar ignoroval a roku 456 se jeho válečníci opět dali do pohybu. Tentokrát se jejich obětí stala provincie *Tarraconensis*. Došlo k reakci, kterou Suebové rozhodně neočekávali. Ze strany císaře Avita k nim již znovu nedorazilo protestní poselství, ale císař proti nim vyslal početné vojsko Římanů a galských *foederátů*, kterému velel vizigótský král Theodorich II.[109]. V říjnu roku 456 *foederati* rozdrtili početně slabší suebské

---

[106] Rechiar nechával v Bracaře razit stříbrné *siliquae*, na kterých byla vyražena legenda *IUSSU RICHIARI REGES* a *HONORIUS AUG* (LÓPEZ SÁNCHEZ, Fernando, *Suevic Coins and Suevic Kings (418–456): The Visigothic Connection*, in: *Neglected Barbarians*, (ed.) F. CURTA, s. 504–535). Tyto mince byly vyraženy v době, kdy již císař Honorius byl několik let mrtvý. To samozřejmě vedlo k dohadům, jaké měla tato mincovní symbolika opodstatnění. Dohady fluktuují mezi stále platnou dohodou, kterou se Sueby uzavřel již předtím sám Honorius, či že Suebové neuznávali vládu v té době vládnoucího císaře Valentiniana III., či prostě, že místní mincovny upřednostňovaly značku bývalého císaře dokládající kvalitu dané ražby (DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585)*, s. 109 a WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 100).

[107] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 155.

[108] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585)*, s. 80 a WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 145–146.

[109] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 173–174, JORDANES, *Getica*, 230–232 a *Continuatio Hauniensis Prosperi*, 457.

vojsko v bitvě u řeky Urbicus (dnešní řeka Órbigo, bojovalo se nedaleko města Astorga) a následně vyplenili hlavní město Suebů Bracaru. Poražený Rechiar uprchl do přístavu Portus Cale (dnešní Porto), kde měli Suebové pevnost, ale zde ho vítězní válečníci krále Theodoricha II. dostihli a z jeho rozkazu ho popravili.

4.1.3 Rozpad království a vzájemné boje mezi Sueby

Biskup Hydatius k těmto událostem s určitou dávkou zadostiučinění a poněkud předčasně uvádí, že království Suebů zaniklo[110]. Skutečně tomu mnohé nasvědčovalo, většina válečníků kmene padla, jejich hlavní město bylo vypleněno a rod krále Hermericha vymizel. Král Theodorich II. dokonce do *Gallaecie* dosadil za vládce jednoho ze svých družiníků, warnského válečníka Aioulfa[111]. Žádný z pramenů ho neoznačuje za krále, což značí, že působil spíše jako vizigótský provinciální správce.

Vizigótská intervence proti Suebům sice zastavila rozsáhlé nájezdy ohrožující římské provincie, avšak uvrhla samotnou *Gallaecii* opět do koloběhu násilí. Theodorich II., v prosinci 456 opustil *Gallaecii* a vracel se zpět jižní částí Hispánií, přičemž s částí svého vojsko vyčistil od Suebů město Emeritu. Druhá část vizigótského vojska se v *Gallaecii* zdržela a na cestě zpět vyplenila města Asturica a Palentia. Hydatius v závěrečné fázi své kroniky začíná být daleko popisnější. Uvádí, že při gótských masakrech v Asturice a Palentii bylo zabito velké množství mužů, žen a dětí, včetně kněží, kostely byly vypáleny a biskupové obou měst odvedeni do zajetí[112]. To, co se poté událo v námi sledované provincii *Gallaecii*, se nedá popsat jinak, než jako naprostý chaos. Warnský správce Aioulf povstal proti Vizigótům se snahou vytvořit vlastní samostatné panství. Území *conventu Bracarensis*

Jordanes uvádí, že Theodorich II. táhl do Hispánie *cum citeris gentibus*, konkrétně zmiňuje jen kmen Burgundů s jejich králi Gundiochem a Chilperichem. Je možné, že s gótským králem táhli do boje i válečníci z kmene Herulů, protože Hydatius zmiňuje jejich námořní útok na severní pobřeží *Gallaecie* ve stejném okamžiku, kdy spojené římsko-gótsko-burgundské vojsko táhlo do Hispánie. Názory, zda herulský útok souvisel s tažením proti Rechiariovi, se však mezi historiky různí (DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585)*, s. 88 a WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 157).

[110] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 175.

„… caeteris qui de priori certamine superfuerant tradentibus se Sueuis, aliquantis nihilominus interfectis, regnum destructum et finitum est Sueuorum.“

„ostatní [Suebové], kteří přežili předchozí boje, se vzdali a někteří byli nicméně povražděni, království Suebů bylo zničeno a zaniklo.“

[111] Jordanes nazývá Aioulfa jménem Agrivulf a uvádí, že byl jedním z Theodorichových *clientes* a pocházel z kmene Warnů. Hydatius a Jordanes se shodují v tom, že Aioulf Theodoricha krátce po jeho odchodu z *Gallaecie* zradil a pokusil si zde s podporou Suebů vybudovat vlastní samostatné panství. Vizigótský král se však rychle obrátil zpět a v létě 457 Aioulfa porazil a nechal popravit (HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 180 a 187, JORDANES, *Getica*, 233–234).

[112] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 186.

bylo zamořeno lupiči „*latrocinantes*“ a Suebové si zvolili dva na sobě nezávislé a rivalsky působící nové krále Framtana a Maldrase[113].

Framtan a Aioulf vzápětí zemřeli a Maldras byl zavražděn roku 460. Objevili se však noví suebští vůdci Frumar a Rechimund[114]. Dle Hydatiových popisů suebských akcí můžeme nabýt dojmu, že suebské skupiny si rozdělily sféry vlivu ve směru sever-jih, když skupina Framtana a Rechimunda operovala na severu *Gallaecii* a Suebové pod vedením Maldrase a později Frumara podnikala nájezdy v okolí řeky Duero v jižní *Gallaecii* a v *Lusitanii*. Současně se také začaly v provinciích *Baetica* a *Lusitania* usazovat vizigótské vojenské posádky, které sem posílal Theodorich II. Příležitostně si tito Vizigóti našli možnost zasahovat do suebských záležitostí. Neměli však na chod zdejších událostí příliš velký vliv, protože pokaždé, když se vrátili zpět na jih do svých provincií, Suebové své aktivity obnovili. Roku 460 navštívil Hispánii se svým vojskem i císař Iulius Maiorianus, když táhl do Afriky proti Vandalům. Jeho loďstvo však bylo v přístavu Illice (dnešní Elche) Vandaly zničeno a kvůli odvolané expedici ztratil císař jak svoje postavení, tak i svůj život[115]. Šlo o poslední doloženou přítomnost císařských vojsk na poloostrově. Po Maiorianově odchodu se obránci „římských zájmů“ v Hispánii stali vizigótští králové.

Rok 460 kromě zavraždění Maldrase a návštěvy císaře Maioriana přinesl i rozšíření suebské kontroly nad galicijskou provincií. Jak jsme již uváděli, v dobách Hermericha Suebové přímo v *Gallaecii* nejspíše ovládali pouze nepatrný pás pobřeží mezi městy Portucale a Tude kolem provinciálního centra Bracary. Nyní v roce 460 se jedné skupině Suebů podařilo pod svoji kontrolu získat na severu ležící město Lucus a druhá, Frumarova, skupina dobyla Aquae Flaviae a místní biskup a náš kronikář Hydatius byl Sueby dočasně

---

[113] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon*, 188.
„*Suevi in partes divisi pacem ambiunt Gallaeciorum; e quibus pars Framtanum, pars Maldras regem appellant*.“
„Suebové rozdělení na skupiny žádali Gallaiky o mír; část z nich provolala Framtana králem a část Maldrase.“
M. Wilczyński přichází se zajímavým postřehem, a to, že i když Hydatius zmiňuje řadu útoků na hispánská města, vůbec nezmiňuje, že by jednotliví suebští vůdci bojovali mezi sebou (WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 177). Objevují se i názory, že rozdělení Suebů na Maldrasovu a Framtanovu frakci reflektovalo staré kmenové podskupiny Suebů, které existovaly již před migrací z roku 406 (MÁRQUEZ CASTRO, Benito, *Los suevos en el Conventus Bracaraugustanus: Su llegada e instalación*, s. 595–596 a GALAZAK, José, *A díarquia sueva: sociedade e poder no regnum dos Quados ocidentais e no Regnum Suevorum*, s. 342–346).

[114] Tamtéž, 203.

[115] Císař Iulius Maiorianus (vládnoucí v letech 457 až 461) byl původně vojenským důstojníkem sloužícím *magistru militum* Aëtiovi v Galii. Díky podpoře italského armády a jejího velitele Flavia Rikimera se stal roku 457 císařem. Jako svůj úkol si předsevzal znovudobytí Afriky z vandalských rukou, avšak zničení jeho loďstva v Illice zapříčinilo jeho pád (HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 200 a 210; *Fasti Vindobonenses priores*, 461; MARCELLINUS COMES, *Chronicon*, s. a. 461 a *Chronica Gallica ad 511*, 635). Po jeho návratu z Hispánie jej v srpnu 461 nechal *magister militum* Flavius Rikimer zatknout a popravit.

zajat[116]. Na druhou stranu stále máme zprávy o pokračujících jednáních, která měla zajisti mír uvnitř provincie. Došlo k dojednání míru mezi Sueby a galicijskými Římany, biskup Hydatius byl po třech měsících věznění propuštěn a mezi oběma suebskými skupinami a vizigótským králem Theodorich II. docházelo k výměně poselstev.

Situace, za které došlo ke znovusjednocení Suebů, není příliš přehledná. Hydatius nás informuje o smrti Frumara, ke které došlo roku 464, a o tom, že Sueby pod svojí moc sjednotil na základě oprávněných nároků muž jménem Remismund[117]. O smrti druhého suebského krále Rechimunda Hydatius mlčí a sám Remismund původně působil mezi vizigótskými posly, které král Theodorich II. vysílal do *Gallaecie*. Nebyl tak jedním ze suebských velmožů, který se mohl opírat o svoji družinu v provincii, ale naopak spoléhal se na externí podporu Vizigótů[118]. Teorie[119] o tom, kým tedy nový suebský král Remismund měl být, se proto různí, jako u mnoha dalších suebských osobností.

Zpočátku se Remismund snažil udržovat se svým vizigótským dobrodincem korektní vztahy. Hydatius nás informuje o další výměně poselstev mezi Sueby a Theodorichem II. Míra vizigótského vlivu v *Gallaecii* vyvrcholila roku 465, když do provincie z inciativy gótského krále dorazil ariánský misionář Ajax, který se zde věnoval konverzi Suebů k ariánské formě křesťanství[120]. Suebové zůstávali patrně stále pohany, až na výjimku

---

[116] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 199 a 201.

[117] Tamtéž*,* 223.

„*Frumario mortuo Remismundus omnibus Suevis in suam ditionem regali iure revocatis pacem reformat elabsam.*"

„Po Frumarově smrti všechny Sueby přivedl do svojí moci Remismund dle svého královského práva a obnovil mír, který vymizel."

[118] O vizigótské podpoře, které se Remismundovi dostalo viz: DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585)*, s. 95–96; FURTADO, Robert, *Existiram Suevos entre os reis Remismundo e Teodemiro?*, s. 496–497 a SZÉLL, Gábor, *The Crisis of the Kingdom of the Suebi: Relations with the Visigoths and the Romans (456–468)*, s. 96–99.

[119] Hydatius rozdíl mezi Rechimundem a Remismundem nijak blíže nespecifikuje, jeden z nich byl pro něj suebským vládcem vládnoucím od roku 459 a druhý vizigótsko-suebským vyslancem aktivním v roce 463 a králem od roku 465. V 7. století píšící biskup Isidor ze Sevilly, který prakticky jen opisoval z Hydatiovy kroniky, tvrdí, že Rechimund byl synem předchozího vládce Maldrase (ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Sueborum*, 89). U Isidora je ještě problém, že některé rukopisy zmiňují pouze Rechimunda, či pouze Remismunda. Někteří historici se tak kvůli podobnosti obou jmen domnívají, že králové Rechimund a Remismund jsou jedna a tatáž osoba a chyba dvou jmen vznikla při pozdějších opisech Hydatiovy kroniky, kdy opisovač zaměnil suebského krále Rechimunda za vizigótského vyslance Remismunda. Navíc Hydatius u Rechimunda na rozdíl od ostatních vůdců nezmiňuje jeho smrt, ale rovnou hovoří o sjednocení království Remismundem (SCHÄFERDIEK, Knut, *Die Kirche in den Reichen der Westgoten und Suewen bis zur Errichtung der westgotischen katholischen Staatskirche*, s. 109 a WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 188–189). Jiný názor přináší španělský historik J. Pampliega. Dle něj byl Remismund synem poraženého krále Rechiara a sestry gótského krále Theodoricha II., kterého Vizigóti v roce 456 odvlekli do Tolosy (PAMPLIEGA, Javier, *Los germanos en España*, s. 336).

[120] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 232.

Hydatius vizigótského misionáře Ajaxe označuje jako *Galata natione*, *apostata* a *senior Arrianus*. Současní historici soudí, že Ajax byl Říman pocházející z Galie, a je dokonce možné, že mezi Vizigóty zastával pozici

katolického krále Rechiara, avšak bohužel z Hydatiovy kroniky se nedovídáme, jak byla Ajaxova misie úspěšná.

I přes vizigótský dohled, který patrně chtěl zajistit mír a stabilitu na poloostrově, Suebové obnovili útoky proti svému nejbližšímu okolí. Do suebských rukou padla města Conimbriga (dnešní Coindexa) a Olissipo (dnešní Lisabon)[121]. Remismund pak začal útočit na obyvatele města Aunona, které Hydatius nazývá *plebs Aunonenses*[122]. To znepokojilo nového vizigótského krále Euricha (vládl 466 až 484), který se moci chopil zavražděním svého bratra. Eurich vyslal do *Gallaecie* posly s naléháním na uzavřením míru, avšak jeho žádosti nebyly Remismundem vyslyšeny. Obyvatelé Aunony kladli Suebům zřejmě zuřivý odpor, protože po třech letech bojů s nimi Suebové uzavřeli mír. Ve stejné době, v roce 468, přichází do regionu vizigótské vojsko, které plení *conventus Asturicensis* a suebské části *Lusitanie*, jako odpověď na předchozí suebské akce. Následně král Remismund měl vyslat své posly k císaři, čímž s vidinou pesimistické budoucnosti končí Hydatiova kronika.

4.2 Poslední léta suebského království

4.2.1 Temné období

Rokem 469 končí kronika biskupa Hydatia a další zprávy o Suebech máme až z druhé poloviny 6. století z děl dvou současníků, galsko-franckého biskupa Řehoře z Tours a vizigótského opata Ioanna z Biclara. Mezi léty 469 až 550 tak v *Gallaecii* čelíme „temnému

---

ariánského biskupa (DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585)*, s. 97 a 215; WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 281).

[121] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 229; 241 a 246.
Conimbrigu Suebové vyplenili roku 465 a poté město znovu dobyli roku 467, kdy patrně došlo k jeho celkovému zničení. Obyvatelé města včetně biskupa se kvůli tomu přesunuli z tehdejší Conimbrigy (dnes Condeixa) do nedalekého města Eminium (dnešní Coímbra), čímž došlo i k přenesení conimbrižského biskupství do sousedního Eminia. Město Olisippo (u Hydatia Ulixippona, dnešní Lisabon) padla do suebských rukou roku 468, důsledkem čehož došlo k další eskalaci napětí mezi Sueby a Vizigóty.

[122] Tamtéž, 233; 239 a 249.
Tři roky trvající odpor Aunony proti suebským útočníkům ukazuje, že i menší římská města se mohla úspěšně ubránit před barbary. Podobný je i případ dalšího galicijského města Coviacum (dnešní Valencia de Don Juan), které se roku 457 ubránilo Vizigótům. Dnes historici předpokládají, že město či region Aunona leželo v blízkosti dnešního města Tuy (DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *La organización del espacio y el control del territorio en la Gallaecia germánica*, s. 68–71; DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, MENÉNDEZ BUEYES, Luis, *Gallaecia in Late Antiquity: The Suevic Kingdom and the Rise of Local Powers*, s. 159; LÓPEZ QUIROGA, Jorge, RODRÍGUEZ LOVELLE, Mónica, *De los vándalos a los suevos en Galicia: Una visión crítica sobre su instalación y organización territorial en el noreste de la Península Ibéria en el siglo V*, s. 435 a SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, *Organización eclesiástica y social en la Galicia tardoantiqua. Una perspectiva geográfico-arqueológica del parroquial suevo*, s. 452). Avšak starší práce C. Torrés Rodrígueze uvádí, že *Aunonenses* žili na východě *Gallaecie* v *coventu Asturicensis* (přibližně v dnešní oblasti Trás os Montes), což argumentuje tím, že suebská agrese vůči Aunoně vyvolala vizigótskou reakci, dle čehož předpokládá, že tato oblast spadala do gótské sféry vlivu (TORRES RODRÍGUEZ, Casimiro, *El reino de los suevos*, s. 180).

období“, které nezachycují žádné narativní prameny. Ohledně Suebů se tak vytvořil zajímavý paradox, kdy prameny zachycují bouřlivý vznik jejich království a zároveň i závěrečná léta existence tohoto království, ale nejdelší střední období suebské historie, které se patrně vyznačovalo politickou stabilitou, v nich není vůbec zachyceno[123]. Biskup Isidor ze Sevilly toto osmdesátileté období shrnuje pouze jedinou větou, že Suebům tehdy vládla celá řada králů vyznávajících ariánskou herezi[124]. Jedinou literární památkou z této doby je dopis papeže Vigilia biskupovi Profuturovi z Bracary, který byl zároveň metropolitou celé provincie, datovaný do roku 538[125]. Ten však řeší náboženské záležitosti a politické události vůbec nezmiňuje.

Během „temného období“ suebských dějin se v jejich sousedství vytvořila vizigótská toledská říše. Nejprve gótští králové rozmísťovali po celé Hispánii svoje vojenské posádky a nakonec v 90. letech 5. století se zde Gótové začali usazovat[126]. Proces přemístění Gótů z galské Akvitánie do Hispánie byl dokončen v roce 507, když Vizigóty porazil v bitvě u Campus Vogladensis francký král Chlodvík a zabral jejich galské území. Za králů Amalaricha (vládl 526–531) a Theuda (vládl 531–548) se vizigótské panství v Hispánii zkonsolidovalo, což nutně znamenalo, že se musela vytvořit hranice mezi Sueby a Vizigóty.

---

[123] Dříve se věřilo, že ze suebského „temného období“ známe jména králů Veremunda, známého z nápisu v kostele v obci San Salvador de Vairão, patrně chybně datovaného do roku 485, a Theodemunda, jehož známe z textu *Divisio Wambae* sepsaném ve 12. století. Někteří současní autoři existenci těchto králů zpochybňují a předpokládají, že nápis ze San Salvador de Vairão pochází z 10. století a zmíněným *serenissimo Veremundu rege* je leonský král Vermudo II., který vládl v letech 984–999 (KULIKOWSKI, Michael, *The Suevi in Gallaecia*, s. 132 a WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 212). Americký historik A. Ferreiro věnující se raně hispánským dějinám však věří v existenci Veremunda jakožto suebského krále, ale domnívá, že nápis byl vytesán nikoliv v roce 485, ale v roce 535 (FERREIRO, Alberto, *Veremundu R(eg)e: Revisiting an Inscription from San Salvador de Vairão (Portugal),* s. 263–272). Text *Divisio Wambae* je falzum z přelomu 11. a 12. století, které má zachycovat reorganizaci biskupských diecézi na severu poloostrova údajně provedenou vizigótským králem Wambou (GARCÍA IZQUIERDO, Iván, PETERSON, David, *Una memoria ficticia: toponimia y disputas diocesanas en la Divisio Wambae*, s. 209–234 a WARD, Aengus, *History and Chronicles in Late Medieval Iberia: Representation of Wamba in Late Medieval Narrative Histories*, s. 82–83). Suebský král Theodemund zmíněný v tomto textu je tak patrně fiktivním výtvorem autora textu stejně jako popisovaná církevní organizační struktura.

[124] ISIDORUS HISPALENSIS*, Historia Suevorum*, 90.

„*Multis deinde Suevorum regibus in Arriana haersi permantibus tandem …“*

„[Když] potom vládlo mnoho suebských králů setrvávajících v ariánské herezi …“

[125] *Epistola Vigilii papae ad Profuturum Bracarensem*.

Tento dopis je poměrně dlouhý a jeho součástí je i text, který je ve starších edicích uváděn samostatně jako *Epistola ad Eutherium*. Z dopisu vyplívá, že korespondence mezi papežem Vigiliem a biskupem Profuturem probíhala již delší dobu. Mezi témata, která spolu řešili, patřil stále pokračující boj proti priscilliánské herezi, stanovení data Velikonoc, nutnost kleriků říkat *in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti* a nevynechávat přitom ani jednu spojku *et* a také skutečnost, že řada křesťanů v *Gallaecii* se nechala podruhé pokřtít ariánskou církví. Nejnovější analýzu tohoto dopisu provedl A. Ferreiro (FERREIRO, Alberto, *Epistolae Plenae: The Correspondence of the Bishops of Hispania with the Bishops of Rome (Third through Seventh Centuries)*, s. 260–91).

[126] *Chronica Caesaragustana*, 494 a 497.

Suebům se vedle jimi již roku 411 nárokované provincie *Gallaecia* podařilo před Vizigóty uhájit i severní část provincie *Lusitania*. To pak bude v pozdějších letech hrát důležitou roli ve správních i církevních záležitostech regionu. Jižní hranici Suebů tak netvořila řeka Duero, nýbrž řeka Tajo, přičemž víme, že například město Olissipo (dnešní Lisabon) zůstávalo v držení Suebů[127] a nedaleká Scallabis (dnešní Santarém) představovalo nejsevernější výspu Vizigótů v *Lusitanii*. Východní hranice suebského království je však mnohem obtížnější definovat. Zde bod nepochybně ovládaný Sueby tvořilo město Asturica (dnešní Astorga) a Gótové zase drželi Palentii (dnešní Palencia). Hranice tak musela probíhat někde mezi těmito dvěma městy. Řada historiků předpokládá, že východní suebská hranice kopírovala tok řeky Esla[128]. Z kronik, které zmiňují vizigótské aktivity během 6. století, nemáme žádné zprávy, že by noví vizigótští vládci poloostrova během tohoto období Suebům věnovali svoji pozornost. Dle jednoho názoru[129] se suebské království na konci 5. století rozpadlo, což představovalo důvod, proč Vizigóti právě regionu *Gallaecie* během „temného období" nevěnovali pozornost. Suebové svůj stát měli znovuvybudovat až v polovině 6. století paralelně s procesem katolizace svého kmene.

První zpráva o suebském království, která uzavírá „temné období", kupodivu pochází z hagiografického textu *Libri de virtutibus sancti Martini episcopi*, jehož autorem je francký biskup Řehoř z Tours. V textu je uveden příběh o suebském králi *Gallaecie* Chararichovi. Jeho syn onemocněl malomocenstvím a král ve snaze o záchranu jeho života vypravil posly do katedrály sv. Martina v Tours, protože slyšel, že nad jeho hrobem se dějí časté zázraky. Poselstvo mělo do Tours přivést dary a se slibem o konverzi ke katolictví se modlit za záchranu králova syna. Chararichův syn však uzdravil teprve, když jeho otec ve svém srdci uznal, že Bůh Syn je rovný Otci, a až když druhé poselstvo přivezlo do *Gallaecie* z Tours

[127] Jak dlouho Olissipo bylo v suebských rukou, nevíme. Hydatius uvádí, že město bylo roku 468 dobyto Sueby, avšak žádní biskupové z Olissipa se nezúčastnili suebských církevních synod v Bracaře v letech 561 a 572. To znamená, že město muselo někdy během tohoto období přejít pod vizigótskou vládu. V druhé polovině 6. století je nejjižním suebským biskupským sídlem město Egitania (dnešní portugalská vesnice Idanha-a-Velha).

[128] Více o suebsko-vizigótské hranici je k dočtení v ARIÑO GIL, Enrique, DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *La frontera suevo-visigoda: Ensayo de lectura de un territorio en disputa*, s. 180–190; DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585)*, s. 102 a 123–124 a MARTÍNEZ PARADA, Marta, FUENTES MELGAR, Patricia, SASTRE BLANCO, José, *La frontera entre suevos y visigodos a través del poblado alto medieval de El Castillón*, s. 392–404. Právě P. Díaz Martínez přichází s myšlenkou, že východní hranice mezi Sueby a Vizigóty nebyla jasně definovaným prostorem, ale mezi Asturicou a Palentií bylo rozsáhlé území nikoho, nad kterým ani jedna z obou stran neměla jasnou kontrolu. O toto území probíhaly neustálé pohraniční střety, přičemž obě strany zde budovaly svoje pevnosti. Zároveň velmoži a magnáti žijící v této oblasti užívali značné autonomie a mohli působit nezávisle na suebských a vizigótských králích.

[129] FURTADO, Robert, *Existiram Suevos entre os reis Remismundo e Teodemiro?*, s. 496–506.

relikvie svatého Martina[130]. Příběh kromě toho, že používá pro 6. století poměrně častý narativ týkající se toho, že katoličtí světci měli na rozdíl od ariánských schopnost činit zázraky, přináší tři podstatné zpráv. Jednak nás zpravuje o prvním suebském králi, kterého známe z 6. století a je doložen pramenem, který sice není příliš důvěryhodný, ale přinejmenším pochází ze 6. století. Dále potvrzuje, že docházelo ke kontaktům mezi franckou Galií a suebským královstvím, a popisuje legendu o katolické konverzi suebského krále.

4.2.2 Katolizace Suebů a králové 6. století

Dalšími suebskými králi, o kterých nás naše prameny zpravují, jsou Ariamir a Theodemir. Ariamira známe pouze jako krále, který svolal 1. bracarský koncil v roce 561[131]. Zato však Theodemira máme doloženého již z více textových materiálů. Víme, že v roce 569 svolal biskupskou synodu do Luca (dnešní Lugo) a zemřel v roce 570, přičemž jeho nástupcem se stal král Miro[132]. Postavy těchto tří králů, Chararicha, Ariamira a Theodemira, doprovází celá řada problémů, které vyvěrají z toho, že žádný pramen nezmiňuje nikdy tyto vládce společně, ale pouze každého zvlášť. Neznáme tak jejich vzájemné vztahy a ani jejich posloupnost. Chararich vládnul kolem roku 550, Ariamir začal vládnout roku 558 a žil ještě v roce 561. U Theodemira ani nevíme, kdy přesně začal panovat, ale jako král působil v roce 569 a zemřel roku 570. Není tak jasné, jestli Theodemir byl Ariamirovým nástupcem nebo byli současníky a během jejich vlády došlo k rozdělení království. Rovněž nevíme, který z nich, jestli vůbec, je oním uzdraveným Chararichovým synem, o kterém mluví Řehoř

[130] GREGORIUS TURONENSIS*, Libri de virtutibus sancti Martini episcopi*, I, 11.
Tento hagiografický text o čtyřech knihách se zařazuje do korpusu Řehořových děl o zázracích světců *Miracula*. Jde o sbírku krátkých příběhů, které mají nějakou spojitost s bazilikou svatého Martina v Tours. První kniha pojednává o období předtím, než se Řehoř stal v roce 573 biskupem v Tours, a zbylé tři knihy se věnují období jeho episkopátu a uváděné příběhy jsou patrně řazeny chronologicky.

[131] *Synodus Bracarensis I*, *Prooemium*.
„Cum Galliciae provintiae episcopis … ex preceptis prefati gloriosissimi Ariamiri regis in metropolitana eiusdem provintiae Bracarensis ecclesiae convenissent."
„Když biskupové provincie *Gallaecie* … z rozkazu vydaného nejslavnějším králem Ariamirem se sešli do metropolitního chrámu téže provincie do Bracary."

[132] Ze setkání biskupů v Lucu roku 569 se nedochovala synodální akta. O uskutečnění této synoda nás informuje text nazývaný *Parochiale suevum* či *Diviso Theodemiri*, který měl být vypracován během této synody. Text představuje seznam biskupstvích a jim podřízených farností na území suebského království a jde o jeden z prvních textů tohoto typu. Jeho význam spočívá v tom, že dokumentuje církevní správu *Gallaecia* a i rozmístění obyvatelstva po celé provincii. Dlouhou dobu byl tento text zpochybňován, ale jeho pravost v roce 1947 dokázal portugalský historik Pierre David (DAVID, Pierre, *Études historiques sur la Galice et la Portugal du VIe au XIIe siècle*, s. 45–82). Krále Theodemira jakožto Mironova předchůdce zmiňuje kronika opata Ioanna z Biclara (IOANNES BICLARENSIS*, Chronica*, 570, 4). A tohoto krále zmiňuje i Isidor ze Sevilly jakožto původce katolizace Suebů (ISIDORUS HISPALENSIS*, Historia Suevorum*, 91).

z Tours. Tato nejistota mezi historiky vedla k vytvoření různého pojetí těchto králů[133]. Současný diskurz[134] uznává existenci všech tří králů a pokouší vytvořit jejich chronologii, kdy Chararich měl vládnout v 50. letech 6. století, jeho nástupcem se stal Ariamir, po kterém přibližně v roce 565 či 566 nastoupil Theodemir.

S obdobím těchto tří králů je pevně spjata katolizace Suebů. Konverzi z ariánství na katolictví je spojena také s významnou osobou misionáře a mnicha Martina z Dumia. Ten dorazil do *Gallaecie* krátce po roce 550 a dle Řehoře z Tours dokonce dle díky Boží Prozřetelnosti přistál v přístavu ve stejný den, kdy do něj dorazily z druhé strany relikvie jeho jmenovce, sv. Martina z Tours[135]. Martin z Dumia pocházel z Panonie, narodil se zde někdy na začátku 6. století, tedy v době, kdy tuto oblast ovládal ostrogótský král Theodorich Veliký. Sám v mládí podnikl pouť na východ a seznámil se s mnišstvím v Egyptě. Nevíme, co přesně ho vedlo k jeho misionářské cestě, ale jeho příchod do *Gallaecie* se časově shoduje s příchodem východořímských vojsk císaře Justiniána, která se v roce 552 pod velením Petra Marcellina Liberia vylodila na jižním pobřeží Hispánie a dobyla zde řadu měst, ze kterých vznikla římská provincie *Spania*. Dle řady historiků[136] stála za Martinovou misionářskou činností u Suebů Konstantinopol a tato misie stála na pozadí možného spojenectví mezi císařem Justiniánem a Sueby namířeného proti vizigótským králům.

Martin přišel do *Gallaecie*, když katolizace království již započala a král Chararich již konvertoval ke katolictví. Jeho úkolem tak bylo obrátit na správnou víru i zbytek suebské

[133] Například Edward Thompson nadnesl myšlenku, že král Chararich mohl být fiktivní postavou, která jenom sloužila jako historické pozadí v hagiografickém spisu franckého biskupa Řehoře z Tours (THOMPSON, Edward, *The Conversion of the Spanish Suevi to Catholicism*, s. 86–88). Vychází především z toho, že tohoto krále vůbec nezmiňují domácí prameny. Další možnost přináší španělský historik C. Torres Rodríguez, který se domnívá, že králové Theodemir a Ariamir byla totožná historická osoba a Ariamir při křtu přijal nové jméno Theodemir (TORRES RODRÍGUEZ, Casimiro, *El reino de los suevos*, s. 274). Tato myšlenka je však kritizována, protože změna jména při křtu v 6. století nebyla běžnou praxí. Jako alternativa se objevila teorie M. R. García Álvareze o tom, že králové Theodemir a Miro byli totožní. Publikoval ji ve své edici kroniky *Iriense* z 10. století (GARCÍA ÁLVAREZ, Manuel (ed.), *El Cronicón Iriense*, s. 128) a domnívá se, že jméno Miro bylo zdrobnělinou či hovorovou verzí jména Theodemir. Tato myšlenka však odporuje tvrzení kroniky Ioanna z Biclara, která uvádí, že král Miro byl Theodemirovým nástupcem.

[134] ARIAS, Jorge, *Identity and Interaction: The Suevi and the Hispano-Romans*, s. 25–28; DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585)*, s. 143–146 a WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 229–235.

[135] GREGORIUS TURONENSIS*, Libri de virtutibus sancti Martini episcopi*, I, 11.

[136] ARIAS, Jorge, *Identity and Interaction: The Suevi and the Hispano-Romans*, s. 26; DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, MENÉNDEZ BUEYES, Luis, *Gallaecia in Late Antiquity: The Suevic Kingdom and the Rise of Local Powers*, s. 161; DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585)*, s. 221 a WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 231. Všichni historici, kteří zmiňují souvislost mezi Martinovou misií a Justiniánovou zahraniční politikou, upozorňují na to, že tato myšlenka nemá oporu v pramenech a vychází pouze z naší znalosti Martinova panonského původu, pobytu v Orientu a jeho příchodu na Pyrenejský poloostrov ve stejnou dobu jako východořímská vojska.

populace. Kromě toho víme, že se také musel vypořádat s přežívající priscilliánskou herezí, která teprve během jeho působení byla v provincii vymýcena. A také, jak sám v jednom ze svých spisů uvádí, galicijská církev ještě v polovině 6. století stále bojovala s tradičním pohanstvím. Martin píše, že venkovské obyvatelstvo stále uctívalo pohanské bohy starého římského panteonu a po přírodě jsou roztroušeny svatyně starých bohů[137]. Se svolením suebského krále založil klášter v Dumiu v blízkosti hlavního města Bracary a stal se zde roku 556 stal prvním opatem-biskupem, což patrně měla být politická funkce, která mu měla umožnit zreformovat galicijskou církevní správu[138]. Tohoto úkolu se zhostil na výbornou, zúčastnil se všech tří biskupských synod[139], které v provincii proběhly, a zasadil o zvýšení počtu biskupství v suebském království.

V roce 561, v době konání 1. bracarského koncilu, existovalo na území království osm biskupství a o 11 let později již zde bylo biskupství 13 a biskupství v Lucu bylo povýšeno na druhé metropolitní biskupství v provincii[140]. V roce 562 Martin byl jmenován také biskupem v Bracaře, čímž se stal i metropolitou celé *Gallaecie*. Jeho působení v *Gallaecii* dosáhlo takového významu, že na něho vzpomněli ve svých dílech i biskupové Řehoř z Tour a Isidor ze Sevilly[141]. Měl značný vliv na celý region. Stál za homogenizací zdejší církve[142], protože právě jemu se podařilo z *Gallaecie* vymýtit priscilliánskou herezi a přimět Sueby ke konverzi ke katolictví. Výrazně ovlivnil také formování zdejší monastické tradice, i když nevytvořil pro svůj klášter Dumio žádnou řeholi.

[137] MARTINUS BRACARENSIS, *De correctione rusticorum*, 15–16.
Jde o text, který představuje odpověď biskupovi Polemiovi z Asturicy na dotaz, jak má jednat s pohanským obyvatelstvem na galicijském venkově, a je zformován ve formě kázání, které by mělo dotyčné pohany obrátit na křesťanství. Text dokazuje přítomnost tradičního pohanství na západoevropském venkově 6. století a popisuje i některé jejich praktiky, včetně uctívání bohů starého římského panteonu, jako byli Jupiter, Neptun, Mars či Mercurius.
[138] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *Monasteries in a Peripheral Area: Seventh-Century Gallaecia*, s. 335.
[139] Akta synodu z Luca uskutečněné roku 569 se nedochovala. Pokud se tedy tato synoda skutečně uskutečnila, můžeme předpokládat s nejvyšší pravděpodobností, že se jí Martin zúčastnil.
[140] O roli města Lucus jakožto sídla metropolitního biskupa hovoří pouze text *Parochiale suevum*. Starší i mladší (vizigótské) texty zaznamenávají, že v *Gallaecii* bylo pouze jedno metropolitní sídlo, a to Bracara.
[141] GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, V, 37; ISIDORUS HISPALENSIS, *De viris illustribus*, 45–46 a ISIDORUS HISPALENSIS*, Historia Suevorum*, 91.
Kupodivu, však Martina z Dumia nezmiňuje vizigótská kronika Ioanna z Biclara a ani akta 3. toledského koncilu nepíší o jeho roli při šíření katolické víře na poloostrově. Oba texty, z konce 6. století, připisují veškeré zásluhy za odstranění ariánství z Hispánie vizigótskému králi Rekkaredovi. Po vítězství Vizigótů nad Sueby bylo očividně na Martina z Dumia uvaleno *damnatio memoriae*, dokud jej až později rehabilitoval Isidor ze Sevilly (BELTRAN TORREIRA, Federico Maria, *La conversion de los suevos y el III concilio de Toledo*, s. 78).
[142] WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 309.

4.2.3 Král Miro a konfrontace s Vizigóty

V roce 570 se vlády chopil král Miro, se kterým můžeme na rozdíl od jeho předchůdců spojit celou řadu politických i společenských událostí zaznamenaných v třech na sobě nezávislých pramenech[143]. Z kroniky Ioanna z Biclara víme, že se stal přímým nástupcem krále Theodemira, ale jaký byl jeho vztah k předchozím králům, nám není známo. V roce 572 Miro svolal do hlavního města království 2. bracarský koncil. Toho se zúčastnilo 12 biskupů a předsedal mu Martin z Dumia z pozice metropolitního biskupa *Gallaecie* a z kontextu koncilních akt vyplívá, že katolizace království již byla téměř dokončena[144]. Biskup Martin z Dumia udržoval s novým králem přátelský vztah a nepochybně patřil do okruhu jeho bližších rádců. Víme, že králi například věnoval svůj spis *Formula vitae honestae* (Pravidla čestného života)[145]. Za Mirona pravděpodobně nastalo znovuoživení suebské expanzivní politiky.

V roce 572, patrně na konci léta či na začátku podzimu, totiž suebský král vedl válku proti lidem známým jako Runconi[146]. Není zcela zřejmé, jestli mu šlo o zajištění kontroly nad již zmiňovaným sporným hraničním územím mezi Sueby a Vizigóty, nebo se snažil zabránit nájezdům loupeživých horských kmenů na *Gallaecii*, či potlačit nějaké lokální

---

[143] IOANNES BICLARENSIS*, Chronica*, 570, 4; GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, V, 41 a *Synodus Bracarensis II*, *Prooemium*.

[144] Druhý bracarský koncil upravuje vztahy mezi biskupy a jim podřízenými kleriky, doporučuje biskupům provádět vizitace, ale zároveň nezneužívat svého postavení. Koncil také zakazuje klerikům vybírat poplatky za konání svátosti a dalších církevních úkonů. Rovněž bylo zakázáno biskupům vysvěcovat soukromé kostely postavené z pochybných (tedy finančních) důvodů. Upravuje také procesní právo při obvinění kleriků, kteří se dopustili pohlavní styku *fornicatio*. Rovněž bylo také ustanoveno, že v *Gallaecii* udává datum Velikonoc metropolitní biskup. Většina kánonů vypovídá o situaci, kdy galicijská církev se značně rozrostla a nyní se musela se svou vlastní velikostí vypořádat a lépe si vybudovat vlastní organizaci a hierarchii.

[145] MARTINUS BRACARENSIS, *Formula vitae honestae*, *Praefatio*.

„*Gloriosissimo ac tranquillissimo et insigni catholicae fidei praedito pietate Mironi regi Martinus humilis episcopus*."

„Nejslavnějšímu, nejmírnějšímu, zdobenému katolickou vírou a zbožností obdařenému králi Mironovi [věnuje] pokorný biskup Martin."

Text *Formula vitae honestae* je jakousi esejí, kterou Martin z Dumia věnoval králi Mironovi, což znamená, že ji musel napsat někdy kolem roku 570. Jde o jeho představu, jak by měl vypadat ideální vladař, a tyto ideje jsou zde představeny jako doporučení pro krále Mirona. Text dokládá i značné vzdělání Martina z Dumia, protože řada motivů tohoto díla je převzata z textů Cicerona a Senecy.

[146] IOANNES BICLARENSIS*, Chronica*, 572, 3.

Kmen *Runcones* zmiňuje ještě jednou v podobě *Roccones* Isidor ze Sevilly, když proti němu mezi léty 615–620 bojoval budoucí vizigótský král *dux* Swinthila (ISIDORUS HISPALENSIS*, Historia Gothorum*, 62). Nezná se přesně poloha, kde ležela jejich sídla, ale ta se musela nacházet v sousedství Suebů a Isidor je popisuje jako obklopené ze všech stran vysokými horami. Někteří starší autoři se pokoušeli Runcony ztotožnit se starším kmenem Luggonů, o kterém mluvil v 2. století Klaudios Ptolemaios. Španělský archeolog Antonio García Bellido umísťuje tyto kmeny do těsné blízkosti Astorgy, konkrétně do okolí dnešního španělského města La Bañeza (GARCÍA BELLIDO, Antonio, *El exercitus hispanicus desde Augusto a Vespasiano*, s. 159–160 a GARCÍA BELLIDO, Antonio, *Varias notas sobre arqueología hispano-romana en la provincia de León*, s. 20–22). *Runcones* se budeme věnovat více v dalších kapitolách.

povstání. Každopádně po dlouhé době máme zprávy o suebské válečné aktivitě. Tyto boje však vzbudily pozornost vizigótského krále Leovigilda, který do prostoru severozápadní Hispánie přesměroval v následujících letech svoje vojska[147]. Vizigóti obsadili v letech 573 až 575 regiony *Sabaria*, dále na východ ležící *Cantabrii* a také pohoří *Aregenses montes*, kde porazili místního hispanorománského magnáta Aspidia. Získali tak údolí řeky Sabor v dnešní provincii Zamora (*Sabaria*) a oblast hranice dnešních španělských provincií Ourense a León, kde se patrně rozkládalo pohoří *Aregenses*. Tím velká část onoho sporného pohraničního území připadla Vizigótům a nutně se schylovalo k přímé konfrontaci mezi Sueby a jejich gótskými sousedy. Polský historik Marek Wilczyński se dokonce domnívá, že ke střetům mezi oběma stranami docházelo již při těchto bojích, když v roce 574 Leovigild vytlačil expandující Sueby z Kantábrie[148].

K ozbrojenému konfliktu mezi Sueby a Vizigóty došlo v roce 576. Jediným autorem zmiňující toto tažení je Ioannes z Biclara a ten o žádných konkrétních bojových operací nehovoří. Leovigild patrně využil předchozích tažení k vytvoření nástupního prostoru k invazi do *Gallaecie*[149] a Suebové tak byli napadeni z východu. Vizigótské vojsko nejspíše postupovalo z Palentie přes římskou silnici *via XVIII* směrem na Asturicu (dnešní Astorga), té se však patrně vyhnuli a pokračovali na město Bergidum (dnešní Villafranca del Bierzo), kde se mohl Leovigild rozhodnout, zda jeho hlavním cílem bude Bracara nebo Lucus[150]. K bitvě mezi oběma králi možná ani nedošlo, Ioannes z Biclara se ohledně tohoto tažení omezuje na tvrzení, že Miro vyslal k Leovigildovi posly s žádostí o mír[151]. Součástí mírové dohody mohlo být formální podřízení suebského království Vizigótům, Miro mohl Leovigildovi složit přísahu věrnosti či se od něj nechat adoptovat skrze germánský obřad *adoptio per arma*, čímž by uznal jeho nadřazenost. Lze souhlasit i s autory španělské publikace *Gallaecia Gothica*, že součástí této mírové dohody bylo vydání města Asturica Vizigótům, protože po předchozích Leovigildových taženích by nyní toto město tvořilo

[147] Tažení krále Leovigilda popisuje kronika Ioanna z Biclara (IOANNES BICLARENSIS, *Chronica*, 573, 5; 574, 2 a 575, 2). Moderní analýza Leovigildových výbojů na severozápadě je detailně prostudována v publikaci GARCÍA MORENO, Luis, *Leovigildo: Unidad y diversidad de un reinado*, s. 145–157.

[148] WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 237.

[149] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585)*, s. 147–148.

[150] BARROSO CABRERA, Rafael, MORÍN de PABLOS, Jorge, SÁNCHEZ RAMOS, Isabel, *Gallaecia Gothica: de la conspiración del dux Argimundus (589/590 d.C.) a la integración en el Reino visigodo de Toledo*, s. 60–66.

[151] IOANNES BICLARENSIS, *Chronica*, 576, 3.

„*Leovigildus rex in Gallaecia Suevorum fines conturbat et a rege Mirone per legatos rogatus pacem eis pro parvo tempore tribuit.*“

„Král Leovigild narušil hranice Suebů v *Gallaecii*, avšak na žádost krále Mirona zaslanou skrze posly jim na krátký čas udělil mír.“

osamocený suebský výběžek vklíněný do vizigótského území a Ioannes z Biclara později vůbec nezmiňuje jeho dobytí[152].

Je zajímavé, že Marek Wilczyński hovoří o konci suebského království již od roku 576 a v následném období měla podle něj probíhat jeho pomalá integrace do vizigótské říše, která byla završena jeho dobytím roku 585[153]. Stejně tak Jorge Arias předpokládá, že mírová dohoda musela výrazně omezit suverenitu suebské *Gallaecie*[154]. Pro Sueby se však příliš nezměnilo[155]. Určitá forma podřízenosti suebského krále jeho vizigótskému sousedovi již několikrát nastala. Král Rechiar v roce 449 se dostavil ke svému tchánovi Theodorichovi I. do Tolosy a patrně také uznal jeho nadřazené postavení. Stejně tak král Remismund působil dojmem podřízeného postavení vůči gótskému králi Theodorichovi II. A je také těžké si představit, že by během „temného období" nebyly podobným způsobem korigovány vizigótsko-suebské vztahy, když vizigótský král Theudis (vládnoucí v letech 531 až 548) měl dostatek vojenské síly, aby v Septimánii bojoval s Franky a zároveň dočasně okupoval severoafrickou Septu (dnešní Ceuta) a patrně si udržoval vliv po celé Hispánii včetně suebské *Gallaecie*. Mironovy následné zahraničně-politické kroky také svědčí o tom, že suverenita království nebyla zásadním způsobem nijak narušena.

Suebský král zintenzivnil svoji diplomatickou aktivitu. Víme, že vyslal poselství k císařskému dvoru do Konstantinopole[156] a došlo také k výměně poslů s merovejskými vládci, přičemž se Miro snažil uzavřít spojenectví především s burgundským králem Guntramem a austrasijskou královnou Brunhildou, která vládla jako regentka za svého syna Childeberta II.[157]. Byl si totiž vědom toho, že příští střetnutí s Vizigóty dopadne s největší

---

[152] BARROSO CABRERA, Rafael, MORÍN de PABLOS, Jorge, SÁNCHEZ RAMOS, Isabel, *Gallaecia Gothica: de la conspiración del dux Argimundus (589/590 d.C.) a la integración en el Reino visigodo de Toledo*, s. 67.

[153] WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 238.

[154] ARIAS, Jorge, *Identity and Interaction: The Suevi and the Hispano-Romans*, s. 31.

[155] POVEDA ARIAS, Pablo, *Conquista e integración de la Gallaecia en el reino visigodo*, s. 2–3.
Dle Poveda Ariase stačilo králi Leovigildovi získání válečné kořisti a placení tributu od Suebů. Soudí, že Leovigild v roce 576 neměl vůči Suebům územní či politické požadavky. Navíc placení tributu cizímu králi symbolizovalo určitou formu podřízení, díky čemuž mohl Leovigild považovat suebské království za oficiálně podrobené.

[156] MARTINUS BRACARENSIS*, De trina mersione*, 3.
Text *De trina mersione* představuje nejkratší známé dílo biskupa Martina. Jde o dopis adresovaný jinak neznámému biskupu Bonifatiovi jako odpověď na jeho předchozí dopis. Řeší se v něm problematika křtů v Hispánii. Martin píše, že správný postup při křtu je třikrát ponořit ve jménu Otce, Syna i Ducha svatého a někteří kněží v Hispánii při křtění ponořují pouze jednou, a to ve jménu Svaté Trojice, což byla ariánská liturgie.

[157] GREGORIUS TURONENSIS*, Libri de virtutibus sancti Martini episcopi*, IV, 7 a GREGORIUS TURONENSIS*, Libri historiarum X*, V, 41.
Austrasijský majordomus Florentianus navštívil v rámci poselství krále Mirona v *Gallaecii*, avšak Řehoř z Tours zaznamenává pouze epizodický příběh o bazilice sv. Martina z Tours v Bracaře, který král sám vyprávěl Florentianovi.

pravděpodobností podstatně hůře než to z roku 576. Chtěl z toho důvodu ochránit svoje království pomocí sítě obraných spojenectví a diplomatických smluv. Hybným momentem se v roce 579 stalo povstání Leovigildova syna Hermenegilda, který působil jako správce provincie *Baetica*. Po svém povstání Hermenegild, který na rozdíl od svého otce vyznával katolickou verzi křesťanství místo ariánství, se rovněž zapojil do nově vzniklého spojeneckého systému a uzavřel dohody s Mironem a východořímskými posádkami na jihu Hispánie.

V roce 583 Leovigild vytáhl na jih a oblehl svého syna v jeho sídelním městě Hispalis (dnešní Sevilla). Obleženému Hermenegildovi přišel na pomoc se svými oddíly pouze suebský král Miro, kterého však Leovigild obklíčil a donutil obnovit přísahu věrnosti a vrátit se zpět do *Gallaecie*[158]. Poražený a zklamaný Miro krátce poté zemřel, dle Řehoře z Tours až po návratu do *Gallaecia* a dle Ioanna z Biclara ještě na území vizigótské Hispánie, než se zbytek vojska vrátil domů. Královo zdraví podlomila nejen jeho poslední porážka, ale i vědomí toho, že po dobytí Hispalis a pádu povstalců bude příštím Leovigildovým cílem

---

Zde Řehoř z Tours zmiňuje, že ke králi Guntramovi mířilo poselstvo Suebů, ale v Pictaviu (dnešní Poitiérs) byli vyslanci zajati vojáky neustrijského krále Chilpericha. Tato poselstva a vyjednávání jsou historiky datována do roku 580. Je nutné podoktnout, že i jeho protivník, vizigótský král Leovigild, sám v téže době často vysílal posly k merovejským králům.

[158] IOANNES BICLARENSIS, *Chronica*, 583.

„*Leovigildus rex civitatem Hispalensem congregato exercitu obsidet et rebellem filium gravi obsidione concludit, in cuius solacium Miro Suevorum rex ad expugnandam Hispalim advenit ibique diem clausit extremum*."

„Král Leovigild po shromáždění vojska oblehl město Hispalis (Sevilla) a svého povstalého syna v něm obklíčil, k jeho pomoci přišel suebský král Miro k obleženému městu a zde také dokonal své dny."

Účast Mirona na Hermenegildově povstání není tak jednoduchá, jak by se mohlo zdát. Náš nejbližší pozorovatel celé události opat Ioannes z Biclara totiž označuje toho, komu přišel Miro na pomoc, pouhým vztažným zájmenem vztažným *cuius*, tudíž není zcela patrné, zda se jedná o Leovigilda nebo jeho syna. Jeho současník Řehoř z Tours je si jistý v tom, že Miro přišel na pomoc povstalému Hermenegildovi (GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, VI, 43), avšak Řehoř viděl celý konflikt černobíle na pozadí katolicko-ariánského sporu. Mladší text Isidora ze Sevilly, který sám vycházel z kroniky Ioanna z Biclara) naopak považuje Mirona za Leovigildova spojence (ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Suevorum*, 91). Většina historiků důvěřuje Řehořovi z Tours a považuje Sueby za spojence Hermenegilda (THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 71; GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 125 a 128–129; KAMPERS, Gerd, *Geschichte der Westgoten*, s. 179–180 a WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 242–244). Naproti tomu anglický historik Roger Collins se domnívá, že Miro mohl skutečně přijít na pomoc Leovigildovi, protože tuto verzi podporují domácí hispánské prameny (COLLINS, Roger, *Early Medieval Spain: Unity in Diversity, 400–1000*, s. 48). Ojedinělý názor má španělský historik Pablo Díaz, který uvádí teorii, že Miro přitáhl do *Baeticy* s oportunistickými a oboustrannými záměry, kdy se on sám nehodlal zúčastnit boje, ale pouze vyjednávat s nastalým vítězem, ať už by to byl Leovigild nebo Hermenegild (DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585)*, s. 149–150). Z jazykové hlediska by klasičtí autoři patrně použili zájmena *hic* (ve formě *huius*) nebo *ille* (ve formě *illius*), aby čtenář mohl snáze pochopit, jestli Mironova pomoc je adresována Leovigildovi nebo Hermenegildovi. Problémem je to, že v pozdní antice se v latině stírají rozdíly mezi některými zájmeny, jiná se přestávají používat či dostávají nové funkce. O zájmenech v pozdní latině pojednává např: BORDAL HERTZENBERG, Mari Johanne, *Third Person Reference in Late Latin*, Berlin 2015. Z pouhého Ioannova textu není tudíž možné spolehlivě rozhodnout, čí byl suebský král Miro spojenec.

on sám a celý dojednaný spojenecký systém selhal. Merovejští králové zůstali zaměstnáni vlastními spory a do událostí v Hispánii vůbec nezasáhli a ani východořímská posádka ve *Spanii* se nijak neangažovala, zastávala neutrální postoj a pouze poskytla útočiště Hermenegildově manželce a synovi[159]. Miro si tak mohl vyzkoušet, že jediným spolehlivým článkem proti-leovigildovské koalice byl on sám a v případě vizigótského útoku na *Gallaecii* by se na své spojence nemohl vůbec spoléhat.

Mironovým nástupce se stal jeho syn Eborich[160]. Jeho vláda měla však jenom epizodický charakter. Řehoř z Tours uvádí, že Eborich stejně jako jeho otec složil vizigótskému králi Leovigildovi přísahy – *sacramenta*[161]. Nový král byl ještě příliš mladý a v krizové situaci ho sesadila část suebských velmožů v čele s Audekou, snoubencem jeho sestry. Ten se tak v roce 584 stal novým suebským králem a zrušil svoje zasnoubení s Mironovou dcerou a oženil se s vdovou po zemřelém králi, Sisegutií. Nebohý Eborich skončil jako řadový mnich uvězněný v jednom z galicijských klášterů.

[159] GREGORIUS TURONENSIS*, Libri historiarum X*, VI, 40 a VIII, 28 a PAULUS DIACONUS, *Historia Langobardorum*, III, 21.
[160] IOANNES BICLARENSIS*, Chronica*, 584, 2 a ISIDORUS HISPALENSIS*, Historia Suevorum*, 91.
[161] GREGORIUS TURONENSIS*, Libri historiarum X*, VI, 43.

5 Leovigildovo dobytí království Suebů

„*Leovigildus rex Gallaecias vastat, Audecanem regem comprehensum regno privat, Suevorum gentem, thesaurum et patriam in suam redigit potestatem et Gothorum provinciam facit*."
„Král Leovigild vyplenil *Gallaecii*, zajatého krále Audeku zbavil vlády, kmen Suebů, jejich poklad a jejich území podřídil své moci a vytvořil zde provincii Gótů."

IOANNES BICLARENSIS*, Chronica*, 585, 2.

Suebské království vzalo za své roku 585, když jej dobyl vizigótský král Leovigild. Ten již od okamžiku, když se v roce 569 chopil v Toledu moci, vedl válečná tažení do všech koutů Hispánie, aby poloostrov sjednotil pod gótskou vládou. Leovigild obsadil celou řadu oblastí, které předtím ovládali Byzantinci, různí povstalci či místní velmoži či porazil kmen Vaskonů na úbočí Pyrenejských hor. Střetl se, jak již bylo zmíněno výše, i se Sueby, a to v letech 576 a 583, avšak k finálnímu obsazení suebské *Gallaecie* a jejímu začlenění do vizigótského království došlo až v roce 585. Integrace nového území musela probíhat pomalu, protože Leovigild čelil současně i franckému útoku na Septimánii a následně jeho syn a nástupce Rekkared na začátku své vlády měl problém i s gótskou aristokracií. *Gallaecie* se tak opět ocitla v roli nepříliš významné periferie, která pro krále z Toleda nehrála příliš významnou roli, a nebula jí věnována dostatečná pozornost.

5.1 Tažení roku 585

Svržení Eboricha posloužilo králi Leovigildovi jako dokonalý *casus belli* pro vpád do *Gallaecie*. Vizigótský král vyrazil do sousedního království potrestat uzurpátora, který sesadil legitimního vládce, jenž navíc byl vázán na svého mocnějšího souseda přísahou věrnosti. Suebové si o výsledku svého boje s Vizigóty kvůli výrazné gótské početní převaze nemohli dělat žádné naděje. Již od přesunutí vizigótského království do Hispánie působili Suebové jenom jako dočasně trpění, menší a slabší sousedé. O to více je zajímavé, že se Leovigildovi podařilo v daném okamžiku vést paralelně dvě vojenské operace. Sám se osobně chopil tažení do *Gallaecie* a jeho v té době jediný zbývající syn Rekkared vedl obranné boje proti Frankům v Septimánii[162]. Vzhledem k tomu, že tentokrát, oproti roku 576, bylo hlavním cílem již obsazení celého suebského království, Leovigild patrně se svým vojskem napadl *Gallaecii* od jihu. Vytáhl z Toleda na západ podél řeky Tajo a následně postupoval po římské silnici na sever přes Egitanii, Conimbrigu, Portucale a po překročení

[162] IOANNES BICLARENSIS*, Chronica*, 585, 2 a 4.

řeky Duero mohl napadnout přímo Bracaru[163]. Tímto postupem by se vyhnul hornatému terénu ve východní *Gallaecii*, kde se Gótové se Sueby střetávali v předchozích letech.

Obecně mezi historiky panuje důvěra v dataci uvedenou v kronice opata Ioanna z Biclara, že dobytí suebského království se odehrálo v roce 585[164]. Pokud se tak stalo, Leovigildovo tažení se muselo uskutečnit na jaře nebo na začátku léta. Přímý současník vizigótského obsazení *Gallaecie* Ioannes z Biclara uvádí, že král Leovigild provincii vyplenil[165], nezmiňuje však žádné bojové akce, nebo že by došlo k většímu střetnutí mezi gótským vojskem a Sueby. Království bylo dle všeho anektováno Vizigót, aniž by proběhly výraznější boje. Leovigild nepochybně využil toho, že ne všichni suebští velmožové souhlasili s Audekovou vládou a část z nich se přidala k vizigótským silám[166], patrně i s vědomím toho, že Audeka neměl proti Leovigildovi naději na vítězství.

Ani archeologicky nemáme doloženy případy destrukce, které by svědčily o prudkých bojích. Víme, že v této době byl zničen kostel ve Vila Nova de Gaia v městě Porto[167], který se v době Suebů nacházel v opevněném městě *Portucale castrum antiquum* ležícím na levém

---

[163] LÓPEZ SÁNCHEZ, Fernando, *El tipo monetal visigodo de victoria noc palam y guirnalda acuñado en hispania: buscando la destrucción del reino suevo de Miro (572–584)*, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585)*, *Volumen de estudios*, s. 158.
F. López Sánchez se domnívá, že Leovigildovou operační základnou a výchozím bodem pro tažení proti Suebům byla Emerita. Vychází z toho, že zde místní biskup Masuna zpíval děkovné žalmy za vítězství nad vizigótskými nepřáteli (*Vitas sanctorum patrum Emeretensium*, V, 12). Je však pravděpodobnější, že děkovné žalmy Masuna zpíval až později na oslavu vítězství krále Rekkareda nad Franky v Galii. Naproti tomu L. García Moreno se domnívá, že Leovigild zvolil pro Góty tradiční směr útoku z východu, když postupoval ze Salamanticy (dnešní Salamanca) přes nedávno obsazené údolí řeky Sabor (kraj *Sabaria* dobytý Góty roku 573) a následně postupoval podél Duera až k Bracaře a Portucale (GARCÍA MORENO, Louis, *Leovigildo: Unidad y diversidad de un reinado*, s. 169–170).

[164] Na dataci do roku 585 přistupuje většina historiků (COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 60*;* DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585)*, s. 152; GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 131; LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V-VIII*, s. 162 a WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 248). Tým stojící za publikací *Gallaecia Gothica* se však domnívá, že Leovigild vtrhl do *Gallaecie* hned po Audekově převratu ještě v roce 584 a po krátkém odporu, který vedla města Bracara a Portucale, byli Suebové poraženi a v roce 585 již boje utichly (BARROSO CABRERA, Rafael, MORÍN de PABLOS, Jorge, SÁNCHEZ RAMOS, Isabel, *Gallaecia Gothica: de la conspiración del dux Argimundus (589/590 d.C.) a la integración en el Reino visigodo de Toledo*, s. 26–27). To by znamenalo, že celý Audekův převrat a následný Leovigild útok se musel odehrát v zimě 584/585.

[165] LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V–VIII*, s. 158;

[166] BARROSO CABRERA, Rafael, MORÍN de PABLOS, Jorge, SÁNCHEZ RAMOS, Isabel, *Gallaecia Gothica: de la conspiración del dux Argimundus (589/590 d.C.) a la integración en el Reino visigodo de Toledo*, s. 27–28.

[167] GONÇALVES GUIMARÃES, José, *O edifício de tradição romana sob a igreja do Bom Jesus de Gaia (Vila Nova de Gaia – Porturgal) destruído nos últimos dias do reino dos Suevos*, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585)*, *Volumen de estudios*, s. 409–410.
Středověká vesnice Gaia s kostelem sv. Martina jsou poprvé zmíněny v pramenech roku 1155, na témže místě se však již od římských dob nacházela osada, ve které od 5. století stál kostel přestavěný ze starší římské budovy. Tato budova byla zničena na konci 6. století, což J. Gonçalves Guimarães přisuzuje vizigótskému dobytí *Gallaecie*. Nejspíše chybně se domnívá, že kostel v jedné z opevněných osad byl katolický a ten na protějším břehu byl ariánský.

břehu při ústí Duera a spolu s pevností *Portucale castrum novum* na protějším břehu řeky tvořily tradičně poslední útočiště Suebů. Do konfliktu zasáhl i merovejský král Burgundska Guntram, v té době nejstarší a nejvlivnější z franckých králů. Nařídil svým vojákům útok na vizigótskou Septimánii ze dvou směrů[168]. Jeho invazní vojsko však bylo odraženo vizigótskými oddíly Leovigildova syna Rekkareda. Prameny neuvádějí, zda se tak Guntram rozhodl na základě spojenecké dohody se Sueby, nebo jenom chtěl využít Leovigildovy zaneprázdněnosti. Určitá spolupráce mezi Franky a Sueby však existovala, protože Řehoř z Tours zmiňuje, že Leovigild nechal zničit lodě a zboží, které připluly z Galie do *Gallaecie*[169], a patrně měly podpořit válečné úsilí Suebů. I přes tyto snahy byl Audeka Vizigóty zajat a potkal ho stejný osud jako jeho předchůdce Eboricha. Leovigild ho nechal vysvětit na kněze a internoval ho v městě Pax (dnešní Beja v Portugalsku)[170].

Leovigild po sesazení Audeky již nedosadil zpět na trůn mladého Eboricha, ale vytvořil ze suebského království gótskou provincii. Zároveň také získal suebský královský poklad[171]. Zde je podstatné zdůraznit, že Leovigildova gótská provincie *Gallaecia* zahrnovala celé území suebského království, tedy včetně krajů mezi řekami Duero a Tajo. Nedošlo tak k obnovení staré římské *Gallaecie* v jejích původních hranicích a zařazení území mezi oběma řekami zpět pod provincii *Lusitania*. Toto uspořádání pak bude hrát roli především v církevní správě, kdy biskupství na sever od Tajo budou stále podléhat metropolitovi v Bracaře. Dle L. García Moreny Leovigild do provincie umístil silné vizigótské vojenské posádky do většiny větších místních měst, jako bylo Viseum, Lucus, Portucale, Tude

[168] IOANNES BICLARENSIS*, Chronica*, 585, 4 a GREGORIUS TURONENSIS*, Libri historiarum X*, VIII, 30.

[169] GREGORIUS TURONENSIS*, Libri historiarum X*, VIII, 35.
Řehoř bohužel nezmiňuje, kde přesně byly lodě z Galie zničeny. Uvádí, že lodě byly zničeny, náklad zabaven a posádky pobity nebo zajaty. Není tak zřejmé, zda k útoku na lodě došlo při plavbě podél pobřeží Kantábrie, které kontrolovali Vizigóti, nebo v jednom z galicijských přístavů až po přistání.

[170] IOANNES BICLARENSIS*, Chronica*, 585, 5.
„*Audeca vero regno privatus tondetur et honore presbyteri post regnum honoratus non dubium quod in Eborico regis filio rege suo fecerat, patitur et exilio Pacensi urbe relegatur*."
„Audeka, když byl zbaven vlády, byl tonzurován a po své královské hodnosti byl poctěn důstojností kněžskou. Bezpochyby tak trpěl, protože se sám učinil králem místo krále syna Eboricha, a byl poslán do exilu do města Pax."

[171] Získání suebského pokladu (*thesaurus*) zmiňuje Ioannes z Biclara (IOANNES BICLARENSIS*, Chronica*, 585, 2). Získání královského pokladu mělo v době stěhování národů nesmírný význam, protože kromě praktického významu spočívajícím v zisku četné kořisti v podobě zlata, převzetí pokladu symbolizovalo i převzatí vlády nad dobytým královstvím. Dle P. Poveda Ariase suebský královský poklad mohl obsahovat i četné dokumenty, seznamy darů a pozemkové knihy, díky čemuž mohl Leovigild po získání těchto listin kontrolovat majetkové vztahy v *Gallaecii* (POVEDA ARIAS, Pablo, *Conquista e integración de la Gallaecia en el reino visigodo*, s. 4).

a Bracara[172]. O tom svědčí i to, že dle opata Ioanna z Biclara byli v provincii rozmístěni královští *duces*[173].

5.2 Leovigildovi ariánští biskupové

Protože šlo o nově dobytou provincii, mohl se zde Leovigild pustit i do aplikování své náboženské reformy. Tou se Leovigild ve svém království zabýval již od roku 580 během vzpoury Hermenegilda. V tomto roce svolal do Toleda ariánský církevní koncil a podle informací, které máme k dispozici, se pokusil o kompromisní řešení mezi katolickou vírou dle nikájsko-chalkedonského ritu a ariánským učením, které do té doby vyznávali Gótové. Bylo stanoveno, že konverze k ariánství bude probíhat skrze obřad *communio* – položení ruky na čelo konvertity a jeho vyznání víry, a nikoliv druhým křtem, jako tomu bylo doposud, a patrně došlo i k uznání, že Bůh Otec a Bůh Syn jsou stejné podstaty, nikoliv však Duch svatý. Stejně tak měli ariánští Vizigóti začít prokazovat úctu i katolickým světcům. Leovigildovi se jeho reformu ariánství nepodařilo v Hispánii plně prosadit, ale našla se celá řada lidí, kteří skutečně konvertovali, z nichž nejvýznamnější byl biskup Vincentius z Caesaraugusty[174].

V roce 585 Leovigild dosadil do galicijských měst opět ariánské biskupy[175] a patrně měl v úmyslu provést rearianizaci Suebů se záměrem provést jejich politicko-etnické spojení s Vizigóty. Víme tak ze zápisu 3. toledského koncilu konaného roku 589, kdy ariánští biskupové Beccila z Lucu, Gardingus z Tude, Argiovittus z Portucale a Sunnila z Visea při podpisu koncilních akt konvertovali ke katolictví[176]. Zbylí biskupové z *Gallaecie* a severní *Lusitanie* však očividně zůstávali katolíky, a navíc ve zmíněných diecézích Lucus, Tude a Portucale působili ještě katoličtí biskupové. Není tak zcela zřejmé, jak přesně Leovigildova církevní reforma probíhala. Edward Thompson se domnívá, že Leovigild v městech bývalého suebského království zřídil ariánská biskupství paralelně k těm stávajícím katolickým. Tomu dosvědčuje i to, že metropolitním biskupem *Gallaecie* v době 3. toledského koncilu zůstával stále Pantardus z Bracary, který se svého úřadu chopil po smrti svého předchůdce biskupa Martina někdy kolem roku 580. Je ovšem možné, že noví ariánští biskupové nepředstavovali členy suebské aristokracie ochotné spolupracovat s Leovigildem, ale šlo o Góty, kteří přišli

[172] GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 131.
[173] IOANNES BICLARENSIS*, Chronica,* 585, 6.
[174] GREGORIUS TURONENSIS*, Libri historiarum X*, VI, 18; IOANNES BICLARENSIS*, Chronica,* 580, 2 a ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 50.
[175] THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 88–90.
[176] *Concilium Toletanum III*, *Damnatio Ariannae haeresis*.

do *Gallaecie* společně s vizigótským vojskem a jejichž úkolem nebylo obrácení Suebů na ariánství, ale sloužit svátosti vizigótským posádkám[177].

Krátce po gótském obsazení *Gallaecie* zde vypuklo suebské povstání, které vedl místní velmož Malarich. Ioannes z Biclara nás zpravuje, že Leovigild v té době již nebyl v *Gallaecii* přítomen a Malaricha porazili jeho velitelé – *duces* – patrně velitelé vizigótských posádek[178]. O osobě samotného Malaricha nemáme žádné informace[179]. Jde o poslední pramenný doklad suebského odporu vůči vizigótskému obsazení *Gallaecie*, dle některých šlo zároveň i o jediný odpor kladený Sueby, protože Leovigildovo obsazení provincie a zajatí Audeky mohlo proběhnout nenásilně, formou anexe[180]. Po porážce Malaricha v roce 585 již nemáme žádné pramenné zprávy[181], které by potvrzovaly ozbrojený odpor Suebů proti Vizigótům. Stejně tak se po roce 585 vytrácejí i z dochovaných textů i zmínky o Suebech samotných a v Hispánii se hovoří již jenom o provincii *Gallaecia*.

Král Leovigild se ze svého vítězství nad Sueby dlouho neradoval, protože již v roce 586 zemřel. Jeho syn a nástupce Rekkared se po většinu své vlády musel věnovat konsolidaci zděděného království. Nový král je spojován především s vizigótskou konverzí ke katolické víře. Nejprve v roce 586 došlo k osobní konverzi krále a následně se v roce 589 sešli

---

[177] Částečnou alternativu k tomuto vysvětlení poskytuje P. Poveda Arias, který se domnívá, že Leovigild dosadil nové ariánské biskupy do měst, ve kterých probíhal intenzivnější odpor vůči vizigótské okupaci. Sám však dodává, že logicky společně s těmito biskupy byly do těchto měst umístěny i vizigótské posádky (POVEDA ARIAS, Pablo, *Conquista e integración de la Gallaecia en el reino visigodo*, s. 11).

[178] IOANNES BICLARENSIS*, Chronica,* 585, 6.

„Malaricus in Gallaecia tyrannidem assumens quasi regnare vult, qui statim a ducibus Leovigildi regis oppressus comprehenditur et Leovigildi vinctus praesentatur."

„Malarich v *Gallaecii* se pokusil povstáním převzít moc, jako by se chtěl stát králem, byl však okamžitě poražen vojenskými veliteli krále Leovigilda, byl zajat a poražený byl předán Leovigildovi."

[179] Dle M. Wilczyńskeho mohl být Malarich velitelem suebské královské armády, který byl překvapen Leovigildovým vpádem do *Gallaecie* a se svými vojáky se stáhl na sever provincie do místních hor, kde pak do své porážky vedl odpor proti Vizigótům (WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 248). Soudobý španělský historik věnující se Suebům Pablo Díaz Martínez se ve svých pracech omezuje pouze na konstatování, že Malarich byl jedním ze suebských velmožů (DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *Monasteries in a Peripheral Area: Seventh-Century Gallaecia*, in: *Topographies of Power in the Early Middle Ages,* (ed.) M. DE JONG, F. THEUWS, C. VAN RHIJN, s. 332 a DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585)*, s. 152).

[180] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, MENÉNDEZ BUEYES, Luis, *Gallaecia in Late Antiquity: The Suevic Kingdom and the Rise of Local Powers*, s. 162.

[181] Španělský geograf José Suárez Otero, věnující se rané historii poutního místo Santiago de Compostela, se domnívá, že existuje možnost, že by nějakou dobu ještě po roce 585 pokračoval boj mezi Sueby a Vizigóty v oblasti řeky Ulla na severu Galicie. Vyvozuje to z toho, že z přelomu 6. a 7. století neznáme žádného biskupa z města Iria Flavia (dnešní Padrón) a podél řeky Ulla se vyskytovaly vizigótské mincovny Catora, Conteno a Mertia. Předpokládá tak, že se na začátku 7. století stále jednalo o válečnou zónu (SUÁREZ OTERO, José, *Compostela, Santiago y los confines del reino suevo*, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585)*, *Volumen de estudios*, s. 439–440). Jeho teorie se však nejeví příliš pravděpodobnou, zvláště z toho důvodu, že nemá žádné podložení v písemných pramenech.

biskupové na 3. toledském koncilu, kde zatratili heretické učení presbytera Area a zavázali se následovat ortodoxní učení dle ekumenických koncilů z Nikáje (325), Konstantinopole (381), Efezu (431) a Chalkedonu (451). Mezi Góty Rekkaredův krok vyvolal určité pobouření, protože z doby před 3. toledským koncilem máme zaznamenána dvě neúspěšná spiknutí a také povstání v narbonské Galii[182]. Mezi Sueby však Rekkaredova konverze mohla mít pozitivní ohlas, protože na 3. toledském koncilu došlo k odstranění ariánských biskupů dosazených do *Gallaecii* dříve Leovigildem.

5.3 *Gallaecia* a Suebové za vlády Rekkareda

Určitou odezvu našel pád suebského království i mimo Hispánii. Kupodivu jej nezaznamenal Řehoř z Tours, který své vyprávění o jejich královstvím zakončil nástupem Audeky v roce 584[183] a následně se věnoval již jen bojům mezi Vizigóty a Franky v Septimánii. Všímá si jej však papež Řehoř I. (pontifikát 590 až 604). V roce 599 papež napsal králi Rekkaredovi dopis[184], ve kterém mu opožděně gratuloval k jeho obrácení na katolickou víru a vyjádřil svoji radost, jak úspěšně katolizace Vizigótů probíhá. V rukopisech skupin *R*, *ρ* a *C* je uveden nadpis dopisu „*Reccaredo regi VVisigothorum"*, které editor textu Ludwig Hartmann upřednostňuje. V rukopisné skupině *H* však papež Řehoř I. adresuje pro vizigótského krále jako „*Reccaredo regi Gotorum atque Suevorum*"[185]. Jde o jediné použití této neobvyklé titulatury. V hispánském politickém prostředí již Suebové nebyli po roce 585 zmiňováni. Původ této titulatury je tak značně nejasný. Nepomáhá tomu

[182] GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, IX, 15; IOANNES BICLARENSIS*, Chronica,* 588, 1 a 589, 1 a *Vitas sanctorum patrum Emeretensium*, V, 10 a 12.

[183] GREGORIUS TURONENSIS*, Libri historiarum X*, VI, 43.

„Hoc vero anno cognatus eius Audica, qui sororem illius disponsatam habebat, cum exercitu venit; adpraehensumque clericum facit ac diaconatus sibi praesbiterii ei inponi honorem iobet. Ipse quoque acceptam soceri sui uxorem, Galliciensim regnum obtenuit."

„Však toho roku jeho příbuzný Audeka, který byl dříve zasnouben s jeho sestrou, přišel k němu [Eborichovi] s vojskem; zajal ho, učinil jej klerikem a poručil na něj uvalit svěcení na diákona a kněze. Sám pak přijal za manželku ženu svého tchána a získal tak vládu nad Galicií."

[184] Tento dopis uzavírá sérii výměn dopisů mezi papežem Řehořem I. a hispánskými představiteli. Král Rekkared napsal dopis papeži několik let předtím a papež posílal dopisy biskupovi Leandrovi ze Sevilly a muži jménem Claudius, který byl patrně významným Rekkaredovým dvořanem.

[185] GREGORIUS MAGNUS, *Epistolae*, IX, 228.

Označení „*Wisigothi*" je pro Góty usazené v Hispánii neautentické. Sami se označovali pouze jako *Gothi* a tak byli známí i v sousední Galii. Termín *Wisigothi* byl uměle používán autory italsko-konstantinopolského okruhu, jako byli Cassiodorus Senator, Jordanes, Prokopios a autor životopisu biskupa Caesaria z Arles. Účelem tohoto označení bylo oddělit gótské skupiny na západě od Gótů žijících v království Theodoricha Velikého v Itálii. Ostatně i Cassiodorus Senator oslovoval krále Alaricha II. v roce 506 titulem *rex Wisigothorum*. Papež Řehoř Veliký pocházel z kulturního okruhu výše zmíněných autorů, a proto je možné, že i on používal termín „*Wisigothi*" při komunikaci s králem Rekkaredem. Více o původu termínů *Gothi* a *Wisigothi* a jejich použití lze nalézt v práci GILLETT, Andrew, *Ablabius and Jordanes*, s. 495–497.

ani to, že Řehoř I. v dopise dále mluví již jen o „*gens Gothorum*“. Možnost, že by šlo pozdější interpolaci, je nepravděpodobná, protože sami Suebové vymizeli již v 9. století z povědomí místních vzdělanců a opisovači 12. století, kteří stvořili rukopisy, ze kterých se Řehořovy dopisy dochovaly, patrně o Suebech vůbec nevěděli, a pokud se s nimi při četbě jiných textů setkali, nejspíše si je vůbec nedávali do souvislostí s králem Rekkaredem a konverzí Gótů. Řehoř I. po řadě předchozích dopisů již musel vědět, jak správně Rekkareda titulovat. Otázka titulu „*rex Gotorum atque Suevorum*“ tak zůstane patrně nedořešena.

Do procesu začlenění suebské *Gallaecie* do vizigótského království možná patří i události kolem povstání *duxe* Argimunda, které se odehrálo v roce 589 či 590 po 3. toledském koncilu. Argimundovo povstání souvisí s *Gallaecií* za předpokladu, že jeho interpretace z pera španělských historiků Rafaela Barrose Cabrery, Jorge Morína de Pablos a Isabely Sánchez Ramos je správná. O samotném Argimundovi víme poměrně málo. Byl významným Rekkaredovým dvořanem „*ex cubiculo*“ a zastával úřad správce provincie *dux provinciae*, nevíme však jaké. Povstal proti králi, následně byl poražen, zajat a exemplárně potrestán useknutím pravém ruky a trestem *decalvatio*[186]. Potlačení jeho povstání představuje i poslední zápis Ioanna z Biclara do jeho kroniky[187].

Autoři studie vycházejí z již existujícího předpokladu, že Argimund působil jako *dux Gallaeciae*[188]. Klíčová je pro ně pasáž z Ioannova textu o tom, že se Argimund dopustil „*domesticae insidae* – domácí zrady“, což však dle jejich interpretace neznačí, že se povstání odehrálo v Rekkaredově paláci, ale označuje to příbuzenský vztah mezi Argimundem

[186] *Decalvatio* představuje raně středověký trest existující v nově vzniklých barbarských královstvích. Spočíval v odstranění vlasů z hlavy. Mezi historiky však nepanuje shoda, zda šlo o vyholení nebo skalpování. Odstranění vlasů patrně symbolizovalo potupnou ztrátu osobní svobody jedince. Přední historici věnující se tématu Vizigótů se domnívají, že šlo nejspíše o skalpování (COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 69 a KAMPERS, Gerd, *Geschichte der Westgoten*, s. 187). Poslední publikovaná práce na toto téma však argumentuje, že trest spočíval ve vyholení vlasů, a nikoliv ve skalpování (CROUCH, Jace, *The Judicial Punishment of Decalvation in Visigothic Spain*, s. 59–77).

[187] IOANNES BICLARENSIS*, Chronica,* 590, 1.

[188] MARQUES DE FARIA, António, *On Finds of Suevic and Visigothic Coins in the Iberian Peninsula and their Interpretation*, in: *Problems of Medieval Coinage in the Iberian Area 3*, (ed.) M. GOMES MARQUES, D. M. METCALF, s. 80–81.

De Faria vychází při svém postulátu, že Argimund působil jako *dux Gallaeciae*, z četných ražeb mincí krále Rekkareda na území *Gallaecie*, které dle něj mají dokazovat urputné boje, které zde měl gótský král vést proti místnímu povstalci. V otázce, ve které provincii zastával Argimund úřad *dux*, však vůbec nepanuje shoda. Americký historik Joseph O'Callaghan ve své práci věnující se středověkému Španělsku se domnívá, že Argimund byl *dux Baeticensis* (O'CALLAGHAN, Joseph, *A History of Medieval Spain*, s. 67). Němečtí historici se naopak domnívají, že Argimundovou provincií byla *Carthaginiensis*, protože to by jej umísťovalo i do blízkosti hlavního města Toleda (SCHÄFERDIEK, Knut, *Die Kirche in den Reichen der Westgoten und Suewen bis zur Errichtung der westgotischen katholischen Staatskirche*, s. 205 a KOCH, Manuel, *Ethnische Identität im Entstehungsprozess des spanischen Westgotenreiches*, s. 205), k čemuž se přiklání i Roger Collins (COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 69).

a Rekkaredem. I povstání Rekkaredova bratra Hermenegilda, které vypuklo roku 579 v provincii *Baetica*, je označeno jako „*domestica rixa* – domácí roztržka“. Podle nich tak Argimund byl jedním ze suebských velmožů, kteří se roku 584 přidali na stranu Leovigilda a patrně byl i jedním z *duces*, kteří porazili Malaricha. Jako čelní představitel suebské aristokracie se stal Leovigildovým zetěm nebo jím byl adoptován skrze obřad *adoptio per arma* a následně byl Rekkaredem jmenován správcem *Gallaecie*[189]. Argimund chtěl patrně využít oslabení Rekkaredovy vlády a znovuobnovit suebské království.

Jeho trest, podobný tomu, kterým byl v roce 683 potrestán uzurpátor *dux* Paulus, svědčí o významu jeho povstání, které patrně mělo potenciál destabilizovat Rekkaredovo království[190]. Popis Argimunda jakožto představitele suebské aristokracie, jenž se rozhodl spolupracovat s králem Leovigildem, ale následně se rozhodl povstat proti Rekkaredovi, je pouze konstrukt daných historiků, i když ne nepravděpodobný. Důležitým faktem zůstává, že po roce 585 se již v hispánských textech o Suebech nedočteme. Jinak je tomu s provincií *Gallaecia*. Ta nadále zastávala významnou úlohu v dějinách poloostrova.

[189] BARROSO CABRERA, Rafael, MORÍN de PABLOS, Jorge, SÁNCHEZ RAMOS, Isabel, *Gallaecia Gothica: de la conspiración del dux Argimundus (589/590 d.C.) a la integración en el Reino visigodo de Toledo*, s. 31–38.
[190] Tamtéž, s. 39–47 a 115–117.

6 Vláda vizigótských králů nad *Gallaecií*

„Astures enim rebellantes misso exercitus per ducem suum Richilanem in dicionem suam reduxit. Roccones montibus ardius undique consaeptos circumsaeptos similiter per duces devicit.“

„[Král Sisebut] totiž proti bouřícím se Asturům vyslal vojsko *duxe* Richily a přivedl je zpět pod svoji vládu. Podobně také skrze své velitele si podmanil obklíčené Runcony, kteří jsou ze všech stran obklopeni strmými horami.“

ISIDORUS HISPALENSIS*, Historia Gothorum*, 61.

Zmínky týkající se politických událostí v *Gallaecii* během období vlády Vizigótů jsou v narativních pramenech velmi vzácné. Pro autory vizigótského prostředí opět severozápad Hispánie představoval efemerní periferii království a oni svoji pozornost soustředili na události v Toledu či na zóny, kde jejich říše hraničila s Franky či Byzantinci na jihu poloostrova. Části provincie *Gallaecia* však spadaly do vizigótského konceptu „odbojného severu“, kde gótští králové museli bojovat proti místním horským kmenům Vaskonům, Kantábrům a Asturům. Zde již existovala idea tradičního gótského nepřítele v podobě těchto skupin, neboť tažení proti nim vedl již král Leovigild v 70. letech 6. století. Pohled Vizigótů na severní kmeny však byl formován do narativního konceptu obtěžujících sousedních barbarů, kteří mají být podrobeni vládě toledských králů.

Někteří autoři 20. století se snažili hledat souvislost mezi aktivitami vizigótských králů v *Gallaecii* a ražbou jejich mincí v tomto regionu, která je značně specifická, jak bude rozebráno níže. Toto je však dle mého názoru i současného diskurzu špatný směr, kterým bychom se neměli vydávat. Demonstrovat to lze na případu vizigótského krále Gundemara (vládnul 610 až 612). Z *Historia Gothorum* Isidora ze Sevilly víme, že tento král vedl vojenská tažení na severu, konkrétně proti Vaskonům na severovýchodě Hispánie[191]. Španělští historici N. Santos Yanguas a C. Vera García[192] se domnívali, že ještě před tažením

[191] ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 59.
„Hic Wascones una expeditione vastavit, alia militem Romanum obsedit, …“
„On [Gundemar] jedním tažením zpustošil zemi Vaskonů a druhým tažením obklíčil římské vojáky [Byzantince na jihu], ...“

[192] SANTOS YANGUAS, Narciso, VERA GARCÍA, Carlos, *Pésicos y las acuñaciones visigodas en Asturias*, s. 57–78.
Autoři článku se dokonce domnívají, že aktivita jednotlivých mincoven na území *Gallaecie* značí konkrétní vojenská tažení a směry útoků vizigótských králů proti kmenům na severu. Hovoří tak o průniku do Asturie za krále Rekkareda, dočasném ústupu za Wittericha a návratu (právě přes mincovnu Pesicos) za krále Gundemara a dokončení pacifikace celého regionu za vlády Swinthily. Je nutné podotknout, že tato jejich

proti Vaskonům si Gundemar podrobil západní Asturii, tedy ovládl oblast mezi řekami Navia a Narcea. Jejich názor vychází z toho, že za Gundemarovy vlády byla aktivní mincovna Pesicos (identifikováno jako Cangas del Narcea), což mělo představovat finální krok podrobení regionu vizigótské vládě[193]. Možnost, že by vizigótské mincovny přímo souvisely s taženími gótských králů na severu, je již historiky i archeology zavržena, přesto se lze s těmito představami stále ojediněle setkat. Aktivita mincoven nám o působení vizigótských králů v regionu mnoho neříká a nemusí ani dokládat přítomnost vojska v oblasti. Význam mincoven spočíval v roli fiskálních a administrativních center, nikoliv jako vojenských základen vytyčujících frontu na severu. Nehledě na to, že úloha mincoven jakožto hraničních základen království by byla i notně nelogická. Koncentrovat zlato na hranici s nepřítelem či svěřit ražbu mincí přímo do rukou vojska nepřicházelo v nestabilním politickém prostředí vizigótského království v úvahu.

6.1 Tažení proti Asturům a Runconům

K podrobení horských oblastí na severu *Gallaecie* došlo definitivně až za vlády krále Sisebuta (vládl 612 až 621). Jeho tažení zmiňuje biskup Isidor ze Sevilly pouze stručně, pročež jsme nuceni důkladnou analýzou textu maximalizovat význam informací, které nám zanechal. Roku 614 vedl Sisebut tažení proti Byzantincům na jihu poloostrova, které vyvrcholilo dobytím Malachy (dnešní Málaga). Následně však král uzavřel se zbývajícími byzantskými posádkami příměří, což autor Fredegarovy kroniky vysvětloval značnou zbožností, mírumilovností a snahou vyhnout se krveprolití ze strany vizigótského krále[194]. Sisebut se již válečných kampaní osobně nezúčastnil a jejich velením pověřoval své velitele *duces*. A do této druhé poloviny Sisebutovy vlády, po roce 615, patrně spadá ovládnutí severní části provincie *Gallaecia*, kde žili Asturové. Biskup Isidor napsal, že povstalé Astury

představa se celá rozpadá díky nálezům nových vizigótských mincí, které se uskutečnily po roce 1999, kdy autoři článek vydali.

[193] Recentní kritika vůči představám N. Santos Yanguase a C. Vera Garcíy je v GONZÁLEZ GARCÍA, Alberto, *Flavionavia Paesicorum, ¿Ceca Visigoda?*, s. 45–52. A. González García v ohledu na současný diskurz zpochybňuje vojenskou roli vizigótských mincoven, ale rovněž nesouhlasí s představou, že by Pesicos bylo nějaké opevněné hradiště, které hrálo roli centra regionu. Domnívá se, že Vizigóti měli pod tímto označením na mysli celý region západní Asturie. Protiví se mu i identifikace mincovny a centra oblasti s dnešním Cangas del Narcea, s čímž však souhlasí přední španělská numismatička R. Pliego Vasques (PLIEGO VASQUEZ, Ruth, *La moneda visigoda I: Historia monetaria del reino visigodo de Toledo (c. 569-711)*, s. 141), a klade centrum vizigótské západní Asturie více na sever do dnešního Santienes de Pravia.

[194] Sisebutova tažení proti Byzantincům stejně jako snahu o následné zastavení bojů popisují ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 61 a FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicorum libri IV*, IV, 33. Uzavření příměří zmiňuje sada tří dopisů, které si v roce 615 vyměnili král Sisebut a byzantský správce provincie *Spania patricius* Caesarius (*Epistolae Wisigothicae*, 3–6).

si podmanil *dux* Richila a další vojenské uskupení obklíčilo horské Runcony a podřídilo je vizigótské vládě[195]. V následující pasáži svého textu ještě Isidor dodává, že tažení proti Runconům vedl *dux* Swinthila[196], který se na jaře 621 stal vizigótským králem.

6.1.1 Runconi a kraj *Bergidensis*

Lid nazývaný Isidorem *Roccones* či *Ruccones* zmiňoval již Ioannes z Biclara jako *Runcones*, se kterými roku 572 bojoval suebský král Miro[197]. Názory na lokaci sídel těchto lidí se různí a vědecká debata, i když se již výrazně posunula, stále ještě nedospěla do všeobecně uznaného konsenzu. Starší autoři je umísťovali buď na severovýchod Hispánie a považovali je za součást Vaskonů či Kantábrů, nebo naopak do střední *Lusitanie*, na jižní hranici suebského království[198]. Převážila však myšlenka chápat Runcony jako pokračovatele a potomky předřímského keltského kmene Lungonů[199], který obýval centrální částí Asturie kolem řeky Nalón a dnešního přístavu Gijón. Identifikace sídel Runconů tím nekončí, protože se musí vzít v potaz možné přesuny během římské vlády. Naštěstí díky ztotožnění Runconů se starými Lungony se oblast, kde můžeme hledat jejich území, omezuje na oblast Asturie. Současná literatura je tak rozmísťuje po všech koutech tohoto regionu[200].

---

[195] ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 61.
„Astures enim rebellantes misso exercitus per ducem suum Richilanem in dicionem suam reduxit. Roccones montibus ardius undique consaeptos circumsaeptos similiter per duces devicit.“
„[Král Sisebut] totiž proti bouřícím se Asturům vyslal vojsko *duxe* Richily a přivedl je zpět pod svoji vládu. Podobně také skrze své velitele si podmanil obklíčené Runcony, kteří jsou ze všech stran obklopeni strmými horami.“

[196] Tamtéž, 62.
„Iste sub rege Sisebuto ducis nanctus officium Romana castra perdomuit, Ruccones superavit.“
„On [Swinthila] dosáhl úřadu *duxe* za vlády Sisebuta, dobyl pevnosti Římanů a přemohl Runcony.“

[197] IOANNES BICLARENSIS*, Chronica*, 572, 3.

[198] Z děl starších autorů můžeme zmínit různé možnosti, kam umístit Runcony. Britský historik E. Thompson navrhoval jako celá řada dalších autorů umístit Runcony do Kantábrie (THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 161), španělský historik věnující se Suebům C. Torres je naproti tomu hledal v Pyrenejích, buď v regionu La Rioja nebo v blízkosti průsmyku Roncesvalles (TORRES RODRÍGUEZ, Casimiro, *El reino de los Suevos*, s. 240–243). Zajímavou možnost navrhl J. M. Solana, který se pokusil lokalizovat Runcony na jih provincie *Lusitania* či severozápad *Baeticy* v blízkosti římských měst Arunci či Arucci (SOLANA SÁINZ, José María, *Los germanos en el valle del Duero*, s. 109).

[199] O kmeni Lungonů se zmiňuje ve 2. století geograf Klaudius Ptolemaios (CLAUDIUS PTOLEMAIOS, *Geographike*, II, 5) a za centrum jejich kmene považuje město Paelantium (patrně dnešní Beloncio v municipiu Piloña), které uvádí ve své mapě jako *Λουγγόνων Παιλόντιον*. Tento kmen zmiňují také dva latinské nápisy na kamenech, a to *ASTVRV ET LVGGONV* uchovaný v muzeu v Oviedo a nápis nalezený ve vesnici Grases zasvěcený místnímu bohu Tabalienovi, který hovoří o kmeni *LUGGONI ARGANTICAENI* (DIEGO SANTOS, Francisco, *Epigrafía romana de Asturias*, N°11 a N°62, s. 45 a 163).

[200] Španělský historik L. García Moreno navrhoval umístit Runcony na jihovýchod od města Asturica do oblastí La Bañeza a Tierra de Campos (GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 116–117 a GARCÍA MORENO, Luis, *Leovigildo: Unidad y diversidad de un reinado*, s. 55–56). Pablo Díaz umísťuje Runcony na severní hranici suebského království (DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585)*, s. 124), což poněkud

Při snaze o co nejkonkrétnější určení oblasti ovládané Runcony lze dospět až k možnosti, že tito lidé obývali dnešní *comarcu* El Bierzo[201]. Tato oblast nejvíce odpovídá Isidorovu popisu, že Runconi byli ze všech stran obklopeni strmými horami – *montibus ardius undique consaeptos*. Ke stejnému závěru již došel tým španělských historiků stojících za publikací *Gallaecia Gothica*[202]. El Bierzo, či jak byla oblast známá v pozdní antice *territorium Bergidensis*, představuje rozlehlé údolí kolem horního toku řeky Sil a je ze severu obklopeno pohořím Cordillera Cantábrica, z jihu pohořím Montes de Léon a ze západu pohořím Serra dos Ancares. Tyto horské masivy region izolují od zbytku *Gallaecie* a jediné spojení kromě řeky Sil zajišťovala římská silnice *XVIII*, která spojovala Asturicu s Bracarou, a právě zde se nacházelo rozcestí, odkud vybíhala silnice *XIX* vedoucí na Lucus. Kromě důležité křižovatky význam regionu za římské vlády zajišťovala i rozsáhlá naleziště zlata v Las Médulas, kde do poloviny 3. století Římané těžili zlato v masivním měřítku. V průběhu 1. století v oblasti původních galaických *caster* vznikla dvě menší římská městečka Bergidum Flavium (dnešní Villafranca del Bierzo) a Interamnium Flavium (dnešní Bebimbre). Jak z názvu obou osad vypovídá, již za dynastie Flaviovců (období 69 až 96) získali místní obyvatelé *ius latii*, což byl předstupeň k udělení římského občanství. Během suebské éry se v regionu razily zlaté mince typu *LATINA MVNITA*[203], které měly na legendě vyražen nápis *BERGIDENSE*.

Po vymezení problematiky týkající se Runconů se můžeme věnovat vizigótským *duces*. V závěrečné fázi římské říše se titulem *dux* označovali vojenští velitelé, působící většinou v rámci pohraničních oddílů *limitanei*. V rámci království Vizigótů se však označení *dux* používalo pro správce provincie. *Duces* sídlili provinciálních metropolí, měli nepochybně

---

nekonkrétně zahrnuje území bývalého římské *conventu Asturicensis*. Německý historik Gerd Kampers identifikoval jejich sídelní oblast s východním okrajem Asturie (KAMPERS, Gerd, *Geschichte der Westogoten*, s. 188), zcela opačně je na západní okraj regionu lokalizuje R. Collins (COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 75). Tyto dva návrhy mají své další zastánce. Polský historik M. Wilczynski následuje Collinsovo umístění na západ Asturie s vysvětlením, že roku 572 šlo o jedinou oblast vhodnou pro suebskou expanzi (WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 236). Na východní okraj Asturie je zase umísťuje Damián Fernández (FERNÁNDEZ, Damián, *Aristocrats and Statehood in Western Iberia, 300–600 C.E.*, s. 186). Kupodivu S. Castellanos a I. Martin se vrací se svojí hypotézou o sídlech Runconů ke starším teoriím a domnívají, že toto etnikum obývalo pobřeží Kantábrie (CASTELLANOS, Santiago, MARTÍN VISO, Iñaki, *The Local Articulation of Central Power in the North of the Iberian Peninsula (500–1000)*, s. 7–8).

[201] MESTEK, Oto, *Království Vizigótů, Podmínky a aspekty získání královské moci*, Diplomová práce, s. 140.

[202] BARROSO CABRERA, Rafael, MORÍN de PABLOS, Jorge, SÁNCHEZ RAMOS, Isabel, *Gallaecia Gothica: de la conspiración del dux Argimundus (589/590 d.C.) a la integración en el Reino visigodo de Toledo*, s. 57–58. Kromě podobnosti horské oblasti s Isidorovým popisem z *Historia Gothorum* autoři publikace argumentují svoji identifikaci Runconů s prostorem El Bierza tím, že pohoří Sierra del Teleno, nacházející se na jihovýchodním okraji El Bierza, mělo mít pro Lungony náboženský význam v rámci uctívání starých keltských pohanských kultů.

[203] PLIEGO VASQUEZ, Ruth, *La moneda de época sueva: Un destello fugaz en la historia monetaria de Gallaecia*, s. 149–155.

vrchní velení vojenských oddílů v provincii a vizigótský zákoník *Lex Visigothorum* jim připisuje i soudní pravomoci[204]. Někteří historici se však domnívají, že soudní, fiskální a administrativní pravomoci přibyly do sféry rozhodování *duces* až po reformách králů Chindaswintha a Rekkeswintha a v 6. a na začátku 7. století jim příslušelo pouze vojenské velení v provinciích, zatímco civilní administrativa spadala do jurisdikce úředníků *rectores* a *iudices provinciarum*[205]. Bohužel v pramenech máme doloženo jenom velmi málo provinciálních správců s titulem *dux provinciae*[206]. V dochovaných textech se nenachází ani žádná osoba s označením *dux Gallaeciae*, i když analogicky vůči ostatním provinciím předpokládáme existenci tohoto úřadu. Provinciální správa se postupně spojila s rolí *duces* natolik, že v aktech 17. toledského koncilu z roku 694 se vizigótská Galie nazývá již jako *ducatus*[207]. Vizigótští *duces* stáli na samém vrcholu administrativní hierarchie a byli podřízeni přímo králi, který je do jejich postů dosazoval, jim naopak podléhali městští správci *comites civitatum* a vojenští velitelé *thiufadi*. Kromě provinciálních správců *duces provinciarum* je v pramenech doložen i úřad *dux exercitus Hispaniae*[208], pod kterým se patrně skrýval vrchní velitel vizigótského vojska.

6.1.2 Pacifikace hispánského severozápadu

Po těchto dvou krátkých odbočkách se můžeme vrátit k tažením, které král Sisebut nařídil proti severním oblastem Hispánie. Bohužel většina současných historiků věnujících

[204] Pro soudní pravomoci *duces provinciarum* viz redakce krále Erwiga *Lex Visigothorum*, II, 1, 18 a 19 a ohledně jejich role vojsku *Lex Visigothorum*, IX, 2, 8 a 9. Ohledně administrativy vizigótského království viz: GARCÍA MORENO, Luis, *Estudios sobre la organizacion administrativa del reino visigodo del Toledo*, s. 5–152 a KING, Paul David, *Law & Society in the Visigothic Kingdom*, s. 52–121.

[205] Španělští historici právě s možnou reformou, která zvýšila pravomoci *duces provinciarum*, hovoří o tom, že za Chindaswintha došlo k militarizaci státní správy. THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 213–214; GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 121 a 169–170 a LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V-VIII*, s. 184.

[206] Z konce 6. století z doby vlády krále Rekkareda máme doloženého *duxe* Claudia, který je titulován *dux Emeritensis* či *dux Lusitaniae* (IOANNES BICLARENSIS*, Chronica*, 589, 2 a *Vitas sanctorum patrum Emeretensium*, V, 10). Rovněž je znán *dux provinciae* Argimund (IOANNES BICLARENSIS*, Chronica*, 590, 3), o kterém bohužel nevíme, jakou provincii konkrétně spravoval. Na konci vizigótského období v roce 674 se proti králi Wambovi vzbouřili *dux Tarraconensis* Ranosind a *dux Narbonensis* Paulus (JULIANUS TOLETENSIS, *Historiae Wambae*, 7). V životopisu biskupa a opata Fructuosa jsou ještě zmínění anonymní *duces exercitus provinciae* při popisu Fructuosovy návštěvy provincie *Baetica* (*Vita sancti Fructuosi*, 14).

[207] *Concilium Toletanum XVII*, *Tomus*.

[208] *Vita sancti Fructuosi*, 1.
O tomto vizigótském postu máme naprosté minimum informací, avšak většina historiků soudí, že jednalo o vrchního velitele vizigótského vojska podřízeného přímo králi. Ten mohl například vést větší vojenská tažení, aniž by král musel být ve vojsku přítomný. Více o tomto postu viz KING, Paul David, *Law & Society in the Visigothic Kingdom*, s. 75; ISLA FREZ, Amancio, *El officium palatinum visigodo. Entorno regio y poder aristocrático*, s. 841 a KAMPERS, Gerd, *Die Geschichte der Goten*, s. 267.

se vizigótskému období se těmto bojům věnuje jen stručně[209]. Nejasnost situace komplikuje i text Fredegarovy kroniky, která tvrdí, že Sisebut dobyl východněji ležící Kantábrii, odkud vytlačil Franky[210]. Tato pasáž je však zaslouženě opomíjena, protože kronika nepřináší o situaci ve vizigótském království zrovna nejspolehlivější zprávy a žádný jiný pramen se o přítomnosti Franků v tomto období v Hispánii nezmiňuje. Z Isidorova textu víme jen, že *dux* Richila vedl tažení proti Asturům a *dux* Swinthila bojoval s Runcony.

Více se finálním fázím podmanění hispánského severu věnuje L. García Moreno. Domnívá se, že šlo o dvě různá tažení, která se uskutečnila na začátku Sisebutovy vlády, patrně kolem roku 613, přičemž při tažení směřujícím více na východ si *dux* Richila podrobil Astury *Transmontani* (obyvatele Kantaberského pohoří) a přilehlý region Kantábrie. V druhém tažení, jehož prostorem byla západní část Asturie, došlo k porážce Runconů od *duxe* Swinthily[211]. S tím, že se jednalo o dvě samostatná tažení, která ani nemusela probíhat synchronně, lze s García Morenou souhlasit. Avšak datace těchto bojů do prvních let Sisebutovy není příliš přesvědčivá. García Moreno argumentuje hexametrickou básní krále Sisebuta[212], kde zmiňuje probíhající nepokoje mezi Vaskony a Kantábry. Báseň věnoval král biskupu Isidorovi za sepsání díla *De natura rerum*, jež měl sevillský biskup sepsat v roce 612[213], a tudíž mu mohl Sisebut svoji děkovnou básní odpovědět nejpozději roku 613.

---

[209] CASTELLANOS, Santiago, *The Visigothic Kingdom in Iberia*, s. 27; COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 75; GIESE, Wolfgang, *Die Gothen*, s. 153; KAMPERS, Gerd, *Geschichte der Westogoten*, s. 190 a SAYAS ABENGOCHEA, Juan José, ABAD VARELA, Manuel, *Historia antiqua de la Península Ibérico II: Época tardoimperial y visigoda*, s. 387

[210] FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicorum libri IV*, IV, 33.

„provinciam Cantabriam Gothorum regno subaegit, quam aliquando Franci possederant. Dux Francio nomen, Cantabriam in tempore Francorum egerat, tributa Francorum regibus multo tempore impleverat; sed cum parte imperiae fuerat Cantabria revocata, a Gothis, ut super legetur, preoccupatur,...“

„[Sisebut] podřídil gótskému království provincii Kantábrii, kterou po nějakou dobu drželi Frankové. *Dux* jménem Francio, který ji spravoval v dobách Franků, dlouhou dobu platil tribut franckým králům; ale když Kantábrie přestala být částí říše, byla znovu, jak si lze přečíst výše, obsazena Góty, ...“

[211] GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 150 a GARCÍA MORENO, Luis, *Prosopografia del reino visigodo de Toledo*, Núm. 123, s. 70–71.

[212] SISEBUTUS *rex*, *Carmen eclipsibus solis et lunae*, 4–8.

„At nos congeries obnubit turbida rerum
ferrataeque premunt milleno milite curae,
legicrepae tundunt, latrant fora, classica turbant;
et trans Oceanum ferimur porro usque niuosus
cum teneat Vasco nec parcat Cantaber horrens.“

„Avšak nás zakryla chmurná mračna událostí
a starost o tisícovky vojáků oděných v železo nás tíží,
doráží tlachy zákonů, náměstí řvou a řinčí vojenské trubky;
a přes Okeán jsme vlečení dále, a když stále
se brání zasněžený Vaskon, a ani hrozivý Kantáber by se nesmiloval.“

[213] HEN, Yitzhak, *A Visigothic King in Search of an Identity – Sisebutus Gothorum gloriosissimus princeps*, s. 91–92; KENDALL, Calvin, WALLIS, Faith (ed.), *Isidore of Seville: On the Nature of Things*, s. 10–18; MARTÍN IGLESIAS,

Zároveň nás však Isidor informuje, že *dux* Swinthila se zúčastnil Sisebutových tažení proti Byzantincům[214], která probíhala v letech 613 a 614, pročež v této době nemohl současně bojovat s Římany na jihu a s Runcony na severu. To znamená, že minimálně Swinthilovo tažení na severu proti Runconům muselo nutně proběhnout až po roce 614/615, kdy Sisebut uzavřel s Byzantinci příměří.

Pozornost musí být věnována i pozici Richily a Swinthily v rámci vizigótského státu. Španělští historici se domnívají, že oba zastávali funkce *dux provinciae*[215], neuvádějí však jaké provincie. V případě boje proti Asturům a Runconům by zcela logicky šlo o provincii *Gallaecia*. Dle mého počátečního názoru mohl Richila být *dux Gallaeciae* a v provincii již nějakou dobu působil a Swinthila, kvůli svým předchozím aktivitám na jihu proti Byzantincům, mohl zastávat post vrchního vizigótského velitele *dux exercitus Hispaniae* a přivést si proti Runconům hlavní gótské oddíly z oblastí kolem Toleda[216]. Nově po důkladnější analýze těchto událostí je vhodné zvážit ještě další dvě možnosti. Richila v pozici *dux Gallaecie* mohl bojovat proti povstalým Asturům a Kantábrům v roce 613 na začátku Sisebutovy vlády. Následně však zemřel, či mohl být králem odvolán a na jeho místo nastoupil Swinthila, který jakožto nový *dux Gallaeciae* vedl vojenské tažení proti Runconům po roce 614/615.

Za uvážení stojí i možnost, že Vizigóti provedli decentralizaci provincie *Gallaecia* a za jejich vlády se zde nenacházel jeden provinciální správce *dux provinciae*, ale hned několik *duces* spravujících jednotlivé části provincie. Pro to svědčí to, že v *Gallaecii* byl úřad *dux* často zmiňován v plurálu[217]. Později máme navíc v *Gallaecii* doložený úřad *dux Lucensis*[218]. Je tedy možné, že Vizigóti rozdělili provincie na několik vojensko-soudních okrsků, které patrně kopírovaly staré římské *conventi iuridici*. Hypoteticky tak můžeme vizigótskou *Gallaecii* dělit na *ducatus Bracarensis*, *ducatus Lucensis*, *ducatus Asturicensis*

José Martin, *Sisebutus Visigothorum rex*, in: CHIESA, Paolo, CASTALDI, Lucia (ed.), *La trasmissione dei testi latini del Medioevo*, *Te.Tra. I*, s. 402 a THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 163.
Isidorovo *De natura rerum* i báseň krále Sisebuta reagovaly na astronomickou anomálii, kdy během let 611 a 612 mělo dojít ke dvěma částečným zatměním Měsíce, jednomu částečnému zatmění Slunce a dvěma úplným zatměním Slunce. Díky tomu se vznik obou textů dá spolehlivě datovat do roku 612 nebo 613.

[214] ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 62.

[215] GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 150 a LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V-VIII*, s. 177.

[216] MESTEK, Oto, *Království Vizigótů, Podmínky a aspekty získání královské moci*, Diplomová práce, s. 141–142.

[217] Nejde jen o přítomnost dvou *duces*, Richily a Swinthily, při bojích proti Asturům a Runconům, ale i o to, že Malarichovo povstání roku 585 bylo potlačeno *a ducibus* (IOANNES BICLARENSIS*, Chronica,* 585, 6) a v kratší verzi Isidorových *Historia Gothorum* se hovoří o tom, že Runconi byli poraženi *per duces* (ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 61).

[218] *Vita sancti Fructuosi*, 7.

a *ducatus Egitaniensis* (části původního římského *conventus Scallabitanus*, které připadly v 5. století Suebům). V tomto případě by Richila zastával post *dux Asturicensis* a Swinthila *dux Lucensis*. Toto rozdělení provincie na jednotlivé *ducatus*, ač hypotetické, nijak nevylučuje možnost kooperace jednotlivých *duces* a jejich společných taženích proti povstalcům v severních horách a zároveň chápaní *Gallaecie* jakožto jednotného provinciálního prostoru.

Výsledkem tohoto tažení byla pacifikace regionů severní Hispánie a jejich začlenění do struktur vizigótského království, i když někteří autoři mají tendenci snižovat význam ovládnutí Asturie za Sisebutovy vlády[219]. Během vlád králů Sisebuta a Swinthily se jménem vizigótských králů razily zlaté mince po celé *Gallaecie*, což dokládá, že gótská administrativní a fiskální síť pronikla do všech koutů hispánského severozápadu. Navíc již neslyšíme o žádných dalších bojích v tomto prostoru.

Sisebut po porážce Asturů a Runconů se vší pravděpodobností provedl konfiskace majetku asturských a runconských velmožů a tyto majetky přiřadil svým příznivcům. To je ostatně praxe, kterou máme doloženou u následujících vizigótských králů Swinthily, Chintily a Chindaswintha. Pokud se spokojíme se ztotožněním sídelní oblastí Runconů s regionem *territorium Bergidensis*, můžeme se opovážit tvrdit, že právě po porážce Runconů se zde usadila vizigótská rodina pozdějšího opata a biskupa Fructuosa[220]. Původ této rodiny se hledá mezi Góty z narbonské Galie[221] a v době, kdy byl Fructuosus ještě malým chlapcem,

---

[219] Autor předchozí generace F. Diego Santos spatřuje rozdíl v Isidorově textu, když sevillský biskup popisuje vítězství nad Astury jako *in dicionem [Sisebuti] reduxit*, zatímco Runconi byli pouze *devicit*, z čehož vyvozuje, že vítězství nad Runcony nebylo úplné a jejich podmanění ještě nějakou chvíli trvalo (DIEGO SANTOS, Francisco, *De la Asturias sueva y visigoda*, s. 26). Americký historik D. Fernandéz uvádí, bez jakéhokoliv vysvětlení, že k finální ovládnutí severních oblastí Hispánie došlo roku 629 za vlády krále Swinthily (FERNÁNDEZ, Damián, *Aristocrats and Statehood in Western Iberia, 300–600 C.E.*, s. 186).

[220] *Vita sancti Fructuosi*, 1.

„Hic vero beatus ex clarissima regali progenie exortus, sublimissimi culminis, atque ducis exercitus Hispaniae proles, dum adhuc puerulus sub parentibus degeret, contigit ut quodam tempore pater ejus eum secum habens inter montium convallia Bergedensis territorii, gregum suarum requireret rationes: …“

„Tento vskutku blažený muž [Fructuosus] pocházel z nejslavnějšího královského rodu, z nejvznešenějšího vrcholu a též byl potomek *duxe* hispánského vojska, a dokud byl stále malý chlapec, žil se svými rodiči, jednoho dne se přihodilo, že ho jeho otec sebou vzal do údolí hor kraje *Bergidensis*, aby si udělal přehled o svém dobytku:..“

[221] Pro spříznění rodiny biskupa Fructuosa s aristokratickými klany Vizigótů z provincie *Gallia Narbonensis*, konkrétně s pozdějším králem Sisenandem (vládl 631 až 636) a biskupy Skluou z Narbo a Petrem z Beterrae viz: DIÁZ Y DIÁZ, Manuel Cecilio, *Fructuoso de Braga y el Bierzo*, s. 41–51; GARCÍA MORENO, Luis, *Prosopografia del reino visigodo de Toledo*, Núm. 383, s. 152; GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 155; FRIGHETTO, Renan, *Um exemplo de gens na Hispania visigoda: Fructuoso de Braga e a sua origo preclara (século VII)*, s. 39–46 a BARROSO CABRERA, Rafael, MORÍN de PABLOS, Jorge, SÁNCHEZ RAMOS, Isabel, *Gallaecia Gothica: de la conspiración del dux Argimundus (589/590 d.C.) a la integración en el Reino visigodo Toledo*, s. 98.

což mohlo být přibližně kolem roku 620, vlastnil jeho otec zemědělské pozemky v *Bergidensis*. V kontextu událostí tak mohl král Sisebut Fructuosovu otci přidělit pozemky, které předtím vlastnily lokální elity z řad povstalých Runconů. Paralelně k tomuto konkrétnímu případu se lze domnívat, že za Sisebutovy vlády pronikly i další vizigótské aristokratické rody do severní *Gallaecie*, konkrétně do oblasti horního toku řeky Sil a do Asturie, a získaly zde půdu. Tím se konečně začala měnit struktura společenských vztahů v *Gallaecii*.

6.2 Galicijské povstání za vlády krále Chintily

Ve své publikaci *The Goths in Spain* britský historik Edward Thompson navrhl možnost, že proti vizigótskému králi Chintilovi (vládnul 636 až 640) mohlo vypuknout povstání v provincii *Gallaecia*[222]. Toto povstání však vůbec nezachycují prameny. Tento aspekt je umocněn tím, že k roku 624/625 končí delší verze *Historia Gothorum* biskupa Isidora, a my jsme na krátké období nuceni se obejít bez narativních pramenů hispánské provenience. O vládě krále Chintily tak prakticky vůbec nic nevíme. Byl nejspíše jedním z palácových hodnostářů na dvoře svého předchůdce Sisenanda a jeho prohlášení králem roku 636 bylo vůlí toledského paláce, který nevzal ohled na názor vizigótské aristokracie z provincií. A právě nesouhlas z provincií visel nad Chintilovou vládou jako černé mračno.

6.2.1 Podklady pro povstání a dopis biskupa Fructuosa

Většina historiků považuje vizigótské království v okamžiku Chintilova nástupu na trůn za slabé a nestabilní[223] a král si patrně byl velmi dobře vědom své vratké pozice. Ještě během prvního roku své vlády svolal Chintila do Toleda biskupy z celého království, jednak aby legitimizoval svoji moc, získal ochranu a podporu církve a patně také, aby jej uznaly prostřednictvím biskupů ostatní provincie. Tento záměr králi nevyšel, jeho 5. toledského koncilu se zúčastnili zástupci pouze 24 biskupství[224], přičemž z *Gallaecie* a *Lusitanie* dorazil pouze jeden biskup za provincii a z provincií *Gallie Narbonensis* a *Baetica* nedorazil vůbec nikdo. I na základě poměrně střízlivého soudu se můžeme opovážit tvrdit, že roku 636

[222] THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 184.
[223] CASTELLANOS, Santiago, *The Visigothic Kingdom in Iberia*, s. 28; COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 80; KAMPERS, Gerd, *Geschichte der Goten*, s. 196–197 a SAYAS ABENGOCHEA, Juan José, ABAD VARELA, Manuel, *Historia Antiqua de la Península Ibérico II: Época tardoimperial y visigoda*, s. 164
[224] *Concilium Toletanum V*, *Episcopi subscripti*.
Provincii *Gallaecia* zastupoval na koncilu biskup Antonius z Visea a *Lusitanii* biskup Wiarich z Olissipa.

Chintila ovládal pouze provincii *Carthaginiensis* a přilehlé části *Tarraconensis*, zbylé provincie však jeho vládu odmítly uznat[225]. Edward Thompson svoji domněnku, že proti králi vypukla ozbrojená povstání v *Gallaecii* a *Narbonensis*, argumentoval tím, že v provincii *Narbonensis* nebyly jménem krále Chintily vyraženy žádné mince a o několik let později biskup Fructuosus žádal krále Rekkeswintha (vládnul 649 až 672) o propuštění osob, které byly zatčeny v *Gallaecii* za doby vlády Chintily[226]. Přední španělský odborník na problematiku Vizigótů L. García Moreno uvádí, že tato povstání proti Chintilovi se mohly uskutečnit, protože indicie předložené Thompsonem na ně skutečně poukazují[227]. I když povstání v *Gallaecii* proti vládě krále Chintily je pouze Thompsonovou hypotézou, pravděpodobnost, že skutečně proběhlo, je natolik vysoká, že dle mého soudu je možné dále s touto hypotézou pracovat a rozvíjet ji.

To, že prameny galicijské povstání z roku 636 nijak nezmiňují, by nemělo být ve vizigótském prostředí příliš zarážející. Představa *Gallaecie* jakožto ojedinělé vzpurné provincie je chybná a povstání proti vládě v Toledu rozhodně nebyly endemitní záležitostí[228], naopak v první polovině 7. století šlo o celohispánský fenomén. Již na konci 6. století opat Ioannes z Biclara ve své kronice vypočítával různé povstalce, *tyranni* a zrádce, aby zdůraznil legitimitu a úspěšnost unifikačního procesu králů Leovigilda a jeho syna Rekkareda[229]. Vizigótská historiografie následně v 7. století nabrala zcela nový trend, a to udělení *damnatio*

---

[225] FRIGHETTO, Renan, *Tutaque sit inter inprobos innocentia: aspectos teóricos e prácticos sobre os limítes da autoridade régia no reino hispano-visigodo de Toledo segundo as fontes júridicas e conciliares do reinado de Chintila (636–640)*, s. 124–125 a GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 159.

[226] THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 182–183.
Dopisu biskupa Fructuosa (*Epistolae Wisigothicae*, 19) se budeme věnovat dále a kupodivu stav, kdy nemáme žádné nálezy mincí krále Chintily, které byly vyraženy v Narbo, trvá dodnes (KURT, Andrew, *Minting, State, and Economy in the Visigothic Kingdom: From Settlement in Aquitaine throught the First Decade of the Muslim Conquest of Spain*, s. 300).

[227] GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 158 a v současně době i nová generace historiků I. Loring, D. Pérez a P. Fuentes citují starší Thompsonovu práci a domnívají se, že tato povstání se mohly uskutečnit (LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V-VIII*, s. 181). Je však zarážející, že kolektiv autorů, který vytvořil monografii *Gallaecia Gothica*, i když by se této hypotéze měl s ohledem na zaměření a cíl své práce věnovat, vůbec krále Chintilu nezmiňuje, a ani neřeší jeho interakci s *Gallaecií*.

[228] GONZÁLEZ GARCÍA, Alberto, *Flavionavia Paesicorum, ¿Ceca Visigoda?*, s. 49.

[229] IOANNES BICLARENSIS*, Chronica*, 574, 2; 575, 2; 577, 2; 578, 4; 579, 4; 582, 2; 588, 1; 589, 1 a 590, 3.
O vizigótských povstáních, uzurpátorech a tyranech pojednává monografie španělského historika J. A. Castillo Lozano (CASTILLO LOZANO, José Ángel, *Categorías de poder en el reino visigodo de Toledo: los tiranos en las obras de Juan de Bíclaro, Isidore de Sevilla y Julián de Toledo*, Murcia 2017). Ten analýzou narativních pramenů se snaží dokázat, že ve vizigótské společnosti měl boj proti uzurpátorům a *tyrrani* (povstalcům) značně sakrální úroveň a autoři při popisu povstání používají značně stylizovaný slovník. Stejně tak potřeba zmínit či nezmínit povstání proti králi v pramenech vychází z vizigótsko-křesťanského chápání světa, kdy povstalý *tyrannus* jen tvoří symbolický protiklad vůči vládnoucímu králi a může tak být zmíněn, jen když je to potřeba k vykreslení osoby vladaře, který ho porazil.

memoriae na osoby vzbouřivší se proti královské vládě. Ostatně Isidor ze Sevilly ve své *Historia Gothorum* zachycuje konkrétní povstání jenom v nezbytně nutných případech, a to když povstání skončila úspěšně a jeho vůdce se stal novým králem a nešlo ho tudíž pominout. O tom, jak dobře vizigótská autocenzura narativních pramenů fungovala, svědčí i to, že povstalce a vzdorokrále Judilu a Suniefrieda[230] známe pouze z jimi vyražených mincí a povstalý velmož Froja ohrožující vládu krále Rekkeswintha je okrajově zmíněn v úvodu do teologického spisu *Sententiarum libri V* biskupa Taja z Caesaraugusty[231]. Jazyk použitý v koncilních aktech biskupských setkání, která se uskutečnila za vlády králů Chintily a Chindaswintha, a v pozdějším gótském zákoníku *Lex Visigothorum* naznačuje, že povstání proti králi či porušování přísahy věrnosti se stala běžnou záležitostí.

Dopis biskupa Fructuosa bohužel nepřináší o situaci v *Gallaecii* žádné konkrétní informace. Většina samotného sdělení dopisu je obsažena v jeho nadpisu[232] a samotný text obsahuje pouze formality a zdvořilosti. Editor dopisu Wilhelm Gundlach datoval vznik dopisu do roku 652, v souvislosti s událostmi předcházejícími konání 8. toledského koncilu v roce 653. Tuto dataci následně od něj převzali další historici[233]. Zaslání dopisu v průběhu tohoto roku vzbuzuje hned dvě pochybnosti. Fructuosus v dopise kritizuje Rekkeswinthova otce krále Chindaswintha, který roku 652 stále žil. Rekkeswinth sice v následujících letech toleroval otevřenou kritiku svého otce, především z pera významných církevních činitelů, avšak je nepravděpodobné, že by tato kritika byla možná ještě za Chindaswinthova života. Víme, že v prosinci roku 653 byl biskupem-opatem v Dumiu stále ještě Richimirus, patrně již ve značně pokročilém věku, protože jej na 8. toledském koncilu zastupoval opat Osdulgus[234]. Dopis, ve kterém se Fructuosus tituloval jako biskup z Dumia[235],

---

[230] O povstalém velmoži Judilovi, který patrně ovládal kolem roku 631 provincii *Baetica*, než byl poražen králem Sisenandem, více viz: GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 156 a GARCÍA MORENO, Luis, *Judila, rey godo: ¿y también gran general del rey Suintila?*, s. 319–329. *Comes* Suniefred vedl povstání na konci 90. let 7. století proti králi Egikovi a dočasně se mu podařilo obsadit Toledo, kde razil svoje mince (COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 107 a GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 188).

[231] TAIO CAESARAUGUSTANUS, *Sententiarum libri V*, *Praefatio*.

[232] *Epistolae Visigothicae*, 19.

„Fructuosus (Dumiensis episcopus) precatur, ut Recesvindum eiusque episcopos vel contra iusiurandum misereat eorum, qui culpati retinebantur de tempore domni Scindilani."

„Fructuosus (biskup z Dumia) prosí Rekkeswintha a jeho biskupy, aby se smilovali nad těmi, kteří se provinili proti přísaze a od časů pána Chintily jsou zadržováni."

[233] THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 183; GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 166 a BARLOW, Claude (ed.), *Iberian Fathers, Volume 2: Braulio of Saragossa, Fructuosus of Braga*, s. 153.

[234] *Concilium Toletanum VIII*, *Episcopi subscripti*.

„Osdulgus abba Riccimiri episcopi ecclesiae Dumiensis."

„Opat Osdulgus [zástupce] Richimira biskupa církve v Dumiu."

nemohl být napsán roku 652, protože v této době Fructuosus nedisponoval žádným církevním úřadem, a naopak působil pouze jako soukromá osoba, asketik a zakladatel klášterů. Z pozice této společenské role by se navíc dle dobových konvencí snažil vyhnout jakýmkoliv možným kontaktům se státní mocí[236]. S daleko větší pravděpodobností Fructuosus svůj dopis zaslal králi Rekkeswinthovi v průběhu roku 656 během příprav na konání 10. toledského koncilu, který se uskutečnil v prosinci téhož roku. Fructuosus v této době již nějaký čas působil v úřadu opata-biskupa v Dumiu a současně nejspíše věděl, že v dohledné době bude, kvůli skandálu biskupa Potamia[237], jmenován novým biskupem v Bracaře, a tím pádem i metropolitou *Gallaecie*. V tomto postavení by se spíše s ohledem na svoji nastávající roli provinciálního metropolity snažil jednat s králem o politicko-právních otázkách své provincie.

Další spornou částí nadpisu Fructuosova dopisu je část datující zatčení vězněných osob do časů krále Chintily. V rukopisném textu se nachází „*de tempore domni Scindani*“, což W. Gundlach rekonstruoval do podoby „*domni Sisinanthi*“, odkazujíc na krále Sisenanda vládnoucího v letech 631 až 636. O pár let později Karl Zeumer navrhl čtení textu „*domni Scindilani*“, přičemž dle jeho názoru šlo o jinou verzi zápisu jména krále Chintily[238], přičemž toto čtení mezi historiky převážilo. Argumenty, které potvrzují tuto možnost, je neúčast galicijských biskupů na Chintilově 5. toledském koncilu oproti Sisenandově 4. toledskému koncilu, kterého se zúčastnili zástupci všech biskupství nacházejících se v *Gallaecii*. A též to, že král Chindaswinth později vydal zákon namířený proti těm, kteří byli zapleteni do různých spiknutí, zrad či činů směřujících proti králi a království, a tímto zákonem odsuzoval všechny osoby, které z těchto důvodů uprchly do zahraničí od doby vlády krále Chintily, k trestu smrti[239]. Zde je patrné, že politická nestabilita Chintilovy vlády

---

[235] Nadepsání dopisu „*Fructuosus Dumiensis episcopus*“ je pouze čtení preferované edicí *MGH*. Je zde však možné různočtení, dle dochovaných rukopisů existuje i možnost čtení „*epistola domni Fructuosi*“ či „*epistola Fructuosi archiepiscopi Bracharensis*“. Datovat dopis dle Fructuosovi titulatury tudíž není možné.

[236] V hagiografických textech je běžným motivem, že asketické osoby se snažily vyhýbat kontaktu se světskou sférou, a to dokonce do takové míry, že i odmítaly udělení církevního úřadu. To je ostatně i případ *Vita sancti Fructuosi*. Dopis tak mohl být zaslán až po Fructuosově vysvěcení na biskupa, protože obrátit se na krále s žádostí reprezentující celou provincii by bylo v rozporu s tehdejšími očekáváními od asketického života, kterému se Fructuosus věnoval. Dopis také naznačuje, že nejde o první dopis mezi Fructuosem a králem Rekkeswinthem. I z tohoto důvodu upřednostňuji pozdější dataci dopisu, než je rok 652.

[237] *Concilium Toletanum X*, *Item decretum pro Potamio episcopo in eodem concilio.*

[238] ZEUMER, Karl, *Geschichte der westgothischen Gesetsgebung II*, s. 66.

[239] *Lex Visigothorum*, II, 1, 8.

„..., ut quicumque ex tempore reverende memorie Chintilani principis usque ad annum Deo favente regni nostri secundo vel amodo et ultra ad adversam gentem vel extraneam partem perrexit sive perrexerit aut etiam ire voluit vel quandoque voulerit, ut sceleratissimo ausu contro gentem Gotorum vel patriam agere, ...: horum omnium scelerum vel unius ex his quisque reus inventus intractabilem sententiam mortis excipiat, ...“

vyprodukovala takové množství politických exulantů, že se vůči musel král Chindaswinth vymezit.

6.2.2 Rekonstrukce galicijského povstání

Nabízí se nám otázka, kde vlastně galicijská vzpoura proti králi Chintilovi mohla probíhat. Biskup Fructuosus měl osobní vazbu na region *Bergidensis*, avšak z pozice dumijského biskupa a provinciálního metropolity čekajícího na vysvěcení hájil zájmy celé *Gallaecie* a patrně se k němu dostávaly prosby a žádosti aristokratických rodů z celé provincie, aby intervenoval u krále v jejich prospěch. Dopis kromě apelů na královu zbožnost, milosrdnost a citátů z evangelií neobsahuje nic konkrétního. Můžeme však provést porovnání mezi biskupy účastnícími se Sisenandova 4. toledského koncilu z roku 633 a druhého Chintilova koncilu (6. toledského koncilu), který král uspořádal roku 638[240]. Vizigótští biskupové byli rodově provázaní s okolními velmoži a mohli z pozice církevního úřadu dále hájit zájmy svého rodu[241], tudíž změny personálního složení galicijského episkopátu mají výpovědní hodnotu při sledování otřesů politické situace v regionu. Král mohl vzpurné biskupy odvolat.

V diecézích Bracara, Lamecum, Caliabria, Egitania, Portucale, Tude, Lucus a Auriense vykonávala na konci Chintilovy vlády biskupský úřad tatáž osoba jako na jejím začátku. Biskupství Dumio a Britonia nevyslala na 6. toledský koncil žádného zástupce. A o biskupovi Ermulfovi z Conimbrigy se můžeme s největší pravděpodobností domnívat, že zemřel přirozenou smrtí, protože již roku 633 se nechal na koncilním jednání zastoupit arcikněžem Renatem. Jako místo povstání můžeme vyloučit i Viseum[242], které se jako jediné z galicijských diecézí zúčastnilo 5. toledského koncilu.

„..., aby kdokoli od doby blažené paměti vlády Chintily až s pomocí Boží do druhého roku našeho panování, kdo by již přešel na stranu nepřítele či zahraniční stranu, nebo to plánuje, nebo též tak někdy chtěl odejít či to zamýšlí, aby tam mohl provádět zločinné záměry proti kmeni Gótů a jejich vlasti, ...: kdokoliv, kdo by shledán vinným ze všech těchto zločinů, či jedno z nich, ať obdrží trest smrti, ...".

[240] *Concilium Toletanum IV*, *Episcopi subscripti* a *Concilium Toletanum VI*, *Episcopi subscripti*.

[241] CLAUDE, Dietrich, *Adel, Kirche und Königtum im Westgotenreich*, s. 108–110; GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 288 a LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V-VIII*, s. 235.

[242] Z koncilních akt víme, že roku 633 Sisenandův 4. toledský koncil navštívil biskup Lausus z Visea, jeho nástupce Antonius se jako jediný z galicijských biskupů zúčastnil 5. toledského koncilu a v roce 638 zde již působil nový biskup Farmus. Situace ve Viseu, kde se během pěti let vystřídali tři biskupové, nás upozorňuje na důležitou mez, kterou jsou limitovány seznamy podepsaných biskupů pod akty hispánských koncilů. Víme totiž, kdo daný biskupský úřad zastával v době konání koncilu, nedokážeme však vůbec říci, kdy či za jakých okolností se konkrétní osoba chopila svého církevního úřadu.

K personálním výměnám v čele biskupstvích, o kterých nemáme žádné informace, došlo v Iria Flavia, kde biskupa Samuela nahradil muž jménem Gottomar, a v Asturice, kde se novým biskupem stal Oscandus, který nastoupil po biskupu Concordiovi, který tento post zastával roku 633. Tato dvě místa se tak jeví podezřelejšími než zbytek *Gallaecie*. Ražba mincí, jak již bylo řečeno výše, neznačí přítomnost vizigótského vojska na tažení, ale naopak loajální vztah místa ražby vůči králi a to, že toto místo fungovalo jako administrativní a mocenské centrum lokálního významu během vlády daného krále. V současnosti známe Chintilovy mince vyražené v mincovnách Egitania, Eminio (Conimbriga), Caliabria, Bracara, Lucus, Petra (dnešní Piedrafita v horách Asturie) a Toriviana (dnešní Castro de Alvarelhos na jihozápad od Bragy).

Můžeme tak dle mého názoru vyloučit možnost, že by ozbrojené povstání proběhlo v jižní části *Gallaecie* (bývalá severní část římské provincie *Lusitania*) mezi řekami Tajo a Duero. Stejně tak lze vyloučit povstání mezi horskými Astury v Kantaberském pohoří. Pobřežní zóna *Gallaecie* se vyznačuje kontinuitou působení zdejších biskupů. Julianus z Bracary, Ansiulf z Portucale a Anastasius z Tude zastávali svoje úřady již za vlády Sisenanda a udrželi si je po celou dobu vlády Chintily. K dočasnému vypovězení poslušnosti králi či případně nesložení přísahy věrnosti v okamžiku Chintilova nástupu na trůn mohlo dojít i zde, protože místní biskupové se nezúčastnili prvního koncilu, který Chintila uspořádal roku 636. Nový král se však snažil řešit tyto případy neposlušnosti kompromisy či dokonce ústupky vůči významnější části lokálních elit, tedy biskupům a silnějším velmožům. Svědčí o tom i případ provincie *Narbonensis*, kde rovněž proti králi Chintilovi mohlo vypuknout povstání[243]. Roku 636 se z této provincie nezúčastnil 5. toledského koncilu ani jeden biskup a následně roku 638 je místní metropolitní biskup Sklua z Narbo podepsán jako první pod akty 6. toledského koncilu[244]. To představuje významnou poctu jeho osobě a značí, že ze strany krále vůči narbonským biskupům mohlo dojít k určitým ústupkům. Podobným

[243] THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 182 a GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 158.

[244] *Concilium Toletanum VI*, *Episcopi subscripti*.
Je potřeba zmínit, že galicijský metropolita biskup Julianus z Toleda byl pod akty 6. toledského koncilu podepsán jako druhý. Během první poloviny 7. století se pod koncilní akta podepisovali jako první patrně společensky a politicky nejvýznamnější biskupové vizigótského království. Na 3. toledském koncilu roku 589 to byl biskup Masuna z Emerity, následně roku 633 biskup Isidor z Hispalis, na 5. toledském koncilu, který měl značně nízkou účast, se jako první podepsal biskup Eugenius z Toleda. Na dalších koncilech byly podepsáni první v roce 638 biskup Sklua z Narbo a v roce 646 Orontius z Emerity. Teprve v druhé polovině 7. století se biskup z Toleda, jakožto biskup hlavního města, ustanovuje jako nejdůstojnější ze všech hispánských biskupů, a tak od roku 655 je pod koncilními akty vždy na prvním místě podepsán toledský biskup.

způsobem mohl nový král dosáhnout kompromisu i s církevními představitele západní části *Gallaecie*, avšak jinde v provincii muselo dojít k zatýkání.

K otevřenému nepřátelství a propuknutí bojů tak mohlo dojít v severozápadní části *Gallaecie*, kde v Irii Flavii nastoupil k roku 638 nový biskup a biskupství Britonia nevyslalo ani na 6. toledský koncil žádného svého zástupce, což může svědčit o násilném zásahu krále Chintily v tomto regionu, který měl za následek personální výměnu v čele těchto biskupství. O regionu střední *Gallaecie*, oblasti mezi řekami Sil a Duero spadající pod biskupství v Bracaře a Auriense, nemáme z doby Chintilovy vlády žádné zprávy. Přestaly zde fungovat četné mincovny[245], které byly aktivní především za vlády králů Sisebuta a Swinthily. I to může být příznakem násilného odporu, po jehož zlomení král Chintila mohl odebrat právo místním elitám razit mince.

Možnou rekonstrukci těchto událostí poskytuje i německý historik Gerd Kampers[246]. Dle něj se po smrti Fructuosova otce stal novým *dux Gallaeciae* jeho zeť Visinand (švagr Fructuosa), který měl v okamžiku, kdy se chopil tohoto úřadu, podporu krále Sisenanda, který byl s Fructuosovým rodem nějak spřízněn. Avšak v roce 636 po Sisenandově smrti se Visinand zapletl do bojů o moc a patrně se střetl s novým králem Chintilou, přičemž z tohoto střetnutí nevyšel vítězně. Kampers uvažuje o tom, že Visinand jakožto provinciální *dux* a příbuzný krále Sisenanda, možná i jeho vlastní syn, mohl být Chintilovým rivalem v boji o královský post. Kampers zde argumentuje tím, že dle *Versiculi Fructuosi* i *Vita sancti Fructuosi* Visinand zemřel krutou smrtí a z jeho syna se stal sirotek. Události v *Gallaecii* na začátku Chintilovy vlády tak G. Kampers klade do souvislostí s bojem o moc po Sisenandově smrti. Ač tato interpretace není vyloučena, jelikož *Vita sancti Fructuosi* neobsahuje žádnou dataci popisovaných událostí, přesto se mi jeví trochu extrémní.

[245] V současnosti známe pouze 11 mincí vyražených za vlády krále Chintily na území *Gallaecie*. To představuje prudký úpadek oproti situaci z doby jeho předchůdců. Vzhledem k tomu, že se statistické údaje týkající se vizigótských mincí neustále mění v závislosti s novými objevy, můžou být naše znalosti o galicijském mincovnictví z Chintilovy éry zastřeny nedostatečným počtem mincovních nálezů. Avšak v nedávné době byly nalezeny a zdokumentovány vizigótské mincovní poklady z La Vega Baja a z Los Pedroches datované do doby vlády krále Chintily a jeho syna Tulgy, což výrazně zvýšilo počet známých mincí vyražených těmito panovníky (PLIEGO VÁZQUES, Ruth, *Visigothic Currency: Recent Developments and Data for Its Study*, in: *Framing Power in Visigothic Society: Discourses, Devices, and Artifacts*, (ed.) E. DELL' ELICINE, C. MARTIN, s. 192), ale zároveň přibylo jen minimum mincí vyražených v *Gallaecií*. To může svědčit o omezení mincovní produkce během Chintilovy vlády.

[246] KAMPERS, Gerd, *Annäherung an ein wisigotisches Primatengeschlecht (II). Beobachtungen zu den Nachrichten der Vita Fructuosi über den Heiligen und seine Familie*, s. 270–275.

6.2.3 Důsledky a ozvěny povstání v *Gallaecii*

Nestabilita Chintilovy vlády měla ohlas po zbytek trvání vizigótského království. Král Erwig roku 683 na 13. toledském koncilu udělil milost všem osobám, které se zúčastnily povstání *duxe* Paula proti králi Wambovi z roku 673, a rehabilitoval je do jejich původního postavení. Současně také Erwig omilostnil všechny osoby, které se provinily porušením věrnosti králi od doby krále Chintily[247] a nařídil provést restituce jejich majetku, který byl v té době v držení státu, nikoliv již věnován dalším soukromým osobám[248]. Je tedy patrné, že nestabilita Chintilovy vlády se uchovala ve vizigótské paměti ještě v roce 683 a panování tohoto krále přineslo výrazné zásahy do majetkových a personálních poměrů napříč Hispánií, že se ještě po 40 letech králi Erwigovi vyplatilo provést restituce majetku sahající zpět k této době, aby si získal podporu biskupů a velmožů.

K pochopení možného průběhu událostí je nutné ještě jedna odbočka. Otec krále Rekkeswintha Chindaswinth, který roku 642 sesadil z trůnu Chintilova syna Tulgu, se do historie zapsal jako tyran a krutý vládce[249], jehož vládu doprovázely četné popravy a konfiskace majetku ještě ve větší míře než vlády jeho předchůdců. Usiloval tak patrně o posílení autority krále a zvýšení centralizace a funkčnosti vizigótského království. I biskup Fructuosus ve svém dopise Chindaswinthovu synu Rekkeswinthovi zmiňuje prohřešky předchozího krále[250], z čehož můžeme soudit, že vlna Chindaswinthových perzekucí zasáhla i *Gallaecii*. Z Fredegarovy kroniky se lze o represích starého krále dozvědět nejvíce, vlnu

---

[247] *Concilium Toletanum XIII*, *De reddito testimonie dignitatis eorum quos profanatio infidelitatis cum Paulo traxit in societatem tyrannidis.*
„Quod etiam ... decernimus observandum, ..., sive de ceteris omnibus qui ex tempore divae memoriae Chintilani regis simili hucusque infamationis nota respersi sunt.“
„To, co nařizujeme, se má týkat též ... i všech ostatních, kteří od doby krále Chintily v blažené paměti byli stiženi podobnou hanebností.“

[248] Tamtéž.
„Unde consonam votis eius sententiam praeformantes elegimus, ut ea quae rebus eorum nulli donata [nec in stipendiis data] sed tantum fisci sunt iuribus applicata, unusquisque quod cuique proprium fuerit incunctanter per auctoritates regias possidendum recipiat, et receptum proprii arbitrii libertate disponat.“
„Odtud jsme vhodně zvolili vůči jejich složeným slibům, aby to, co z jejich majetku nebylo nikomu darováno [ani dáno jako stipendium], ale je připojeno k právům státní pokladny, každý z nich z moci královské bez váhání obdržel to, co bylo jeho vlastní, zpět do vlastnictví a disponoval tím volně dle svého uvážení.“

[249] *Continuatio Hispana*, 26; EUGENIUS TOLETENSIS, *Carmina, Epitaphion Chindasvintho regi conscriptum* a FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicum libri IV*, IV, 82.

[250] *Epistolae Wisigothicae*, 19.
„..., et dimittere, ut dimittantur vobis; nullius profana sugessio concludat serenitatis vestre precordia ad parcendum; in hoc enim et genitoris vestri cruciamina et delictorum vestrorum maculas abluatis, si, Christo domino fabente, impediatis miserorum diserimina et catenatorum vincula levigatis.“
„... a odpusťte a bude vám odpuštěno; ať žádné světské našeptávání neuzavře srdce Vaší jasnosti vůči milosrdenství; tím se totiž můžete očistit z krutých poskvrn svého otce [Chindaswintha] i svých vlastních prohřešků, pokud, s pomocí pána Krista, zastavíte trest těch ubohých a vězněné zbavíte jejich okovů.“

poprav doplňovaly tresty vyhnanství, zabavení majetku, jeho přerozdělování a nucené sňatky ženských příbuzných královych nepřátel s jeho podporovateli (*fideles*)[251]. Stejnou praxi, v menší míře, používal i král Chintila. Nechal totiž na 5. i 6. toledském koncilu sepsat kánony, které ustanovily majetky, které král Chintila daroval svým *fideles*, za nezcizitelné a měly tyto donace ochránit před konfiskací ze strany budoucích králů[252]. Biskupové na královu žádost uzákonili, že jedinou legální cestou, kterou může gótský velmož ztratit svoje majetky, je porušení věrnosti králi.

Co z toho plyne pro náš výzkum *Gallaecie*? Z dopisu biskupa Fructuosa a z toho, co víme o vládě králů Chintily a Chindaswintha, můžeme soudit, že *Gallaecii* na konci 30. let a v průběhu 40. letech 7. století zasáhly výrazné konfiskace majetku a reorganizace majetkových struktur v provincii. Lze jen spekulovat, jak výrazně tím byla zasažena galicijská společnost. Během Chintilovy vlády většina galicijských biskupů zůstala ve svých úřadech, což značí uzavření kompromisu mezi králem a čelními církevními představiteli provincie. Stejně tak se mohl král dohodnout s těmi nejmajetnějšími a nejmocnějšími příslušníky lokálních elit a obětí královych represí se mohli stát ti členové galicijské aristokracie, které bychom mohli označit za střední pozemkové vlastníky. Situace gradovala za vlády Chindaswintha, kdy mělo být po celé Hispánii popraveno 200 nejvyšších vizigótských aristokratů. Mezi ně nepochybně patřily i osoby z *Gallaecie* a provincii tak zasáhla další vlna majetkových změn nařízených králem. Po Chindaswinthově smrti se vizigótské elity snažily vyvíjet tlak na jeho syna Rekkeswintha, aby učinil určité ústupky včetně majetkových restitucí[253]. Rekkeswinth, ačkoliv za jeho vlády došlo k určitému uvolnění, zůstal, co se týče majetkových změn provedených předchozími králi, neoblomný, a naopak v prosinci roku 653 daný stav zakonzervoval tím, že na 8. toledském koncilu rozdělil královský majetek na státní pokladnu *possidenda regali*, která má připadnout jeho nástupcům v královském úřadě, a soukromý majetek *habenda parentali*, jenž mají zdědit jeho osobní dědicové. Do státní pokladnice mají být zahrnuty všechny majetkové zisky, které se uskutečnily od vlády krále Swinthily, včetně konfiskací provedených jeho otcem[254]. O majetkových restitucí Rekkeswinth vůbec nemluví a pouze ujistil biskupy a velmože zákonem, že příští králové musejí své majetkové zisky doložit listinou podpořenou několika svědky, že k přenosu

[251] FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicum libri IV*, IV, 82.
[252] *Concilium Toletanum V*, *Canon* 6 a *Concilium Toletanum VI*, *Canon* 14.
[253] *Concilium Toletanum VIII*, *Item decretum iudicii universalis editum in nomine principis*.
[254] Tamtéž, *Lex edita in eodem concilio a Recesvinto principe namque glorioso*.

majetku na krále došlo dobrovolně[255]. Aristokratické rody si tak musely ohledně restitucí počkat až do roku 683, kdy k nim svolil král Erwig.

Je na posouzení, jak výrazně změna majetkových struktur způsobených Chintilovými a Chindaswinthovými konfiskacemi ovlivnila chod provincie. Naše pochopení situace komplikuje to, že o vizigótské aristokracii disponujeme minimem informací. Patrně na konci 40. let se Fructuosus musel soudit o pozemky náležející jím založenému klášteru Compluto s manželem své sestry Visinandem[256], který na ně patrně vznesl nárok jakožto světský pokračovatel rodiny hájící zájmy království v regionu. Kolem roku 680 měl Valerius z Bergida svoji poustevnu na hoře Ebronante, která patřila mezi pozemky místního velmože Rikimira[257], jehož jméno značí suebský původ[258]. Tyto dva známé případy galicijských pozemkových magnátů značí to, že zde stále působily rody, které zde vlastnily majetky již před Chintilovou vládou. Stejně tak opakované žádosti o restituce, kterým bylo vyhověno až za vlády krále Erwiga, svědčí o tom, že rodiny původních vlastníků si v provincii stále uchovávaly určité majetky a politický vliv, který uplatnily při žádostech o vrácení majetků pro své příbuzné. Elity suebského a galicijsko-románského původu a téže vizigótské velmožské rody, které do *Gallaecie* pronikly před rokem 636, se v provincii udržely po celou existenci vizigótského království a nezmizely odtud.

Otevírá se nám však další otázka a to, kdo byli noví vlastníci, kteří od králů Chintily a Chindaswintha obdrželi konfiskovaný majetek. Tito lidé patřili mezi královy věrné – *fideles regis*, což značí, že měli specifickou osobní vazbu na krále Chintilu či Chindaswintha, nebo se postavili na jejich stranu při politických krizí během jejich vlád, nepochybně s vidinou zisků nových majetků. Kdo konkrétně se však stal vlastníkem zabavené galicijské půdy, nejsme schopni zodpovědět. Můžeme se pokusit navrhnout několik možností. Předně by se mohlo jednat o muže z osobní klientely králů Chintily a Chindaswintha, tedy velmoži, kteří na ně měli vazby ještě před jejich nástupem k vládě. Tyto osoby nejspíše tvořily většinu

[255] *Concilium Toletanum VIII*, *Lex edita in eodem concilio a Recesvinto principe namque glorioso*.
[256] *Vita sancti Fructuosi*, 2.
To, že se Fructuosův bratr jmenoval Visinand, navrhl španělský historik M. Díaz y Díaz ve své kritické edici Fructuosových spisů (DÍAZ Y DÍAZ, Manuel, *La vida de san Fructuosode Braga*, s. 123). Vycházel z krátké básně, jejíž autorství je Fructuosovi připisováno, a v níž je muž jménem Visinand zmíněn (*Versiculi Fructuoso*). Díaz y Díazovo edice textu se výrazně liší od staršího vydání textu J. P. Migneho (*Carmina Fructuoso*, in: Patrologia Latina LXXXVII, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1863), se kterým se již nedá pracovat. Text básně i její rozbor zaměřující se na příbuzenské vztahy biskupa Fructuosa, včetně jeho švagra Visinanda, je obsažen i v článku KAMPERS, Gerd, *Annäherung an ein wisigotisches Primatengeschlecht (I). Beobachtungen zu den sog. Versiculi editi a beatissimo Fructuoso*, s. 255–259.
[257] VALERIUS BERGIDENSIS, *Ordo querimoniae*, 32.
[258] Jsem si vědom slabosti argumentu, že jméno „Rikimir" značí příslušnost k Suebům, avšak dokládá existenci přetrvávající suebské tradice v regionu, ať už byl Rikimir Suebem, Vizigótem či galicijským Římanem.

z *fideles regis* a po nástupu svých patronů k vládě obdržely palácové úřady, čímž se zařadily do nejvyšší vrstvy vizigótské aristokracie *maiores palatii*[259], a též od svých králů získaly darem nové majetky, které pocházely převážně z konfiskovaného majetku královských odpůrců. Jak již bylo řečeno výše, o králi Chintilovi mnoho nevíme a předpokládáme, že jeho kariéra byla pevně spjata s královským palácem. Jeho *fideles* nejspíše pocházeli z řad vizigótské aristokracie žijící v bezprostředním okolí Toleda.

Oproti Chintilovi se nám podařilo identifikovat rodovou základnu krále Chindaswintha. On sám se před tím, než se chopil vlády, zdržoval ve městě Pampalica (dnešní Pampliega)[260] a jeho syn Rekkeswinth se mimo Toleda zdržoval na své *ville* Gerticos (dnešní Wamba u Valladolidu)[261]. Obě místa leží na severu provincie *Carthaginiensis*, což značí, že doména krále Chindaswintha a jeho rodiny se nacházela právě v této oblasti[262], v okolí města Palentia podél toku řeky Piseurga, což je pravý přítok Duera. Chindaswinthovi *fideles* pocházeli nepochybně z tohoto regionu. V rámci královských snah získat lokální podporu však mohla královské dary z konfiskací obdržet i část velmožů z *Gallaecie*, kteří se byli ochotní postavit na stranu Chintily či Chindaswintha. Tato možnost, i když ji nelze zcela vyloučit, se jeví méně pravděpodobnou z toho důvodu, že by se v rámci *Gallaecie* vytvářela větší lokální centra moci, u kterých by hrozilo nebezpečí propuknutí povstání proti Toledu. Chintila s Chindaswinthem navíc potřebovali primárně zabezpečit novými majetky svoje

[259] O specifickém postavení *fideles regis* za krále Chintily viz: *Concilium Toletanum VI*, *Canon* 13, kde se uvádí, že *primates palatii* se zasluhují zvláštní pocty. Vizigótským *fideles regis* jako specifické privilegované společenské skupině se věnují GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 252–254; ISLA FREZ, Amancio, *El officium palatinum visigodo: Entorno regio y poder aristocrático*, s. 823–847; KING, Paul, *Law and Society in the Visigothic Kingodm*, s. 58 a 71; ORLOWSKI, Sabrina Soledad, *Fideles regis en el reino visigodo de Toledo: Aproximaciones para su estudio desde las prácticas reciprocitarias*, s. 83–91 a THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 252–257.

[260] *Laterculus regum Visigothorum*, 38.

Zmínka o městu Pampalica není uvedena v kritické edici K. Zeumera (jako *Chronica regum Visigothorum*) a ani T. Mommsena, oboje obsaženo v řadě *MGH*. Zeumer uvádí Pampalicu až jako různočtení v rámci svého kritického aparátu (*Chronica regum Visigothorum*, 38). Možnost čtení se zmínkou o městu uvádí K. Zeumer ve svém článku věnujícímu se chronologii a dataci vizigótských vládců (ZEUMER, Karl, *Die Chronologie der Westgothenkönige des Reiches von Toledo*, s. 432).

„Post hunc Cindasvindus accepit regnum in die III (lies IV) feria, que fuit XV. K. Maias in Pampilica et regnavit solus a. VI, m. VIII, d. XX era DCLXXVIII.“

„Po něm se chopil vlády Chindaswinth ve středu, což bylo 17. května, v Pampilice a sám vládl 6 let, 8 měsíců a 20 dní od éry 678.“

[261] JULIANUS TOLEDENSIS, *Historia Wambae regis*, 3 a *Laterculus regum Visigothorum*, 42

[262] Španělští historici J. J. Sayas Abengochea a M. Abad Varela se domnívají, že Chindaswinth byl původně pověřen vizigótskými králi obranou severu provincie *Carthaginiensis* před nájezdy Vaskonů (SAYAS ABENGOCHEA, Juan José, ABAD VARELA, Manuel, *Historia Antiqua de la Península Ibérico II: Época tardoimperial y visigoda*, s. 369). Zároveň však v souvislosti s tím, že roku 642, kdy se Chindaswinth chopil vlády, mu bylo již 79 let (FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicum libri IV*, IV, 82), s daleko větší pravděpodobností město Pampalica bylo centrem jeho držav.

osobní *fideles*, aby si zajistili jejich loajalitu po zbytek své vlády. Velká část z konfiskovaného majetku nepochybně také skončila přímo v rukou krále. Zde samozřejmě musíme vzít v potaz to, že když roku 642 Chindaswinth sesadil Chintilova syna Tulgu, přešly všechny královské statky automaticky do Chindaswinthových rukou a s největší pravděpodobností se obětí první vlny nových konfiskací stali původní Chintilovi *fideles*, i když jejich majetek chránila nařízení 6. toledského koncilu. Majetky, které přímo převzal do svého vlastnictví král Chindaswinth, pak roku 653 jeho syn Rekkeswinth rozdělil mezi majetek království a osobní majetek, který by připadl jeho zákonným dědicům[263]. Tato ustanovení se týkají celé Hispánie, je však logické předpokládat, že Chindaswinth s Rekkeswinth si podržely některé pozemky i v provincii *Gallaecia*.

V druhé polovině 7. století se tak v námi sledované provincii nachází několik skupin větších pozemkových vlastníků. Kromě církve, která má svoji vlastní mocenskou sféru a také profitovala z darů, které dostávala od králů a místních velmožských rodů, zde byla řada světských pozemkových vlastníků, které můžeme rozdělit do několik kategorií. Primárně se jednalo o původní galicijsko-románskou aristokracii a velmožské rody suebského původu, dále můžeme jako viditelnou skupinu identifikovat vizigótské aristokraty, kteří získali majetky v *Gallaecii* mezi léty 585 až 636. Mezi ně patřila například rodina biskupa Fructuosa. Další skupinou jsou *fideles regis*, již vlastnili půdu v provincii na základě darů z konfiskovaného majetku z dob králů Chintily a Chindaswintha. K tomu zde byla půda ve vlastnickém právu samotného království a mohly zde existovat i majetky, které získaly od Chindaswintha a Rekkeswintha jejich příbuzní a tyto majetky byly odděleny od státní části královského majetku. Nedá se vůbec určit poměrové zastoupení jednotlivých vlastnických skupin napříč galicijskými majetkovými strukturami. Je však důležité si uvědomit, že nově se řada pozemkových vlastníků nacházela mimo provincii a kvůli četným změnám na trůně se držba majetku získaného jako dar od předchozích králů stávala nestabilní, protože nad ní visela hrozba další konfiskace.

[263] *Concilium Toletanum VIII, Lex edita in eodem concilio a Recesvinto principe namque glorioso*.

6.3 Provincie za vlády posledních vizigótských králů

6.3.1 Rekkeswinthovy administrativní reformy a *dux* Dogilanus

Vláda již zmiňovaného krále Rekkeswintha přinesla pro Hispánii celou řadu změn. Jednak po celé řadě státních převratů a povstání a následujících politických perzekucí jeho otce znamenalo Rekkeswinthovo panování pro království dlouho vytoužený oddech a období stability. V roce 654 nechal Rekkeswinth vydat nový vizigótský zákoník *Lex Visigothorum*, na kterém se pracovalo ještě za života jeho otce. Zákoník zrušil platnost předchozích právních textů platných na území království[264], včetně místní redakce římského práva *Breviarium Alarici* a gótského zákoníku *Codex Euricianus*, ještě z 5. století, a jeho novějšího přepracování z druhé poloviny 6. století Leovigildova *Codex revisus*. Novým zákoníkem se sjednotila legislativa království a v Hispánii přestalo platit římské právo. V tomto ohledu můžeme vydání zákoníku v roce 654 považovat pro prostředí Pyrenejského poloostrova za onen pomyslný předěl mezi antikou a středověkem, protože má pro tento region mnohem větší význam než pověstný rok 476, kdy došlo k zániku západořímské říše.

Zanikají některé starší římské instituce, po roce 654 již nikde nečteme o římských městských samosprávách (*curiales*)[265] či o civilních provinciálních správcích *rectores provinciarum*. Jejich soudní a administrativní funkce již nyní patrně definitivně převzali gótští úředníci *duces provinciarum* a *comites civitatum*[266]. Rekkeswinth nechal také uspořádat čtyři církevní koncily, a to 8. toledský koncil v roce 653, 9. toledský (provinciální synoda za *Carthaginiensis*) roku 655, 10. toledský koncil roku 656, a pak až provinciální koncil v Emeritě roku 666. Z Rekkeswinthovy vlády tak máme relativně velké množství

[264] *Lex Visigothorum*, II, 1, 10.
„Aliene gentis legibus ad exercitiam hutilitatis inbui et permittimus et optamus; ad negotiorum vero discussionem et resultamus et proibemus.“
„Zákoníky ostatních kmenů dovolujeme a doufáme v jejich zkoumání a nalezení jejich užitečnosti; odmítáme a zakazujeme jejich využití při soudech.“
Rekkeswinth tímto usnadnil i situaci v *Gallaecii*, kde nepochybně platilo do té doby římské právo, ať už v podobě *Breviarium Alarici* či v nějaké starší redakci, a mohly se zde při soudních sporech využívat i vizigótské zákoníky či nepsané rodové právo Suebů, o jehož existenci však nemáme žádné zprávy. Je však nepředstavitelné, že by v suebské *Gallaecii* neplatilo žádné právo.

[265] *Curiales* a jejich povinnosti jsou často zmiňováni v *Breviarium Alarici*. Tito městští úředníci hráli po celou dobu trvání římské říše klíčovou roli při výběru daní, ovšem již v průběhu 5. století začal jejich význam upadat v souvislosti s růstem politického a společenského vlivu biskupů a církve. Přesto patrně *curiales*, jakožto přežitek římského systému, fungovali i nadále ve vizigótské Hispánii a naposledy je zmiňuje zákon krále Chindaswintha (*Lex Visigothorum*, V, 4, 19), avšak novější Rekkeswinthovy zákony a pozdější redakce zákoníku je již vůbec nezmiňují. Více o přežití *curiales* ve vizigótském království viz: CURCHIN, Leonard, *Curials and Local Government in Visigothic Hispania*, s. 225–240.

[266] O možných změnách ve státní správě v důsledku Rekkeswinthových reforem a zákonodárství viz: THOMPSON, Edwad, *The Goths in Spain*, s. 212–213 a GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 169–170.

legislativního a církevního materiálu, avšak narativní prameny zmiňují pouze jeho nástup k vládě a jeho smrt v roce 672. Většina událostí z jeho vlády, která trvala dlouhých 23 let, nám tak zůstává utajena.

Avšak zpět ke *Gallaecii*. V době, kdy Rekkeswinth začínal se svojí vládou, zde působil *dux* Dogilanus[267]. Ten je s titulem *dux Lucensis* jediným nezpochybnitelným vizigótským úředníkem, zmíněným prameny, oficiálně působícím na území *Gallaecie*. Swinthilu a Richilu totiž s žádným konkrétním úřadem nemůže spolehlivě spojit. Dle *Vita sancti Fructuosi* nechal Dogilanus zatknout obchodníky z francké Galie a Fructuosus následně figuroval v jejich propuštění. Dle historiků se tato kapitola z Fructusova životopisu odehrála někdy v letech 650 až 654[268]. Text tituluje Dogilana jako *dux Lucensis*, což je odjinud neznámý úřad. Avšak autor životopisu, kterým byl nejspíše galicijský mnich z jednoho z klášterů založených samotným Fructuosem[269], se dobře orientoval ve vizigótské administrativě a aristokracii, avšak sám neměl zájem vysvětlovat dobovou společenskou strukturu svým čtenářům. Kromě *dux Lucensis* zmiňuje text ještě úřady a tituly *dux exercitus Spaniae*, *duces provinciarum* a *gardingus*[270]. Co však patřilo do Dogilanových povinností? Španělští historici soudí, že jeho primárním úkolem, kterým ho pověřil král, bylo organizovat obranu severu *Gallaecie* před nájezdy Asturů a velet místním vojenským posádkám[271]. S rozšířením pravomocí *duces*, což je obvykle spojováno s reformami králů Chindaswintha a Rekkeswintha, Dogilanus měl na starost i administrativu v rámci provincie, dohlížel

[267] *Vita sancti Fructuosi*, 7.
„... a propriis famulis prodictus a Dogilano duce Lucense multi comprehensi sunt Francorum, adhuc in terra residui negocia perpetrantes ...“
„... zrazena vlastními služebníky, byla *duxem* Dogilanem zadržena celá řada Franků, kteří se zdržovali v tom kraji a věnovali se tam až do té doby obchodu ...“
Je nutné zmínit, že pasáž týkající se *duxe* Dogilana a franckých obchodníků je obsažena pouze ve verzi *Vita* obsažené v rukopisu *O* z přelomu 13. a 14. století. Tento rukopis obsahuje i několik dalších pasáží navíc, které nejsou v ostatních verzích *Vita sancti Fructuosi*. Uvažuje se, že jde o interpolaci z jiného pramene či jiné nedochované verze světcovy hagiografie (FEAR, Andrew, *Lives of the Visigothic Fathers*, s. XXXVI; GÜISÁN NOVO, Miguel, *Lugo en los tiempos oscuros. Las menciones literarias de la ciudad entre los siglos V y X (IV), (V),)*, s. 226 a MAYA SÁNCHEZ, Antonio, *La version primitiva de la Vita Fructuosi*, s. 169–196).
[268] BARROSO CABRERA, Rafael, MORÍN de PABLOS, Jorge, SÁNCHEZ RAMOS, Isabel, *Gallaecia Gothica: de la conspiración del dux Argimundus (589/590 d.C.) a la integración en el Reino visigodo de Toledo*, s. 77; GARCÍA MORENO, Luis, *Prosopografia del reino visigodo de Toledo*, Núm. 42, s. 44 a GÜISÁN NOVO, Miguel, *Lugo en los tiempos oscuros. Las menciones literarias de la ciudad entre los siglos V y X (IV), (V),)*, s. 225.
[269] Předpokládá se, že text *Vita sancti Fructuosi* byl sepsán krátce po biskupově smrti, někdy mezi léty 665 až 680 (DÍAZ Y DÍAZ, Manuel, *La Vida de san Fructuoso de Braga*, s. 15; FEAR, Andrew, *Lives of the Visigothic Fathers*, s. XXXVI a CANTERA MONTENEGRO, Santiago, RODRÍGEUZ DE LA PEÑA, Alejandro, *Conciencia hispana y tradición monástica en la Vita Fructuosi*, s. 74).
[270] *Vita sancti Fructuosi*, 2; 7; 8; 14 a 15.
[271] DÍAZ Y DÍAZ, Manuel, *Notas sobre el Distrito de Lugo en la época Sueva*, s. 242 a POVEDA ARIAS, Pablo, *Conquista e integración de la Gallaecia en el reino visigodo*, s. 9.

na dodržování zákona, o čemž ostatně hovoří i *Vita sancti Fructuosi*, vedl místní soudy a mohl organizovat i výběr daní[272]. Zpráva o správci Dogilanovi zdůrazňuje vzrůstající úlohu města Lucus v rámci vizigótského administrativně-teritoriálního rámce.

V rámci bližšího zkoumání *Gallaecie* kolem roku 650 nelze opominout osobu budoucího krále Wamby (vládl 672 až 680). Autoři publikace *Gallaecia Gothica* přišli s hypotézou, že budoucí vizigótský král v tomto období mohl zastávat v provincii *Gallaecia* úřad *dux provinciae*[273]. O Wambovi však z pramenů víme jen to, že z pověření krále Rekkeswintha přinesl na jednání 10. toledského koncilu roku 656 závět zakladatele kláštera Dumio biskupa-opata Martina[274]. Zde je tedy patrné, že pro objasnění Wambova vztahu ke *Gallaecii* je klíčové to, kde byla Martinova závěť uchována. V případě, že by listina zůstala v dumijském klášteru či se její místo nacházelo v biskupském paláci či v sídle provinciálního správce v Bracaře, měli bychom potvrzenou přímou Wambovu vazbu na *Gallaecii*. Avšak dokument mohl být Leovigildem odvezen roku 585 do Toleda a v tomto případě by pouze Wamba, jako jeden z Rekkeswinthových dvořanů, odnesl Martinovu závěť z palácového archivu do baziliky svatých apoštolů Petra a Pavla, kde se od roku 653 konaly vizigótské církevní koncily.

Zde by bylo lákavé postupovat dle konceptu navrženého na začátku kapitoly předpokládajícího rozdělení provincie *Gallaecia* na více vojensko-správních dukátů. Takto

---

[272] Ohledně úlohy vizigótských *duces provinciarum* při výběru daní viz: THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 215; GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 169–170 a LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V-VIII*, s. 306. Konkrétně k Dogilanovi a *Gallaecii* GÜISÁN NOVO, Miguel, *Lugo en los tiempos oscuros. Las menciones literarias de la ciudad entre los siglos V y X (IV), (V),)*, s. 226. Situace si však v tomto ohledu žádá opatrnost. Jediný dochovaný vizigótský dokument zachycující výběr daní uvádí, že samotný akt prováděli úředníci *numerarii*, na které dohlíželi místní biskupové a královský dvorský úředník *comes patrimonii* (*De fisco Barcinonensi*), avšak provinciální *duces* text nezmiňuje. Mnohem pozdější zákon krále Erwiga naopak hovoří o výběrčím daní jako o *exactorovi* a zmiňuje celou škálu gótských úředníků *dux*, *comes*, *thiufadus*, *numerarius* a *vilicus* (*Edictum Ervigii regis de tributis relaxatis de tributis relaxatis*).

[273] BARROSO CABRERA, Rafael, MORÍN de PABLOS, Jorge, SÁNCHEZ RAMOS, Isabel, *Gallaecia Gothica: de la conspiración del dux Argimundus (589/590 d.C.) a la integración en el Reino visigodo de Toledo*, s. 87.
Též britský historik věnující se dějinám Španělska H. Livermore se domnívá, že Wamba zastával úřad *dux*. V jeho podání však budoucí král působil jako Rekkeswinthův vrchní vojenský velitel (LIVERMORE, Harold, *Twilight of the Goths: The Rise and Fall of the Kingdom of Toledo c. 565–711*, s. 75; 79 a 81), tedy v pozici *dux exercitus Spaniae*.

[274] *Concilium Toletanum X*, *Aliud decretum.*
„... delantum est ad nos in conventu sancti concilii ex directo gloriosi domini nostri Recesuincti regis per inlustrem virum VVambanem testamentum gloriosae memoriae sancti Martini ecclesiae Bracarensis episcopi, ...“
„... před nás byla na zasedání svatého koncilu z rozkazu našeho slavného pána krále Rekkeswintha prostřednictvím vznešeného muže Wamby přednesena závěť se slavnou vzpomínkou na svatého Martina biskupa církve v Bracaře, ...“
Problematice závěti opata-biskupa Martina z Dumia na 10. toledském koncilu se ještě budeme věnovat později.

by na začátku Rekkeswinthovy vlády mohl Dogilanus zastávat svůj úřad *dux Lucensis* a Wamba by přitom mohl být jeho jižní soused *dux Bracarensis*. Osobně se však nedomnívám, že by Wamba v *Gallaecii* působil. Koncilní akta jej titulují senátorskou hodností *vir inluster* a nikoliv *dux*. Ostatně není zmíněn ani mezi šesti *duces*, kteří se v prosinci 653 zúčastnili 8. toledského koncilu. Wambova kariéra spočívala v roli palácového hodnostáře a dle mého názoru nezastával post provinciálního správce.

Rekkeswinthova vláda znamenala i změnu galicijského administrativně-teritoriálního rámce. Víme, že krátce před rokem 666 byla biskupství Lamecum, Caliabria, Conimbriga, Egitania, Lamecum a Viseum vyjmuta z pravomocí metropolitního biskupa z Bracary a zařazena do jurisdikci církevního metropole v Emeritě Augustě[275]. Vzhledem k tomu, že vizigótští biskupové měli zákonem danou úlohu v provinciální administrativě, došlo zároveň i k transferu celého území mezi řekami Duero a Tajo z provincie *Gallaecia* do struktur provincie *Lusitania*. Po Leovigildově dobytí království Suebů v roce 585 představovala Rekkeswinthova reforma provincií provedená k roku 666 nejviditelnější zásah do společensko-administrativních struktur *Gallaecie*.

Španělský historik L. García Moreno přišel s teorií, že v druhé polovině 7. století vzrostl počet vizigótských provincií ze šesti na osm[276]. Primárně argumentuje tím, že v roce 653 pod akty 8. toledského koncilu bylo podepsáno šest osob s titulem *dux* a roku 683 na Erwigově 13. toledském koncilu bylo přítomno osm *duces*. Nově přibyvšími provinciemi dle něj měly být provincie *Asturia* a *Cantabria*, obě ležící na severní straně poloostrova. Pravdou je, že existence těchto nových provincií vychází z neprůkazných či nepříliš důvěryhodných pramenných zmínek[277]. Teorie má dnes své příznivci i odpůrce[278],

[275] *Synodus Emeritensis*, *Canon* 8.

[276] GARCÍA MORENO, Luis, *Estudios sobre la organizacion administrativa del reino visigodo del Toledo*, s. 138–146 a GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 334.

[277] Zmínka o provincii *Asturia* je v autobiografickém díle askety Valeria z Bergida, kde je termínem *provincia Asturiensis* označeno místo poustevníkova narození (VALERIUS BERGIDENSIS, *Ordo querimoniae*, 1). Hypotézu o provincii *Asturia* podporuje i text *Vita sancti Fructuosi*, kde stojí, že klášter Visunia byl postaven v *territoriu Bergidensis* na hranicích provincie *Gallaecie* (*Vita sancti Fructuosi*, 6). Z tohoto úryvku lze předpokládat, že území na východ od *Bergidensis* již nenáleželo do *Gallaecie* a bylo součástí jiné provincie. Na východ odtud leží právě město Asturica, což svědčí o existenci zdejší provincie minimálně v druhé polovině 7. století. Jediným autorem, který popisuje vizigótskou Kantábrii jako provincii, je francký autor Fredegarovy kroniky (FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicorum libri IV*, IV, 33), jehož svědectví však není nedůvěryhodnější. Pozdější asturské kroniky však krátce po vpádu Arabů do Hispánie hovoří o existenci Petra, vévody Kantábrů „*Petri Cantabrorum ducis*“ (*Chronica Rotensis*, 11). I tato zmínka může naznačovat existenci administrativní jednotky *provincia/ducatus Cantabria*. Složitější členění v Hispánii v tomto období zmiňuje Ravennský kosmograf, který do severozápadní části poloostrova umísťuje provincie *Gallatia*, *Asturia* a *Austrigonia* (*Ravennatis anonymi cosmographia*, IV, 42). Jak je vidět, pramenné zmínky o existenci dvou nových vizigótských provincií nejsou zcela přesvědčivé a nepocházejí ani z příliš důvěryhodných zdrojů.

je však plausibilní. Bylo by těžké uvěřit, že by Vizigóti ponechali římskou administrativní strukturu netknutou po celých 200 let existence svého království. V sousední Galii mizí systém římských provincií již na přelomu 5. a 6. století, a dokonce ani v Itálii nepřežily původní římské provincie 6. století. Vizigótští králové museli upravovat státní správu podmínkám aktuální situace a jejich stát bychom rozhodně neměli považovat za zakonzervovaný a neměnný politický systém.

García Moreno opatrně datuje vznik nových provincií do intervalu let 653 až 683, ovšem já si myslím, že je možné ustanovení provincií *Asturia* a *Cantabria* dávat do souvislosti s reformní činností krále Rekkeswintha, včetně reorganizace provincií *Gallaecia* a *Lusitania*. Pro nás je klíčové, že nová provincie *Asturia* by byla vyňata ze stávajícího území *Gallaecie* a jako její centrum mělo sloužit město Asturica (tj. starý římský *conventus Asturicensis*). Dle Garcíy Moreny záměrem stojícím za vznikem těchto provincií bylo dohlížet na horské kmeny Vaskonů a Asturů a snížit politický vliv a vojenský potenciál místních provinciálních *duces*, ale stejně tak mohlo jít o vstřícný krok vůči místní aristokracii. García Moreno rovněž uvádí, že v tomto regionu mohlo dojít ještě k další administrativní změně a to, že hlavní město provincie *Gallaecie* se přesunulo z Bracary do severnějšího Lucu[279]. V souvislosti s možností, že již od Sisebutovy (popřípadě Leovigildovy) vlády byla *Gallaecie* rozdělena na několik dukátů, nemuselo by vytvoření nových provincií příliš znamenat. Fakticky by se jednalo o povýšení a ustanovení správní autonomie starších vojensko-správních okrsků na roveň s ostatními provinciemi. Sporným bodem však zůstává církevní správa, tedy otázka, zda by se nová provinciální centra stala metropolitními biskupstvími, nebo by v rámci církevní organizace zůstala provincie *Gallaecia* zachována, aby se uchoval církevní primát Bracary. *Gallaecia* by však takto během Rekkeswinthovy vlády přišla o svoje jižní a východní území.

6.3.2 *Gallaecia* v legislativě králů Wamby a Erwiga

Následně se *Gallaecie* objevuje ve vojenských zákonech král Wamby. Zákon z listopadu roku 673, který stanovil, že každý svobodný muž se má během ohrožení státu

[278] García Morenovu teorii podporuje a dále rozvíjí Pablo Díaz, který se v jednom ze svých článků věnuje celkově proviciálně-administrativnímu vývoji vizigótského království (DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El esquema provincial en el contexto administrativo de la monarquía visigoda de Toledo*, s. 77–108). Recentní kritiku vůči teorii o osmi vizigótských provincií můžeme nalézt v MARTIN, Céline, *The Asturia of Valerius: Bierzo at the End of the Seventh Century*, s. 69–74.

[279] GARCÍA MORENO, Luis, *Estudios sobre la organizacion administrativa del reino visigodo del Toledo*, s. 138 a GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 267 a 334.

z králova rozkazu dostavit se svou ozbrojenou družinou k obraně vlasti a krále[280], uvádí *Gallaecii* jako jednu ze tří částí, ze kterých se skládá vizigótské království. Ve stejném tónu hovoří i edikt krále Erwiga z prosince 683, kterým král odpustil do té doby nezaplacené daně[281]. Králové tak dávají symbolicky najevo, že království Vizigótů se skládá z trojice rovnocenných zemí, Hispánie, Galie a *Gallaecie*. Nejde přitom o žádnou novinku, totožná rétorika se objevovala v pramenech z konci 6. století z doby vlády krále Rekkareda[282], kdy však vzpomínka na galicijské království Suebů byla stále ještě živou záležitostí. Po Rekkaredově smrti se již ve vizigótských úředních dokumentech zmínky o *Gallaecii* neobjevují a na toledských koncilech se hovoří jenom o Hispánii a Galii.

Co však způsobilo, že Wamba s Erwigem ve svých oficiálně vydaných dokumentech znovu berou ohled na provincii *Gallaecii* a staví ji na stejnou úroveň s Hispánii týmž způsobem, jako činil král Rekkared v letech následujících dobytí suebského království? Patrně došlo ke změně rozpoložení moci a králové tímto staronovým chápáním *Gallaecie* vyjadřovali respekt galicijským elitám, jejichž podporu potřebovali. Za Wamby muselo hrát určitou roli povstání proti jeho vládě v roce 672 v narbonské Galii[283]. Král tak mohl ve snaze získat podporu elit ze západní části království činit různé ústupky, z nichž jediným viditelným pro nás jsou právě zmínky o *Gallaecii*. Stejně tak může jít i politický útok na Vizigóty z provincie *Gallia Narbonensis*, kteří po většinu existence království v něm hráli klíčovou úlohu a měli esenciální roli při různých politických procesech[284], avšak nyní

[280] *Lex Visigothorum*, IX, 2, 8.
„Nam et si quilibet infra fines Spanie, Gallie, Gallecie vel in cunctis provinciis, que ad ditionem nostri regiminis pertinent, scandalum in quacumque parte contra gentem vel patriam nostrumque regnum vel etiam successorum nostrorum moverit aut movere voluerit, ...“
„Vždyť pokud někdo uvnitř hranic Hispánie, Galie, Galicie a i v dalších provinciích, kterých se týká moc našeho panování, způsobil pohromou v kterékoliv části proti kmeni, nebo vlasti či naší vládě a též i našim nástupcům, nebo ji plánoval způsobit, ...“
[281] *Edictum Ervigii regis de tributis relaxatis*.
„... sub tributali exactione in provinciam Galliae vel Gallaeciae atque in omnes provincias Hispaniae consistentibus, hoc decretum beneficum in Dei nomine prorogamus, ...“
„... pod zastavením výběru daní v provinciích Galia a *Gallaecie* a ve všech provinciích Hispánie, tento úslužný dekret ve jménu Božím prodlužujeme, ...“
[282] *Concilium Toletanum III*, *Canon* 2 a IOANNES BICLARENSIS*, Chronica*, 590, 1.
[283] Původně proti Wambovi vypuklo povstání ve městě Nemausus (dnešní Nîmes) a Wamba vyslal *duxe* Paula, aby povstání potlačil. Paulus se však sám prohlásil králem a Wamba byl donucen proti němu v létě 673 osobně vytáhnout. Toto vojenské tažení poměrně detailně popisuje biskup Julianus z Toleda ve svém díle *Historia Wambae regis*, které nese i hagiografické prvky. Více o narbonském povstání *duxe* Paula v THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 218–226; PARRA ROMO, Ángela, *El ejército visigodo en Campana, Wamba y la secesión de la Narbonense*, s. 221–251 a VELÁZQUEZ SORIANO, Isabel, *Wamba y Paulo: Dos personalidades enfrentadas y una rebelión*, s. 213–222.
[284] Stačí připomenout, že králové Liuva, Leovigild, Gundemar a Sisenand pocházeli z narbonské Galie a tato provincie měla svoji klíčovou roli z toho důvodu, že zde byla soustředěna významná část vizigótské vojenské

se neúspěšně vzbouřili proti králi. Narbonskou Galii tak Wamba postavil na stejnou úroveň s *Gallaecií*, což patrně souviselo i s tím, že po porážce místního povstání klesl politický význam místních aristokratických rodů a v Hispánii se v té době, jak máme doloženo, objevuje anti-galský/narbonský sentiment[285].

Vláda krále Erwiga se však vyznačovala všeobecnou slabostí monarchie. O tom nejlépe svědčí to, jak zmíněný dekret, kterým král odpustil nezaplacené daně, tak i to, že zmírnil tresty a povinnosti, které stanovoval výše uvedený Wambův vojenský zákon[286]. Různé další ústupky velmožům a biskupům musely následovat. Autorský tým práce *Gallaecia Gothica* se domnívá, že během vlády krále Erwiga a jeho nástupce Egiky výrazně narostl počet suebsko-vizigótských velmožů (galicijských elit) mezi palácovými hodnostáři *maiores palatii*[287]. Stanovili, že během 80. let 7. století až 25 % dvorských elit bylo tvořeno osobami suebsko-gótského původu z *Gallaecie*. R. Barroso Cabrera, J. Morín de Pablos a I. Sánchez Ramos zde dospěli k poněkud ambicióznímu závěru, že v druhé polovině 7. století ovládal Toledo, a tím pádem i celé vizigótské království mocný suebsko-gótský aristokratický klan, který měl svoji rodovu oblast na hranicích provincií *Gallaecia*, *Lusitania* a *Carthaginiensis* (oblast mezi městy Asturica, Palentia a Salamantica). Tomuto klanu se podařilo prosadit několik svých členů přímo na královský trůn, a to krále Chindaswintha, Rekkeswintha, Wambu, Egiku a Witizu, přičemž králové Erwig a Roderich mohli náležet

---

kapacity, aby bránila království proti Frankům. Lze tak spatřit dualistický, až antagonistický, vztah Toleda a Narbo. Tématu jsem se již věnoval MESTEK, Oto, *Království Vizigótů, Podmínky a aspekty získání královské moci*, Diplomová práce, s. 190–191.

[285] V korpusu textů, jehož nejvýznamnější částí je *Historia Wambae regis* od biskupa Juliana z Toleda, je i anonymní text *Insultatio vilis storici in tyrannidem Galliae* (Potupení povstání v Galii od skromného historika), který symbolicky kritizuje boj mezi Galií a Hispánií (rozuměno mezi narbonskými a hispánskými Vizigóty) a galské Góty zde text jasně označuje za zbabělce, zrádce a hříšníky. Text tak představuje jakýsi politický manifest dehonestující povstalé Vizigóty z *Narbonensis*. Rozbor a komentář k textu lze nalézt v McCORMICK, Michael, *Eternal Victory*, s. 326 a MARTÍNEZ PIZARRO, Joaquín, *The Story of Wamba*, s. 153–163.

[286] *Lex Visigothorum*, IX, 2, 9.

[287] BARROSO CABRERA, Rafael, MORÍN de PABLOS, Jorge, SÁNCHEZ RAMOS, Isabel, *Gallaecia Gothica: de la conspiración del dux Argimundus (589/590 d.C.) a la integración en el Reino visigodo de Toledo*, s. 102–106.

Teorie vychází ze jmen palácových hodnostářů podepsaných pod akty toledských koncilů. Autoři považují jména končící na přípony *-mundus* a *-mirus* za gótsko-suebská a jejich nositele spojují s prostředím *Gallaecie*. Jako vypovídající příklady můžeme uvést osoby, jako byli *procer* Salamir, *comes cubiculi* Argemir, *comes et spartarius* Sisimir, *procer* Audemund, *procer* Trasimir a *comes* Theudemund. Ti se účastnili 13. a 15. toledského koncilu v roce 683, resp. 688. Koncilní akta uvádějí pouze jejich jména a titulaturu. Tyto velmože tak nelze s oblastí *Gallaecie* či s kmenem Suebů nijak bezpečně spojit. Používat argumentaci založenou na etymologii osobních jmen se mi jeví pro prostředí vizigótského království druhé poloviny 7. století poněkud nešťastné i nebezpečné, protože elity království již byly natolik provázané a vzájemně se kulturně ovlivňovaly tak, že osobní jména nemusela mít s konkrétním etnickým či lokálním původem mnoho společného.

do vedlejších rodových linií tohoto klanu[288]. Nejde o jediný pokus najít spojení mezi galicijskými elitami a toledským dvorem. Německý historik G. Kampers navrhl ztotožnit jednoho z bratrů opata-biskupa Fructuosa Adulfa s jiným Adulfem, který držel tituly *dux* a *comes scanciarum* na dvoře krále Rekkeswintha[289].

Nejsa zcela přesvědčen jejich argumentací[290] o existenci tohoto vládnoucí aristokratického klanu, musím přesto uznat, že skutečně v posledních desetiletích existence vizigótského království roste politický význam *Gallaecie*. Ovšem důvody, proč toledští králové začali věnovat této provincii větší pozornost, nemusely být osobní či rodové, ale spíše strategicko-politické. Region ekonomicky strádal a v zemědělské produkci nemohl konkurovat jihu Hispánie či údolí Ebra, avšak žilo zde množství svobodných osob – *ingenui* (tedy elit a vlastníků půdy), ať už římského, suebského nebo vizigótského původu. Ti vytvářeli vojenský potenciál provincie, který sice nemohl samostatně konkurovat ostatním provinciím, ale v této době patrně dokázal fungovat jako účinný spojenec Toleda proti gótským rodům z *Gallia Narbonensis*, které v první polovině 7. století si nárokovaly rozhodovací ve vizigótské politice a nyní se u nich objevily i prvky separatismu.

6.3.3 Král Witiza v Tude

Situace na samém konci 7. století se na Pyrenejském poloostrově začala prudce zhoršovat. Erwigův nástupce král Egika (vládnul 687 až 702) čelil zhoršující se ekonomické

[288] BARROSO CABRERA, Rafael, MORÍN de PABLOS, Jorge, SÁNCHEZ RAMOS, Isabel, *Gallaecia Gothica: de la conspiración del dux Argimundus (589/590 d.C.) a la integración en el Reino visigodo de Toledo*, s. 87–93; 97 a 106–107.

[289] KAMPERS, Gerd, *Annäherung an ein wisigotisches Primatengeschlecht (I). Beobachtungen zu den sog. Versiculi editi a beatissimo Fructuoso*, s. 258.
Fructuosův bratr Adulf je zmíněn ve *Versiculi Fructuosi*, 16, přičemž druhý Fructuosův bratr se měl jmenovat Britio. *Comes scanciarum et dux* Adulf se zúčastnil roku 653 Rekkeswinthova 8. toledského koncilu, což je jediná věc, kterou o něm víme (*Concilium Toletanum VIII*, *Item ex viris inlustribus oficii palatini*).

[290] Autoři podkládají svoji hypotézu o mocné suebsko-vizigótské aristokratické frakci identifikací *villy* Gerticos, kde zemřel král Rekkeswinth a byl zde zvolen Wamba, s dnešním Jerte v blízkosti Salamancy (BARROSO CABRERA, Rafael, MORÍN de PABLOS, Jorge, SÁNCHEZ RAMOS, Isabel, *Gallaecia Gothica: de la conspiración del dux Argimundus (589/590 d.C.) a la integración en el Reino visigodo de Toledo*, s. 88). Tím lokalizují rodové državy klanu krále Chindaswintha do blízkosti hranic provincie *Gallaecia*. Toto ztotožnění není zcela jisté, i když ho upřednostňují i někteří další historici (COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 92; GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 209 a KAMPERS, Gerd, *Geschichte der Westgoten*, s. 209). Dle španělské pozdně středověké tradice má být *villa* Gerticos pozdější vesnice Wamba v blízkosti Valladolidu (MARTÍNEZ PIZARRO, Joaquín, *The Story of Wamba*, s. 181). Pro upřednostnění tohoto výkladu svědčí blízkost Chindaswinthových držav v Pampalice. Vize aristokratického klanu založená rovněž na podobnosti koncových přípon osobních vizigótských velmožů je spíše zbožným přáním než hypotézou, se kterou se dá pracovat dále. Podobná debata, i když založená na aliteraci osobních jmen, se týká i raných tervingských (gótských) vládců ze 4. století (WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 48 a KULIKOWSKI, Michael, *Rome's Gothic Wars*, s. 85).

produkci vlastního království, s čímž paralelně přicházel i výpadek středomořského obchodu spojený s arabským dobýváním Afriky, pravidelně se opakujícím epidemiím moru a dalším politickým nepokojům, které dospěly do stavu, kdy Egika musel dočasně opustit Toledo, kterého se zmocnili povstalci[291]. Stejně hrozivé bylo i nebezpečí hrozící Vizigótům ze zahraničí. Prameny[292] naznačují možnost násilností v provincii *Gallia Narbonensis*, způsobených patrně akvitánskými vévody, a námořní útok Byzantinců, kterému čelilo jihovýchodní pobřeží poloostrova.

I v tomto pohnutém období si *Gallaecia* našla svoje místo na politickém kolbišti vizigótského království. Král Egika povýšil svého syna Witizu králem a učinil jej svým spoluvládce[293]. Pozdější asturské kroniky shodně uvádějí, že Witiza za života svého otce sídlil v Tude (dnešní Tuy) a spravoval provincii *Gallaecia*, obě verze kroniky krále Alfonse III. dokonce tvrdí, že došlo k rozdělení vlády a Egika vládl v *regnum Gothorum* a Witiza v *regnum Suevorum*[294]. Rozdělení Hispánie na království Gótů a království Suebů

---

[291] Akta 16. toledského koncilu odsuzují za zradu a povstání biskupa Sisberta z Toleda (*Concilium Toletanum XVI*, *Canon* 9). Sisbert se roku 690 stal nástupcem zemřelého biskupa Juliana, což znamená, že jeho povstání muselo proběhnout mezi léty 690 a 693. Přibližně ze stejného období máme nalezenou jednu minci jinak neznámého krále Suniefreda vyraženou v Toledu (MILES, George, *The Coinage of the Visigoths of Spain: Leovigild to Achila II*, s. 37–38 a 405). Patrně to byl bývalý *comes scanciarum* a *dux*, který se stal vzdorokrálem dočasně ovládajícím Toledo. Prameny žádnou souvislost mezi biskupem Sisbertem a Suniefredem nezmiňují, avšak řada historiků se domnívá, že jde o totéž povstání proti králi Egikovi (CASTILLO LOZANO, José Ángel, *Categorías de poder en el reino visigodo de Toledo*, s. 191; C–108 a LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V-VIII*, s. 200).

[292] Nebezpečí vůči vizigótské Galii hrozící ze zahraničí zmiňují akta 17. toledského koncilu (*Concilium Toletanum XVII, Tomus*). Mozarabská kronika zase zmiňuje, že *dux* Tudmir z Aurarioly odrazil útok konstantinopolského loďstva (*Continuatio Hispana*, 74). Všeobecně se má za to, že šlo o neúspěšnou byzantskou flotilu, kterou roku 698 císař Leontius vyslal proti Araby nedávno obsazenému Kartágu (COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 109; GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 186 a MONTENEGRO, Julia, DEL CASTILLO, Arcadio, *Theodemir's Victory over the Byzantines in the Joint Reign of Egica and Witiza: A Reference by the Chronicle of 754*, s. 403–415).

[293] Egikovu a Witizovu spoluvládu zmiňuje Mozarabská kronika (*Continuatio Hispana*, 58) a máme i celou řadu mincí vyražených ve jménu obou králů s dvěma na sebe dívajícími se bustami, které jasně dokládají formálně uznávané dvojvládí Egiky a jeho syna (MILES, George, *The Coinage of the Visigoths of Spain: Leovigild to Achila II*, s. 406–430 a KURT, Andrew, *Minting, State, and Economy in the Visigothic Kingdom: From Settlement in Aquitaine throught the First Decade of the Muslim Conquest of Spain*, s. 106; 142; 163; 220 a 300–303).

[294] *Epitome Oventensis*, 16.

„*Vitiza reg. an. X. iste in vita patris in Tudensem urbem Gallitie recessit, ...*"

„Vitiza vládnul 10 let, ten se za života otce zdržoval v Tude, městě *Gallaecie*, ..."

Chronica Rotensis, 4.

„*Sed ante uxoris dimissionem abebat ex ea filium adulescentem nomine Uitizanem, quern rex in uita sua in regno participem fecit et eum in Tudensem ciuitatem auitare precepit, ut pater teneret regnum Gotorum et filius Sueuorum.*"

„Ale předtím než [Egika] zapudil svoji manželku, měl s ní již v té době dospělého syna jménem Witiza, kterému král za svého života udělil účast na vládě a rozkázal mu odejít do města Tude tak, aby otec vládl v království Gótů a syn Suebů."

Chronica ad Sebastianum, 4.

můžeme v tomto případě považovat za pozdější literární motiv a důkaz toho, že ještě v království Asturie se udržovala vzpomínka na staré království Suebů. Vizigótské království používalo tradičně dělení dle římských provincií a kolem roku 700 tak Witizův díl království byl spíše chápán jako *provincia Gallaecia* než *regnum Suevorum*, které se nikde neobjevuje ve vizigótských dokumentech narozdíl výše zmíněné provincie.

Se zmínkami v asturských kronikách souvisí dvě záležitosti, které je potřeba objasnit. Jedná se o datování začátku Witizovy spoluvlády a důvod, proč mladý král sídlí ve městě Tude. Začneme s městem Tude. V druhé polovině 7. století je to společně s Bracarou a Lucem jedno ze správních center *Gallaecie*. O tom svědčí, že právě v těchto třech místech pokračuje po roce 650 ražba vizigótských mincí[295], zatímco ostatní galicijské mincovny k tomuto datu zanikly. Pokud se značnou dávkou naivity generalizujeme výpovědi písemných pramenů, můžeme spatřit obraz institucionálně decentralizované provincie, ve které v Bracaře sídlí metropolitní biskup, v Lucu provinciální *dux* a v Tude mladý král. To je však poměrně zavádějící. Město hrálo klíčovou úlohu jako říční přístav na řece Miño a z této role kontrolovalo tok významné části zboží procházející *Gallaecii*[296]. Vedle římských silnic byly řeka Miño a její přítok Sil hlavní komunikační tepnou, která spojovala pobřeží s centrálními částmi provincie. Musíme si také uvědomit, že po Rekkeswinthově ořezání galicijského území se oblast Bracary stala jižní výspou provincie, díky čemuž Tude získalo strategickou pozici v geografickém středu *Gallaecie* (explicitněji její hustěji obydlené pobřežní zóny) mezi jižní Bracarou a severním Lucem. Toto místo tak mohlo Witizovi umožňovat efektivnější správu jemu svěřenému území. Názory na administrativní postavení Tude na konci 7. století se tak mezi historiky různí[297].

„Filium suum Uuittizanem in regno sibi socium fecit eumque in ciuitatem Tudensem prouincia Gallecie habitare precepit, ut pater teneret regnum Gotorum et filius Sueuorum."
„[Egika] svého syna Witizu učinil svým společníkem ve vládě a přikázal mu sídlit ve městě Tude v provincii *Gallaecia* tak, aby otec vládl v království Gótů a syn Suebů."

[295] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *Acuñación monetaria y organización administrativa en la Gallaeia tardoantiqua*, s. 375 a LÓPEZ QUIROGA, Jorge, RODRÍGUEZ LOVELLE, Mónica, *Algunas notas sobre el monetario suevo-visigodo y su importancia para el estudio de las civitas y la red viaria en el Noroeste*, s. 213.

[296] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *La organización del espacio y el control del territorio en la Gallaecia germánica*, s. 76 a GONZÁLEZ SOUTELO, Silvia, *El enclave de Tude/Tudae entre el período romano y altomedieval*, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585)*, *Volumen de estudios*, s. 273–274.

[297] Dle některých historiků se Tude v závěru 7. století stalo hlavním městem provincie *Gallaecie* (např: BARROSO CABRERA, Rafael, MORÍN de PABLOS, Jorge, SÁNCHEZ RAMOS, Isabel, *Gallaecia Gothica: de la conspiración del dux Argimundus (589/590 d.C.) a la integración en el Reino visigodo de Toledo*, s. 81). To si však protiřečí se starším a stále rezonujícím názorem L. García Moreny, že centrem provincie bylo město Lucus a zůstalo jím až do arabského vpádu (GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 267 a 334). Vedle toho se objevila i minoritní představa Tude jakožto vizigótské vojenské pevnosti kontrolující region západní *Gallaecie* (LÓPEZ QUIROGA, Jorge, RODRÍGUEZ LOVELLE, Mónica, *El problema del limes de época*

V dataci počátku Witizovy vlády se prameny rozcházejí. Jeho samostatnou vládu můžeme datovat poměrně snadno, a to společně se smrtí jeho otce Egiky do roku 702. Problém je však určit, kdy Egika svého syna jmenoval spoluvládcem. Mozarabská kronika tvrdí, že Witiza se stal spoluvládcem roku 736 hispánské éry a roku Hidžry 80[298], což odpovídá roku 698 našeho letopočtu. Avšak *Laterculus regum Visigothorum* poměrně přesně uvádí, že Witiza byl 24. listopadu roku 700 pomazán králem[299]. Avšak britský historik R. Collins upozorňuje[300] na vizigótskou listinu[301], která je datováno do devátého roku vlády Egiky a druhého roku Witizy, která svědčí o tom, že Egika svého syna jmenoval svým spoluvládcem již roku 694. Dle Collinse tak Egika učinil v reakci na již potlačené Suniefredovo povstání a potřeboval tak zabezpečit severní provincie, zajistit Witizovi hladký průběh převzetí vlády po své smrti a také svěřit správu státu členům rodiny. Situace však není tak jednoduchá, jak si ji R. Collins představuje. Máme k dispozici ještě i zakládající nápis jednoho vizigótského kostela[302], který datuje stavbu do třináctého roku Egikovy vlády a třetího roku vlády Witizy, a to do roku 738 hispánské éry, tj. roku 700. Z čehož by vyplívalo, že Witiza se stal spoluvládcem svého otce roku 697.

Zápis z Mozarabské kroniky můžeme označit za chybný, způsobený tím, že sama kronika byla sepsána až o 50 let později v muslimské části Hispánie. *Laterculus regum Visigothorum* hovoří pouze o královském pomazání – *unctio*, které se nemuselo časově krýt s jmenování do této funkce. Jak však vysvětlit rozpor mezi daty 694 a 697, protože jedním datem vizigótský úředník Medema datoval svůj soudní výnos a druhé datum nechal *presbyter* Bokatus vyrýt na zdi svého kostela. Není možné najít racionální důvod, proč by jeden z nich udělal chybu v datu.

Možnou záchranu můžeme hledat v tom, že když se podíváme na média, na kterých se nám tyto dvě sdělení zachovala. Zatímco Medemův soudní výnos se zachoval na papyrovém fragmentu, jehož vyobrazení je k dispozici v publikaci *Diplomática Hispano-*

---

visigoda en Galicia: Nuevas consideraciones a partir de una relectura de las fuentes escritas y arquelógicas, s. 100). S vcelku originální i praktickou myšlenkou přišel španělský historik M. Novo Güisán tvrdící, že *Gallaecia* v tomto období nemusela mít jasně stanové provinciální centrum a záviselo tak na individuálním výběru galicijského správce, kde ustanoví své sídlo (GÜISÁN NOVO, Miguel, *Lugo en los tiempos oscuros. Las menciones literarias de la ciudad entre los siglos V y X (IV), (V),)*, s. 228–229).

[298] *Continuatio Hispana*, 58.

[299] *Laterculus regum Visigothorum*, 51.

[300] COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 108–109 a COLLINS, Roger, *The Arab Conquest of Spain: 710–797*, s. 29–30.

[301] CANELLAS LÓPEZ, Angel, *Diplomática Hispano-Visigoda*, núm. 192, *Preceptum Medemae*.

[302] Tamtéž, núm. 226, *Monumentum aedificationis*.

Visigoda[303], nápis *presbytera* Bokata se nalézal v katedrále Almudena u Madrida a opis z něj byl pořízen roku 1623. Originál již není k dispozici, protože, když jej měli španělští akademici roku 1869 při rekonstrukci kostela vyzvednout, nic nenašli[304]. Kámen s nápisem již v 17. století byl ve velmi špatném stavu a původně byl považován za Bokatův náhrobní kámen. Současná rekonstrukce textu tak například předpokládá sloveso *fecit* (učinil, vytvořil) místo předchozího *obiit* (zemřel). Stejně tak je poškozen letopočet *DCCXXXV[III]* hispánské éry. Datum je tak možné rekonstruovat do podoby 735, 736, 737, 738 nebo 739. Španělský historik 17. století Jerónimo de Quintana, který provedl první rekonstrukci tohoto nápisu, se rozhodl pro rok 735 hispánské éry[305]. Další rekonstrukce již uvádějí rok 738 hispánské éry, který byl dopočítán tak, aby se jednalo o třináctý rok Egikovy vlády započaté roku 687 (725 hispánské éry). Shodou okolností, pokud bychom se rozhodli pro rok 735 éry (697 n. l.) stejně jako de Quintana, jako pro třetí roky Witizovy vlády, dospěli bychom k tomu, že Witiza se stal spoluvládcem svého otce roku 694, což se shoduje s daty na Medemově výnosu. Vzhledem k tomu, že datace dle Bokatova nápisu není zcela průkazná a objektivně nabízí více řešení, je možné se přiklonit ke Collinsovým závěrům a datovat počátek Witizovy spoluvlády do roku 694.

Tomu, že spoluvláda otce a syna trvala delší dobu svědčí i to, že do dnešních dní bylo nalezeno celkem 511 mincí vyražených společně jménem Egiky a Witizy, a to je více, než kolik se dochovalo mincí vyražených během jednotlivých vlád obou králů (321 Egikových mincí a 219 Witizových)[306]. Tímto argumentuje i R. Collins[307]. Problematický se mi jeví Collinsův názor, že Witizovo povýšení a vyslání do *Gallaecie* bylo reakcí na Suniefredovy vzpoury. Witizova vláda nad *Gallaecií* totiž odpovídá franckému konceptu podkrálovství „*Unterkönigtum*“[308], kdy král vydělil z říše určité území a svěřil ho do vlády jednoho ze svých příbuzných, přičemž toto podkrálovství zaniká se smrtí svého vládce a začleňuje se zpět do říše. Právě z prostředí franckých Merovejců si můžeme povšimnout, že podmět k vytvoření podkrálovství přichází často zevnitř[309], tj. od lokálních elit, které chtějí

[303] CANELLAS LÓPEZ, Angel, *Diplomática Hispano-Visigoda*, núm. 394.
[304] FITA COLOMÉ, Fidel, *Lápidas visigóticas de Guadix, Cabra, Vejer, Bailén y Madrid*, s. 420–426.
[305] de QUINTANA, Jerónimo, *Historia de la antigüedad, nobleza y grandes de Madrid*, fol. 56.
[306] KURT, Andrew, *Minting, State, and Economy in the Visigothic Kingdom: From Settlement in Aquitaine throught the First Decade of the Muslim Conquest of Spain*, s. 303.
[307] COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 108.
[308] EWIG, Eugen, *Die Merowinger und das Frankenreich*, s. 120–121 a 126; SCHOLZ, Sebastian, *Die Merowinger*, s. 189 a 205 a WOOD, Ian, *The Merovingian Kingdoms: 450-751*, s. 145–146.
[309] V roce 589 velmoži z měst Suessiones (dnešní Soissons) a Meldorum (dnešní Meaux) žádali krále Childeberta II., aby nad nimi ustanovil vládu jednoho ze svých synů a on následně v této oblasti vytvořil podkrálovství pro svého syna Theudeberta II. (GREGORIUS TURONENSIS*, Libri historiarum X*, IX, 36). V roce 623 král Chlothar

povýšit význam a prestiž svého regionu. Je tedy možné, že vyslání Witizy do *Gallaecie* nebylo bezpečnostním opatřením učiněným po potlačení Suniefredova povstání, ale spíše požadavkem galicijské aristokracie, která tím chtěla utvrdit svoji důležitost a prestiž v rámci vizigótského království.

Tomuto pojetí by odpovídal i výběr města Tude. Město leželo v prostoru pobřežní zóny na západě *Gallaecie*, kde předpokládáme koncentraci osídlení Suebů[310]. Nacházelo by zde větší množství svobodných osob (*ingenui*), které by tvořily politicky aktivní *populus*, kterému by mohl Witiza vládnout. Ve městě se nacházel biskup a místní elity kumulovaly svůj majetek z říčního obchodu také tím, že kontrolovaly nedaleký přístav v dnešním Vigu, který ještě stále zajišťoval obchodní spojení s Británií a franckou Galií[311]. Tomu, že v prostoru Tude se nacházelo větší množství příslušníků lokálních elit, napovídá to, že kolem města bylo rozprostřeno několik opevněných kopcových sídlišť typu *castro*[312], která mohla tvořit sídla místní aristokracie. Teoreticky by tak Witizovo podkrálovství v *Gallaecii* mohlo představovat vyvrcholení snah místních elit a toledských králů vytvořit z *Gallaecii* jednu ze tří rovnocenných „zemí" vizigótského království vedle Hispánie a Galie. Zvlášť, když vezmeme v potaz legislativní činnost předchozích králů Wamby a Erwiga. Z hlediska našeho výzkumu je škoda, že roku 711 rozbili vizigótské království útočící Arabové a my již nemůžeme sledovat, kam by se ubírala role *Gallaecie* jako součásti vizigótského království.

II. ustanovil svého syna Dagoberta králem v některých částech Austrasie a jeden z dostupných pramenů naznačuje, že i v tomto případě iniciativa pocházela od austrasijských velmožů (*Liber historiae Francorum*, 41).

[310] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585)*, s. 238.

[311] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *La organización del espacio y el control del territorio en la Gallaecia germánica*, s. 76; FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Adolfo, *As relacións externas da Gallaecia durante os séculos IV-VII D.C. a traveso do materiál importado localizado en Vigo (Galiza)*, s. 121–163 a SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, *Late Antique Atlantic Contacts: the case of Galicia*, s. 103–105

[312] Jedná se o *castra* Alto de Pedreda, Aloia, Galiñeiro, Frado de Budiño, A Barroca a Alto de San Cibrán, která jsou rozmístěna v hornatých oblastech podél dolního toku řeky Miño (CURRÁS REFOJOS, Brais, *Recintos fortificados de cronología indeterminada en el valle del Baixo Miño: apuntes para una interpretación historica*, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585)*, *Volumen de estudios*, s. 195–200). V těchto *castrech* však archeologové našli jen málo důkazů o podobě jejich využití, pročež se teorie o jejich účelu různí. Od možnosti, že šlo o vojenské pevnůstky kontrolující krajinu, až po názor, že tato *castra* měla jen hospodářské využití a sloužila jen jako sezónní základny místních pastevců. Opačné pojetí této oblasti má španělský archeolog J. Sánchez Pardo, který se domnívá, že Tude a okolní *castra* představovaly zónu v *Gallaecii* pod přímou královskou kontrolou (SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, *Power and Rural Landscapes in Early Medieval Galicia (400–900AD): Towards a Re-incorporation of the Archeology into the Historical Narrative*, s. 161), ať už patřící do osobního majetku krále či do státního *fiscu*.

7 Obyvatelstvo *Gallaecie*

„*Sueui sub Hermerico rege medias partes Gallaciae depraedantes per plebem quae castella tutiora retinebat acta suorum partim caeda, partim captiuitate,…*“

„Suebové pod králem Hermerichem vyplenili střední části *Gallaecie*, avšak část z nich byla zabita a část zajata lidmi, kteří se udrželi ve více bezpečných pevnostech, …“

HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 91.

7.1 Osídlení a jeho formy

Oblast severozápadního cípu Pyrenejského poloostrova představovala přesný opak jeho jižní části. Šlo o chudší, méně rozvinutou oblast, ve které bylo jen málo městské zástavby. Region si tak můžeme představit jako typickou periferii s řadou demografických, sociálních i ekonomických rozdílů vůči centrálním a jižním oblastem Hispánie. Římané tento kraj definitivně ovládli za císaře Augusta roku 19 př. n. l., když porazili místní kmeny Kantábrů a Asturů. Provincii se jménem *Gallaecia* zde však vytvořil až císař Diocletianus na samém konci 3. století. Díky Pliniovi Secundovi si můžeme vytvořit i přesný obrázek o počtu obyvatelstva *Gallaecie*. Plinius Secundus, který v letech 72 až 74 zastával úřad *procuratora* v provincii *Hispania Tarraconensis*, napočítal pro tři *conventi iuridici* (*Bracarensis*, *Lucensis* a *Asturensis*), které budou později tvořit provincii *Gallaecia*, obyvatelstvo v počtu 691 000 osob[313], přičemž dle odhadů po celé římské Hispánii žilo 4 135 000 osob[314]. Obecně se předpokládá, že počet obyvatel v Hispánii se po celé římské období držel na stabilní úrovni a příliš se neměnil.

Gallaecia nebyla příliš urbanizovanou provincií, jakožto *civitates* (města) jsou zde označovány pouze tři obce, a to Bracara Augusta (Braga), Lucus Augusti (Lugo) a Asturica Augusta (Astorga). Zbývající větší osady v provincii náležely do kategorie *vicus*[315], pod čímž si můžeme představit větší vesnici či menší městečko, které nemá dostatečnou infrastrukturu k dosažení statutu *civitas*. Španělští archeologové sami označují osady typu

[313] PLINIUS SECUNDUS, Gaius, *Historia naturalis*, III, 3, 28.

[314] CARRERAS MONFORT, César, *A New Perspective for the Demographic Study of Roman Spain*, s. 59–82.

[315] O typologii forem osídlení z římské doby v kontextu antické Hispánie viz FERNÁNDEZ OCHOA, Carmen, SALIDO DOMINGUEZ, Javier, ZARZALEJOS PRIETO, Mar, *Las formas de ocupación rural en Hispania. Entre la terminología y la praxis arqueológica*, s. 111–136. K definici rozdílů mezi osadami typu *civitas*, *vicus* či *oppidum* je také nápomocný text biskupa Isidora ze Sevilly *Etymologiae*, který tyto rozdíly vysvětluje (ISIDORUS HISPALENSIS*, Etymologiae*, XV, 2, 1–46). Tyto *vici* však nemusely být nijak marginálními zemědělskými osadami. Vesnice označované jako *kómé* v římském Egyptě a Sýrii mohly mít až 10 000 obyvatel, přičemž se předpokládá, že západní *vici* byly jen o něco málo menší (BANAJI, Jairus, *Agrarian Change in Late Antiquity: Gold, Labour and Aristocratic Dominance*, s. 10).

vicus jako městské aglomerace sekundárního rázu. Po venkově se rozprostíraly i římské *villae*. Starší generace archeologů se domnívala, že ráz galicijského venkova zůstal předřímský, avšak novější nálezy ukazují, že i na venkově došlo k romanizaci, i když nastala později, a systém *villae* se zde vybudoval až ve 3. a 4. století. Fenoménem *Gallaecie*, či spíše severozápadu celého Pyrenejského poloostrova, je znovuvyužití opevněných kopcových sídlišť pocházejících ještě z předřímské doby zvaných *castra*[316]. Jde o obdobu keltských *oppid* ve západní a střední Evropě. Archeologické nálezy ukazují, že u řady těchto *caster* proběhlo znovuosídlení v 5., 6. a 7. století, což jsme již letmo zmínili dříve. Historikové rádi tento jev spojovali se zprávou z kroniky biskupa Hydatia o tom, že obyvatelé *Gallaecie* uprchli před řáděním Suebů do opevněných *castellů*[317]. Je nutné podotknout, že některá *castra* byla obydlená po celé období římské vlády a jiná byla osídlena již na konci 4. století, ještě před příchodem barbarů do Hispánie. Stejně tak využití těchto *caster* se různilo. Některá měla podobu opevněných vesnic, jiná patrně nahradila *villae* jakožto sídla lokálních elit, některá měla funkce vojenské a strážní. *Castro* El Castillón[318] střežilo východní hranici suebského království a dalším příkladem je pobřežní pevnost A Lanzada[319] patrně bránící před pirátskými útoky záliv Ria de Pontevedra. Je však možné, že *castra* kolem města Tuy měla jenom hospodářské využití při pastevectví.

Obce v *Gallaecii* prošly ve 4. a 5. století stejnou transformací jako většina římských měst a obcí v období pozdní antiky. V Bracaře, Lucu, Asturice a Legio (dnešní León), stejně jako v ostatních hispánských městech, vyrostly na přelomu 3. a 4. století městské hradby. To lze považovat za investici císařské vlády do měst na poloostrově. Ve městech dochází

---

[316] Literatura k archeologické problematice galicijských *caster* dle poznámky č. 41, viz: CALO LOURIDO, Francisco, *A cultura castrexo*, Vigo 1993; CARBALLO ARCEO, Luis Xulio, *Os castros galegos*, Vigo 2000; PARCERO OUBIÑA, César, COBAS FERNÁNDEZ, Isabel, *Iron Age Archeology of the Northwest Iberian Peninsula*, in: e-Keltoi: Journal of Interdisciplinary Celtic Studies, Vol. 6, 2004 a RODRÍGUEZ CORRAL, Javier, *A Galicia castrexa*, Lóstrego 2009.

[317] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 91.

„*Suevi … partes Gallaecia depraedentes per plebem, quae castella tutiora retinebat, …*"

„Suebové … plenící části *Gallaecie* [byli] obyvateli, kteří se zachránili v bezpečnějších pevnostech (*castellech*),…"

[318] *Castro* El Castillón se nacházelo na skále tyčící se nad řekou Esla a nejspíše kontrolovalo brody přes tuto řeku. Šlo o jeden z kontrolních bodů na suebsko-vizigótské hranici. Je možné, že posádku pevnosti mohli tvořit v průběhu 6. století sami Suebové (MARTÍNEZ PARADA, Marta, FUENTES MELGAR, Patricia, SASTRE BLANCO, José, *La frontera entre suevos y visigodos a través del poblado alto medieval de El Castillón*, s. 391–405).

[319] A Lanzada je pevnost nacházející se na mysu Sanxenxo, která byla obydlená již od doby bronzové. V římské době vedle pevnosti vyrostly vesnice a pohřebiště, které je datované do 2. a 3. století. Kontinuita osídlení pokračovala i do 6. století, kdy zde vzniklo nové mladší pohřebiště. Jde tak o jedno z nejzajímavějších archeologických nalezišť v Galicii (FARIÑA BUSTO, Francisco, SUÁREZ OTERO, José, *A Lanzada (Sanxenxo, Pontevedra), definición e interpretación de un yacimiento castreño atípico*, s. 309–337 a RODRÍGUEZ MARTÍNEZ, Rafael, *«Cuando los muertos descansaban en la arena». El yacimiento A Lanzada en la tardoantigüedad (Sanxenso, Pontevedra)*, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585)*, *Volumen de estudios*, s. 181–186).

v 5. století i k méně viditelným vnitřním změnám[320]. Zanikají římské kulturní prvky jako *forum*, amfiteátr a lázně a na jejich místě vznikají nové obytné domy. Pomyslné centrum města se přesunuje ze zaniklého *fora* k biskupskému komplexu a k němu patřící *basilice*. Postupně se mění luxusně zařízené městské *domus* patřící městským elitám tak, aby se maximalizovalo jejich ubytovací využití. Zaniká zde i systém pravoúhlých římských ulic *cardo et decumanus*, přičemž do prostoru bývalých římských širokých chodníků se rozšiřují přístavby obytných domů. Římská města se v 5. a 6. století „smršťují", dochází ke zkoncentrování obyvatelstva jen v jedné části města, jejímž centrem se stává křesťanská bazilika, a zbytek města je pomalu opuštěn a demontován. Vznikají zde následně v průběhu 6. až 8. století křesťanské hřbitovy a plocha k zemědělskému využití. Takovýto proces můžeme sledovat i v případě správního centra galicijské provincie Bracary[321]. Po deurbanizaci 5. století, kdy mizí většina výdobytků římského urbanismu, přichází pak ruralizace města, které následně zabírá výrazně menší plochu než v dobách impéria.

Podobný proces potkal i venkovské oblasti. V průběhu 5. století byla opuštěna řada *villae*, jiné však zůstaly funkční a obydlené až do 7. století. Archeologické výzkumy umožňují sledovat jejich proměnu. Mizí reprezentativní a luxusní obytná část, ve které bydlel vlastník *villy*, a tato část dostává nový význam, často kultovně sakrální, když se přeměňuje na kapli či kostel. Často v této době vyrostla vedle *villae* i křesťanská pohřebiště. Původní římské *villae* tak dostávají podobu středověkých vesnic. Můžeme si představit, že z původních římských *villae* v 6. a 7. století zůstaly jen ruiny rozeznatelné v krajině, což předurčilo jejich využití k pohřebním účelům. Proces zániku reprezentativní části *villae* se obvykle vysvětluje přestěhováním vlastníků do jejich *domus* ve městech, či naopak vymizením třídy středních pozemkových vlastníků (osob vlastnících jednu *villu*) na úkor velkých pozemkových magnátů, kteří nepotřebovali ve *villae*, které vlastnili, udržovat reprezentační prostory. Alexandra Chavarría Arnau zmiňuje i možnost, že v 6. století mohlo dojít vlivem křesťanství k další změně životního stylu římských elit. Nové pojetí křesťanského života kladlo větší důraz na skromnost a střídmost a elity vizigótského období již nepotřebovaly se reprezentovat

[320] Kvalitní analýza vývoje hispánských měst ve 4. až 6. století, ať už z urbanistického, archeologického, sociálního či historického hlediska, je provedena v monografii KULIKOWSKI, Michael, *Late Roman Spain and its Cities*, Baltimore 2004. M. Kulikowski nevěnuje sice *Gallaecii* příliš mnoho pozornosti, ale transformace města započatá ve 4. století nese společné rysy napříč celou Hispánií. Španělsky psaný výklad ke stejnému problému představil archeolog J. M. Gurt Esparraguera (GURT ESPARRAGUERA, Josep Maria, *Transformaciones en el tejido de las ciudades hispanas durante la Antigüedad tardía: dinámicas urbanas*, s. 444–467).

[321] do CARMO RIBEIRO, Maria, FONTES, Luis, *The urban morphology of Braga between Late Antiquity and the fourteenth-fifteenth centuries*, s. 30–41.

skrze okázalé a honosné *villae*[322]. Toto je však spíše jen navrhnutá hypotéza a A. Chavarría Arnau upozorňuje, že dle archeologických nálezů jedinou luxusně zařízenou venkovskou stavbou z 6. a 7. století je *villa* v Pla de Nadal[323].

Transformace podoby římského osídlení v Hispánii ve 4. a 5. století, jak je popsána výše, měla málo společného s příchodem barbarských Suebů a Vizigótů, ale předpokládá se, že faktory, které ji způsobily, byla všeobecná změna životního stylu na konci antiky, reforma státní správy, vytvoření nových římských elit či proces postupné christianizace. Zde je možná i spatřit vývoj historiografie. Prvotní představy konce antiky, zániku klasické kultury a zkázy římského státu jakožto civilizační katastrofy, jak je vědecké obci již dávno předsunul Edward Gibbon[324], vystřídaly myšlenky o kontinuitě římských institucí a společenských základů. Jedním z průkopníků této kontinuity byl belgický historik Henri Pirenne[325]. Soudobí historici se rozhodli pro využívání termínu „transformace společnosti", což jim, či spíše nám, umožňuje popisovat toto období nepříliš dramaticky, avšak stále upozorňovat na významné změny, které proběhly. Španělská historiografie občas používá vlastní termín „vnitřní evoluční dynamika"[326] jednak, aby zdůraznila specifičnost pyrenejského prostoru a také kvůli tomu, aby v debatě mezi katastrofou a kontinuitou, ukázala, že si všímá individuálních změn za současného zachování stávající římské struktury.

Specifickým fenoménem *Gallaecie* je znovuosídlení předřímských *caster* zmíněné výše. Při podrobnější analýze archeologických výzkumů si můžeme povšimnout toho, že v průběhu 5. století došlo k opuštění řady venkovských objektů a přemístění jejich obyvatel do větších oblastních center. Nemusela však jít nutně o opevněná či městská sídla. Spatřit to lze v oblasti dnešního Viga, kde v 5. století došlo k opuštění *villy* Toralla a opevněného *castra* nad městem a přestěhování jejich obyvatel do přístavního města (patrně římský *Vicus*

[322] CHAVARRÍA ARNAU, Alexandra, *El final de las Villae en Hispania: (Siglos IV-VII D.C.)*, s. 139–143.

[323] Více o *ville* v Pla de Nadal viz: MORÍN de PABLOS, Jorge, SÁNCHEZ, Isabel, BARROSO, Rafael, *La decoración arquitectónica de Pla de Nadal*, s. 35–38; RIBERA, Albert, BARROSO CABRERA, Rafael, ESCRIVÀ CHOVER, Isabel, JUAN, Empar, MACIAS, Josep, MORÍN de PABLOS, Jorge, PUCHE FONTANILLES, Josep, ROSSELLÓ, Miquel, SÁNCHEZ RAMOS, Isabel, *Pla de Nadal (Riba-roja del Túria): El palacio de Tevdinir*, Valencia 2015 či HUGUET ENGUITA, Esperança, RIBERO LACOMBO, Albert, MARIA MACIAS, Josep (ed.), *En tiempos de los visigodos en el territorio de València*, s. 203–229. *Villa* se nacházela na jihovýchodě Hispánie poblíž dnešního města Valencia. Byl v ní nalezen nápis obsahující jméno *TEBNEMIR*, což některé vedlo spojovat *villu* s vizigótským velmožem *duxem* Theodemirem, kterého Arabové znali jako Tudmira, jenž oblast ovládal na začátku 8. století.

[324] GIBBON, Edward, *The History of the Decline and Fall of the Roman Empire*, London 1776–1789.

[325] PIRENNE, Henri, *Mahomet et Charlemagne,* Paris 1937 či anglické vydání PIRENNE, Henri, *Mohammed and Charlemagne*, New York 1959.

[326] Např: LÓPEZ QUIROGA, Jorge, MARTÍNEZ TEJERA, Artemio Manuel, *Conviviendo con los suevos en la Gallaecia tardoantique*, s. 207.

Spacorum)[327]. Ještě patrnější je tento jev v severní *Lusitanii* ovládané Sueby. Ve 4. století se v okolí města Egitania (dnešní portugalská vesnice Idanha-a-Velha) nacházelo přibližně 500 venkovských osad, *villae* a menších statků. Avšak 5. století přežilo jenom 15 % z nich[328], většinu z nich lidé opustili a přestěhovali se do Egitanie, která se začala proměňovat na významné regionální centrum. Podobný proces, kdy na venkově mizí roztroušené menší zemědělské osady a dochází ke snížení hustoty osídlení, nastává ve stejném období i v Itálii[329], kde v některých oblastech počet rurálních osad klesl v průměru o 66 %. Zde historici a archeologové zavrhli možnost přestěhování se venkovského obyvatelstva do větších, protože i v samotném Římu docházelo ke zmenšení populace. Došli k závěru, že zde nastal dlouhodobý a všeobecný pokles populace, který završil Justiniánský mor. V *Gallaecii* tak působily dva společenské procesy, které na první pohled působí protichůdně. Zaprvé dochází k demografické urbanizaci celé oblasti (sestěhování lidí do měst či větších osad) a zadruhé k architektonické deurbanizaci a ruralizaci samotných měst (zánik infrastruktury odpovídající římským *civitates*).

Ohledně vývoje galicijské populace nemáme žádné textové či hmotné důkazy toho, že by region byl zasažen zničujícím Justiniánským morem, který od poloviny 6. století pustošil Evropu. Máme sice zprávy, že v Hispánii se mor vyskytl[330], ale konkrétní informace o průběhu nákazy chybí. Z antropologických výzkumů lidských pozůstatků z Galicie z doby 6. století se podařilo mezi tehdejším obyvatelstvem dokázat přítomnost tuberkulózy a křivice, ale nikoliv dýmějového moru[331]. Vzhledem k tomu, že námořní kontakt mezi *Gallaecií* a územími východořímské říše v 6. století probíhal, se však nepochybně epidemie dostala

[327] FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Adolfo, BARCIELA GARRIDO, Pilar, *Emporium. Mil anos de comercio en Vigo*, s. 24–29.

[328] CORDERO RUIZ, Tomás, *At the Center and the Periphery of Lusitania: The Evolution of the City of Egitania and its Territory (4th – 8th centuries)*, s. 88–111 a CORDERO RUIZ, Tomás, *El mundo rural en el corazón de la Lusitania altomedieval. Variables e invariables en el caso de Egitania (ss. IV–VIII)*, s. 60–73.

[329] HODGES, Richard, WHITEHOUSE, David, *Mohammed, Charlemagne & the Origins of Europe*, s. 33–48; VOLPE, Giuliano, *Contadini, pastori e mercanti nell' Apulia tardoantica*, s. 206 a WARD-PERKINS, Bryan, *The Fall of Rome and the End of Civilization*, s. 138–146.

[330] *Chronica Caesaragustana*, 542.
„*His diebus inguinalis plaga totam paene contrivit Hispaniam.*"
„V těch dnech tříselný mor vyhladil téměř celou Hispánii."
V Hispánii se mor objevil v roce 542, tedy rok poté, co se poprvé objevil v Konstantinopoli. A zároveň dříve, než o něm máme zprávy z Itálie, což značí častější kontakt mezi Konstantinopolí a Hispánií. Výskytu Justiniánského moru v Hispánii se věnuje americký historik M. Kulikowski (KULIKOWSKI, Michael, *Plague in Spanish Late Antiquity*, in: LITTLE, Lester (ed.), *Plague and the End of Antiquity: The Pandemic of 541–750*, s. 150–170). Kulikowski se však domnívá, že nižší počet obyvatelstva Hispánii společně s nižší hustotou zalidnění podstatně omezily šíření a vliv epidemii v Hispánii.

[331] LÓPEZ-COSTAS, Olalla, *Salud y dieta en la Gallaecia de los siglos III–VIII a través de los esqueletos*, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585)*, *Volumen de estudios*, s. 469–475.

i sem. Avšak to, že by morová epidemie ovlivnila náš region nějak jinak než zbytek Hispánie, si myslím, že nelze nijak tvrdit.

7.2 Lokální elity a jejich vývoj

Z textů Hydatia, Ioanna z Biclara či vizigótského biskupa Fructuosa si můžeme vytvořit jen hrubý obrázek o konkrétní podobě galicijských elit. Nemáme zde žádné prameny podobné papyrům z egyptského Oxyrhynchu, které velmi podrobně popisovaly hospodaření místní aristokratické rodiny Apionů v 5. a 6. století[332]. Jsme omezeni pouze na archeologické nálezy, místní církevní texty a na srovnání se zbytkem Hispánie. Provinciální elity z *Gallaecie* máme nejlépe zachyceny v kronice biskupa Hydatia z Aquae Flaviae, která popisuje období od roku 379 do roku 469. Pod pojmem elity si můžeme představit osoby disponující politickým a ekonomickým vlivem, což značí, že za období 300 let, kterým se věnuje tato práce, prošly významnou proměnou a šlo o značně heterogenní skupinu.

7.2.1 *Nobiles*, senátoři a biskupové, elity 4. a 5. století

Biskup Hydatius zmiňuje pro 5. století pouze elity žijící a působící v galicijských městech. Jedná se zejména o biskupy, jejichž vliv a moc nad městskou společností dosahovaly značných rozměrů, a někteří z nich působili *de facto* jako autonomní městští vládci. Mezi galicijské biskupy patřil sám Hydatius a dále Ortygius z Aquae Celenae, Agrestius z Luca a Thoribius z Asturicy. Přímo z Hydatiovy kroniky víme, že biskupové vedli obranu proti Suebům či měli pravomoc vykázat osobu ze svého města, což činili v případě heretických priscilliánů[333]. Vedle biskupů Hydatius dále uvádí civilní elity, které označuje jako urozené „*nobiles*" a které stejně jako biskupové byly navázány na galicijská města. Jedná se o Palagoria, jenž byl členem galicijského poselstva k Vizigótům, dále o Lusidia z Olissipa a Cantabra z Conimbrigy[334]. Španělský historik Pablo Díaz Martínéz si všímá, že v polovině 5. století dochází k určité společenské změně, když Hydatius po roce 450 již nezmiňuje,

[332] Více o rodině Apionů a celkově o římském hospodářství v pozdně antickém Egyptě: FIKHMAN, Itzhak, *Wirtschaft und Gesellschaft im spätantikem Ägypten*, Stuttgart 2006; HICKEY, Todd, *Wine, Wealth, and the State in Late Antique Egypt: The House of Apion at Oxyrhunchus*, Ann Arbor 2012; MAZZA, Roberto, *L'archivio degli Apioni: terra, lavore e proprietà senatoria nell'Egitto tardoantico*, Bari 2001; RUFFINI, Giovanni, *Social Networks in Byzantine Egypt*, Cambridge 2008 a SARRIS, Peter, *Economy and Society in the Age of Justinian*, Cambridge 2006. Míra zachovaných pramenů umožňuje v případě raně byzantského Egypta na celé období pozdní antiky aplikovat metody výzkumu hospodářských dějin. Problémem pro komparaci s dalšími částmi impéria je to, že Římané vždy považovali Egypt za specifický region, a to i z hospodářského hlediska.
[333] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 30; 31; 101, 102 a 103.
[334] Tamtéž*,* 219; 229 a 246.

vyjma sama sebe, v *Gallaecii* žádné politicky aktivní biskupy. Z vedení měst tak místní aristokracie patrně vytlačila jejich církevní administrátory[335], přičemž tento fenomén nastává po porážce Suebů roku 458. Došlo ke znovuobnovení násilností v provincii a mizí dočasně politická a společenská aktivita biskupů. Není však možné určit, zda za touto mocenskou výměnou stály důvody politické či ekonomické.

Celkově období pozdní antiky prochází proměnou společenských elit. Zatímco v období raného císařství až do 3. století provinciální elity byly tvořeny *ordo decurionum*, tedy členy městských rad, na západě *curia* či na východě *boulé*. Můžeme tak hovořit o municipálních elitách, v pozdní antice známých jako *curiales*. Ti dohlíželi na základní administrativní úkoly svých měst, zajišťovali náboženské obřady, adopce či smlouvy, do jejich povinností patřil i výběr daní na lokální úrovni a z vlastních peněz financovali stavbu a údržbu veřejných budov. Posléze však přichází krize 3. století a reformy císařů Diokleciána a Konstantina Velikého, které tyto společenské vrstvy prakticky zruinují. *Curiales* byli zatíženi celou řadou povinností a omezení a jejich role při výběru daní se stává proděleč nou do té míry, že už o nich prakticky neslyšíme. Toto se týká i Hispánie, kde z bohatého epigrafického materiálu můžeme vidět, že za kulturním rozvojem a stavbou amfiteátrů, cirků a dalších veřejných budov ve 2. století stály místní municipální elity, avšak ve 4. století opravy těchto budov, stavbu nových, včetně vybudování městských hradeb financuje císařská vláda[336]. *Curiales* z hispánských měst nemizí, legislativa krále Chindaswintha jasně ukazuje, že *curiales* přežili až do poloviny 7. století[337], avšak jejich role ve vizigótských městech musela být jen symbolická[338] a jejich politický vliv, kterého si užívali za dob principátu, již dávno vymizel.

V průběhu 4. století se formuje nová společenská elita. Vojenští důstojníci a civilní úředníci působící v rámci provinciální správy jsou po Diokleciánových a Konstantinových reformách placeni ve zlatě, profitují z výběru daní a zásobování vojska a díky měnovým reformám císaře Konstantina Velikého, po kterých se novou císařskou mincí stal značně hodnotný a velmi stabilní zlatý *solidus*, se stali velmi bohatými. Po nabytí značného majetku se tito státní činitelé odhodlali k nákupům půdy na venkově, ze kterého pomalu vytlačují

[335] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *La organización del espacio y el control del territorio en la Gallaecia germánica*, s. 59.
[336] KULIKOWSKI, Michael, *Late Roman Spain and its Cities*, s. 33–39 a 44–52 a 102–112.
[337] *Lex Visigothorum*, V, 4, 19.
Tento Chindaswinthův zákon umožňující prodej majetků *curiales* vznikl někdy kolem roku 650 a byl vydán v zákoníku jeho syna Rekkeswintha roku 654. Zde je nutné uvést i to, že některé povinnosti *curiales* byly ponechány platnými ve vizigótské redakci římského práva *Breviarium Alarici*.
[338] CURCHIN, Leonard, *Curials and Local Government in Visigothic Hispania*, s. 226–240.

městské *curiales*. Jejich majetky však nejsou příliš rozsáhlé a mohli bychom je nazvat středními vlastníky půdy[339].

Dochází však i ke značnému rozkvětu velkých vlastníků půdy, římských senátorů[340]. Konstantin Veliký rozšířil řady senátorů přibráním celé řady provinciálních elit z řad *equites*, čímž se počet senátorů zněkolikanásobil. Právě kvůli velkému počtu senátorů došlo v průběhu 4. století k jeho hierarchickému rozdělení na třídy nazývané *viri clarissimi*, *viri spectabiles* a *viri illustres*. *Illustres* představovali společenský vrchol římské společnosti a šlo o muže sídlící v Římě a reálně navštěvující budovu senátní *curie*. Jejich majetky dosahovaly zázračné výše, Olympiodoros uvádí, že kolem roku 420 roční příjem římských senátorů byl 375 000 *solidi*[341]. Římské rodiny Symmachii, Anicii, Petronii, Acillii či Caeionii také vlastnily rozsáhlé pozemky po celém území impéria, včetně Hispánie. Nejnižší řád senátorů *clarissimi* vytvořený z bývalých *equites* byl tvořen těmi nejvyššími provinciálními elitami z celé říše. Majetky provinciálních senátorů bychom však rozhodně neměli považovat za malé. Jihogalský senátor Meropius Pontius Paulinus žijící na konci 4. století v Burdigale (dnešní Bordeaux) vlastnil pozemky v Akvitánii, v jihoitalské Kampánii a na východě Hispánie, patrně v okolí Barcelony. Hodnostní systém římských senátorů se díky možnostem růstu majetku a značných kariérních možností vyznačoval i jistou prostupností. Maximianus, syn nižšího úředníka *tabularia* ze Sopiane (dnešní Pécs) se vypracoval ze skromných počátků přes úřady správců různých italských provincií až do úřadu *praefecta praetorio per Galliarum*[342], s čímž souviselo i zařazení mezi *illustres*.

Co je však pro nás podstatné, je fragmentárnost statků a pozemků (*fundi*) římských senátorů po celém území impéria a přítomnost *clarissimi* ve většině provincií. S největší pravděpodobností se tak i v *Gallaecii* nacházely majetky italské senátorské aristokracie a v Bracaře či Lucu mohli v městských *domus* sídlit velcí vlastníci půdy z řad *clarissimi*. Bohužel z textů a ani z archeologických nálezů nemůžeme spolehlivě ztotožnit pozemky či *villae* z konkrétními vlastníky, čehož jsme však byli například schopni u některých hispánských *villae* z 2. století. Spíše jen předpokládáme, že *villa* v Carranque nedaleko

[339] BANAJI, Jairus, *Agrarian Change in Late Antiquity*, s. 115–126.
[340] Literatura věnující se roli a vývoji římského senátu v období pozdní antiky je ARNHEIM, Martin Thomas, *The Senatorial Aristocracy in the Later Roman Empire*, Oxford 1972; MATTHEWS, John, *Western Aristocracies and Imperial Court, A.D. 364-425*, Oxford 1975; SCHLINKER, Dirk, *Ordo senatorius und nobilitas: Die Konstitution des Senatsadels in der Spätantike*, Stuttgart 1996; TESTA, Rita Lizzi, *Christian Emperors and Roman Elites in Late Antiquity*, Oxon 2022 a WAGNER, Hendrik, *Das spätantike Rom un die stadtrömische Senatsaristokratie (395–455 n. Chr.)*, Berlin 2021.
[341] OLYMPIODOROS, *Historiae*, *fr*. 41, 2 (*Bibl. Cod. 80*).
[342] AMMIANUS MARCELLINUS, *Res gestae*, XXVIII, 1, 5 a 41.

Madridu mohla patřit Cynegiovi Maternovi, který v Konstantinopoli za vlády císaře Theodosia I. zastával úřad *praefectus praetorio Orientis*[343]. V bezprostřední blízkosti *Gallaecie* se však nacházely pozemky patřící do císařského *fiscu*[344]. Víme, že v okolí města Olissipo se nacházely císařské *fundi*, které za vlády Constantia II. obdrželo místní biskupství, a v prostoru Mesety kolem řeky Duero se nacházely pozemky patřící rodině císaře Theodosia I., jenž sám pocházel z města Cauca (dnešní Coca)[345]. Otázka je následující, co se stalo s vlastnictvím majetků, jejichž majitelé, císař a italští senátoři, nebyli přítomní v *Gallaecii* v době, když zde vznikalo království Suebů. Suebové byli dobyvatelé, kteří s vládou v Ravenně neměli uzavřenou žádnou dohodu, technicky vzato se tak z těchto *fundi* mohla stát *res nullius*. Avšak v praxi je mohli zabrat Suebové, přivlastnit si je jejich sousedé či si jejich správci *vilici*, *actores* či *curatores* mohli na ně uzurpovat vlastnická práva.

Správa měst prochází ve 4. století značnou proměnou. Protože již většina *curiales* nedisponuje takovými finančními prostředky, aby sami zvládli unést chod města, je z jejich středu vyčleněna jejich majetnější část, jakási městská oligarchie, nazývaná *principales*. Dochází tak k hierarchizaci členů městských rad na základě majetku podobně jako u senátorů. Praktickou administrativu měst však přebírají císařští úředníci, fungující mimo městské *curie*, často senátorského původu. Za Diokleciána se do všech větších měst rozšířili úředníci nazvaní *curator civitatis* dosazovaní císařem. Později je doplňuje druhý úředník *defensor civitatis* sloužící jako soudní obránce práv města a jeho občanů. *Defensores* byli dle ustanovení císaře Theodosia voleni městskými *curiemi* a následně schvalováni *praefecti praetorii*[346]. Současně s tím roste i vliv biskupů na chod města[347]. V 5. století však fungování a administrativa měst nabývá značně heterogenních podob. Případem je i naše provincie *Gallaecie*. Kolem

[343] GARCÍA-ENTERO, Virginia, FERNÁNDEZ OCHOA, Carmen, PEÑA CERVANTES, Yolanda, ZARCO MARTÍNEZ, Eva, *La evolución arquitectónica del edificio palacial de Carranque (Toledo, España): Primeros avances*, s. 477–486; CHAVARRÍA ARNAU, Alexandra, *El final de las Villae en Hispania: (Siglos IV-VII D.C.)*, s. 43–47 a 237 a KULIKOWSKI, Michael, *Late Roman Spain and its Cities*, s. 146.

[344] Původně mělo římské impérium v dobách principátu dvě pokladny, starou republikánskou státní pokladnu *aerarium* a osobní císařskou pokladnu *fiscus*. Do *fiscu* však plynuly i příjmy z daní z provincií a hrál důležitou roli ve státních financích. Postupně tak rozdíl mezi *aerariem* a *fiscem* mizel, až někdy v době císaře Diokleciána byly obě pokladny sloučeny. V pozdní antice tak tvořil *fiscus* římskou státní pokladnici a spravoval jej úředník *comes sacrarum largitionum*.

[345] FAUSTINUS, MARCELLINUS, *Libellus precum ad imperatores*, 9; HYDATIUS LEMICENSIS, *Chronicon*, 2; PAULUS OROSIUS, *Historiarum adversum paganos*, VII, 40, 5–10 a ZOSIMOS, *Nea historia*, VI, 4.

[346] JONES, Arnold Hugh, *The Later Roman Empire 284–602: A Social Economic and Administrative Survey*, s. 722–731.

[347] O nárustů vlivu a změně postavení biskupů v průběhu 5. století viz: HALFOND, Gregory, *Bishops and the Politics of Patronage in Merovingian Gaul*, Ithaca 2019; PRINZ, Friedrich, *Die Bischöfliche Stadtherrschaft im Frankenreich vom 5. bis zum 7. Jahrhundert*, s. 1–35 a ŠENK, Martin, *Proměna úlohy biskupa a biskupského ideálu v době stěhování národů*, s. 21–35.

roku 450 v každé z galicijských *civitates* vypadá vedení města zcela jinak. Zjednodušeně se tak můžeme domnívat, že městské elity jsou tvořeny biskupy, městskými úředníky a aristokracií[348]. V Bracaře sídlí suebský král Rechiar ovládající město i většinu okolních oblastí, v severním Lucu bychom mohli nalézt římského městského úředníka nazvaného *rector* a v případě Asturicy máme doloženého biskupa Thoribia vykonávajícího správu nad městem.

Po delším úvodu do problematiky pozdně antických římských elit se vraťme zpět ke *Gallaecii*. Hydatius zmiňuje několik osob, které bychom mohli zařadit do *ordo senatorius*, mezi senátory. Jednoduchý je případ *magistra militum* Asturia a *praefecta* Cynegia, které přímo Hydatius označuje jako *inlustris*. Hodnostní tituly *clarissimus* a *spectabilis* však v jeho kronice nenajdeme. Máme zde však Palagoria a Cantabera, kteří jsou titulováni jako *nobiles*. Vojenský velitel Flavius Merobaudes v kronice nemá senátorský titul, ale je uvedeno, že je urozeného původu (*natu nobilis*), a jako poslední je v kronice zmíněn i akvitánský senátor Meropius Pontius Paulinus, pozdější biskup z italské Noly, a to jako *nobilissimus*[349]. Víme, že Flavius Merobaudes byl roku 435 povýšen do hodnosti *vir spectabilis*[350] a Paulinus touto hodností disponoval s největší pravděpodobností také[351]. Lze tak tvrdit, že Hydatiovo pojetí *nobilitas* značilo příslušnost do senátorského stavu a *nobilis* Palagorius a Cantaber nejspíše patřili mezi galicijské *clarissimi*.

Zmíněn musí být i případ správce města Lucus, kterého sice Hydatius ve své kronice nejmenuje, ale představuje nám jej ve funkci *rector*[352]. Římané žádný oficiální úřednický post nazvaný *rector* neměli, šlo o obecný název zastřešující různou titulaturu provinciálních

---

[348] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, MENÉNDEZ-BUEYES, Luis, *Gallaecie in Late Antiquity: The Suevic Kingdom and the Rise of Local Powers*, s. 158.

[349] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 18; 81; 128; 143; 219 a 229.

[350] CIL, VI, 1724 a FLAVIUS MEROBAUDES, *Panegyricus prosarius in sencudo consulatum Aetii*, fr. IIA, 2–3.

[351] Paulinus během svých mladých let působil v Itálii ve státní správě. Teprve až roku 394 se nechal vysvětit na kněze a krátce po roce 410 se stal biskupem v Nole. Avšak předtím, než se dal na církevní dráhu, zastával roku 381 v jižní Itálii post provinciálního správce *consularis Campaniae* (PAULINUS NOLANUS*, Carminae*, XXI, 374–376 a 395–396). Titul *vir spectabilis* se narozdíl od titulu *clarissimus* nedědil, ale získal se jmenováním od císaře či držením konkrétních úřadů ve státní správě, především úřadů *vicarius* a *proconsul*. Víme však, že jeden z dalších držitelů funkce *consularis Campaniae* Caecina Decius Albinus zastával titul *vir spectabilis* (ARNHEIM, Michael Thomas, *The Senatorial Aristocracy in the Later Roman Empire*, s. 181). Díky tomu můžeme předpokládat, že stejné senátorské hodnosti dosahoval i Paulinus z Noly. Avšak D. Trout je v Paulinově případě poněkud opatrný a hovoří jen o tom, že Paulinus držel titul *vir clarissimus*, a zařazení jeho předchůdců v úřadě správce Kampánie mezi *spectabiles* souviselo s jejich příslušností mezi vlivnou italskou senátorskou rodinu Anicii (TROUT, Dennis, *Paulinus of Nola: Life, Letters, and Poems*, s. 273–287).

[352] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon*, 199.

„*Per Suevos Luco habitantes in diebus paschae Romani aliquanti cum rectore suo honesto natu repentino securi de reverentia dierum occiduntur incursu*."

„Během velikonočních dní byli někteří Římané, včetně jejich správce/*rectora* zabiti při násilnostech způsobených Sueby, kteří zde žili, protože uvěřili v ochranu danou uctivostí těch dní."

správců. Kupodivu se mezi historiky neobjevila myšlenka, že by se *consularis Gallaeciae*, jak znělo oficiální označení galicijského správce, stáhl před Sueby z Bracary na sever do Luca. Pablo Díaz razí myšlenku, že zmíněný *rector* byl pouze zástupce městských elit a do jeho jurisdikce spadala pouze *civitas* Lucus[353]. Stejně tak Lusidius, který roku 468 vydal Suebům město Olissipo[354], byl patrně jen vrcholným městským představitelem. V kronice u něj není uvedena žádná titulatura, úřad či hodnost, pouze to, že stál v čele svého města. Je tak možné, že zde zastával úřad *defensor civitatis*[355]. Všeobecně nemáme mnoho případů, kdy se galicijská aristokracie zúčastnila bojů proti Suebům. Jejich expanzi a nájezdům se ve většina případů aktivně bránil pouze *plebs Gallaeciae*, tedy osoby, které nemůžeme počítat mezi provinciální elity.

7.2.2 Vládnoucí vrstvy barbarských království

S barbarskými královstvími přicházejí i nové společenské elity. Ty, ačkoliv vycházejí z římského kulturního prostředí, používají stejnou pozdně imperiální titulaturu a fungují na podobných principech, existují ve zcela jiném a menším ekosystému. Každé království je samo pro sebe impériem a jeho král se dostává do pozice *princeps*, suverénního vládce nad svým územím. Chybí zde Řím, chybí zde císař a zmizela i celá škála úřadů římské civilní a vojenské administrativy, které umožňovaly budování kariéry a získání věhlasu po celém impériu. Hispánským elitám již tak byla odepřena možnost, aby se staly římským konzulem, čehož dosáhl Flavius Asturius roku 449, nebo dokonce aby v daleké Konstantinopoli zastávaly úřad *praefecta praetorio Orientem*, jak učinil Maternus Cynegius roku 384.

Působnost elit se tak omezuje na teritorium království, v našem případě se jedná o provincii *Gallaecia* během vlády Suebů a následně po roce 585 o celý Pyrenejský poloostrov pod vládou Vizigótů. S tím je také spojena i podstatná přeměna senátorského stavu. Již neznáme žádného člověka titulované jako *vir clarissimus* a poslední zmínka o *spectabiles* z vizigótského prostředí je z roku 506[356]. S tím je také spjata přeměně titulu

---

[353] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585)*, s. 90; DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *La organización del espacio y el control del territorio en la Gallaecia germánica*, s. 61; ARCE MARTÍNEZ, Javier, *Bárbaros y romanos en Hispania: 400–507 A.D.*, s. 232 a CURCHIN, Leonard, *Curials and Local Government in Visigothic Hispania*, s. 237.

[354] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon*, 246.

„*Ulixxippona a Suevis occupatur cive suo qui illic preerat tradente Lusidio*."

„Město Olissipo bylo obsazeno Sueby, protože jim jej vydal jeho občan, který ho spravoval, Lusidius."

[355] CURCHIN, Leonard, *Curials and Local Government in Visigothic Hispania*, s. 237.

[356] V prologu k Alarichovu breviáři, který vznikl v únoru 506, jsou sepsáni lidé, kteří se na vytvoření zákoníku podíleli. Konkrétně jsou zde uvedeni *comes* a *vir inluster* Goiorich, *vir spectabilis* Anianus a *comes*

vir illustris (v textech 6. a 7. století se objevuje i psaní *viri inluster*). Nesetkáváme se s nimi jako s členy předních italských aristokratických rodů zasedajících v budově senátu na *Forum Romanum*. Přitom používání senátorských hodností z Evropy v 6. a 7. století nemizí. Můžeme však sledovat trend, že *clarissimi* se vyskytují častěji v ostrogótské Itálii a v ravennském exarchátu, zatímco mezi Franky, Vizigóty a Langobardy se mnohem častěji objevovali *viri inluster*[357]. Kdo však byli těmito „novými senátory", které lze nalézt v prostředí vizigótské Hispánie?

Viri inluster jsou vizigótští velmoži (*seniores*) Gussinus, Fonsa, Afrila, Aila a Ella, kteří roku 589 společně s králem Rekkaredem odsoudili ariánské učení jako heretické. *Vir inlustris* je daňový úředník Sisisklus, působící roku 619. Roku 638 *viri inluster* rovněž dávají souhlas k protižidovským zákonům krále Chintily a stejným titulem je označen i budoucí král Wamba, když roku 655 působil jako zmocněnec krále Rekkeswintha na 10. toledském koncilu[358]. Obecně však texty koncilů označují jako *viri inlustres* a současně i jako *viri clarissimi* vizigótské palácové hodnostáře (v pramenech *maiores palatii*/*seniores palatii* či *officii palatini*)[359], mezi ně pak patří *comites* a *duces*, kteří se podepsali pod koncilní akta z druhé poloviny 7. století. Dle představ historiků tato označení typu *viri* již po 5. století nepředstavují hodnostní stupně senátorského stavu, nýbrž se jedná spíše o čestné a prestižní tituly, které používaly elity nově vzniklých království[360]. Přitom v Hispánii ještě na začátku 7. století minimálně biskup Isidor ze Sevilly znal původní funkci těchto titulů a jejich hierarchické uspořádání[361].

---

a *vir spectabilis* Timotheus (*Breviarium Alarici*, *Auctoritas Alarici regis*). Avšak z náhrobních nápisů ze 6. století známe hned několik žen, které se honosily označením *femina clarissima* či dalším titulem *femina honesta*. Z toho se objevil názor, že tyto ženské tituly nemusí značit příslušnost ke společenským elitám, ale může jít o církevní či společenskou poctu za morální a příkladný život dané ženy (ÁLVAREZ MELERO, Anthony, *Honesti, clarissimi e inlustres ne la Hispania tardoantigua (ss. IV-VIII)*, s. 394–395).

[357] SCHOOLMAN, Edward, *Vir Clarissimus and Roman Titles in the Early Middle Ages*, s. 14–32.

[358] *Concilium Toletanum III*, *Item ubi damnata est Arriana haeresis*; *Synodus Hispalensis II*, *Canon* 1; *Concilium Toletanum VI*, *Canon* 3 a *Concilium Toletanum X*, *Aliud decretum*.
Z nápisů z vizigótského období známe ještě dva muže, kteří se honosili titulem *vir inluster*. Jedním je Gudiliuva a druhým Wiliulf, kteří oba žili v jižní provincii *Baetica* (*ICERV*, 167 a 303).

[359] *Concilium Toletanum VIII*, *Tomus* a *Item ex viris inlustribus oficii palatini; Concilium Toletanum IX*, *Item ex viris inlustribus officii palatini*; *Concilium Toletanum XII*, *Lex in confirmatione concilii edita* (*In nomine Domini Flavius gloriosus Ervigius rex*); *Concilium Toletanum XV*, *Tomus* a *Concilium Toletanum XVI*, *Tomus* a *Comites et viri inluster*

[360] SCHOOLMAN, Edward, *Vir Clarissimus and Roman Titles in the Early Middle Ages*, s. 6–13.

[361] ISIDORUS HISPALENSIS*, Etymologiae*, IX, 6, 12.
„*Primi ordines senatorum dicuntur inlustres, secundi spectabiles, tertii clarissimi. Iam inferius quartum aliquod genus non est*."
„První řád (stupeň/třída) senátorů se nazývá *inlustres*, druhá *spectabiles* a třetí *clarissimi*. Poté již pod nimi žádná čtvrtá nižší třída není."

Z Cassiodorových *Variae* se dovídáme, že v ostrogótském království byli *viri clarissimi* a *spectabili* jmenováni králem Theodorichem Velikým[362]. To představuje určitý posun v postavení elit, protože ještě v 5. století byl titul *vir clarissimus* dědičný. Též nás to může přivést k možnosti, že podobná praxe existovala i u Vizigótů. Hispánští *viri inlustres* v 6. a 7. století mohli být jmenováni králi a toto vrstva společnosti by byla totožná s palácovými činiteli *maiores palatii*. Těm jediným, vedle biskupů a státních kvazi-úředníků *duces* a *comites*, se dostává zákonné i církevní ochrany[363]. Představují tak skutečně privilegovanou třídu v rámci království lišící se od zbytku populace. Je tedy možné, že *maiores palatii* fungují ve vizigótském království jako senátoři, tj. ve smyslu institucionalizovaného privilegovaného postavení, a královský palác v Toledu „*aula regia*" je obdobou římského a konstantinopolského senátu. Existující představa, že označení *vir inluster* bylo již v 6. a 7. století pouze prestižním titulem, nemusí být v případě vizigótského království zcela pravdivá.

Řada publikací hovoří o aristokracii vizigótského království, ale jen málo současných prací se snažilo tuto společenskou skupinu blíže charakterizovat a koncepčně ji popsat[364]. Ač to není hlavní náplní této práce, přece jenom se na vizigótské velmože můžeme zblízka podívat. Období pozdní antiky a raného středověku je pro působení a podoby společenských elit přelomové. I zastánci teorií o kontinuitě římských společenských struktur až do 9. století zde musí nutně uznat nepochybnou změnu. Už se nesetkáme s římskými *equites* a *senatores* a ani *viri inlustres* již nejsou pohádkově bohatými aristokraty z 4. století, jako byli Quintus Aurelius Symmachus či Aurelius Anicius Symmachus. Zároveň elity tohoto období ještě nejsou šlechtou žijící v prostředí lenních přísah a rytířských ctností, jakou známe z následujících středověkých staletí. I když můžeme hledat kontinuitu v osídlení, obchodních kontaktech či fiskální správě, podoba elit prochází na přelomu antiky a středověku významnou transformací.

Všeobecně se uvádí, že světské elity, které můžeme považovat za velmože, definuje jejich majetek, konkrétně držba půdy. Lze je tedy nazvat *possesores* – vlastníky. Alexandria Chavarríu Arnau ve svém výzkum hispánských *villae* uvádí, že se v 6. a 7. století mění

[362] CASSIODORUS, Magnus Aurelius Senator, *Variae*, VII, 37 a 38.

[363] O specifickém zařazení *maiores palatii* mezi zákonem privilegovanou skupinu *personae maiores loci* v zákoníku např: *Lex Visigothorum*, VI, 1, 2. Rozboru jejich postavení a práv se věnují texty KING, Paul, *Law and Society in the Visigothic Kingdom*, s. 41–77 či ISLA FREZ, Amancio, *El oficium palatinum visigodo: Enterno regio y poder aristocráticos*, s. 824–846.

[364] Z prací staršího původu je zapotřebí zmínit dvě publikace, které se věnují i tomuto tématu, aby mohla být vytvořena představa o vývoji pojetí vizigótských elit. Jedná se o KING, Paul, *Law and Society in the Visigothic Kingdom*, s. 183–189 a CLAUDE, Dietrich, *Adel, Kirche und Königtum im Westgotenreich*, s. 80–91.

společenské pojetí vlastnictví půdy. Zatímco dříve pro římské senátory, *equites* a *curiales* představovala zdroj příjmů, ze kterých financovali svoji úřední dráhu a politickou moc, nyní se jedná o esenciální prvek společenské nadřazenosti a v dobách politické nestability je držba nemovitého majetku základní rysem společenských elit[365]. Prameny tyto pozemkové elity nazývají *seniores*, *primates* či *proceres*. Ač se občas příležitostně vizigótští králové obraceli na tyto skupiny, je patrné, že se skutečně nejednalo o titulované a institucionalizované elity[366]. Když se podíváme na názory anglického historika Chrise Wickhama, který provedl důkladnou analýzu raně středověké Evropy, uvádí, že neexistuje ideální typ velmože, avšak dle něj jej definuje jeden či kombinace více faktorů, a to distinktivní původ, pozemkové bohatství, pozice ve státní hierarchii, přízeň vládce (koncept nazývaný *Königsnähe*, tj. blízkost ke králi), uznání od ostatních elit a ostentativní životní styl[367].

Ohledně vizigótského království se uvádí, že v 6. století zde ubývá vlastníků půdy. Předpokládá se, že pomalu mizí střední vlastníci a půda se koncentruje v rukou menšího počtu osob[368]. I přes tento vývoj však prameny naznačují, že vizigótské elity nebyly nějak výrazně bohaté a ve srovnání s římskými senátory 4. století, či dokonce jejich franckými sousedy, se jejich majetky jevily značně skromnými[369]. Zákoník krále Chindaswintha stanovil, že ženich z řad palácových hodnostářů a dalších velmožů má dát při sňatku věno v maximální výši jedné desetiny svého majetku, a k tomu ještě 20 otroků, 20 koní a šperky[370]. Zákon dále předpokládá, že by dané věno mělo být v hodnotě 1000 *solidi* (není ale zcela jasné, zda hodnotu 1000 *solidi* má mít desetina majetku či navíc přidaní otroci, koně a šperky). Z toho můžeme předpokládat, že nejnižší či průměrná hodnota majetku vizigótské aristokracie byla 10 000 *solidi*. To je sice značná částka, ale oproti financím, se kterými operovali senátoři a další římské elity ve 4. a 5. století, jde o částku zcela zanedbatelnou. Bohužel kvůli povaze

[365] CHAVARRÍA ARNAU, Alexandra, *El final de las Villae en Hispania: (Siglos IV-VII D.C.)*, s. 50.
[366] ISLA FREZ, Amancio, *El oficium palatinum visigodo: Enterno regio y poder aristocráticos*, s. 831.
[367] WICKHAM, Chris, *Framing the Early Middle Ages: Europe and the Mediterrananean 400–800*, s. 153–155.
[368] COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 209 a GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 224.
[369] MARTIN VISO, Iñaki, *Tremisses y potentes en el nordeste de Lusitania (siglos VI–VII)*, s. 175–200 a WICKHAM, Chris, *Framing the Early Middle Ages: Europe and the Mediterranenan 400–800*, s. 220–226.
Pro konkrétní srovnání: nejbohatší známý Frank biskup Bertram z Le Mans vlastnil dle své závěti přes 100 různých pozemků rozesetých po celé Galii, tvořících téměř 300 000 hektarů (BROWN, Peter, *The Rise of Western Christendom*, s. 157 a WEIDEMANN, Margarete, *Das Testament des Bischofs Berthramn von Le Mans vom 27. März 616*, s. 6–49). Naproti tomu nejbohatší Vizigót, kterého můžeme z pramenů identifikovat, biskup Vincentius z Oscy, dle své závěti disponoval pouze zhruba 30 pozemky rozmístěnými podél Pyrenejí v provincii *Tarraconensis* (CORCORAN, Simon, *The Donation and Will of Vincent of Huesca: Latin Text and English Translation*, s. 215–221).
[370] *Lex Visigothorum*, III, 1, 5.

zachovaných pramenů a s tím spojeným nedostatkem informací nemůžeme vlastnické strukturu fungující ve vizigótském království blíže pochopit.

Zajímavým rysem vizigótských velmožů je absence genealogií a obecně jakýchkoliv zmínek o rodovém původu. Všímá si toho i Gerd Kampers, avšak ten tento fenomén bagatelizuje jako výsledek skrovnosti vizigótských pramenů[371]. Jde však patrně o významnější a společensky širokosáhlý jev. Ze 300 pohřebních nápisů zachycených v *ICERV* pouhých 13 náhrobků zaznamenává zmínku o rodičích. Z toho sedm náhrobků je značně poškozených či pocházející ze 3. a 4. století (avšak byli pod nimi pohřbeni křesťané), tudíž můžeme pracovat pouze ze šesti náhrobky. Z toho však musíme vyřadit tři náhrobky, protože z textů je patrné, že rodiče jsou na epitafech zmíněni z toho důvodu, že zařizovali pohřeb svého dítěte[372]. Dokonce ani vizigótské hagiografie či medailonky o životech biskupů *De viris illustribus* nemluví o rodičích, pouze vzácně hovoří o urozeném či vznešeném původu. Například Isidor ze Sevilly o svých rodičích psal pouze jednou v souvislosti se svým bratrem Leandrem[373]. Dietrich Claude dokázal z pramenů identifikovat pouze tři aristokraticko-biskupské rodiny[374]. Kupodivu prameny v jejich případě popisují převážně sourozenecké vztahy a rodiče biskupských bratrů jsou buď upozaděni či zcela opomenuti. Totožný je i případ našeho galicijského biskupa Fructuosa. Prameny zmiňující jeho život (*Vita* a *Versiculi*) hovoří o jeho urozeném, královském původu a zmiňují jeho bratry a sestru. Zcela v nich chybí jméno jeho otce, o kterém je uvedeno pouze to, že zastával úřad *dux*.

Dokonce ani v případě vizigótských králů nemáme k dispozici žádné genealogické informace. Zpráva o otci krále se zachovala pouze v případě, že daný rodič byl také králem. Chybí nám tu tak královské rodokmeny, který si například ve stejné době nechal sestavit

[371] KAMPERS, Gerd, *Geschichte der Westgoten*, s. 290.

[372] *ICRV*, 22; 131 a 201 (pro hroby, které nechali zřídit rodiče zemřelých) a *ICRV*, 86; 145 a 287 (pro hroby, kde si pohřbení zmiňují svůj rod).
Máme tak náhrobek muže jménem Sinticius Severus, který zemřel roku 632, a nechal si na něj vyrazit, že přes otce pochází z rodu Gótů, dále víme o Principiovi zemřelém v roce 542, synovi Emiliana a Pauliny, a nakonec je zde velmož Oppilo, který roku 642 padl na tažení pro Vaskonům, o němž jeho veršovaný náhrobek uvádí, že byl urozeného původu (*glorioso natalium*). Daleko častějším jevem na vizigótských náhrobcích však bylo uvádění manželského stavu, tj. že pohřbená osoba je něčí manžel či manželka.

[373] ISIDORUS HISPALENSIS*, De viris illustribus*, 57.

[374] CLAUDE, Dietrich, *Adel, Kirche und Königtum im Westgotenreich*, s. 107–110.
Jedná se o rodiny sevillských biskupů Leandra, Isidora a jejich bratra Fulgentia, který byl biskupem ve městě Acci (dnešní Ecija). Dále o rodinu zaragozských biskupů, bratrů Ioanna a Braulia, jejichž třetí bratr Fronimianus byl vysvěcen pouze na kněze. A třetí rodinou je rodina biskupa Justiniana z Valentie a Justa z Urgellu, jejichž další dva bratři Elpidius a Nebridius rovněž zastávali biskupských úřad, avšak nevíme přesně kde.

langobardský král Rothari (vládl 636 až 652)[375]. Ve franckém prostředí merovejské říše jsme dokonce schopni rozlišovat i nekrálovské aristokratické rody a francké hagiografie a další texty, narozdíl od těch vizigótských, běžně obsahují fráze jako „*nobilibus natus parentibus* – narozen z urozených rodičů“. Galské elity tak na nás působí jiným dojmem než jejich souputníci z Hispánie[376]. Vizigóti patrně nevnímali důležitost urozeného původu (*nobilitas*).

7.2.3 Suebské a vizigótské elity v *Gallaecii*

Poněkud jsme se již kvůli obecnému výkladu vzdálili od naší *Gallaecie*, která přece jenom představuje specifický fenomén. Dobu proměny můžeme nalézt v 6. století. Elity regionu můžeme analyzovat dle kroniky Ioanna z Biclara. Předně se zde nacházelo již probíraná suebské království, kterému vládl král sídlící v Bracaře. Máme zde vedle krále *comites* zmíněné v *Parochiale suevum*[377]. Tuto zprávu bych i přes názory jiných historiků přešel a tomuto textu příliš nedůvěřoval, protože s největší pravděpodobností se jedná v tomto případě o pozdější interpolaci. Řehoř z Tours ve svém příběhu o konverzi krále Chararicha hovoří o Chararichových dvořanech, se kterými král rozmlouvá, a nakonec je vysílá do Tours k hrobu sv. Martina[378]. Text je samozřejmě pouze literární obrazem, jak si Řehoř představoval osobní krizi člověka, která vedla k jeho obrácení na správnou víru. Z toho důvodu jsou i suebští dvořané nazvaní v textu pouze „*sui* – jeho muži“. V paláci suebských králů v Bracaře se nepochybně nějací dvořané s politickým vlivem a na galicijské poměry velkými

[375] *Edictum Rothari*, *Prologus*.

[376] Více o merovejských elitách a formování velmožských rodů a jejich působení viz: GRAHN-HOEK, Heike, *Die fränkische Oberschicht im 6. Jahrhundert: Studien zu ihrer rechtlichen und politischen Stellung*, Sigmarinngen 1976; SCHMID, Karl, *Geblüt – Herrschaft – Geschlechterbewußtsein: Grundfragen zum Verständnis des Adels im Mittelalter*, Sigmaringen 1998 a FOX, Yaniv, *Power and Religion in Merovingian Gaul: Columbian Monasticism and the Frankish Elites*, Cambridge 2014.

[377] *Parochiale suevum*, 113–117.

„Ad Lucensem Luco civitas cum adiacentia sua (quam tenent comites undecim), una cum: Carioca, Seuios, Cauarcos.“

„K Lucenské [církvi] město Lucus se svým okolím, (které ovládá 11 *comites*), a dále: Carioca, Sevios a Cavarcos.“ Suebským *comites* bohužel není věnována dostatečná pozornost. Z textu není patrné, jestli se jednalo o královské nebo biskupské úředníky, kteří by vykonávali dohled nad územím přímo ovládaný biskupy z Luca. Polský historik. M. Wilczynski se domnívá, že suebští *comites* vycházeli z římských vojenských *comites rei militaris* a postupně převzali i další pravomoci. Dle něj tak šlo o univerzální královské úředníky, kteří měli na starost velení vojska, územní správu, soudnictví a výběr daní (WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 317–319). Dle španělských archeologů D. Martínez Chica a A. González Garcíy existovali v suebském království městští úředníci *comites civitatis*, kteří dle nich měli například na starost i ražbu suebskéch mincí série *LATINA MUNITA* (GONZÁLEZ GARCÍA, Alberto, MARTÍNEZ CHIZO, David, *Hallazgo de un triente emeritense de la serie LATINA MVNITA en Cáceres (España)*, s. 227).

[378] GREGORIUS TURONENSIS*, Libri de virtutibus sancti Martini episcopi*, I, 11.

majetky nacházeli, avšak francký biskup v tomto případě nemůže být považován za důvěryhodný pramen zachycující poměry na místním královském dvoře.

Konkrétnější informace o suebských elitách získáváme až z akt 2. bracarské synody. Kromě klíčové role biskupů, kteří měli své pevné místo mezi elitami království, akta hovoří o fenoménu, kdy soukromé osoby budují na svých pozemcích křesťanské kultovní stavby (*basilicae*). Z velmožů vlastnících půdu se tím stávají *funditores*, zakladatelé kostelů. Koncil jednak zakázal biskupům vyžadovat poplatek za vysvěcení nově vybudovaných kostelů a zároveň zakázal vlastníkům pozemků na kostelech profitovat skrze nárok na *oblationes*, vybrané církevní obětiny či dary[379]. Objevuje se nám tu u Suebů fenomén tzv. vlastnických kostelů[380], který je známý především z 9. až 11. století. V pozdějším období si vlastníci kostelů kromě materiálních zisků z činnosti kostela uzurpovali i duchovní práva, především udílení svěcení pro nové kněze. Tento aspekt vlastnických kostelů galicijští duchovní a ani jejich kolegové v Toledu, kteří se těmto problémům ještě budou v budoucnu věnovat, neřešili[381]. Dochází zde k posunu, ve 4. století významní římští senátoři i provinciální vlastníci darovávali své majetky církvi a nyní si vlastníci pozemků nad nově vybudovanými kostely chtějí ponechat určitá práva a výhody. Při celkovém kontextu vývoje galicijské provincie a jejich elit, kdy jim vznik menšího samostatného království omezuje jejich kariérní možnosti, lze hledat původ tohoto jednání ve snaze hledat nové příjmy[382]. Vybudovaný kostel mohl být považován za investici do vlastní půdy, když biskupové problém označují jako „*cupiditas*" (touha po majetku) a nárok na *oblationes* mohli vlastníci považovat za splacení dluhů farníků[383] za stavbu kostela, čímž by se na jeho stavbě dodatečně podíleli.

---

[379] *Synodus Bracarensis II*, *Canon* 5 a 6.

[380] Fenomén vlastnických kostelů a vlastnické církve „*Eigenkirche*" jako jeden z prvních zkoumal švýcarsko-německý historik věnující se církevnímu právo Ulrich Stutz (STUTZ, Ulrich, *Die Eigenkirche als Element des mittelalterlich-germanischen Kirchenrechts*, Berlin 1895 a STUTZ, Ulrich, *Die Geschichte des kirchlichen Benefizialwesens*, Berlin 1895). Novější a značně rozsáhlý výzkum tohoto středověkého fenoménu provedla anglická historička Susan Wood (WOOD, Susan, *The Proprietary Church in the Medieval West*, Oxford 2006).

[381] *Concilium Toletanum III*, *Canon* 19 a *Concillium Toletanum IV*, *Canon* 33.

[382] Tradiční pohled spatřoval původ fenoménu vlastnických kostelů v právním a kmenovém myšlení germánských kmenů (např: SUCHÁNEK, Drahomír, DRŠKA, Václav, *Církevní dějiny: Antika a středověk*, s. 114 a BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila, *Frankové a Evropa*, s. 197–199). Susan Wood tento pohled však odmítá a zohledňuje i vliv římského pojetí vlastnictví a důvody k takovému fungování kostelů dle ní mohly být i situační (WOOD, Susan, *The Proprietary Church in the Medieval West*, s. 92–108).

[383] Jairus Banaji z četby díla afrického biskupa Optata z Milevis, který používá pojem „*debitorum chirographia*", soudí, že v řadě případů vlastníci půdy svým pracovníkům platili předem, čímž u nich technicky vznikal dluh, který splatili svojí prací. Banaji tak řeší starší představu, dle které se elity snažily zemědělské pracovníky kontrolovat pomocí půjček, avšak Banaji tvrdící, že v pozdní antice bylo běžné dávat zálohy na plat, se snaží tato tvrzení vyvrátit (BANAJI, Jairus, *Agrarian Change in Late Antiquity: Gold, Labour and Aristocratic Dominance*, s. 204). V tomto případě tak *funditores* nově postavených kostelů mohli vyžadovat poplatky od farníků, kterými by ostatní farníci zpětně zaplatili za výstavbu svatostánku.

V kronice Ioanna z Biclara narážíme na hispánském severozápadě kromě Suebů ještě na samostatné regiony *Cantabria* a *Aregenses montes*. Kantábrii vizigótský král Leovigild obsadil roku 574[384] a o podobě místní vlády se z kroniky mnoho nedovíme. V tomto kraji východně od *Gallaecie* však působil světec, poustevník a mnich Aemilianus z Cogolly. Z jeho životopisu sepsaným biskupem Braulionem z Caesaraugusty se dovídáme, že Aemilianus proslulý jakožto zázračný léčitel navštěvoval domovy místních elit, kde léčil jejich rodinné příslušníky či otroky. Postupně se v textu objevují senátor Sicorius, vlastník otroků Tuentius, *comes* Eugenius, senátor Nepotianus, *curialis* Maximus a senátor Honorius[385]. V závěru *Vita* Braulio popisuje vládnoucí organizaci místních velmožů jako *senatus*[386], Aemilianus jim na konci svého života předpovídá zkázu, což se vzápětí vyplnilo, když Leovigild Kantábrii dobyl a členy tohoto senátu měl nechat popravit. V Aregenských horách, které již ležely v provincii *Gallaecia*, Leovigild porazil místního velmože Aspidia, zajal jeho rodinu a ukořistil jeho poklady[387]. Tohoto Aspidia kronika nazývá „*senior loci*“, podobně nazývají další dobové texty obecně vizigótské velmože. Nepochybně to byl velký pozemkový vlastník, jehož kontrola nad regionem měla i politické ambice, pročež na něj král Leovigild zaměřil svoji pozornost.

Co tedy můžeme považovat za trend ve vývoji elit v hispánském severozápadě během 6. století? Dochází k jisté regionalizaci politicko-mocenských struktur. Velký pozemkový vlastník *possesor* pevně kontroluje svoje vlastní majetky a rozšiřuje svůj vliv i do svého sousedství, ať už skrze rozšiřování patronátu (*patrocinium*) na okolní drobné rolníky, kteří

---

[384] IOANNES BICLARENSIS*, Chronica*, 574, 2.
„*His diebus Leovigildus rex Cantabriam ingressus provinciae pervasores interficit, Amaiam occupat, opes eorum pervadit et provinciam in suam revocat dicionem*.“
„Za těchto dní král Leovigild vpadl do Kantábrie, nechal zabít místní povstalce, obsadil Amaiu, zabral jejich majetky a oblast podřídil zpět pod svoji vládu.“
[385] BRAULIO CAESARAUGUSTANUS*, Vita Aemiliani*, 18; 20; 21; 22; 23 a 24.
[386] Tamtéž, 33.
„*Eodem igitur anno, Quadragesimae diebus revelatur ei excidium Cantabriae. Unde nuntio misse, iubet ad diem festum Paschae senatum eius praesto esse. Ad praestitum conveniunt tempus. Narrat ille quod viderat: scelere eorum, ... Abudantius quidam nomine, prae senectute eum dixit desipere. At ille denuntiat ei rem per semetipsum experiri. Quod post probavit eventus: nam gladio vindice Loevigildi est interemptus.*“
„Téhož roku [573] během půstu se mu [sv. Aemilianovi] zjevil zánik Kantábrie. Tudíž vyslal posla a nařídil, aby se s ním sešel senát o Velikonocích. Když se sešli v určený čas, řekl jim, co spatřil a napomenul je z jejich hříchů. … jistý Abudantius řekl, že už je bláznivý kvůli starému věku. Avšak Aemilanus mu řekl, čím on sám bude trpět. To potom dokázaly události, protože on byl zabit mstícím mečem krále Leovigilda.“
[387] IOANNES BICLARENSIS*, Chronica*, 575, 2.
„*Leovigildus rex Aregenses montes ingreditur, Aspidium loci seniorem cum uxore et filiis captivos ducit opesque eius et loca in suam redigit potestatem.*“
„Král Leovigild přišel do Aregenských hor, odvedl místního vládce Aspidia, jeho manželku a děti do zajetí a vzal jejich majetek a toto místo podřídil vlastní moci.“

se tak stávají právně podřízeni svému magnátskému sousedovi[388], což je jev zdokumentovaný právě z Hispánie, či že si velcí vlastníci v zónách, kde jsou soustředěny jejich pozemky, uzurpují držbu místních úřadů, což jim zajišťuje pseudo-oficiální administrativní kontrolu nad jejich sousedy[389]. Tento trend započal již v druhé polovině 5. století a vychází z římského pojetí vlastnických práv a společenských elit senátorů a *equites*, a nikoliv z jakéhosi pojetí germánské společnosti, která na něj nemá přílišný vliv. Provinciální pozemkoví vlastníci se jednoduše museli přizpůsobit situaci, ve které došlo k politickému vakuu po zmizení imperiální moci, a rozšiřují svoji kontrolu nad okolními oblastmi. Španělský historik Pablo Díaz Martínez se domníval v jedné ze svých raných prací, že během suebské vlády docházelo k splynutí římských elit, když se již nehledaly rozdíly mezi *viri clarissimi*, *spectabiles*, městskými *curiales* a další velkými vlastníky půdy na venkově[390]. Částečně by tomu odpovídalo i svědectví textu *Vita Aemiliani*, kde se termín *senator* hojně používá. Patrně již senátoři v 6. a 7. století zapadli mezi obecná označení pro místní velmože jako *seniores* a *proceres* a již se neztotožňovali s palácovými *viri inlustres*. Konečně i kantábrijský *senatus* představoval spíše neformální shromáždění místních vlastníků půdy[391], než formálně definovanou vládnoucí instituci.

Toto pojetí vývoje elit v 6. století nás nutí přehodnotit rozsah moci suebských králů. Zda kontrolovali celé území *Gallaecie* a severu *Lusitanie*, či jejich vliv se omezoval pouze na pobřežní zónu *Gallaecie* a *Lusitanie* kolem měst Lucus, Tude, Braca a Eminium, zatímco území bývalého *conventu Asturicensis* na východě *Gallaecie* představovalo zcela autonomní region. Dle Ioanna z Biclara suebský král Miro bojoval ve východní *Gallaecii* proti Runconům a Leovigild zde obsadil regiony Sabaria a Aregenské hory, které nespadaly do jurisdikce bracarských králů. Za klíčovou a stejně spornou můžeme považovat kontrolu nad městem Asturica, jehož biskup Polemius se zúčastnil roku 572 2. bracarského koncilu. Otázka je tedy, zda biskup do Bracary dorazil kvůli králi Mironovi, nebo za biskupem Martinem, který byl jeho metropolitou. Či zda je unifikujícím elementem *Gallaecie* institut suebského krále nebo bracarského biskupa?

---

[388] GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 242–247; LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V-VIII*, s. 232; CASTELLANOS, Santiago, *The Visigothic Kingdom in Iberia*, s. 34–35 a DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *La organización del espacio y el control del territorio en la Gallaecia germánica*, s. 86.

[389] BANAJI, Jairus, *Agrarian Change in Late Antiquity: Gold, Labour and Aristocratic Dominance*, s. 146–148 a 153.

[390] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *Los distintos grupos sociales del noroeste hispano y la invasión de los suevos*, s. 79.

[391] CASTELLANOS, Santiago, *The Visigothic Kingdom in Iberia*, s. 66 a CURCHIN, Leonard, *Curials and Local Government in Visigothic Hispania*, s. 238.

Z období vizigótské vlády nad *Gallaecií* máme doloženy elity přicházející z centra, či alespoň zaštiťující se autoritou vizigótského krále. Konkrétně se jedná o *duces*, kteří roku 585 potlačili povstání suebského velmože Malaricha, a následně o Swinthilu a Richilu, kteří kolem roku 615 vedli tažení proti Runconům a Asturům. V následujících letech zde působí i *dux* Dogilanus z Luca[392]. Pozdější asturská kronika z Albeldy zmiňuje i muže jménem Fafila, který měl v *Gallaecii* zastávat funkci *dux*. Tento Fafila měl být otcem prvního asturského krále Pelagia a dle kroniky jej měl král Witiza ve městě Tude zabít při sporu o ženu[393]. Avšak kvůli nespolehlivosti a častým rozporům se asturským kronikám nedá příliš důvěřovat a nelze je považovat za relevantní pramen pro vizigótské období. Mezi příslušníky vizigótských vládnoucích skupin vykonávajících správu nad *Gallaecií* můžeme principiálně počítat některé z palácových velmožů, kteří se od roku 653 podepisovali pod akta toledských koncilů. Řada hodnostářů je zde titulována jako *dux* a španělský historik L. García Moreno se domnívá, že se jednalo o provinciální správce *duces provinciarum*[394]. Nedá se však prokázat, zda skutečně tito muži byli správci provincií, natož kterých.

Jedním ze základních problémů vizigótských provinciálních *duces* je metoda, kterou na své posty byli vybíráni. Víme, že tyto správní úředníky jmenoval král[395], avšak z koho vybíral. V roce 673 král Wamba jmenoval nově na post *dux Narbonensis* Flavia Paula, který do té doby zastával v Toledu palácovou hodnost *comes notariorum*[396]. Paulovo jmenování však proběhlo během abnormální situace, kdy v Septimánii zuřilo povstání proti Wambovi. Běžně tak mohli do těchto funkcí (*dux provincii* a *comes civitatis*) být dosazováni příslušníci místních rodů, a nikoliv osoby z centra, z okruhu královských *fideles*. Zda správní a vojenské úkony vykonávají osoby z provincií nebo z Toleda, se nejspíše měnilo v závislosti na přístupu jednotlivých králů k vládě. V rámci vizigótského království si můžeme povšimnout periodicky střídajících se období, kdy se králové pokoušeli o centralizaci státu a vedli proti-aristokratickou politiku, a kdy králové měli mnohem větší ochotu činit ústupky svým velmožům a biskupům.

---

[392] IOANNES BICLARENSIS*, Chronica,* 585, 6; ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 61 a 62 a *Vita sancti Fructuosi*, 7.

[393] *Chronicon Albeldense*, XIV *Item ordo gentis Gotorum*, 33.

„Ibique Fafilanem ducem Pelagii patrem, quem Egica rex illuc direxerat, quadam occasione uxoris fuste in capita percussit, unde post ad mortem pervenit.“

„Tam on *duxe* Fafilu, Pelagiova otce, kterého tam král Egika vykázal, kvůli nějaké ženě udeřil silnou ranou do hlavy a on kvůli tomu zemřel.“

[394] GARCÍA MORENO, Luis, *Estudios sobre la organizacion administrativa del reino visigodo del Toledo*, s. 138–146 a GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 334.

[395] *Vitas sanctorum patrum Emeretensium*, V, 10.

[396] JULIANUS TOLEDENSIS, *Historia Wambae regis*, 7.

Z elit, které můžeme skutečně označit jako lokální (ve smyslu nedržící úřad v státní administrativě), působí v *Gallaecii* rodina biskupa Fructuosa. Jeho otec původně působící jako vizigótský vojenský velitel *dux exercitus* získal pozemky v okolí městečka Bergidum (dnešní Bierzo). Tyto pozemky pak získali Fructuosus a jeho sourozenci, což ostatně bylo probíráno výše. Po tomto dělení Fructuosus na svém podílu nechal vystavět klášter Compluto, načež s ním pak jeho švagr Visinand vedl soudní spor o tyto klášterní pozemky[397]. Historici tento pozemkový spor rozebírají, ačkoliv ignorují možnost, že Fructuosus mohl pod církevní záštitou uzurpovat půdu své sestry, což by byl fakt, který by autor jeho hagiografie musel opominout. Vzniká tak myšlenka, že tyto pozemky byly součástí královského *fiscu* a Fructuosův otec je měl pouze propůjčené jako *stipendium* a vykonával v nich administrativní a fiskální činnost. Půda kolem *Bergidensis* měla být přímo napojena na jím zastávaný úřad *dux* a jeho rodina je neměla v alodiální držbě. Fructuosus je tak nemohl legálně zdědit a vybudovat zde klášter, čehož docílil patrně jen s biskupskou podporou. Naopak Visinand si *Bergidensis* nárokoval jako mužský pokračovatel rodu, který zde narozdíl od Fructuosa může vykonávat královskou agendu[398]. Tato představa působí přece jenom anachronicky a je ovlivněná vizí feudalismu, který se začal formovat až později v dobách Karla Velikého. Ostatně vizigótské právo počítá s tím, že královské odměny (*praemia*) přecházejí do alodiální držby a královským *fideles* je nelze zcizit, ledaže by porušili přísahu věrnosti králi[399]

Kromě Fructuosovy rodiny jediným dalším vlastníkem půdy doloženým v pramenech je jakýsi Rikimir, který vlastnil statky v okolí hory Ebronante, která se nacházela rovněž v oblasti *Bergidensis*. Rikimir tak držel půdy ve stejné oblasti jako biskupův klan, avšak až na samém konci 7. století. Na Rikimirových pozemcích, v horách, měl svoje sídlo místní excentrický poustevník Valerius z Bergida. Z jeho autobiografické pseudo-hagiografie se o Rikimirovi dovídáme[400]. Patrně se jej snažil přesvědčit, aby se nechal vysvětit na kněze, což Valerius z jeho strany považoval za zradu a veškeré snahy o své kněžské vysvěcení považoval za dílo ďábla[401]. Kupodivu je stále, někdy kolem roku 690, Rikimer Valeriem titulován jako *vir illustris*, což dokládá kontinuální používání tohoto senátorského titulu

[397] *Vita sancti Fructuosi*, 2.
[398] KAMPERS, Gerd, *Annäherung an ein wisigotisches Primatengeschlecht (II). Beobachtungen zu den Nachrichten der Vita Fructuosi über den Heiligen und seine Familie*, s. 270–271 a BARROSO CABRERA, Rafael, MORÍN de PABLOS, Jorge, SÁNCHEZ RAMOS, Isabel, *Gallaecia Gothica: de la conspiración del dux Argimundus (589/590 d.C.) a la integración en el Reino visigodo de Toledo*, s. 77.
[399] *Concilium Toletanum V*, *Canon* 6; *Concilium Toletanum VI*, *Canon* 13 a *Lex Visigothorum*, II, 1, 18.
[400] VALERIUS BERGIDENSIS, *Ordo querimoniae*, 32.
[401] COLLINS, Roger, *The "Autobiographical" Works of Valerius of Bierzo, Their Structure and Purpose*, s. 428.

až do příchodu Arabů. Rikimera však nemůžeme považovat za velkého pozemkového magnáta celohispánského významu. Jeho vliv nejspíše ani nepřesahoval oblast středního toku řeky Sil a nevíme, jestli mohl mít navázané vztahy s majetnějším a politicky významnějšími velmoži z oblasti měst Bracara a Tude.

7.3 Suebové

Ohledně samotných Suebů se nezdá, že by jejich příchod nějak ovlivnil demografickou situaci v *Gallaecii*. Dle obecně přijímaných odhadů přišlo do Hispánie 20 000 až 25 000 Suebů, z čehož mohlo být 7 000 válečníků[402]. Informace o obyvatelstvu galicijských *conventi iuridici* zaznamenaných Pliniem Secundem, za předpokladu, že demografická situace zde byla stabilní, předpokládají 691 000 osob žijících na území *Gallaecie*. Po svém příchodu by právě nově příchozí členové tohoto germánského kmene měli tvořit nejvýše 3,5 % galicijské populace. V kontextu celého poloostrova by jejich podíl mezi místním obyvatelstvem tvořil pouhých 0,6 %.

Z těchto počtů je patrné, že nemohli nikdy ovládnout celý poloostrov nebo čelit přímému útoku mnohem početnějších Vizigótů. Sami se pak usadili po venkovských oblastech podél západního pobřeží *Gallaecie* v oblasti ohraničované měst Tuy, Braga a Porto[403]. Ovládnout větší města v regionu jim nějakou dobu trvalo, první zprávu o suebské přítomnosti v Lucu tak máme až z roku 460. O tom, že by Suebové někdy okupovali město Asturica na východě *Gallaecie*, nemáme dokonce žádné zprávy. Stejně tak není jejich přítomnost zaznamenána ve střední části provincie, která patrně pod vedením biskupa Hydatia suebské nadvládě dlouho vzdorovala. Suebské osídlení se tak týkalo pouze malé části

[402] S tímto počtem poprvé přišel německý historik působící ve Španělsku W. Reinhart (REINHART, Wilhelm, *O Reino Hispanico dos Suevos*, s. 18). Od něj pak tyto údaje přebírají další historikové (THOMPSON, Edward, *Romans and Barbarians, The Decline of the Western Empire*, s. 158; ARCE MARTÍNEZ, Javier, *Bárbaros y romanos en Hispania: 400–507 A.D.*, s. 130 či DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585)*, s. 103). Teprve nedávno se objevila myšlenka, že Suebové mohli dosahovat vyšších počtů 30 000 až 35 000 osob (ARIAS, Jorge, *Identity and Interaction: The Suevi and the Hispano-Romans*, s. 15 a MÁRQUEZ CASTRO, Benito, *Los suevos en el Conventus Bracaraugustanus: Su llegada e instalación*, s. 587).

[403] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585)*, s. 238.
Osídlení Suebů po *Gallaecii* nezabíralo příliš velké území. Při svém příchodu patrně zabrali římské *villae* kolem Bracary a větší města jako samotnou Bracaru či Lucus obsadili až později. Koncentrace sídel na menším prostoru umožňovala Suebům rychle shromáždit válečníky a pořádat nájezdy do zbylých oblastí Hispánie. Na těchto *villae* se mohli věnovat i zemědělství, což ostatně zmiňuje i Paulus Orosius (PAULUS OROSIUS, *Historiarum adversum paganos*, VII, 41, 8). I starší výzkum toponomastiky ukázal, že 90 % toponym germánského původu se v oblasti severozápadního Španělska a severního Portugalska nachází mezi městy Braga a Porto (PIEL, Joseph, *Os nomes germãnicos na toponímia portuguesa*, Lisboa 1936 a SACHS, Georg, *Die germanischen Ortsnamen in Spanien und Portugal*, Leipzig 1932).

Gallaecie a zbylé oblasti na severu a na východě provincie byly ovládány církví nebo místní pozemkovou aristokracií.

Dokonce ani nemáme přímou pramennou zmínku o tom, že by hlavní město provincie Bracara sloužilo jako sídelní město suebských králů. Vycházíme pouze z toho, že v roce 456 město bylo hlavním cílem vizigótského vojska a v 6. století se zde konaly dva církevní koncily[404]. Archeologové zatím razí myšlenku, že suebští králové sídlili v *basilice* a přilehlém palácovém komplexu ve Falperře, což je kopec nacházející se jižně od města[405]. Pablo Díaz Martínez uvádí, že za identifikovatelná sídla Suebů v polovině 5. století můžeme považovat komplex ve Falperře, *castro* Lanhosa nacházející východně od Bragy a pevnost *Portucale castrum novum* tyčící se nad přístavem Portucale. Dle jeho názoru se Suebové nemohli příliš rozptýlit po galicijském venkově, aby udrželi akceschopnost svých válečnických družin[406]. Podobný argument používá britský historik Guy Halsall při svém zhodnocení starších a formativních tezí J. Durliata a W. Goffarta o usazení barbarů na území impéria v rámci smluv *foedus*[407]. Halsall se domnívá, že při debatách o usazovaní, rozdělování půdy či výběru daní musíme vzít v úvahu i lidský faktor. Králové patrně byli částečně proti rozdělení půdy mezi své válečníky, protože by to ohrozilo koherenci kmene a sílu jejich vojska. Přesto patrně postarším válečníkům darovali půdu jako odměnu za jejich služby a formu důchodu, zatímco mladší, stále akceschopní, muži kmene měli být živeni z vybraných daní a soustředěni ve městech jako vojenská síla[408]. Podobné názory má i Pablo Díaz tvrdíc[409], že Hydatiem zmiňované dohody z let 433 a 438 uzavřené mezi suebským králem Hermerichem a zástupci provincie *Gallaecie* měly kromě ukončení násilností zajistit i zásobování Suebů potravinami

[404] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo de Hispania y su sede en Bracara*, s. 403–419.

[405] S identifikací naleziště Falperra jakožto pozdně antického palácového komplexu přišli archeologové po roce 2000 (REAL, Manuel, *Portugal: Cultura visigoda e cultura moçárabe,* in: CABALLERO, Luis, MATEOS, Pedro, (ed.), *Visigodos y Omeyas: Un debate entre la Antiguedad Tardia y la Alta Edad Media*, s. 27 a FONTES, Luis, *O Período Suévico e Visigótico e o papel da Igreja na organização do território*, in: *Minho. Traços de Identidade*, s. 280–282). Následně pak vznikla teorie, že zde mohli sídlit suebští králové (BARROCA, Mário Jorge, A REZES, Andreia, MORAIS, Rui, *A basílica paleocristã e o edifício palatino de St.ª Marta das Cortiças (Falperra): As escavações de F. Russel Cortez e de J. J. Rigoud De Sousa*, s. 103–122; MORAIS, Rui, BARROCA, Mário Jorge, *Braga e Falperra na época sueva. Dois sítios, uma sede*, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585), Volumen de estudios*, s. 343–346 a DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *La organización del espacio y el control del territorio en la Gallaecia germánica*, s. 50).

[406] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *La organización del espacio y el control del territorio en la Gallaecia germánica*, s. 50–56 a DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *¿Dónde vivieron los suevos? Ocupación del espacio y control del territorio durante el siglo V*, s. 86–89.

[407] DURLIAT, Jean, *Les finances publiques de Diocletien aux Carolingiens (284–889)*, Sigmaringen 1990 a GOFFART, Walter, *Barbarians and Romans, A. D. 418-584*, Princeton 1990.

[408] HALSALL, Guy, *Barbarian Migration and the Roman West, 379 – 568*, s. 423–448.

[409] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *La organización del espacio y el control del territorio en la Gallaecia germánica*, s. 51.

Stejně tak je problematická i otázka jejich původu. Ač to přímo nesouvisí s *Gallaecií,* není od věci podívat se na to, kdo vlastně byli zde usadivší se Suebové a jak je chápali historici. Starší autoři neměli problém ztotožňovat hispánské Sueby s kmenem Kvádů, který žil na území dnešního Slovenska[410]. Těmto tvrzením by odpovídaly i závěry současné archeologie, protože nálezy germánských *fibulae* z Coimbry a z obce Sta. Vitorie de Amexie v Portugalsku patří ke stejnému vzoru jako nálezy z Moravy, Slovenska a Dolního Rakouska[411]. S příchodem teorie etnogeneze Reinharda Wenskuse a prací Herwiga Wolframa[412] se však pohled na hispánské Sueby začal měnit. Začalo na ně být pohlíženo ne jako na část Kvádů, ale jako na kompilát středo- a hornodunajských Germánů. Situaci komplikuje i to, že na konci 2. století se řada Markomanů přesunula ze středních Čech na Moravu a do jejich sídel přišla ve 3. století nová vlna Suebů z oblasti středního toku Labe[413]. K suebským skupinám se mohli před překročením Rýna přidat i někteří válečníci z řad Alemanů.

Současný diskurz tak zastává názor, že etnogeneze hispánských Suebů započala v roce 406 v Galii po překročení Rýna a jednotlivé válečnické skupiny se integrovaly do jednoho kmene během migrace, patrně díky společnému vojenskému vedení, a již jako jeden kmen dorazily do *Gallaecie* v roce 411[414]. Název *Suevi* tyto skupiny přijaly zvnějška, když římští autoři v 5. století hledali název pro toto uskupení, sáhli k archaismu a nazvali je Sueby[415], což bylo gentilní označení, které se nepoužívalo již od konce markomanských válek. Alternativou k tomuto pohledu by mohlo být to, že již dříve na středním Dunaji se Markomani a Kvádové zaštítili identitou Suebů, svého společného prastarého původů, aby

[410] SCHMIDT, Ludwig, *Die Ostgermanen*, s. 108; SCHMIDT, Ludwig, *Die Westgermanen*, s. 206 a THOMPSON, Edward, *Romans and Barbarians: The Decline of the Western Empire*, s. 152.

[411] KAZANSKI, Michel, *The Migration of the Vandals and the Suebi to the Roman West and Archeological Accounts*, s. 206.

[412] WENSKUS, Reinhard, *Stämmesbildung und Verfassung,* Köln 1961 a WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, München 1983.

[413] DROBERJAR, Eduard, *The Emergence of the Suebi and Further Developments in Bohemia*, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585), Volumen de estudios*, s. 37–38.

[414] GOFFART, Walter, *Barbarian Tides*, s. 82–83; HUMMER, Hans, *The Fluidity of Barbarian Identity: The Ethnogenesis of Alemanni and Suebi, AD 200–500*, s. 17–18; KULIKOWSKI, Michael, *The Suevi in Gallaecia*, in: *Culture and Society in Medieval Galicia: A Cultural Crossroads at the Edge of Europe*, (ed.) J. D'Emilio, s. 134 a QUIROGA, LÓPEZ, Jorge, *'Bárbaros Danubianos' frente a Roma: godos, suevos, vándalos y alanos hasta el 406 A.D.*, s. 122–141.

[415] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585*), s. 70 a KULIKOWSKI, Michael, *The Suevi in Gallaecia*, s. 134.
Texty, které vznikly během několika desetiletí po invazi barbarů do Hispánie (kronika biskupa Hydatia a *Chronica Gallica ad 452*), shodně používají označení *Suevi*. Církevní otec Jeroným v dopisu vdově Ageruchii datovaném do roku 409, tedy v době vpádu barbarů do Hispánie, zmiňuje jako jedny z útočníků Kvády, *Quadi* (HIERONYMUS STRIDONENSIS, *Epistolae secundum ordinem temporum distributae*, CXXIII, 16.)

se vymezili proti svým východním sousedům Sarmatům[416]. Prameny však o vnitřní organizaci kmene Suebů nepřinášejí žádné informace. Vyústěním aplikace „wenskusovsko-wolframovské“ etnogeneze na galicijské Sueby je i vznik teorií, které chápaly politické rozdělení Suebů mezi skupiny Hermericha a Heremigaria, či později mezi Framtana a Maldrase, jako následek rozdílného etnického původu těchto skupin[417].

V 6. století se suebským králům podařilo v prostoru *Gallaecie* a severní *Lusitanie* vytvořit jednotný stát, do kterého zahrnuli i místní obyvatelstvo a lokální římské elity. I když o tom nemáme žádné zprávy, je více než pravděpodobné, že Suebové se vydali stejnou cestou jako Vizigóti, Ostrogóti či Frankové a došlo k postupné integraci původního obyvatelstva a Suebů. Za předpokladů obdobného vývoje jako v ostatních královstvích by označení *gens Sueborum* přestalo mít etnické konotace a stalo by se politickým termínem zahrnujícím germánské i galicijsko-románské elity. Nevíme však, jestli identita již zformovaného království byla založena na existenci provincie *Gallaecia* nebo kmeni Suebů. Suebům se však podařilo vytvořit navzájem propojenou společnost a po jejich území se opět šířila *Romanitas*. O opětovné reintegraci severozápadního cípu za vlády Suebů svědčí i to, že od 7. století se již v pramenech neobjevují různé lokální politicko-regionální entity, které známe z děl biskupa Hydatia a Ioanna z Biclara. Jedinou výjimku tvoří horští Asturové, kteří dlouho unikali suebské a později vizigótské nadvládě. Kantaberské pohoří, kde Asturové žili, by však nemělo být považováno za neromanizovanou a kmenovou oblast, nýbrž znovuobjevení Asturů na historické scéně bylo rovněž výsledkem dezintegrace *Gallaecie* v průběhu 5. století.

Po roce 585 přicházejí do *Gallaecie* a severní *Lusitanie* Vizigóti. Kromě vizigótských posádek, které do místních měst umístil král Leovigild, začaly do provincie pomalu pronikat rodiny gótských velmožů. Vizigóti Sueby mnohonásobně převyšovali. Dle nejnovějších odhadů jich mohlo být nejvýše 200 000[418], což je desetinásobek předpokládaného počtu

[416] HUMMER, Hans, *The Fluidity of Barbarian Identity: The Ethnogenesis of Alemanni and Suebi, AD 200–500*, s. 17.

[417] MÁRQUEZ CASTRO, Benito, *Los suevos en el Conventus Bracaraugustanus: Su llegada e instalación*, s. 595–596 a GALAZAK, José, *A díarquia sueva: sociedade e poder no regnum dos Quados ocidentais e no Regnum Suevorum*, s. 342–346.
Například J. Galazak považoval Sueby žijící v *Gallaecii* pod vládou Hermericha za potomky kmene *Baemi*, kteří dle Klaudia Ptolemaia žili na území dnešní Moravy (CLAUDIUS PTOLEMAIOS, *Geographike*, II, 10) a potomky slovenských Kvádů měli být Heremigariovy Suebové ze severu *Lusitanie*. Galazak tak společenské zřízení Suebů popisuje jako diarchii, dva kmeny a dva králové, což však odporuje Hydatiově kronice, která za krále označuje jen Hermericha.

[418] CASTELLANOS, Santiago, *The Visigothic Kingdom in Iberia: Construction and Invention*, s. 91.

Suebů příchozích do Hispánie. Není však možné o vizigótských usedlících v *Gallaecii* nijak konkrétněji hovořit. Starší literatura předpokládala, že se většina Vizigótů usadila v prostoru Mesety, mezi řekami Tajo a Duero, tj. v oblasti na sever od Toleda[419]. Vycházela tak z archeologických nálezů řadových pohřebišť, z nichž jsou nejznámější El Carpio de Tajo, Duratón či Madróna, která byla spojována právě s vizigótskou populací. Současný výzkum však spojení těchto pohřebišť etnicky přímo s Vizigóty zpochybňuje[420] a v pramenech máme doloženou přítomnost jedinců gótského původu ve většině měst po celém poloostrově.

Nemůžeme si představovat, že se v 7. století stala *Gallaecia* cílem vizigótské migrace se snahou zde najít nové a lepší podmínky pro život. Daleko pravděpodobněji se sem přestěhovalo jen několik desítek gótských aristokratických rodin, které byly schopné si zde koupit pozemky, nebo měly osobní vazbu na krále v Toledu a podařilo se jim získat galicijskou půdu v podobě „*praemia*" královské odměny. Z pramenů jsme schopni identifikovat pouze jedinou vizigótskou rodinu vlastnící půdu v *Gallaecii*, a to již několikrát zmiňovanou rodinu biskupa Fructuosa. Na druhou stranu ze stejné období nemáme v pramenech doloženou ani jednu rodinu označovanou jako suebskou a celkově naše informace o podobě vizigótské *Gallaecie* pocházejí buď z archeologických nálezů či z hagiografických textů *Vita sancti Fructuosi* a *Ordo querimoniae* od Valeria z Bergida.

7.4 *Parochiale suevum*

Významným textem pro studium vnitřního uspořádání suebského království je *Parochiale suevum*, prostý seznam biskupství nacházejících se na území ovládaných suebskými králi a jim podřízených farností. Dle své preambule měl text vzniknout roku 569 během konání biskupské synody v Lucu pořádané králem Theodemirem. Zpočátku byl dlouhou dobu text považován za vrcholně středověké falzum, dokud v roce 1947

Avšak španělská archeoložka G. Ripoll López se domnívá, že v Hispánii mohlo žít 70 000 až 90 000 Vizigótů (RIPOLL LÓPEZ, Gisela, *The Arrival of the Visigoths in Hispania*, s. 160–161).

[419] ZEISS, Hans, *Die Grabfünde aus dem spanischen Wesgotenreich*, Berlin 1934; REINHART, Wilhelm, *Sobre el asentamiento de los visigodos en la Península*, s. 124–139; LÓPEZ QUIROGA, Jorge, *La presencia "Germánica" en Hispania en el siglo V d.C.*, s. 213–223; RIPOLL LÓPEZ, Gisel, *La necropolis visigoda de el Carpio de Tajo (Toledo)*, Madrid 1985; RIPOLL LÓPEZ, Gisela, *Las necrópolis visigodas: Reflexiones en torno al problema de la identificación del asentamiento visigodo en Occidente según los materiales arqueológicos*, s. 59–74 a CHAVARRÍA ARNAU, Alexandra, *Romanos y visigodos en el valle del Duero (siglos V-VIII)*, s. 187–210.

[420] Pro moderní revizi nekropolí z Mesety, která byla koncipována spíše anglosaskými historiky než archeology, viz: CASTELLANOS, Santiago, *The Visigothic Kingdom in Iberia: Construction and Invention*, s. 18; COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 174–183; HALSALL, Guy, *Barbarian Migration and the Roman West, 379 – 568*, s. 345–346; CHAVARRÍA ARNAU, Alexandra, *¿Castillos en el aire? Paradigmas interpretativos «de moda» en la arqueologíamedieval española*, s. 131–166 a KULIKOWSKI, Michael, *Ethnicity, Rulership, and Early Medieval Frontiers*, s. 247–254.

francouzský historik Pierre David nedokázal jeho pravost[421]. Text je pouhým seznamem církevních správních jednotek nacházejících se v království Suebů. Bylo zde 13 biskupství, z čehož dvě byla metropolitní (Bracara a Lucus), a jim podléhalo celkem 119 podřízených farností[422]. Při dokončování této práce a po analýze ostatních pramenů se domnívám, že bychom měli být k textu *Parochiale suevum* značně kritičtí a neměli bychom přijímat optimistický přístup některých španělských historiků. Text sice nemusí být ve své podstatě falzem, avšak je „zaneřáděn" pozdějšími interpolacemi, z nichž některé jsou i velmi snadno identifikovatelné a jiné nikoliv. To by nás mělo přivést k větší opatrnosti

Mezi rozdělením farností k jednotlivým biskupstvím panoval značný nepoměr. U biskupstvích na jih od řeky Duero (Lamecum, Conimbriga, Viseo a Egitania) to není nijak překvapivé, protože se nerozpínala na příliš velkém prostoru. Avšak metropolitní biskupství Lucus spravovalo pod sebou jenom tři farnosti. Největší koncentrace farností se nacházela v biskupstvích Bracara a Portucale, kde bylo celkem 53 farností. To se obvykle vysvětluje tím, že v *Parochiale suevum* jsou zaznamenány pouze farnosti přímo podřízené biskupům a nikoliv ty podřízené místním magnátům soustředěné kolem vlastnických kostelů[423], které patrně byly běžné na východě a severu *Gallaecie*. V oblasti Bracary a Portucale se nacházela sídelní zóna samotných Suebů, kteří patrně oproti většině zemědělců ze zbytku provincie měli status svobodných občanů (*ingenui*), důsledkem čehož zde vlastnické kostely nebyly tak rozšířené. Dále se v *Gallaecii* nacházela i dvě specifická biskupství, a to klášter Dumio založeným sv. Martinem, který se zde stal prvním opatem-biskupem, a etnické biskupství *ecclesia Britonorum*[424] nacházející se na severním pobřeží *Gallaecie*, jež nejspíše představovalo církevní zastoupení emigrantů z Británie.

---

[421] DAVID, Pierre, *Études historiques sur la Galice et la Portugal du VIe au XIIe siècle*, s. 45–82.

[422] V textu jsou farnosti děleny na *ecclesiae*, což patrně představuje kostely umístěné v menších městech či větších vesnicích, a *pagi*, které patrně byly zformovány z větších venkovských oblastí a které neměly žádné urbanizovanější centrum. Rozborem jednotlivých farností, vývojem jejich toponym a pokusem o identifikaci suebských farností s dnešními místy ve Španělsku a Portugalsku se zabývají práce de ALMEIDA FERNANDES, Armando, *Paróquias suevas e dioceses visigóticas*, Arouca 1997. Zbylé práce často řeší rozmístění suebských farností regionálně. Například práce de ALARCÃO, Jorge, *As paróquias suévicas do território actualmente português*, Salamanca 2001 se věnuje pouze farnostem umístěným v dnešním Portugalsku, nebo novější práce SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, *Organización eclesiástica y social en la Galicia tardoantiqua. Una perspectiva geográfico-arqueológica del parroquial suevo*, s. 445–454 se věnuje těm farnostem z *Parochiale suevum* umístěným severně od řeky Miño.

[423] SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, *Organización eclesiástica y social en la Galicia tardoantiqua. Una perspectiva geográfico-arqueológica del parroquial suevo*, s. 455.

[424] Toto biskupství se skládalo pouze ze dvou církevních jednotek, a to ze samotného sídla biskupa *sedes Britonorum* a kláštera *monasterio Maximi*. Dnes jsou tato místa identifikována jako Santa María de Bretoña a San Martiño de Mondoñedo, přičemž nepanuje shoda, které z dnešních míst přiřadit k tomu raně středověkému. Nově vytvořené sídlo biskupa v tomto regionu nahradilo starší římský přístav Brigantium (dnešní

Některými současnými historiky je text *Parochiale suevum* dle mého mínění značně přeceňován. To vychází z toho, že společně s akty 1. a 2. bracarského koncilu a spisy sv. Martina z Dumia jde o jediné pozůstatky z doby suebského království, a navíc tento ojedinělý text jako jediný pojednává o vnitřním uspořádání království. Mezi španělskými historiky se tak zrodila myšlenka, dle které galicijská církevní organizace zachycená v *Parochiale* zrcadlila královskou státní správu a obce, ve kterých se nacházely farnosti a biskupství, přičemž farnosti a biskupství mohly působit i jako civilní administrativní centra. Maximou tohoto názoru je i domněnka, že v suebském království církev nahrazovala roli státní administrativy[425]. Neodpovídá to však ani samotnému textu *Parochiale*, v němž při popisu biskupství Lucus je uvedeno, že pod zdejšího biskupa spadají pouze tři farnosti, Carioca, Sevios a Cavarcos a celá oblast je ovládána 11 *comites*[426] (zmínka o *comites* je pokládána za pozdější interpolaci). Nelze si nepovšimnout, že tyto počty tří farností a jednoho města neodpovídají 11 úředníkům. Můžeme tedy tvrdit, že v této oblasti církevní správa nekopírovala tu civilní, zvláště z toho důvodu, že zmiňované farnosti se nacházely pouze po jižní hranici biskupství. Význam vypovídací hodnoty *Parochiale suevum* může snižovat i to, že text byl sepsán v době vrcholící katolizace království, kdy se patrně po galicijském venkovu hojně budovaly nové kostely[427]. Je zde tak zachycena situace v 70. letech 6. století, přičemž za 10 let se mohlo rozložení jednotlivých farností výrazně lišit.

Některé suebské farnosti, jejichž název vychází z latinského ablativu a končí na koncovku *-os*, jsou pojmenovány podle jednotlivých kmenů keltských Gallaiků, které známe z děl Plinia Secunda a Klaudia Ptolemaia. Jde například o farnosti Bibalos, Cavarcos, Guerros, Pesicos, Teporos či Equesis. Situace, kdy se církevní farnosti v 6. století jmenují dle kmenů z 1. století, vedla některé historiky k domněnkám o kontinuitě těchto kmenů

A Coruña) v roli lokálního centra. V závěrečné fázi suebského království zastával post zdejšího biskupa muž jménem Mailoc, který se zúčastnil 1. i 2. bracarského koncilu. Jeho jméno je považována za keltské (YOUNG, Simon, *The Bishops of the Early Medieval Spanish Diocese of Britonia*, s. 5).

[425] Tato myšlenka vychází z toho, že o suebské státní správě máme minimum informací a na řadě míst, kde se nacházely církevní farnosti za doby Suebů, se pak později objevily mincovny vizigótských králů. To dokazuje přetrvávající význam těchto míst, kde podle některých autorů osady zmíněné v *Parochiale suevum* plnily během 6. a 7. století roli center církevní, civilní i fiskální správy. Více se lze o významu administrativní funkci suebských farností dočíst: ARIAS, Jorge, *Identity and Interaction: The Suevi and the Hispano-Romans*, s. 25–28; DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *Acuñación monetaria y organazación administrativa en la Gallaecia tardoantiqua*, s. 372–375; DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585*), s. 195–199 a SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, *Organización eclesiástica y social en la Galicia tardoantiqua. Una perspectiva geográfico-arqueológica del parroquial suevo*, s. 459–466.

[426] *Parochiale suevum*, 113–117.

[427] LÓPEZ QUIROGA, Jorge, *El I y II Concilios de Braga y el «parroquial suevo»*, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585)*, *Volumen de estudios*, s. 140–141.

a nízké míře romanizace v *Gallaecii*. Římané však běžně používali kmenová etnonyma jako toponyma při pojmenování nově vzniklých obcí. Svědčí to však o procesu regionalizace, který probíhal v 5. století. Po rozpadu římské císařské vlády se v *Gallaecii* vytvořila celá řada heterogenních skupin, jejichž identita nebyla založena na etnickém, náboženském či sociálním principu, ale na regionální bázi, a byly zformovány kolem lokálních elit[428]. Po celé provincii tak města i venkovské regiony pojaly značnou míru nezávislosti, lokální struktury se vymanily ze státní správy a začaly si vytvářet vlastní regionální identitu, k čemuž jistě přispěly v té době probíhající nájezdy Suebů.

Suebové nebyli jediným nově příchozím etnikem. Informace o dalších minoritách v *Gallaecii* máme z *Parochiale suevum*. Nejvýraznější menšinou byli keltští Britonové, kteří se usadili na severním pobřeží *Gallaecie* a vytvořili zde vlastní biskupskou církev *ecclesia Britonorum*[429]. Ta přetrvala království Suebů a jejich biskupové se pak dostavovali na vizigótské biskupské synody konající se v Toledu. Předpokládá se, že tato uprchlická vlna dorazila do *Gallaecie* kolem roku 550, když v Británii čelili obnovenému náporu Anglů a Sasů[430]. Narativní texty Britony v *Gallaecii* nezmiňují, nepochybně však měli vliv na vytváření obchodních kontaktů v atlantickém dálkovém obchodu, zvláště když víme, že mezi *Gallaecií* a Británií existovalo čilé obchodní spojení. Jejich vliv se patrně projevil i na poli církevním a je možné, že specifický raně středověký galicijský monasticismus vznikl synkrezí vlivů z Británie a východu, které sebou přivedl Martin z Dumia. Druhou příchozí etnickou minoritou, o které však máme ještě méně zpráv než o Britonech, byli Frankové. Víme o nich jen díky existenci církevní farnosti *Francos* (patrně dnešní portugalské

[428] O vzniku politického regionalismu a dezintegraci galicijské provincie v průběhu 5. století na mešní politicko-regionální entity pojednávají například DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, MENÉNDEZ BUEYES, Luis, *Gallaecia in Late Antiquity: The Suevic Kingdom and the Rise of Local Powers*, s. 146–164 či DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *La organización del espacio y el control del territorio en la Gallicia germánica*, s. 63–71. Výchozím podnětem jsou texty Hydatia a Ioanna z Biclara, kteří zmiňují skupiny jako *Aunonenses*, *Sappi* a *Runcones*, které patrně nepředstavují různá etnika, ale obyvatelstvo menších regionů, které se aktivně bránilo proti Suebům a Vizigótům (HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 233 a IOANNES BICLARENSIS*, Chronica*, 572, 3 a 573, 5). Přesvědčivé vysvětlení tohoto fenoménu poskytuje španělský historik M. Fernández Calo, podle kterého vlivem rozpadu imperiálních struktur došlo v *Gallaecii* k revitalizaci starých původních kulturních vzorců a obyvatelstvo jednotlivých oblastí opět přijalo jména starých předřímských kmenů (FERNÁNDEZ CALO, Martín, *Comunidade e representación popular na Gallaecia sueva e visigoda*, s. 50–56).

[429] *Parochiale suevum*, 171–172.

[430] THOMPSON, Edward, *Romans and Barbarians: The Decline of the Western Empire*, s. 204.
Více o usazení Britonů a funkci jejich biskupství na severu Galicie se lze dočíst v DÍAZ Y DÍAZ, Manuel, *Notas sobre el Distrito de Lugo en la época Sueva*, s. 227–242; LIVERMORE, Harold, *The Britones of Galicia*, s. 355–364; TOVAR LLORENTE, Antonio, *Un obispo con nombre británico y los orígenes de la diócesis de Mondoñedo*, s. 155–158 a YOUNG, Simon, *The Bishops of the Early Medieval Spanish Diocese of Britonia*, s. 1–19. Biskupství Britonů přežívalo v království Asturie až do poloviny 9. století, než zcela zaniklo. Na jeho místě pak vzniklo středověké biskupství Mondoñedo.

Tancos[431]), jejíž název implikuje přítomnost Franků v regionu. Farnost byla podřízena biskupovi v Egitanii a nacházela se na samotní jižní hranici suebského království. Luis García Moreno soudí, že tito Frankové se přidali k Suebům již v roce 406 a přišli do Hispánie společně s nimi[432]. Mohlo jít však také o kolonii franckých obchodníků, kteří se zde usadili v průběhu 6. století, nebo dle mého názoru šlo osadu franckých *foederati*, kteří do regionu přišli v roce 456 v rámci vojska vizigótského krále Theodoricha II., nebo o několik let později v roce 460, když oblastí procházela vojska vizigótských *duces* Sunierichа a Nepotiana.

[431] de ALMEIDA FERNANDES, Armando, *Paróquias suevas e dioceses visigóticas*, s. 91.
[432] GARCÍA MORENO, Luis, *La iglesia y el cristianismo el la Galecia de época sueva*, s. 42.

8 Stav hospodářství na území *Gallaecie*

„*… a meridie Lysitaniam et fluvium Tagum, qui harenis suis permiscens auri metalla trahit cum limi vilitate divitias. Exinde ergo exiens Riciarius rex Suavorum nititur totas Spanias occupare.*“

„… z jihu *Lusitanií* a řekou Tagus, která přimíchává do svého písku zlatý kov a společně s bezcenným bahnem nese i bohatství. Odtud tedy vytáhl Rechiar, král Suebů, a pokusil se obsadit celou Hispánii.“

JORDANES, *Getica,* 230.

8.1 Hospodářství v římské provincii

Pro období antiky a raného středověku je obtížné použít metody, se kterými hospodářské dějiny zkoumají pozdější období. Jsme zde omezeni pramennou základnou, v rámci které čísla v dochovaných textech mají spíše hodnotu pouhého symbolu, než exaktního spočítaného a použitelného údaje. Dokonce i v případě zachovaných listin a dokumentů je vhodná určitá obezřetnost. Výzkum si tak žádá specifickou metodologii. Z římského období se dochovalo několik zemědělských textů, a to od Marca Porcia Catona, Terentia Varrona a Lucia Columelly[433], které slouží k doplnění archeologických nálezů. Na konci 19. století a na začátku 20. století vznikla také celá řada prací popisujících římskou, popřípadě antickou společnost a hospodářství[434]. Tyto práce si získaly značný věhlas, zvláště mezi klasickými historiky, avšak dnes jsou jejich závěry již často zastaralé a překonané.

Mezi jeden ze zkoumaných fenoménů je vnímání tržního kapitalismu v antické společnosti a schopnosti této společnosti činit dlouhodobé investice do svých majetků za účelem produkce větších zisků. Víme, že v závěrečném období římské republiky si římští senátoři navzájem dávali bezúroční půjčky, či jen s minimálním úrokem, za účelem budování politických kontaktů, osobních vazeb a klientských vztahů[435]. Stejně tak víme, že římští senátoři se z prestižních důvodu omezovali pouze na statkářskou činnost a nevěnovali se podnikání či obchodu. Tato činnost byla doménou třídy *equites*. Nesmíme

[433] Jedná se o spisy CATO, PORCIUS, Marcus, *De agri cultura* z poloviny 2. století př. n. l., dále dílo univerzálního římského vzdělance Varrona, VARRO, TERENTIUS, Marcus, *Rerum rusticarum libri* z 1. století př. n. l. a dále dílo z císařského období COLUMELLA, MODERATUS, Lucius, *De re rustica*.

[434] Jedná se například o díla: MAZZARINO, Santo, *Aspetti sociali del quarto secolo: Ricerche di storia tardo-romana*, Roma 1951; MICKWITZ, Gunnar, *Geld und Wirtschaft im römischen Reich des vierten Jahrhunderts n. Chr.*, Leipzig 1932; ROSTOVTZEFF, Michael, *Gesselschaft und Wirtschaft im römischen Kaiserreich*, Leizpig 1931 a WEBER, Max, *Die römische Agrargeschichte in ihrer Bedeutung für das Staats- und Privatrecht*, Berlin 1891.

[435] FINLEY, Moses, *The Ancient Economy*, s. 35–61.

si však představit *equites* jako skupinu podnikatelů, většina z nich byla stejně jako senátoři velkými pozemkovými vlastníky a jen málo z nich se věnovalo obchodu či podnikání, zejména ve státních zakázkách. To je však pouze jedna strana mince. Senátoři se bez ohledu na svá společenská a zákonná omezení snažili kumulovat zisk. Nepoliticky motivované půjčky se vyznačovaly poměrně vysokým úrokem a garant římské morálky Marcus Porcius Cato Censor upřednostňuje vinařství, olivové háje a vrby pro košíkářství před pěstováním běžných zemědělských obilnin[436]. Značí to, že existovaly ekonomicky atraktivní plodiny, které měly na *villae*, kde byly pěstovány, zvýšit rentabilitu, která často zemědělské činnosti chyběla. Tyto plodiny však také potřebovaly kvalitnější zázemí, a proto nemohly být pěstovány na statcích běžných Římanů. Z tohoto krátkého úvodu můžeme vidět, že římské elity spatřovaly dvě roviny hospodářství, a to rovinu politickou a rovinu vytváření kapitálu, který měl zajistit životní úroveň a veřejnou činnost svých vlastníků.

Možnost investic do vlastní půdy zůstávala otevřená jenom těm bohatším vlastníkům. Nemůžeme přesně určit rozsah majetků běžného Římana žijícího na venkově, avšak 10 *iugeri* půdy (přibližně 2,5 hektaru), které v polovině 1. století př. n. l. dával Caesar svým veteránům[437], můžeme považovat za naprosté minimum. Z této půdy se rodina stěží uživila a víme, že řada veteránů musela svoje darované pozemky opustit, protože již na nich nebyli schopni přežít. Ostatně i Cato považoval za solidní pozemek desetinásobek Caesarových darů, tj. 100 *iugeri* polností[438]. I samotné rozhodnutí pustit se do výroby olivového oleje můžeme považovat za dlouhodobou investice, protože olivovníkům trvá 12 let, než začnou plodit olivy. Návratnost olivové háje se projevila až po letech, což znamená, že drobní římští rolníci se tomuto podnikání nemohli věnovat a byli odkázáni na běžnější a zároveň méně ceněné obilniny. Investicí však spíše myslíme rozšíření infrastruktury římských *fundi* a *villae*. V Egyptě se římští půdní vlastníci snažili zvýšit produkci svých statků pomocí častého budování zavlažovacích systémů založených na čerpadlech podobných vodním kolům poháněných zvířecí sílou (v pramenech nazývaných

[436] CATO, PORCIUS, Marcus, *De agri cultura*, 1.

[437] O darování půdy 10 *iugeri* vojákům viz: LIVIUS, Titus, *Ad urbe condita*, XXXV, 40 a XXXIX, 44 a 55.
Ohledně rozsahu půdy darované Caesarem na jednoho vojáka se však názory historiků liší. M. Finley či P. Brunt hovoří o darovaných 10 *iugeri* na jednoho vojáka (FINLEY, Moses, *The Ancient Economy*, s. 81 a 105 a BRUNT, Peter, *Italian Manpower: 225 B.C.–A.D. 14*, s. 211–215). Oproti tomu L. Keppie odhaduje, že Caesar svým veteránům daroval 25 *iugeri* na vojáka (KEPPIE, Lawrence, *Colonisation and Veteran Settlement in Italy in the First Century A.D.*, s. 104).

[438] CATO, PORCIUS, Marcus, *De agri cultura*, 1.

mechané či *tympanon*, dnes známých na Blízkém Východě jako *sakíje*)[439]. Může se to týkat i Hispánie, kde během 4. a 5. století byly v některých *villae* přebudovány původně reprezentační místnosti na výrobní. V těchto místnostech vznikají jednak zemědělská skladiště a rovněž i lisy sloužící k vinařství či výrobě olivového oleje[440]. Potřeba honosného aristokratického životního stylu a jeho reprezentace ustupuje výrobním potřebám. Vlastníkům *villae* očividně v tomto období více záleželo na hromadění majetku než na okázalém předvádění se se svým bohatstvím.

O těchto věcech by se dalo hovořit i nadále, ale nutnost nás přiměla vrátit se, alespoň rámcově, ke *Gallaecii* jakožto římské provincii. Díky tomu, že se Římu již v 1. století př. n. l. podařilo ovládnout celé Středomoří, což na přelomu letopočtů Římané doplnili expanzí do vnitrozemí střední a západní Evropy, vytváří se ucelený a politicky sjednocený obrovský prostor. Ten díky stabilitě, prosazení římského práva a přítomnosti římských legií dosahuje dlouhodobého míru „*Pax Romana*“, což umožňuje vznik jednotného a rozsáhlého vnitřního trhu. Obchodní výměna v dobách císařství, i když nedosahovala obřích rozměrů, rozhodně byla významně vyšší než v dobách starších řeckých a kartaginských mořeplavců. Mezi současnými autory věnujícími se tomuto tématu je trendem zachytit římskou říši jako tržní prostor[441]. Právě díky jednotnému trhu, stejné císařské legislativě, míru a různým tržním mechanismům dochází k ekonomické a produktové specializaci jednotlivých římských provincií. Vliv zde má to, že ceny zboží se orientují dle římského (tj. italského) trhu. Například hispánská pšenice musí být výrazně levnější než italská, protože musí konkurovat v Itálii té místní i po započtení ceny dovozu[442]. Každá z římských provincie se tedy snažila nalézt vlastní produkt, který by byl pro ni nejvýhodnější a se kterým by se prosadila v rámci celého impéria.

Z hlediska celé řady proměnných včetně císařské podpory, obchodní konkurence či měnících se přírodních podmínek nevznikl v rámci římského vnitřního trhu nikdy žádný definitivní *status quo*. Situace se stále měnila a za ukázkový případ můžeme považovat přesun výrobních středisek římské kvalitní, lesklé načervenalé keramiky zdobené vyraženými reliéfy

[439] BANAJI, Jairus, *Agrarian Change in Late Antiquity: Gold, Labour and Aristocratic Dominance*, s. 109; 126 a 220.
[440] CHAVARRÍA ARNAU, Alexandra, *El final de las Villae en Hispania: (Siglos IV-VII D.C.)*, s. 126–129.
[441] FIBIGER BANG, Peter, *The Roman Bazaar: A Comparative Study of Trade and Markets in a Tributary Empire*, Cambridge 2008; TCHERNIA, André, *The Romans and Trade*, Oxford 2016; TEMIN, Peter, *The Roman Market Economy*, Princeton 2013; VAN OYEN, Astrid, *The Socio-Economics of Roman Storage: Agriculture, Trade, and Family*, Cambridge 2020 a WILSON, Andrew, BOWMAN, Alan, *Trade, Commerce, and the State in the Roman World*, Oxford 2018.
[442] TEMIN, Peter, *The Roman Market Economy*, s. 29–52.

nazývané *Terra sigillata*, která představuje jedno z nejvýznamnějších římských obchodovatelných zboží, minimálně z archeologického hlediska[443]. Původně během 1. století př. n. l. byla tato keramika vyráběna v italském městu Arretium (dnešní Arezzo) a jeho okolí. Na začátku období císařství se výroba *Terra sigillata* přesunula do dílen v jižní a střední Galii, odkud byla dokonce exportována zpátky do Itálie. Během 2. století se na římském trhu začíná objevovat tato keramika z rukou afrických hrnčířů (dílny byly umístěné v provinciích *Africa Proconsularis* a *Byzacena*, tj. dnešní Tunisko). Ve 3. století se dokonce africká keramika, nazývaná zkráceně *TSA* (*Terra sigillata Africana*) či v anglické literatuře *ARS* (*African red slip ware*) stává dominantní mezi veškerou importovanou keramikou. Toto postavení na trhu si udržuje i po obsazení Afriky Vandaly v první polovině 5. století. Nebezpečí pro africké hrnčíře představovali spíše jejich kolegové z Malé Asie než barbarští dobyvatelé, protože na konci 5. století začínají na trh v západním Středomoří pronikat výrobky ze západních oblastí dnešního Turecka nazývané fókajská keramika či pozdně římská keramika typu C.

Nyní se můžeme konečně zaměřit na Hispánii[444]. Ekonomicky aktivnějšími zde byly jižní a východní provincie *Baetica* a *Tarraconensis*. Na začátku období principátu se v údolí řeky Ebro (provincie *Tarraconensis*) pěstovala ve velkém vinná réva a vyrobené víno se odtud exportovalo do zbytku říše. Jižní *Baetica* oproti tomu představovala v 1. století n. l. hlavního římského dodavatele olivového oleje. Olejem z *Baeticy* byly dokonce zásobovány

[443] Více o římské keramice viz: BES, Philip, *Once upon a Time in the East: The Chronological and Geographical distribution of Terra Sigillata and Red Slip Ware in the Roman East*, Oxford 2015; FRITZ, Renken, *Grundlagen der Terra Sigillata- Datierun im westmediterranen Bereich: Eine Verfahrens- und Quellenkritische Analyse*, Frankfurt am Main 1992; FULFORD, Michael, DURHAM, Emma, *Seeing Red: New Economic and Social Perspectives on Terra Sigillata*, London 2013 a PEÑA, Theodore, *Roman Pottery in the Archeological Record*, Cambridge 2007. Výše uvedený krátký výčet ukazuje spíše současnější práce, avšak za jednoho z předních odborníků na téma římské keramiky je považován britský archeolog John W. Hayes. Jeho práce jsou dnes již sice starší, avšak stále významné. Jedná se o studie HAYES, John, *Late Roman Pottery*, London 1972; HAYES, John, *A Supplement to Late Roamn Pottery*, London 1980; HAYES, John, *Handbook of Mediterranean Roman Pottery*, London 1997 či HAYES, John, *Roman Pottery: Fine-Ware Imports*, Princeton 2007. Hayes je významný především z toho důvodu, že ve svých pracích představil dnes používanou typologii jednotlivých nálezů. Identifikoval téměř 200 forem *Terra sigillata*. Tím, že se jedná o jeden z dominantních archeologických nálezů, se podařilo archeologům dosáhnout značného pokroku ve výzkumu této keramiky. Sekundárně význam keramiky *Terra sigillata* spočívá v tom, že se jedná společně s mincemi o klíčový prvek určující chronologii a pomáhající datovat archeologické nálezy.

[444] Kapitoly věnující hospodářství římské a vizigótské Hispánie jsou v knize zaměřené na hospodářské dějiny Španělska VICENS VIVES, Jaime, *Economic History of Spain*, s. 46–92. Avšak vzhledem k tomu, že tato publikace poprvé vyšla roku 1969 a její autor se nespecializuje na klasické období, jde dnes již o zastaralý text obsahující zavádějící a překonané koncepty včetně terminologie.

i římské legionářské posádky umístěné na Rýně[445]. V římském světě byla *Baetica* význačná i slavným chovem závodních koní. Zbylé hispánské provincie již nepředstavovaly významné exportéry, ve vnitrozemí se nacházely římské *villae* zaměřené na lokální zemědělskou produkci a sever poloostrova byl domovem pastevců. Tyto oblasti nejspíše musely zásobovat i římské vojáky umístěné v té době na poloostrově. Legie dislokovaná v Hispánii *Legio VII Gemina* měla právě svoji hlavní základnu ve městě Legio (dnešní León) na severozápadě poloostrova.

V průběhu 2. století se pro Hispánii objevuje nová silná konkurence v podobě římských afrických provincií. Jejich produkce olivového oleje zdecimovala producenty z *Baeticy* a vytlačila je ze středomořského trhu, dokonce v takovém rozsahu, že ve 3. století byl olivový olej do některých oblastí Hispánie dovážen z Afriky. I když ve 4. století došlo ke krátkému znovuobnovení vývozu hispánského olivového oleje, prošly pobřežní oblasti Hispánie ve 3. století restrukturalizací, když se zaměřily místo oleje na rybí produkty. Lodě vozily z *Baeticy* a *Lusitanie* v amforách sušené ryby i rybí omáčku *garum*, což byl vývozní artikl, u kterého si Hispánie zachovala převahu nad Afrikou[446]. Víno z údolí Ebra se stalo během 3. století v Itálii či Galii pouze okrajovým zbožím a zásobovalo především hispánský vnitřní trh.

Samotné území pozdější provincie *Gallaecia* bylo chudší agrární oblastí, kde místní rolníci pěstovali běžné obilniny a v hornatých vnitrozemských oblastech se pastevci starali o svá stáda. Právě v tomto kontextu musím uvést, že E. Ariño Gil a P. Díaz Martínez na začátku jedné ze svých studií ironicky poznamenávají, že i přes řadu archeologických nálezů se mnohé texty věnující se římskému agrárnímu hospodářství omezují pouze na obecná a klišovitá tvrzení[447]. V římské době představovala vrchol galicijského hospodářství masivní těžba zlata v rozsáhlých povrchových dolech, z nichž ty nejznámější se nalézají v regionu Las Médulas. Další doly se nacházely například v Puerto del Palo v Asturii nebo v Montefurado na řece Sil. Těžba zde byla velmi extenzivní, sám Plinius Secundus, který se o těchto dolech zmiňuje, uvádí, že zde bylo vytěženo 20 000 liber

[445] Tento zajímavý fenomén o zásobování rýnských legionářských táborů olejem z *Baeticy* zpracovává studie REMESAL RODRÍGUEZ, José, *La annona militaris y la exportacion de aceito betico a Germania: Con un corpus de sellos en ánforas Dressel, 20 hallados en: Nimega, Colonia, Mainz, Saalburg, Zugmantel y Nida*, Madrid 1986.
[446] Více o konkurenčním boji mezi Hispánii a Afrikou v období 2. a 4. století viz: REYNOLDS, Paul, *Hispania and the Roman Mediterranean AD 100–700*, s. 15–48.
[447] ARIÑO GIL, Enrique, DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *La economía agraria de la Hispania romana: Colonización y territorio*, s. 154.

(6 560 kg) zlata ročně[448]. Přibližně v polovině 3. století však tyto doly byly opuštěny, což mělo fatální vliv na celkovou podobu regionu, který se stal již jenom zaostalou rurální oblastí.

Později v *Gallaecii*, právě během 3. století, vznikají na venkově *villae* jako nový typ místních agrárních jednotek. Větší význam hrají převážně ty pobřežní *villae*, o kterých víme, že během 4. století dochází k jejich specializaci. Vznikají v nich dílny na získávání soli z mořské vody či se v nich vyrábí rybí omáčka *garum*. Výrobu *gara* máme archeologicky doloženou například na nalezištích Centroña, Noville, Vigo či v přístavu Gijón (římské město Gegionem)[449]. Shodou okolností v *Gallaecii* byly pobřežní *villae* výrazně větší, vybavenější a očividně bohatší než statky umístěné ve vnitrozemí[450]. Význam galicijského pobřeží rostl. Provincie se stala zastávkou, překladištěm a rozdělovníkem mezi římským středomořským a atlantickým obchodem. Lodě plující z Afriky, Itálie, Egypta či Malé Asie se zastavovaly v galicijských přístavech na své cestě do Británie či severní Galie a obráceně.

Než pokročíme dále, ještě se musíme podívat na formování dálkového námořního obchodu v pozdní antice. Změnu představovalo 3. století, kvůli autokratické politice císaře Septimia Severa a následných období krize a občanských válek se zmenšuje objem dálkového obchodu, výměna zboží dospívá k určité lokalizaci a probíhá jenom v rámci jednotlivých provincií či větších regionálních celků[451]. V tomto století jediným větším exportérem zůstává severní Afrika. Tento vývoj vede k vytvoření odděleného západo-středomořského a východo-středomořského obchodu. To se plně projevilo až ve 4. století, kdy císař Konstantin Veliký nechal vybudovat Konstantinopol jako druhé hlavní město. Vytvořil se tak východní okruh zboží, ve kterém skrze dávky *annona civilis* byla Konstantinopol zásobována potravinami z Egypta. V druhém, západním okruhu funguje jako zásobárna potravin pro Řím a Itálii ostrov Sicílie a severní Afrika.

Tento ekonomický vývoj umožnil ještě větší expanzi vývozu ze severní Afriky. Na některých nalezištích v Itálii během 4. století představují výrobky ze severní Afriky (amfory, kvalitní *Terra sigillata* i levnější kuchyňská keramika) přibližně 60 % nalezených

[448] PLINIUS, SECUNDUS, Gaius, *Naturalis historia*, XXXIII, 78.
O římské těžba na severozápadě Hispánie pojednávají například LEWIS, P. R., JONES, G. D. B., *Roman Gold-Mining in North-West Spain*, s. 169–185, či monografie DOMERGUE, Claude, *Les Mines de la péninsule Ibérique dans l'Antiquité romaine*, Roma 1990.
[449] REYNOLDS, Paul, *Hispania and the Roman Mediterranean AD 100–700*, s. 164.
Výrobny omáčky *garum* jsou v pozdní antice rozmístěny podél celého pobřeží Pyrenejského poloostrova. Je však nutné upozornit, že jsou koncentrovány v provincii *Baetica* a na jižním pobřeží *Lusitanie*.
[450] SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, *Power and Rural Landscapes in Early Medieval Galicia (400–900AD)*, s. 144.
[451] REYNOLDS, Paul, *Hispania and the Roman Mediterranean AD 100–700*, s. 69–74.

keramických předmětů[452]. Nepřekvapí proto fakt, že se zboží vyrobené v Africe začíná objevovat i v naší zájmové provincii *Gallaecia*. Africká *Terra sigillata* byla nalezena na místech jako Lugo, A Coruña, A Lanzada, Vigo, Coímbra, Braga, Toralla, Caldas de Reis, Bueu, Padrón, A Cidadela a Tuy. Jen pro srovnání, v římské *ville* v Toralle pocházelo 79 % nalezené keramiky z Afriky, 17 % z východní Hispánie (keramika *TSHT* vyráběná v provincii *Tarraconensis*) a jen 3 % tvořila místní keramika, vyráběná pravděpodobně v Bracaře[453]. Africká keramika se však vyskytovala pouze v pobřežních zónách, či případně byla dovozena do nedalekých *civitates* ve vnitrozemí, jako byla Bracara, Conimbriga a Lucus. Ve vnitrozemí *Gallaecie* se s *TSA* příliš nesetkáme. V hispánském vnitrozemí, včetně východní *Gallaecie*, se vyskytovala keramika *TSHT* (*Terra sigillata hispánica tardía*) vyráběná v údolí Ebra v *Tarraconensis*[454]. To svědčí, že na rozdíl od pobřežních oblastí bylo vnitrozemí *Gallaecie* zapojeno do „vnitro-hispánského" obchodu. Ten dále na východ byl po pozemních silnicích napojen na obchodní síť v Galii. Kromě dovozené *TSHT* se v *Gallaecii* vyráběly i její lokální imitace, které však nedosahovaly její kvality. Například vznikalo na nich poškození při vypalování kvůli neznalosti autentických technologických postupů při výrobě *Terra sigillata*.

8.2 Ražba vizigótských mincí v *Gallaecii*

I když se to na první pohled nemusí zdát, hraje ražba mincí v procesu integrace bývalého suebského království do vizigótské říše důležitou úlohu. A nejen to, ale i v emancipování regionu jakožto samostatného systému oproti zbytku římského světa. Nejedná se jen o to, že se při nedostatku jiných pramenů poohlédneme po poznatcích z pole numismatiky, ale vizigótská ražba v *Gallaecii* je natolik specifickým fenoménem, že o povaze tohoto regionu v mnohém vypovídá. Vizigótští králové razili zlaté mince *tremisses*[455].

[452] REYNOLDS, Paul, *Hispania and the Roman Mediterranean AD 100–700*, s. 77.

[453] FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Adolfo, *As relacións externas da Gallaecia durante os séculos IV-VII D.C. a traveso do materiál importado localizado en Vigo (Galiza)*, s. 124–130 a FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Adolfo, *El comercio en el noreste peninsular en época tardoantigua (siglos IV al VII)*, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585)*, *Volumen de estudios*, s. 317–318.

[454] REYNOLDS, Paul, *Hispania and the Roman Mediterranean AD 100–700*, s. 59–67.

[455] *Tremissis* byla římská zlatá mince, která měla přestavovat třetinu *solidu*, což byla mince zavedená během reforem císaře Konstantina Velikého. Mince samotná vznikla v průběhu 4. století a císař Theodosius I. stanovil hmotností standart *tremissu* na 1, 51 gramu (TOMASINI, Walace, *The Barbaric Tremissis in Spain and Southern France: Anastasius to Leovigild*, s. 1–11). Tyto mince byly následně v západní Evropě raženy v nových barbarských královstvích, včetně toho vizigótského. Vizigótské *tremisses* se dělí pseudo-imperiální (vyražené jménem císaře vládnoucího v Konstantinopoli) a královské, ražené již ve jménu vizigótských králů, přičemž předěl představuje vláda krále Leovigilda (568–585). Leovigild a jeho syn Rekkared se snažili udržovat římský

Od konce vlády krále Leovigilda se jejich podoba ustálila na symbolické podobizně krále na obou stranách mince, na aversu byly vyražena legenda zaznamenávající jméno vládnoucího krále a na reversu byla zaznamenána mincovna, kde byla daná mince vyražena. Ražba mincí byla znakem suverenity, když podobiznu císaře nahradil vizigótský král. Stejně tak významnou roli hrálo i to, kde byly raženy.

8.2.1 Mincovny

Dnes známe již 95 nebo 98 vizigótských mincoven, názory numismatiků a archeologů se zde ale rozcházejí a některé mincovny jsou považovány za totožné. K roku 2009 bylo v numismatických katalozích registrováno 7 589 vizigótských zlatých mincí[456]. Většina z nich byla vyražena ve velkých městech na jihu Hispánie, jako bylo Toledo, Emerita, Corduba a Hispalis. Co je však zarážející, je to, že celkem 53 mincoven se během vizigótského období nacházelo na území bývalého suebského království. Z toho 45 přímo na území *Gallaecie* a dalších osm na severu *Lusitanie*, který byl původně ovládán Sueby. Jedná se tedy 54 % ze známých vizigótských mincoven. Tyto mincovny navíc stály jenom za 6 % emisí vizigótských mincí (4 % z území římské *Gallaecie*). Jde o zcela zarážející nepoměr.

---

hmotností standard a vysokou ryzost mincí, ovšem v průběhu 7. století kvalita i váha vizigótských mincí postupně klesala až na tu úroveň, že některé *tremisses* z doby vlády králů Egiky a Witizy vážily jen 1,2 gramu a měly obsah zlata pouhých 30 % (KURT, Andrew, *Minting, State, and Economy in the Visigothic Kingdom: From Settlement in Aquitaine throught the First Decade of the Muslim Conquest of Spain*, s. 78–106 a 158–170).

[456] Dlouhou dobu byl hlavním numismatickým katalogem věnujícím se vizigótské Hispánii katalog amerického numismatika George C. Milese z roku 1952 MILES, George, *The Coinage of the Visigoths in Spain: Leovigild to Achila II*, New York 1952. Miles ve svém katalogu shrnul dosavadní nálezy z 19. a z první poloviny 20. století a vytvořil typologické kategorie vizigótských mincí. Milesův katalog doplňuje i katalog raně středověkých mincí GRIERSON, Philip, BLACKBURN, Mark, *Medieval European Coinage: Volume 1, The Early Middle Ages (5th–10th Centuries)*, Cambridge 1986 a katalog věnující se raným vizigótským pseudo-imperiálním mincím TOMASINI, Walace, *The Barbaric Tremissis in Spain and Southern France: Anastasius to Leovigild*, New York 1964. V Milesově době bylo však známo jen 79 vizigótských mincoven a jeho práce je dnes již považována za zastaralou. Díky četným novým archeologickým nálezům a registracím mincí ze sbírek soukromých sběratelů je vizigótských mincí dnes známo mnohem více. V současné době platí za hlavní katalog věnující se vizigótským mincím dvoudílný svazek španělské archeoložky Ruth Pliego z roku 2009 (PLIEGO VASQUEZ, Ruth, *La moneda visigoda*, Sevilla 2009). Tento katalog napočítal do té doby 7 434 vizigótských zlatých mincí (PLIEGO VASQUEZ, Ruth, *La moneda visigoda I: Historia monetaria del reino visigodo de Toledo (c. 569-711)*, s. 45). Je nutno poznamenat, že i tento katalog je již neaktuální. Krátce po jeho vydání byly z nových nálezů identifikovány dvě nové mincovny, Arofre a Vada, obě nacházející se na území *Gallaecie*. Statistické údaje použité v této praxi vycházejí z aktualizovaných tabulek, které v roce 2020 vytvořil Andrew Kurt. To on napočítal zde zmíněných 7 589 vizigótských mincí (KURT, Andrew, *Minting, State, and Economy in the Visigothic Kingdom: From Settlement in Aquitane throught the First Decade of the Muslim Conquest of Spain*, s. 300–305). Oproti němu Ruth Pliego taktéž v roce 2020 napočítala dokonce 7 720 mincí (PLIEGO VÁZQUES, Ruth, *Visigothic Currency: Recent Developments and Data for Its Study*, in: *Framing Power in Visigothic Society: Discourses, Devices, and Artifacts*, (ed.) E. DELL' ELICINE, C. MARTIN, s. 194). Nejnovější nálezy z roku 2021 přinesly zlaté *tremissis* krále Leovigilda vyražené v dosud neznámé mincovně Elissa, nacházející se patrně v dnešní provincii Aljarafe západně od Sevilly (PLIEGO VÁZQUEZ, Ruth, *Elissa: Ceca visigoda en el Aljarafe Sevillano*, s. 349–364).

Nepoměr panuje i při srovnání vůči předchozímu období. Římané na vrcholu svého impéria ve 4. století měli pro celou oblasti Hispánie a jižní Galie aktivní pouze jednu mincovnu umístěnou v Arelate (dnešní Arles). Jako první razil mince v Hispánii uzurpátor Maximus *tyrannus* ve svém sídle v Barcině (dnešní Barcelona) mezi léty 411 až 415. Mincovní produkce suebského království oproti té vizigótské je mnohem skromnější. Dnes známe přibližně 200 nálezů suebských mincí[457]. Z doby 5. století jde převážně o zlaté *solidi* a *tremisses* ražené jménem císařů Honoria a Valentiniana III. v Bracaře a hlavně několik stříbrných *siliquae* s legendou *IVSSV RICHIARI REGES*, které nechal vyrazit suebský král Rechiar[458]. Ty představují vůbec první známé mince, které byly vyraženy ve jménu barbarského krále. Ostatní království tento přístup následovala až o století později. Další suebskou královskou mincí je už pouze jediný zlatý *tremissis* s legendou *ODIACCA REIGES*, patrně vyražený posledním suebským králem Audekou v roce 584. Pro 6. století je Suebům přisuzována skupina mincí označovaných podle svých legend jako série *LATINA MVNITA*. Tyto mince nemají vyražené jméno východořímského císaře či suebského krále, nelze je tedy přesně chronologicky zařadit. Předpokládá se, že byly vyraženy v polovině 6. století. Z legend můžeme vyčíst, že mince *LATINA MVNITA* byly vyraženy v mincovnách v Bracaře, Tude (dnešní Tuy), Murello (dnešní Tábara), Bergidum (dnešní Villafranca del Bierzo), Laurintina (možná Folgoso de Courel), Leione (dnešní León) a Senabria (dnešní Puebla de Sanabria) a dále v zatím blíže neznámých mincovnách Eli, Gatti, Bene a Polle[459]. Známe tedy 11 suebských mincoven, přičemž v pěti z nich pokračovala ražba i za Vizigótů.

Počet používaných vizigótských mincoven v *Gallaecii* rychle narůstal. Okamžitě po dobytí, ještě za vlády Leovigilda, zde vznikly nově první čtyři mincovny. Za jeho syna Rekkareda jejich počet vzrostl na 19, za krále Wittericha (603–610) zde působilo 15 mincoven, během krátké vlády Gundemara (610–612) osm, 23 mincoven bylo aktivních v době krále Sisebuta (612–621), jejich počet dosáhl vrcholu 24 fungujících mincoven za vlády krále Swinthily (621–631). Následně se počet fungujících mincoven snižuje na dvě za krále Sisenanda (631–636), pět za krále Chintily (636–640) a opět pět během vlády

[457] Souhrnné texty pojednávající o suebských mincích jsou katalog PEIXOTO CABRAL, José, METCALF, David, *A moeda sueva/Suevic Coinage*, Porto 1997 a stručnější příspěvek PLIEGO VASQUEZ, Ruth, *La moneda de época sueva: Un destello fugaz en la historia monetaria de Gallaecia*, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585)*, *Volumen de estudios*, Ourense 2018.

[458] LÓPEZ SÁNCHEZ, Fernando, *Suevic Coins and Suevic Kings (418–456): The Visigothic Connection*, s. 504–535

[459] PLIEGO VASQUEZ, Ruth, *La moneda de época sueva: Un destello fugaz en la historia monetaria de Gallaecia*, s. 149–155.

Chindaswintha (642–653)[460]. Následně za vlády krále Rekkeswintha (653–672) očividně dochází k reformě a centralizaci vizigótského mincovnictví a od jeho vlády již nadále působí v *Gallaecii* jen tři mincovny, a to Bracara, Tude a Lucus. Většina galicijských mincoven byla aktivní pouze během vlády jednoho panovníka a některé z nich máme dokonce doloženy nálezem pouze jediné mince. Výraznější mincovní produkce probíhala pouze v mincovnách v Bracaře (68 nalezených mincí), Tude (42 nalezených mincí) a Lucus (24 nalezených mincí). Tato situace se opakovala v severní části provincie *Lusitanii*, která byla začleněna do suebského království a po určitý čas zůstávala součástí vizigótské *Gallaecie*. Zde máme doloženo devět vizigótských mincoven oproti třem mincovnám ve zbytku provincie (Emerita, Olissipo a Elvora). Opět většina mincoven v tomto regionu měla pouze minimální produkci, přičemž nejvyšší počty vyražených mincí mají mincovna v Egitanii (Idanha-a-Velha) s 90 nalezenými mincemi a v Eminio (Coímbra) s 37 známými mincemi[461].

Nízký počet emisí z galicijských mincoven nijak nesnižoval jejich roli v oběhu. Právě naopak. Většina mincí vyražených v *Gallaecii* byla detekována ve velkých mincovních pokladech nalezených na jihu Španělska, například v pokladu z Constantí (provincie *Tarraconensis*) a pokladu z La Camilla (*Baetica*)[462]. A *vice versa* na území *Gallaecie* při archeologických výzkumech byly nalezeny mince vyražené v jiných částech Hispánie, především z Toleda a z mincoven umístěných v provincii *Baetica*. Takto identifikovatelný oběh mincí snad potvrzuje, že by dochovaný stav mincí měl reflektovat podíly jednotlivých mincoven na ražbě.

8.2.2 Snahy o vysvětlení galicijských ražeb

Je tedy zřejmé, že archeologové a numismatici se snažili najít vysvětlení k tomuto nepoměru ve vizigótské mincovní produkci. Starší autoři hledali důvod značného počtu galicijských mincoven ve stále probíhající těžbě zlata v provincii[463]. Ta však není prokázána

[460] PLIEGO VASQUEZ, Ruth, *Gallaecia en tiempos del reino visigodo de Toledo: Sus emisiones monetarias*, s. 80–91.
Stav počtů vyražených mincích přirazených k jednotlivým mincovnám se vztahuje k roku 2012. Opět se v jednotlivých publikacích liší. V roce 2016 Daniel Osland již králi Rekkaredovi přisuzoval 22 aktivních mincoven z území *Gallaecie* (OSLAND, Daniel, *Tribute and Coinage in the Visigothic Kingdom: On the Role of the Bishop. Moneda y tributo en el reino visigodo: sobre las funciones del obispo*, s.78). Uváděná čísla z článku Ruth Pliego jsou tak pouze ilustrativní.

[461] MARTÍN VISO, Iñaki, *Tremisses y potentes en el nordeste de Lusitania (siglos VI-VII)*, s. 175–200.

[462] PLIEGO VASQUEZ, Ruth, *Gallaecia en tiempos del reino visigodo de Toledo: Sus emisiones monetarias*, s. 76–77.

[463] Názor, který spatřuje důvod v počtu mincoven na severozápadě Hispánie v pokračující těžbě zlata v regionu lze nalézt v MATEU Y LLOPIS, Felipe, *Los nombres de lugas en el numerario suevo y visigodo de Gallaecia*

v dostatečném rozsahu, a navíc výrazná těžební činnost by se promítala do vyšší produkce místních mincoven, k čemuž však nedošlo, pročež je tento důvod v současnosti odmítán. Dalším ze starších vysvětlení je spojení mezi ražbou mincí a válečnými taženími Vizigótů proti Suebům a horským kmenům Asturů, Runconů a Kantábrů[464]. Zde se původně uvažovalo o propagandistických důvodech k ražbě mincí v *Gallaecii*, kdy tyto omezené ražby měly díky vyraženému epitetu krále *VICTOR* (vítěz) sloužit především jako upomínky a oslavné předměty na vojenská vítězství a tažení vizigótských králů v daném regionu. Mincovní epitet *VICTOR* má však s daleko větší pravděpodobností úlohu pouze symbolickou a neodkazuje na konkrétní politické události či válečná vítězství[465]. Někteří autoři se snažili nalézt i praktický význam vizigótských mincoven, které dle nich měly představovat jakési opěrné body či záchytné základny ve vizigótských pohraničních zónách a nejzazší linie mincoven měly tvořit vizigótskou hranici, jak proti severním horským kmenům, tak i vůči východořímské provincii *Spania* na jihu poloostrova[466]. Tato teorie však nevysvětluje zvýšenou koncentraci mincoven ve střední *Gallaecii* kolem řeky Duero, kde se žádná pohraniční zóna nenacházela. S vcelku originální myšlenkou přišel španělský numismatik Octavio Gil Farrés. Razil teorii o tzv. „mobilních mincovnách", podle které existovalo jenom malé množství trvalých mincoven v provinciálních centrech a vizigótští králové sebou vozili tým mincířů s připravenými raznice s jmény měst podle naplánovaného itineráře královské

---

y Lusitania, s. 37; METCALF, David, *Some Geographical Aspects of Early Medieval Monetary Circulation in the Iberian Peninsula*, s. 310; KING, Paul, *Law and Society in the Visigothic Kingdom*, s. 219–220; HENDY, Michael, *From Public to Private: The Western Barbarian Coinages as Mirror of the Disintegration of Late Roman State Structures*, s. 58. Z historiků toto vysvětlení přebírá ORLANDIS ROVIRA, José, *Historia de España: La España visigótica*, s. 201.

[464] BARBERO, Abilio, VIGIL, Marcelo, *La formación del feudalismo en la Península Ibérica*, s. 120; BARBERO, Abilio, VIGIL, Marcelo, *Sobre los orígenes sociales de la Reconquista*, s. 80–81; SANTOS YANGUAS, Narciso, VERA GARCÍA, Carlos, *Las acuñaciones monetarias de Pesicos y la conquista de Asturias por los visigodos*, s. 375–400.

[465] Na vizigótských mincích je daleko častější královský epitet *PIVS* (zbožný). Epitet *VICTOR* má patrně pouze symbolický význam, Leovigild na svých raných mincích ještě po římském vzoru nechal razit okřídlenou postavu římské pohanské bohyně Victorie, kterou pak nahradila královská podobizna. Legenda *VICTOR* je tak pokračující římskou tradicí. Vyskytl se i názor, že epitet *VICTOR* na mincích krále Rekkareda má náboženský význam a symbolizuje královu konverzi (OSLAND, Daniel, *Tribute and Coinage in the Visigothic Kingdom: On the Role of the Bishop. Moneda y tributo en el reino visigodo: sobre las funciones del obispo*, s. 82). Situace však byla jiná za krále Leovigilda, jenž na svých mincích skutečně nechal zachytit svoje vojenské úspěchy z bojů proti svému synovi Hermenegildovi, viz legenda „*CUM DEO OPTINVIT SPALI"* či „*CUM DEO INTRAVIT RODA*".

[466] O významu mincoven v pohraničních zónách a celkové podobě vizigótského pohraničí viz: GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 280–282; BARCELÓ PERELLO, Miguel, *La cuestión del "Limes Hispanus": Los datos numismáticos*, s. 31–45; LÓPEZ QUIROGA, Jorge, RODRÍGUEZ LOVELLE, Mónica, *El problema del limes de época visigoda en Galicia: Nuevas consideraciones a partir de una relectura de las fuentes escritas y arquelógicas*, s. 83–107; RIPOLL, Gisela, *Acerca de la supuesta frontera entre el Regnum Visigothorum y la Hispania bizantina*, s. 251–267 a WOOD, Jamie, *Defending Byzantine Spain: Frontiers and Diplomacy*, s. 292–319.

cesty a v případě potřeby na daném místě král nechal vyrazit mince raznicí se jménem nejbližšího města[467]. Jeho teorie je však vyvrácena, protože předpokládá ucelenou společnou výrobu jednotlivých raznic v Toledu. Ta neexistovala a v *Gallaecii* se dle výzkumu mincí používalo několik typů raznic různé výroby.

Z novějších názorů například španělský historik Pablo Díaz hledá administrativní a fiskální účel mincoven umístěných v *Gallaecii*. Poukazuje na to, že většina míst, kde se nacházely vizigótské mincovny, se nachází na seznamu suebských farností z roku 569 *Parochiale suevum*. Domnívá se tak, že v nepříliš urbanizované a hornaté *Gallaecii* měly menší, rurálnější osady/regiony/okrsky typy *pagus* větší podíl na lokální správě a za doby vizigótské vlády byly součástí této správy i královské mincovny[468]. Překryv mezi vizigótskými mincovnami a listinou *Parochiale suevum* dokazuje pouze kontinuitu osídlení a naopak zarážející by bylo, kdyby se rozmístění mincoven příliš odlišovalo od rozmístění farností z doby Suebů. Nejnovější pohled spatřuje vyšší počet mincoven v provinciích *Baetica* a *Gallaecia* ve dvou důvodech. Jednak v potřebě urychleného a přímého financování vojenských posádek rozmístěných v těchto provinciích a také za účelem přeražení cizích mincí na vizigótský standard, tedy zlatých mincí z ukořistěného suebského *thesauru* a byzantských mincích zajištěných na jihu Hispánie[469]. Z politického hlediska se však přímé financování vojska, patrně pod kontrolou samotného vojska, nezdá v nestabilní vizigótské společnosti příliš pravděpodobné. Králové se určitě snažili kontrolovat tok mincí tak, aby procházel přes Toledo. Z tohoto důvodem se ani toto vysvětlení nejeví příliš pravděpodobným.

Lze souhlasit se závěrem španělské archeoložky Ruth Pliego, jež se domnívá, že vysoký počet mincoven na severozápadě poloostrova je výsledkem udělování koncesí

[467] GIL FARRÉS, Octavio, *Algunas aspectos de la numismática visigoda: Consideraciones acerca del 'tipo tercero' de Leovigildo*, s. 25–61.

[468] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *Acuñación monetaria y organización administrativa en la Gallaeia tardoantiqua*, s. 370–375 a DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585*), s. 199–202. Podobný názor lze nalézt také v LÓPEZ QUIROGA, Jorge, RODRÍGUEZ LOVELLE, Mónica, *Algunas notas sobre el monetario suevo-visigodo y su importancia para el estudio de las civitas y la red viaria en el Noroeste*, s. 203–217 a OSLAND, Daniel, *Tribute and Coinage in the Visigothic Kingdom: On the Role of the Bishop. Moneda y tributo en el reino visigodo: sobre las funciones del obispo*, s. 79–90. Daniel Osland se dokonce domnívá, že v decentralizované a dosti svébytné *Gallaecii* vizigótské mincovny sloužily i jako místa, kde probíhal výběr daní a proces *aederatio* (proměna vybraných naturálií z daní na zlaté mince). Problémem tohoto pohledu je otázka, nakolik seznam suebských farností *Parochiale suevum* zrcadlí i civilní státní správu v *Gallaecii*, či zda jde jen o interní církevní dokument a systém církevní hierarchie neodpovídal světské územní správě.

[469] KURT, Andrew, *Minting, State, and Economy in the Visigothic Kingdom: From Settlement in Aquitane throught the First Decade of the Muslim Conquest of Spain*, s. 206–222.

od centrální vlády v Toledu místním elitám[470]. Značný počet mincoven v *Gallaecii* a jejich nízká mincovní produkce značí, že šlo spíše o politický, než o praktický (fiskální či ekonomický) fenomén. Andrew Kurt a řada dalších autorů rozlišují vizigótské mincovny na hlavní (v provinciálních centrech) a sekundární[471]. Mincovny v *Gallaecii* však nelze označit ani jako sekundární, ale spíše za efemérní. Při srovnání s ostatními regiony vizigótské Hispánie jejich působení bylo opravdu ymbolické. Už v roce 2008 Iñaki Martín Viso představil myšlenku, že v regionech *Gallaecie* a severní *Lusitanie*, které představovaly periferii vizigótské říše, se místní elity, biskupové a velmoži, zúčastnili procesu výběru daní a mincovny tak byly začleněny do jejich sféry vlivu[472]. Král patrně neovládal mincovny na severozápadě přímo, ale uvolil svůj monopol na mincovní ražbu a udělil koncese místním elitám. Ražba v *Gallaecie* tak nebyla záležitostí vojenskou, fiskální, ekonomickou či propagandistickou, nýbrž záležitostí prestiže místních elit. Přestože rozsáhlá těžba zlata fungující za římských dob již v *Gallaecii* neprobíhala, stále se zde vyskytovala ložiska zlata, a to se stále získávalo neinvazivními praktikami, tedy rýžováním a prosíváním říčních písků[473]. Takto získané zlato přicházelo do rukou lokálních elit, které ho dále nechávaly zpracovávat ve svých mincovnách. To by zároveň vysvětlovalo i nízké emise galicijských mincí. Ve sférách vlivu místních velmožů a biskupů se tak vytvářel uzavřený socio-ekonomický komplex, který byl schválen Toledem.

Co však vizigótské krále vedlo k udělení takových privilegií, jako byla vlastní ražba mincí, elitám z nedávno podrobeného suebského království? Stálo za tím patrně akutní nebezpečí hrozící ze zahraničí. Vláda král Leovigilda byla plná úspěchů, ale jeho následovníci si uvědomovali, že takové štěstí mít nemusí. Toledo se na konci 6. století dostalo do obklíčení svých nepřátel. Na jihu Hispánie se nacházela byzantská provincie *Spania*, proti které Vizigóti vedli permanentní válku. Vztahy s Franky byly na bodu mrazu a neustále hrozila možnost franckého vpádu do narbonské Galie. Dokonce v roce 610 se Vizigóti reálně obávali, aby proti nim burgundský král Theuderich II. nepoštval kočovné Avary[474]. Na severovýchodě

---

[470] PLIEGO VÁZQUEZ, Ruth, *Gallaecia en tiempos del reino visigodo de Toledo: Sus emisiones monetarias*, s. 99 a PLIEGO VÁZQUEZ, Ruth, *La acuñación monetaria en el reino visigodo de Toledo: El funcionamiento de las cesas*, s. 129.

[471] KURT, Andrew, *Minting, State, and Economy in the Visigothic Kingdom: From Settlement in Aquitaine throught the First Decade of the Muslim Conquest of Spain*, s. 140–144.

[472] MARTIN VISO, Iñaki, *Tremisses y potentes en el nordeste de Lusitania (siglos VI–VII)*, s. 175–200.

[473] SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, *Sobre las bases económicas de las aristocracias en la Gallaecia suevo-visigoda (ca. 530–650 D.C.). Comercio, minería y articulación fiscal*, s. 997–1009.

[474] *Epistolae Wisigothicae*, 11 a 12.
Jde o dopisy *comity* Bulgara, který za vlády krále Gundemara (vládl 610 až 612) zastával post správce *Gallia Narbonensis*. Dopisy jsou adresované nejmenovaným franckým biskupům a projednávají možnost subsidií

Hispánie a v Pyrenejích stále probíhaly boje proti Kantábrům a Vaskonům. Stejně tak kmeny Asturů na severu stále ještě v této době nebyly podrobeny. Vizigótští králové tak museli držet své posádky na čtyřech úsecích své hranice a eventuální povstání Suebů by jim otevřelo nové, páté bojiště. Povstání se tak snažili předejít zachováním původního suebského uspořádání a udělením privilegií (včetně práva razit mince) místním elitám.

Dle nalezených mincí nejintenzivněji probíhala v *Gallaecii* ražba za vlády králů Sisebuta (612–621) a Swinthily (621–631), když vyvrcholily boje proti Byzantincům a vedla se i tažení proti kmenům na severu. Následně roku 625 padla poslední byzantská bašta na poloostrově, město Carthago Spartaria (dnešní Cartagena) a roku 631 nový král Sisenand konečně normalizoval vztahy s merovejskými králi a již neslyšíme o vizigótsko-franckém nepřátelstvím. V této době také razantně ubylo množství mincí vyražených v *Gallaecii*. Mincovní privilegia již patrně nejsou místní aristokracii udělována, či obnovována. Za králů Chindaswintha a Rekkeswintha proběhla centralizační reforma a po roce 649 již ražba mincí probíhá pouze v městech Bracara, Tude, Lucus a Egitania. V těchto případech se již jedná o administrativní regionální centra a mincovnictví již řídili královští úředníci z Toleda.

8.3 Změny v galicijském hospodářství

Většina archeologických nálezů naznačuje, že po příchodu Suebů a dalších barbarských kmenů a zmizení římských státních činitelů na začátku 5. století nenastaly žádné nové archeologicky zaznamenatelné změny. Archeologové zaznamenali fenomén zakopávání mincovních a šperkových pokladů v sídlištích na západě *Gallaecie*. K zakopávání svých pokladnic se místní aristokraté odhodlávali již na konci 4. století a není zcela zřejmé, zda měl příchod barbarů na tento fenomén vliv[475]. V druhé polovině 5. století dochází k utlumení stávajících obchodních aktivit, avšak tento obchod stále probíhal během celého 6. století. Pozdější vizigótské texty hovoří i o výběru daní dle římského modelu. Dle těchto indicií musíme potvrdit, že i pro oblast *Gallaecie* a celkově Hispánie platí některé teze belgického historika Henriho Pirenna, že rok 476 (tj. zánik západořímské římské) přežily římské obchodní a fiskální struktury[476]. Změny jsou pomalé a obtížně detekovatelné a začínají se projevovat až v druhé polovině 7. století.

---

pro austrasijského krále Theudeberta II., aby jej jeho vizigótští spojenci podpořili v boji proti jeho bratrovi Theuderichovi II.

[475] LÓPEZ QUIROGA, Jorge, MARTÍNEZ TEJERA, Artemio Manuel, *Conviviendo con los suevos en la Gallaecia tardoantique*, s. 208–213.

[476] PIRENNE, Henri, *Mohammed and Charlemagne*, s. 78–167.

8.3.1 Vývoj agrární sféry

Raně středověká *Gallaecia*, stejně jako za římských dob, byla převážně rurální oblastí. Všeobecně se považuje za zdroj většiny příjmů majetku v regionu nadbytek z agrární produkce. Úrodnost půdy však nedosahovala takové úrovně jako na jihovýchodě Hispánie. Biskup Hydatius s určitou dávkou ironie popisoval *Gallaecii* jako oblast na samotném konci světa[477]. Týkalo se to i úrovně života a hospodářství, oblast zaostávala za zbylými částmi Hispánie. Změna v zemědělské produkci v regionu nastala v průběhu 4. století a patrně souvisela s dlouhodobějšími změnami klimatu. Proso v té době vytlačilo ostatní do té doby používané zemědělské plodiny, dokázalo totiž v *Gallaecii* lépe odolávat místním podmínkám. Z antropologických výzkumů se podařilo rekonstruovat jídelníček místních obyvatel. Prostí lidé v *Gallaecii* se živili převážně prosem, rybami a dalšími mořskými plody, a to ve větší míře než v ostatních pobřežních regionech Evropy[478]. Stravování masem bylo vzácné, i když máme archeologické důkazy o chovu dobytka, ovcí a koz. Pastevectví podléhalo patrně místním elitám, čemuž dosvědčuje to, že archeologové našli pozůstatky větších hospodářských zvířat v blízkosti opevněných kopcových sídlišť *caster*[479]. Přesto maso hrálo na konci suebského období pro galicijskou zvláště zajímavou, byť symbolickou roli i z jiného

[477] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon, Praefatio*, 7.
„Exim inmerito adlectus ad episcopatus officium,… intra extremam universi orbis Gallaeciam, …"
„A nato jsem byl nezaslouženě zvolen biskupem,… v *Gallaecie*, na okraji veškerého světa,…"

[478] LÓPEZ COSTAS, Olalla, *Taphonomy and Burial Context of the Roman/Post-Roman Funerary areas (2nd to 6th Centuries AD) of A Lanzada, NW Spain*, s. 55–67; LÓPEZ COSTAS, Olalla, *Salud y dieta en la Gallaecia de los siglos III-VIII a través de los esqueletos*, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585)*, *Volumen de estudios*, s. 469–475 a LÓPEZ COSTAS, Olalla, MÜLDNER, Gundula, *Fringes of the empire: Diet and cultural change at the Roman to pos-Roman transition in NW Iberia*, s. 141–154.
Na území dnešní Galicie byla objevena celá řada pohřebišť datovaných do období pozdní antiky a raného středověku, problémem nicméně zůstává, že kvůli kyselosti místní půdy a další stavební činnosti se ve většině z těchto pohřebišť nedochovaly lidské pozůstatky. Výše zmíněný výzkum se týká především naleziště A Lanzada, což byla pobřežní pevnost v blízkosti dnešního Pontevedra. Archeologové zde nalezli pohřebiště se 102 dochovanými těly. Severní část pohřebiště pochází z doby římské říše a je datována do 2. a 3. století. Jižní část je pozdější a vznikla v 6. století. Antropologický výzkum zde tak umožňuje srovnání římského a raně středověkého období.

[479] V průběhu 5. a 6. století došlo ke znovuosídlení opevněných kopcových sídlišť, kterým se ve španělštině říká *castros*. Měla multifunkční využití. Dříve se soudilo, že šlo primárně o útočiště pro místní obyvatelstvo v čase barbarských nájezdů. Z některých se však stala sídla nových regionálních elit, či sloužila jako kontrolní body s vojenským významem. Na některých z těchto *caster* je archeology potvrzen chov dobytka (MARTÍNEZ PARADA, Marta, FUENTES MELGAR, Patricia, SASTRE BLANCO, José, Carlos, *La frontera entre suevos y visigodos a través del poblado alto medieval de El Castillón*, s. 392–404 a RODRÍGUEZ GONZÁLEZ, Xulio, *O conxunto arqueeolóxico-natural de Santomé en época tardo-romana y tardo-antiga*, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585)*, *Volumen de estudios*, s. 191–194). V některých z těchto *caster* však nebyly nalezeny stopy po vnitřních budovách a soudí se, že tato *castra* měla pouze hospodářské využití a sloužila k ustájení stád zvířat při pastevectví (CURRÁS REFOJOS, Brais, *Recintos fortificados de cronología indeterminada en el valle del Baixo Miño: apuntes para una interpretación historica*, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585)*, *Volumen de estudios*, s. 195–200).

hlediska. V roce 561 1. bracarský koncil stanovil, že na důkaz toho, že daná osoba se chce vyhnout podezření z priscilliánské hereze, musí sníst maso, nebo alespoň masový vývar se zeleninou[480].

Vývoj zemědělství v *Gallaecii* v období Suebů a Vizigótů nezaznamenal žádné přílišné změny. Již v 5. století se v provincii začal vytvářet systém terasových polí, která zde byla lidmi využívána po celý středověk. Edafologický výzkum ukazuje, že zvláště na severu poloostrova místní obyvatelstvo obdělávalo tatáž pole po celé období raného středověku[481]. Tento výzkum krajinné archeologie je poměrně nový a v dnešní Galicii i ojedinělý. Vzorky půdy z Bancal de Chousa da Agra, Terraza de Portiña, Terraza de Barreiros a Terraza de As Pontes ukazují, že k vytvoření terasových polí zde došlo v období let cca 530 až 650. Další terasová pole vznikala ve 4., 9., 13. či 16. století, avšak tato krajinotvorná činnost probíhala nejintenzivněji dle prezentovaného výzkumu právě během suebsko-vizigótského období. P. Ballesteros Arias, která stála za tímto výzkumem, se domnívá, že za touto novou agrární strategií stály strukturální změny spojené se zánikem římského světa a vznikem nových germánských království. Co však nám tvorba těchto nových polí říká? Zdůrazňuje závislost místních galicijských elit na agrární produkci. Ta je pro ně klíčovým zdrojem bohatství. Právě kvůli snaze o intenzifikaci zemědělských výnosů dochází k proměně krajiny, kdy místní kopcovitý terén pro zemědělství původně nevhodný je upravován tak, aby mohl být pro zdejší obyvatele využitelný. Rovněž to svědčí o ekonomickém uvažování suebských a vizigótských vlastníků půdy. Tyto časově náročné terénní úpravy můžeme považovat za stejné dlouhodobé investice do vlastních pozemků jako budování čerpadlových studní na římských *fundi* v Egyptě.

---

[480] *Synodus Bracarensis I, Canon* 14.
Heretické učení biskupa Priscillia (popraven 385) spočívalo především v dualismu a v prvcích gnosticismu. Kladlo však velký důraz na askezi, celibát a zakazovalo pojídání masa. Hereze se rozšířila po celé Hispánii, a ještě biskupové suebského království s ní bojovali. Zmíněný kánon se týká osob podezřelých z hereze a ty měli svoji ortodoxii dokázat pozřením masa. Biskupové na koncilu si však uvědomovali, že askeze je součástí křesťanství a stejně tak někomu nemusí maso chutnat, a proto při zkoušce ortodoxie umožnili i konzumaci masového vývaru. Nad osobami, které odmítly i vývar, měla být vyhlášena *anathema*, tedy exkomunikace z církve.

[481] BALLESTEROS ARIAS, Paula, *La arqueología rural y la construcción de un paisaje agrario medieval: El caso de Galicia*, in: KIRCHNER, Helena (ed.), *Por una arquología agraria: Perspectiva de investigación sobre espacios de cultivo en las sociedades medievales hispánicas*, s. 25–39.
Terasová pole vznikala překopáváním původních kopců a vytvářela se tak osevní plocha. Kvůli erozi půdy bylo občas nutné překopání opakovat, čímž se vytvořilo několik vrstvev, které můžou edafalogové časově datovat. Zjistilo se tak, že například na kopci Monte Gaias (zde se nacházejí terasy Terraza de Portiña a Terraza de Barreiros) nedaleko Santiago de Compostela se první navrstvení teras odehrálo v období 530 až 650 a poslední až mezi léty 980 až 1020. To znamenalo, že zemědělci zde hospodařili po celé období raného středověku (BALLESTEROS ARIAS, Paula, *Una aproximación al estudio del paisaje agrario en Galicia en época sueva*, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585), Volumen de estudios*, s. 309–313).

Přítomnost Suebů a ani vizigótské dobytí neměly žádný výrazný vliv na zemědělskou produkci[482] a během 6. století zůstávala římská venkovská struktura osídlení typů *villae* a *vici*. Archeologicky zdokumentované *villae* ukazují, že již v 6. století byly opuštěny a zůstaly z nich jen ruiny. Avšak v *Gallaecii* místní populace prostory těchto *villae* využívala jako pohřebiště[483]. Vizigótské texty prakticky nepoužívají slovo *villa*, nahrazují jej termíny *praedium* (majetek), *castellum* (hradiště/opevněné sídliště) či deminutivem *villula*. Španělský historik A. Isla Frez, který provedl analýzy těchto termínů v pramenech, se domnívá, že v případě *villulae* se nejedná o zmenšení venkovských statků, ale o vyjádření pokory půdních vlastníků. Celkově praktická absence používání slova *villa* dle něj může naznačovat i posun ve vnímání těchto komplexů, když se z nich v 6. a 7. století stávají pouze centra venkovského obyvatelstva a pozbývají funkci sídla *domina*, který se odstěhoval do města[484]. Mizí tak představa klasických *villae* a společnost pro popis těchto venkovských staveb začala používat jiná označení.

Orná půda zde byla často hnojena a vápněna, aby se udržela její kvalita. Lidské aktivity v *Gallaecii* v průběhu 6. a 7. století byly sice intenzivní a dají se archeologicky zaznamenat. I přes celou řadu nálezů španělských archeologů, kterým se podařilo zdokumentovat prakticky celou Galicii, máme oblasti, kde není doložena lidská přítomnost. Zemědělská produkce se soustředila v blízkosti římských *villae* a *vici*, i když tyto osady již prošly transformací. José Sánchez Pardo hovoří v případě Galicie o významné kontinuitě osídlení. Dle jeho analýzy 58 % archeology objevených osad z období 5. až 7. století se nachází v okruhu 200 metrů od současně obydlených míst[485]. Ač řada závěrů španělských archeologů o podobě raně středověké Galicie působí pro historika nesrozumitelně a obtížně uchopitelně, musíme si uvědomit, že právě výzkum podoby venkovského prostoru na přelomu antiky a středověku nám může nejlépe ukázat, zda došlo či nedošlo k přeměně společnosti.

---

[482] Objevily se i názory, že Suebové (popřípadě Vizigóti) sebou do *Gallaecie* přinesli nové typy zemědělského náčiní, primárně pluhy a cepy, a rovněž stáli za invencí malých vyvýšených galicijských sýpek vyráběných z kamene a dřeva nazývaných *espigueiros*. Spojitost těchto inovací se Sueby a Vizigóty se však nedá prokázat. (KOLLER, Erwin, *Suevos – Schwaben: Das Königrech der Sueben auf der Iberischen Halbinsel (411–585)*, s. 220 a WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 324–325).

[483] CHAVARRÍA ARNAU, Alexandra, *El final de las Villae en Hispania: (Siglos IV-VII D.C.)*, s. 285–290.

[484] ISLA FREZ, Amancio, *Villa, villula, castellum: Problemas de terminología rural en época visigoda*, s. 9–19. *Villae* ve vizigótském období zmiňuje vizigótský zákoník (*Lex Visigothorum*, VIII, 6, 2; III, 4, 17 a IX, 1, 21), či texty Isidora ze Sevilly (*Etymologiae*, XV, 3,10 a *Regula monachorum*, 1 a 22). Dále se s tímto slovem můžeme setkat v galicijské řeholi *Regula communis*, která používá souběžně slova *villa* i *villula*. Jazyk církevní koncilů naopak oproti vizigótskému zákoníku upřednostňuje používání slov *villula* a *praedium*. Specifickým textem je závěť biskupa Vincentia z Oscy, která označuje biskupovy venkovské nemovitosti pouze jako *loci* (místa).

[485] SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, *Poblamiento rural tardorromano y altomedieval en Galicia (ss. V-X): Una revisión arquelógica*, s. 299.

Nálezy mečů typu *spatha* a *scramasax* či ženských spon typu *fibulae*, což jsou nálezy spojované s barbarskými dobyvateli, se vyskytují v Hispánii velmi vzácně, a navíc nám toho o podobě a struktuře tehdejší společnosti mnoho neřeknou. O přítomnosti Suebů a Vizigótů se tak stále dovídáme více z dochovaných textů, než z archeologických nálezů. Naopak díky archeologickému výzkumu venkovského prostředí získáme nové podněty pro historický výzkum.

Čili zkráceně, co se nám vlastně José Sánchez Pardo snaží svými studiemi říct[486]. Upozorňuje, že v 5. až 7. století se zachovává ráz „římského" venkova. Lidé žijí v menších či středně velkých vesnicích, které se dobově nazývaly *vici*, či hospodářských centrech, které se dají označit jako *villae*. Ač jsou některé *villae* v 6. století již opuštěny, zachovává se řídké osídlení dle již existujícího vzoru podél římských silnic. Do galicijského venkova postupně proniká křesťanská církev. Na opuštěných *villae* vznikají hřbitovy a mauzolea a teprve až v průběhu 7. století se zde budují kostely. Ty budují vlastní mocenské struktury a v té době vzniklé kláštery patrně vytvářejí i samostatné hospodářské jednotky. Sánchez Pardo dle svého výzkumu tvrdí, že změna přichází až v druhé polovině 7. století a v průběhu 8. století. V tomto okamžiku se dle jeho názoru rodí v Galicii „středověký" venkov. Zanikají menší tradiční venkovská sídla jako *villae*, *vici* a *mansiones* (stanice podél silnic) a vznikají rozsáhlejší, hospodářsky soběstačné vesnice. Na demografických změnách mají významný podíl migrace a přesuny obyvatelstva v období asturského království. Sánchez Pardo však za klíčový faktor při proměně galicijského venkova považuje lokální elity a jejich ekonomické zájmy, které se postupně stahují a uzavírají uvnitř *Gallaecie* a mají tak jiné požadavky na obyvatelstvo pracující v zemědělství.

Další ze španělských archeologů J. López Quiroga si všímá určité změny v oblasti územního rozložení zemědělské produkce v polovině 7. století. Tu spojuje s rozvojem specifického galicijského monasticismu a aktivitě jeho propagátora opata-biskupa Fructuosa z Bracary. Tento jev způsobil zakládání nových osad „pseudo-klášterů" v dosud neobydlených horských oblastech *Gallaecie* a s tím spojený odliv zemědělské pracovní síly z tradičně osídlených oblastí provincie a vytváření nových zemědělských usedlostí[487]. Protože

[486] SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, *Castros, castillos y otras fortificaciones en el paisaje sociopolítico de Galicia (Siglos V-XI*), s. 29–55; SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, *Iglesias y dinámicas sociopolíticos en el paisaje gallego de los siglos V-VIII*, s. 11–50; SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, *Poblamiento rural tardorromano y altomedieval en Galicia (ss. V-X): Una revisión arquelógica*, s. 285–306 a SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, *Power and Rural Landscapes in Early Medieval Galicia (400–900AD)*, s. 140–168.

[487] V životopise opata-biskupa Fructuosa se lze dočíst, že do nově založených klášterů proudily davy lidí, a i oblasti, kde se Fructuosus věnoval eremitské činnosti, byly vzápětí osídleny (*Vita sancti Fructuosi*, 4; 6 a 8–9).

nemáme žádné kvantifikátory týkající se vzniku galicijských klášterů, není jasné, v jaké intenzitě tento proces probíhal. Patrně reflektoval i snahu závislého zemědělského obyvatelstva vymanit se z tíživé sociální situace v již existujících osadách. Tento fenomén ostatně reflektují i v té době vznikající vizigótské zákoníky, které případy uprchlých otroků řeší[488].

Existují i teorie tvrdící, že v závěrečném období vizigótského království, v 7. století, došlo i k útlumu obdělávání zemědělské půdy na úkor extenzivního pastevectví[489]. Dle analýz pylových zrn mělo v polovině 7. století docházet k odlesňování a přeměně vegetace, účelem čehož bylo rozšiřování pastvin pro chov dobytka. Chov domácích zvířat, převážně koní, krav a ovcí, máme archeologicky doložen i z galicijských *caster*[490]. Břidlicové tabulky *Pizarras visigodas* popisující hospodaření v okolí Salamancy v 6. až 8. století, tedy v těsné blízkosti *Gallaecie*, zmiňují chov koní, krav, telat, prasat a ovcí[491]. Stejnou skladbu hospodářských zvířat bychom nalezli i v *Gallaecie*, ostatně výše zmíněné archeologické nálezy to dokládají. Je možné, že místní elity na konci 7. století po vyčerpání ostatních možností hledaly ve větším chovu krav a ovcí novou příležitost k vytvoření dalších zisků. Extenzivní pastevectví s minimálními náklady jistě pro ně bylo výhodnější než obtížné pěstování prosa na terasových polích.

Existenci celé řady nově vzniklých „pseudo-klášterů" reflektuje i text řehole *Regula communis*, jejíž vznik je datován přibližně do roku 660. Analýzu tohoto fenoménu provedl španělský archeolog Jorgé López Quiroga, který se pokusil i určit oblasti, kde mělo nové mnišské osídlení vznikat. Dle něj šlo především o oblasti toků řek Limia, Sil a Támega a pohoří Serra do Marão. Je možné, že J. López Quiroga tento jev přeceňuje, protože se domnívá, že odliv obyvatelstva do nových „pseudo-klášterů" způsobil konečný zánik systému římského venkova v podobě *villae* (LÓPEZ QUIROGA, Jorge, *Después del 'final' de las villae entre el Miño y el Duero (ss. VII-X): Comunidades 'fructuosianas', hábitat rupestre y 'aldeas'*, s. 219–245).

[488] Uprchlí otroci jsou ve vizigótském právu nazýváni jako *fugitivi* a pojednává o nich celý první *titulus* deváté knihy vizigótského zákoníku, vcelku 21 zákonů (*Lex Visigothorum*, IX, I, 1–21). Z celé řady zmínek a zákonů vyplívá, že problém uprchlých otroků byl ve vizigótské společnosti běžnou záležitostí. O pojetí a stavu *fugitivi* pojednává i článek španělského historika A. Isla Freze (ISLA FREZ, Amancio, *Los fugitivos y el título sobre ellos del Liber Iudicum*, s. 113–124).

[489] ARIÑO GIL, Enrique, GURT ESPARRAGUERA, Josep, PALET MARTÍNEZ, Josep, *El pasado presente: Arqueología de los paisajes en la Hispania romana*, s. 185–200; CHAVARRÍA ARNAU, Alexandra, *El final de las Villae en Hispania: (Siglos IV-VII D.C.)*, s. 54 a 81 a LÓPEZ QUIROGA, Jorge, *Hábitat, poblamiento y territorio en la Gallaecia de epoca sueva*, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585)*, *Volumen de estudios*, s. 164.

[490] GARÍN, Alberto, ASENJO, Felipe, *Bergidum (Castro Ventosa, El Bierzo, León*), in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585)*, *Volumen de estudios*, s. 223; RODRÍGUEZ GONZÁLEZ, Xulio, *O conxunto arqueeolóxico-natural de Santomé en época tardo-romana y tardo-antiga*, s. 191 a SASTRE BLANCO, José, FUENTAS MELGAR, Patricia, *El Castillón (Santa Eulalia de Tábara, Zamora): Un asentamiento fortificado tardo-antiguo en la frontera del Regnum Suevorum*, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585)*, *Volumen de estudios*, s. 217.

[491] *Pizarras visigodas*, 39; 42; 54; 75; 76; 92 a 97.

Příchod Arabů v 8. století zemědělskou produkci v *Gallaecii* kupodivu nijak neovlivnil a skutečně výrazné změny zde nastávají až v průběhu 9. až 11. století, kdy na území bývalé provincie dochází k masivní deforestaci a progresivnějšímu lidskému využívání celé oblasti[492].

V římské době představovala vrchol galicijského hospodářství již zmíněná masivní těžba zlata v rozsáhlých povrchových dolech. Ložiska zlaté rudy a naleziště cínu zůstávaly v *Gallaecii* nadále. Hutní činnost zanechává atmosférické znečištění a archeologové ho dokáží detekovat v půdě, díky čemuž víme, že těžba a následné zpracování kovových rud v oblasti probíhalo i nadále v době pozdní antiky a za vlády Suebů a Vizigótů, ovšem v mnohem menší míře[493]. Španělský archeolog J. C. Sánchez Pardo se domnívá, že těžba zlata v suebském a vizigótském období měla jen nízkou intenzitu a nezanechala tak stopy detekovatelné archeology. Dle něj tak mohly být v provozu pouze malé povrchové doly či se zlato získávalo rýžováním nebo prosíváním písků v oblasti ložisek rudy. Ostatně i Boëthius v roce 524, Jordanes roku 552 a Isidor kolem roku 625 označují řeku Tagus (dnešní Tajo) jako zlatonosnou[494]. Ačkoliv tito intelektuálové měli své informace z četby starých

---

[492] LÓPEZ MERINO, Lourdes, *et al.*, *Reconstructing the impact of human activities in a NW Iberian Roman mining landscape for the last 2500 years*, s. 208–218; SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, COSTA CASAIS, Manuela, GARCÍA QUINTELA, Marco, MARTÍNEZ CORTIZAS, Antonio, *Editorial – Enviromental and Social Change in the Early Middle Ages in NW Spain* a TEIRA BRIÓN, Andrés, MARTÍN SEIJO, María, *et al.*, *Forest Resource Management during Roman and Medieval Cave Occupations in the Northwest of the Iberian Peninsula: Cova do Xato and Cova Eirós (Galicia, Spain)*, s. 159–166.
Ohledně deforestace v prostoru severozápadní části Pyrenejského poloostrova nepanuje mezi vědci shoda. Někteří tento proces považují za přirozený a postupný následek ochlazení na konci antiky, kdy tato změna probíhala během 5. až 9. století. Jiní deforestaci regionu považují za následek lidské činnosti z doby 9. až 11. století.

[493] LÓPEZ MERINO, Lourdes, *et al.*, *Reconstructing the impact of human activities in a NW Iberian Roman mining landscape for the last 2500 years*, s. 208–218 a MARTÍNEZ CORTIZAS, Antonio, *et al.*, *Paleocontaminación: Evidencias de contaminación atmosférica antrópica en Galicia durante los últimos 4000 años*, s. 7–22. O možnostech pokračování těžby zlata v římské říši na konci antiky a v raně středověkých královstvích viz: EDMONDSON, Jonathan Charles, *Mining in the Later Roman Empire and beyond: Continuity or Disruption?*, s. 84–102.

[494] BOËTHIUS, MANLIUS SEVERINUS, Anicius, *Consolatio philosophiae*, III, 20.
„*Non quicquid Tagus aureis harenis*,“
„Ne všemu zlatému písku z Tagu,“
JORDANES, *Getica*, 230.
„*… et fluvium Tagum, qui harenis suis permiscens auri metalla trahit cum limi vilitate divitias*.“
„… a řeka Tagus, která přimíchává do svého písku zlatý kov a společně s bezcenným bahnem nese i bohatství.“
ISIDORUS HISPALENSIS*, Etymologiae*, XIII, 21, 33–34.
„*Durius a Graecis, quasi Doricus. Tagum fluvium Cartago Hispaniae nuncupavit, ex qua ortus procedit; fluvius harenis auriferis copiosus, et ob hoc ceteris fluviis Hispaniarum praelatus. Baetus fluvius, qui et Baeticae provinciae nomen dedit*.“
„Řeka Durius [dnešní Duero] byla pojmenována Řeky jako *Doricus* – dórský. Řeka Tagus se nazývá podle hispánského Kartága, protože odtamtud vyvěrá; její tok je plný zlatonosného písku a z toho důvodu je mezi

básníků, jejich zprávy nás informují, že v 6. a 7. století existovalo povědomí o zlatonosnosti řek na západě Hispánie. I když Isidor nebo kdokoliv jiný, kdo by četl římské básníky, by se k Taju nevypravil, museli existovat lidé, kteří, když se o zlatonosném písku z Taja doslechli, chtěli zkusit svoje štěstí. Dle Sánchez Parda tato lokalizovaná těžba byla jedním ze zdrojů zisků místních elit a doplňovala jejich příjmy ze zemědělství. Vytvářel se tak specifický ekonomický model místního hospodářství, kdy těžba zlata a cínu byla nedílnou součástí systému držav místních elit a zároveň tyto kovy představovaly i jeden z vývozních artiklů *Gallaecie*[495]. Naleziště zlata a cínu se nacházela v oblasti města Auriense (dnešní Ourense), podél toku řeky Miño, na západních úbočích Kantaberského pohoří a v severozápadním cípu *Gallaecie* (oblast dnešního Santiago de Compostela a pobřežní A Coruña)[496]. Většina nalezišť tak ležela mimo předpokládanou sídelní oblast Suebů (pobřežní zóna *Gallaecie* mezi Tuy, Bragou a Porto), z čehož vyplívá, že elity, které těžbu ovládaly, byly velmoži římsko-galicijského původu, církev či nově příchozí Vizigóti.

8.3.2 Dálkový obchod po zmizení římské vlády

V první polovině 5. století pokračuje římský námořní obchod přesně ve stejných kolejích jako ve 4. století. Jak bylo zmíněno výše, dobytí afrických provincií Vandaly mezi léty 429 až 441 export z těchto provincií nijak neovlivnilo. Amfory a kvalitní keramika *TSA* se objevují v pobřežních oblastech Hispánie, včetně *Gallaecie*[497]. Tento obchod však patrně neprobíhal bez rizika. Obyvatel přístavu na galicijském pobřeží patrně nikdy přesně nevěděl, jestli z připlouvající lodě vystoupí očekávaný obchodník nebo nebezpečný nájezdník. Kromě řady archeologických nálezů dokazujících obchodní spojení s Afrikou, máme také zprávy

---

hispánskými řekami nejvýznamnější. Řeka Baetus [dnešní Guadalquivir], podle které se jmenuje provincie *Baetica*."

Řeku Tajo jako zlatonosnou zmiňuje už i Plinius Secundus a celá řada básníků z doby principátu. Není tak jisté, jestli zprávy od Boëthia, Jordana a Isidora jsou odrazem reálné situace rýžování zlata v Hispánii, nebo jde pouze o převzatý starý literární *topos*. Přesto existuje názor, že rýžování zlata z Taja zásobovalo cenným kovem vizigótské mincovny v Egitanii a v Monecipio (CORDERO RUIZ, Tomás, *At the Center and the Periphery of Lusitania: The Evolution of the City of Egitania and its Territory (4th–8th Centuries)*, s. 94 a 97). V Egitanii totiž probíhala ražba po celé vizigótské období a bylo zatím nalezeno 90 zde vyražených mincí.

[495] SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, *Sobre las bases económicos de las aristocracias en la Gallaecia suevo-visigoda (ca. 530 – 650 d.C..). Comercio, minería y articulación fiscal*, s. 999–1016.

V představách J. Sánchez Parda byly kovy těženy místními elitami v severních a východních částech *Gallaecie*, následně byly převáženy po řekách do přístavů na západním pobřeží, kde vzápětí tamní elity organizovaly prodej kovů obchodníkům z Byzance, Akvitánie a Británie, kteří zde zakotvili. Tím se vytvářel ucelený ekonomický systém provincie. Kupodivu se J. Sánchez Pardo nedomnívá, že by těžba zlata měla primárně spojitost s vizigótskými mincovnami v *Gallaecii*.

[496] Tamtéž, s. 989–997.

[497] REYNOLDS, Paul, *Hispania and the Roman Mediterranean AD 100–700*, s. 84–100.

od Hydatia z Aquae Flavie o pirátských nájezdech. V roce 445 to byl nájezd Vandalů proti osadě Turronium a v letech 456 a 459 nájezdy Herulů, kteří napadli pobřeží severně od Lucu[498]. Obě skupiny nájezdníků kopírovaly námořní obchodní cesty. Vandalové připluli z jihu, ze Středozemního moře, a pluli podél pobřeží *Lusitanie* a Herulové patrně vypluli odněkud z Galie a ke své kořisti se dostaly přes Biskajský záliv.

Je možné, že dobytí Afriky Vandaly místním obchodníkům dokonce pomohlo, protože již nemuseli zásobovat evropské provincie dle státem řízené *annona civilis*, ale mohli se věnovat naplno volnému obchodu. Nálezy africké keramiky z průběhu 5. století máme doloženy ve větším množství v přístavu Vigo a městech Bracara (Braga) a Eminium (dnešní Coímbra). *Terra sigillata Africana* se vyskytovala i na dalších nalezištích, včetně *villae* a menších *vici* ve vnitrozemí *Gallaecie*[499]. Do naší provincie míří také výrobky z hrnčířských dílen z údolí řeky Ebro z jihovýchodu Hispánie a výrobky z Galie a Akvitánie, které vyplouvají z přístavu Burdigala (dnešní Bordeaux). Lokální produkce se omezovala pouze na imitace a levnější keramiku šedé barvy[500]. Vznik království Suebů očividně nepředstavoval pro obchodní vztahy, které se v *Gallaecii* vytvořili v předchozím století, žádnou změnu

V druhé polovině 5. století došlo v Hispánii k částečným změnám dováženého zboží. Zmenšil se objem zboží, které sem připutovalo z Afriky, a naopak se na místních trzích ve větších míře objevují předměty, které vznikly ve východním Středomoří. Jedná se hlavně o fókajskou keramiku (v anglických publikacích označovaná *LRC*) vyráběnou hrnčíři v Malé Asii a Egeidě, která měla konkurovat zboží z Afriky. Kromě keramiky import obsahoval i oleje, vína, mramor, obilí, med a vosk. Samotná *Gallaecia* měla jen málo co nabídnout,

---

[498] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 131; 171 a 194.

[499] FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Adolfo, *As relacións externas da Gallaecia durante os séculos IV-VII D.C. a traveso do materiál importado localizado en Vigo (Galiza)*, s. 121–163 a FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Adolfo, *El comercio en el noreste peninsular en época tardoantigua (siglos IV al VII*, s. 317–330; popřípadě rozsáhlejší monografie FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Adolfo, *El comercio tardoantiguo (ss. IV–VII) en el noroeste peninsular a través del registro cerámico de la ría de Vigo*, Oxford 2014.

V 5. století byla na severozápadě Pyrenejského poloostrova nalezena africká keramika na již zmiňovaných nalezištích Lugo, A Coruña, A Lanzada, Vigo, Coímbra, Braga, Toralla, Castro de Vigo, Caldas de Reis, Bueu, Padrón, Cidadela, Tuy, Astorga. Naleziště představují osídlení různého typu, od měst a přístavů až po *villae* a opevněná venkovská sídla.

[500] Lokální výroba keramiky v *Gallaecii* zaznamenává v pozdní antice značný útlum a úpadek kvality. V průběhu 5. století se v Bracaře přestávají vyrábět imitace africké keramiky označované španělskými archeology jako *TSBT*, které měly původně na trhu fungovat jako levnější alternativa importovaného zboží. Podobný proces je zaznamenán i v Lucu, kde kvůli stavbě městských hradeb muselo dojít k restrukturalizaci místních hrnčířských dílen, které postupně omezovaly svoji výrobu, dokud v 6. století nepřešly plně na lokální typ keramiky označovaný jako *GT* (šedá pozdní), který se vyznačoval šedou barvou a mnohem jednodušším zdobením (ALCORTA IRASTORZA, Enrique, *Panorámica breve de los procesos de producción/distribución/comercialización de materiales cerámicos de Lucus Augusti*, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585)*, *Volumen de estudios*, s. 331–342 a FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Adolfo, *As relacións externas da Gallaecia durante os séculos IV-VII D.C. a traveso do materiál importado localizado en Vigo (Galiza)*, s. 137).

vyváželo se odtud dřevo, otroci, látky a vzácné kovy zlato a cín. V suebském období celá oblast patrně sloužila jako překladiště pro lodě, které sem dopluly ze Středozemního moře nebo ze severu. V 6. století dokonce fókajská keramika převážila v dovozu nad tou africkou a proudí sem i zboží vyráběné v Akvitánii, označované jako keramika typu *E*, přes přístav v Burdigale (dnešní Bordeaux). Dovoz do Hispánie v 6. století stále pokračuje. V druhé polovině století vzniká na jihu poloostrova Konstantinopolí kontrolovaná provincie *Spania*, což však na toku zboží příliš nemění. Amfory z Afriky, která nyní byla pod vládou Byzantinců, a i z římského východu putují do přístavů v Malace (dnešní Málaga) a Carthagu Spartaria (dnešní Cartagena) stejně jako do vizigótského Tarraca (dnešní Tarragona)[501]. Je však potřeba si uvědomit, že import zboží v 6. století již nedosahuje téhož objemu jako ve 4. a 5. století. Vizigótské dobytí *Gallaecie* tento obchod nijak očividně neovlivnilo a dovoz pokračoval nadále.

V *Gallaecii* dochází ke změnám v archeologicky detekovatelném importu až v druhé polovině 6. století. Veškerá dovezená keramika se soustřeďuje do přístavu v dnešním Vigu (nejspíše antické *Vicus Spacorum*)[502]. Přitom ještě na začátku 6. století se zbytky africké a fókajské keramiky našly v Galicii na více místech. To vedlo k tomu, že někteří španělští autoři možná přeceňují význam tohoto místa jakožto centra galicijského námořního obchodu a redistribučního střediska zboží, odkud se dovezená keramika dále rozvážela do zbytku *Gallaecie*[503]. Přístav Vigo však není zmíněn v žádném z textů z doby pozdní antiky a není

[501] REYNOLDS, Paul, *Hispania and the Roman Mediterranean AD 100–700*, s. 100–119.

[502] Antická osada na území dnešního Viga bývala tradičně ztotožňována s městem *Vicus Spacorum* (LÓPEZ QUIROGA, Jorge, MARTÍNEZ TEJERA, Artemio Manuel, *Conviviendo con los suevos en la Gallaecia tardoantique*, s. 208 a 236), přičemž toto město je známé z římského textu pojednávajícím o silnicích, silničních stanicích a vzdálenostech mezi městy ze 3. století (*Itinerarium provinciarum Antonini Augusti*, 424). V poslední době však někteří autoři začali starověké Vigo ztotožňovat s osadou *Vicus Elanei* (FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Adolfo, *As relacións externas da Gallaecia durante os séculos IV-VII D.C. a traveso do materiál importado localizado en Vigo (Galiza)*, s. 128 a GURT ESPARRAGUERA, Josep Maria, RIBERA I LACOMBA, Albert, (ed.), *VI Reunió d'Arqueologia Cristiana Hispànica: Les ciutats tardoantigues d'Hispania: Cristinització i topografia*, s. 110). Sama osada prošla v první polovině 5. století proměnou. Došlo k opuštění místní dílny na získávání soli a opevněného *castra*, které se nacházelo více ve vnitrozemí. Lidé se odtud přesunuli do městečka na pobřeží. V téže době byla opuštěna i nedaleká zemědělská *villa* Toralla. Více o vykopávkách a nálezech ve městě je k dočtení ve sborníku FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Adolfo, BARCIELA GARRIDO, Pilar, *Emporium. Mil anos de comercio en Vigo*, Vigo 2016.

[503] FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Adolfo, *As relacións externas da Gallaecia durante os séculos IV-VII D.C. a traveso do materiál importado localizado en Vigo (Galiza)*, s. 135–150; SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, *Sobre las bases económicos de las aristocracias en la Gallaecia suevo-visigoda (ca. 530 – 650 d.C..). Comercio, minería y articulación fiscal*, s. 1000–1004 a SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, *Power and Rural Landscapes in Early Medieval Galicia (400–900AD)*, s. 150 a 156–157. Dle Sánchez Parda význam Viga spočíval i v tom, že sem z vnitrozemí *Gallaecie* mířilo vytěžené zlato a cín a zde se prodávalo obchodníkům z východu. Z hlediska historiografie je takto významné postavení Viga problematické i přes řadu archeologických nálezů. Město totiž

tak jasné, jak byla osada zařazena v rámci lokální administrativy. Existuje tak možnost, že přístav byl ovládán biskupy z nedalekého Tude[504]. V každém případě elity vládnoucí ve Vigu těžily značné bohatství z kontroly místního obchodu. Vigo představovalo malé městečko s přístavem a rozsáhlou dílnou na získávání soli z mořské vody. Zaostávalo tak za většími přístavy *Gallaecie*, které by jej mohly v roli obchodního centra snáze nahradit, a víme, že podobných osad byla po galicijském pobřeží celá řada. Je tedy možné, že obchodníci připlouvající ze Středozemního moře navštěvovali vybrané *villae* a osady na pobřeží každou zvlášť, což by vypovídalo o decentralizovaném modelu galicijského hospodářství. Archeologické důkazy o tomto obchodě však máme pouze z naleziště ve Vigu. Avšak britský archeolog Paul Reynolds si položil otázku, zda byzantští a afričtí námořníci zastavují ve Vigu, protože se chtějí zúčastnit obchodu v *Gallaecii*, nebo je to pro ně jenom vynucená zastávka na cestě do akvitánské Burdigaly či Británie[505].

Přítomnost africké a fókajské keramiky je zde doložena ve Vigu i na začátku 7. století, ale pak náhle mizí a dle španělských archeologů k roku 640 účast *Gallaecie* na středomořském obchodě ustává[506]. Celkově 7. století představovalo utlumení středomořského obchodu. To bylo způsobeno tím, že Arabové roku 636 obsadili byzantskou Sýrii a následně v roce 641 i Egypt. Afrika stále ovládaná Byzantinci zatím nebyla jejich útoky nijak ohrožena a ostatně dovoz zboží z Afriky a Malé Asie do přístavů v Barcině (dnešní Barcelona) a Tarracu pokračuje po celé 7. století. Důvod přerušení obchodování *Gallaecie* se Středomořím musíme tedy hledat jinde. Obchod v atlantické oblasti (do Bordeaux a Británie) však nijak ovlivněn nebyl a zdejší obchodní kontakty přetrvávají až do začátku 8. století[507], kdy do *Gallaecie* vpadli po roce 711 Arabové a Berbeři. Kvantita námořního obchodu ve Středomoří poklesla. V druhé polovině 7. století ještě z arabské Sýrie, Palestiny a Egypta stále pluje zboží na západ, i když ve velmi omezeném množství. Máme to doloženo na východním pobřeží Hispánie, v Marseille a v Itálii. V Marseille dovoz zboží utichl dokonce až v první polovině 8. století[508]. *Gallaecie* tak zažila ve 4. a 5. století období

není zmíněno v žádném textovém pramenu suebské či vizigótského období a není dokonce ani na seznamu farností *Parochiale suevum*.

[504] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *La organización del espacio y el control del territorio en la Gallicia germánica*, s. 76.

[505] REYNOLDS, Paul, *Hispania and the Roman Mediterranean AD 100–700*, s. 105.

[506] FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Adolfo, *As relacións externas da Gallaecia durante os séculos IV-VII D.C. a traveso do materiál importado localizado en Vigo (Galiza)*, s. 149 a SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, *Power and Rural Landscapes in Early Medieval Galicia (400–900AD): Towards a Re-incorporation of the Archeology into the Historical Narrative*, s. 161.

[507] SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, *Late Antique Atlantic Contacts: the case of Galicia*, s. 103–105.

[508] REYNOLDS, Paul, *Hispania and the Roman Mediterranean AD 100–700*, s. 130–135.

intenzivního námořního obchodu s římskými provinciemi ze středomořské zóny, které nezažila ani během stabilního období principátu. Avšak již od 6. století tato obchodní výměna začala utichat, než v polovině 7. století zanikla zcela. Poněvadž v *Tarraconensis* tento obchod pokračuje ještě v druhé polovině století, nemůže absenci importovaného zboží v *Gallaecii* vysvětlit arabským dobytím byzantských východních provincii či celkovým zánikem „římského“ středomořského obchodu, protože ten zaniká až na přelomu 7. a 8. století.

9 Proměna církevní struktury za vlády Vizigótů

„Decenter satis per divinum Spiritum in Bracarense urbe collecti de his que intra Dei ecclesiam perversa actione geruntur tractaturi convenimus, ut adiuvante nos illo qui dixit: …“

„Náležitě vhodně jsme sešli skrze božského Ducha ve městě Bracara, abychom pojednali o těch zvrácených činech, které se dějí v církvi Boží, a pomohl nám ten, kdo pravil toto: …“

Concilium Bracarense III, *Prooemium*.

9.1 Církev, biskupové a *Gallaecia*

Z hlediska církevních změn v galicijském prostředí můžeme sledovat tři navzájem propojené sféry působení křesťanské církve. Zaprvé se jedná o zmínky *Gallaecie* v aktech církevních koncilů, které se konaly v Toledu pod patronátem vizigótských králů, a sjížděli se na ně biskupové z celého království. Zde můžeme spatřit církevní pohled na postavení a roli provincie *Gallaecie* v rámci vizigótského království. Tento pohled můžeme považovat za oficiální státní doktrínu království, protože biskupové, král a gótští velmoži se na těchto koncilech věnovali i otázce politického směřování království. Zadruhé lze sledovat samotné biskupy působící na území bývalého království Suebů, a to z pohledu církevně-organizačního. Zde lze sledovat správní změny spojené se zřízením nových biskupství či územní spory mezi stávajícími církevními jednotkami. Třetí sférou je konkrétní náboženský život na území *Gallaecie*. Pramennou základnu pro tuto oblast tvoří kromě hagiografií a textů lokálních světců i akta koncilů týkající se přímo *Gallaecie* a severní *Lusitanie*. Díky nim můžeme určit řadu specifik, kterými se místní křesťanská komunita lišila od zbytku Hispánie.

9.1.1 Formování galicijské církve

Bohužel nevíme, kdy se do *Gallaecie* dostalo křesťanství. Nepochybně to nebylo s apoštolem Jakubem Zebedeovým, jak hlásá středověká legenda. Ostatně první historické zmínky o jeho kultu v Santiago de Compostela máme doložené z textů z 10. a 11. století[509], kdy jeho kult měl začít vytvářet asturský král Alfonso III. (vládl 866 až 910), přičemž dle středověkých kronik měl být apoštolův hrob objeven již dříve během vlády jednoho

[509] *Historia Silense*, 42 a *Historia Silense* (*Ex Sampiro*), 52.
Kronika *Historia Silense* vznikla v království León na začátku 12. století, avšak její autor vycházel z informací, či je spíše opsal, ze starších nedochovaných textů. Jedná se *Continuatio* ke kronice krále Alfonsa III., popisující vládu zmiňovaného asturského krále, patrně z první poloviny 10. století, a kroniku biskupa Sampira z Astorgy sepsanou v 11. století.

z Alfonsových předchůdců, krále Alfonsa II. (vládl 791 až 842)[510]. Kult svatého Jakuba a náboženské poutě do Santiago de Compostela vznikají nejspíše na samém konci 9. století a během suebsko-vizigótského období ještě neexistovaly, pročež nebudou předmětem našeho bádání.

První křesťané se možná objevují ve městech na jihu Hispánie již na konci 1. století. Dle výrazně pozdější tradice známe některé tyto ranné legendární mučedníky z 1. a 2. století i jménem, jedná se však o pozdně středověké či raně novověké legendy. Patrně prvním historickým dokladem o křesťanech v *Gallaecii* je dopis biskupa Cypriana z Kartága, jednoho z významných křesťanských činitelů ze 3. století. Dopis datovaný do let 254/255[511] je adresován biskupům do Hispánie a hovoří o křesťanských komunitách v Asturice, Legio a v Emeritě[512]. Dopis dokládá již vytvořené křesťanské struktury na tomto konci poloostrova a jejich schopnost komunikovat s ostatními křesťany v římské říši.

První církevní dokument vzniklý v Hispánii, akta synody z Elviry (antická Illiberris, dnešní Granada), která je datována do roku 306, nezmiňuje žádného klerika z *Gallaecie*. Je vhodné uvést, že význam této synody spočívá v tom, že zde poprvé v rámci církevního práva došlo k zavedení celibátu kněží[513]. V průběhu 4. století již došlo k rozšíření křesťanství napříč městy v *Gallaecii* a na samém závěru století se zde šířilo heretické učení priscillianismu. Právě díky boji proti nové herezi máme první písemné informace o křesťanech z této provincie. Roku 400 akta 1. toledského koncilu, jehož cílem bylo se vypořádat s tímto bludným učením, zmiňují, že biskup z Bracary jménem Paternus[514] bojoval proti této herezi. Paternus pro nás představuje prvního známého a doloženého církevního představitele z *Gallaecie*.

Místní křesťanská obec se i přes odlehlost provincie vyznačovala svými vzdělanci historikem Paulem Orosiem a teologem Avitem z Bracary, kteří spolupracovali s africkým

[510] *Historia Compostelana*, I, 2.
[511] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *Sedes episcopales y organización administrativa en la cuenca del Duero (siglos IV-VIII)*, s. 123–124.
[512] CYPRIANUS, *Epistolae*, LXVII.
[513] *Concilium Eliberritanum*, *Canon* 33.
Jde o první kanonickou zmínku o kněžském celibátu v křesťanské církvi. Nešlo však o obecně přijímané pravidlo, zvláště z toho důvodu, že nařízení synody platila pouze pro oblast Hispánie a patrně ani zde se celibát nepodařilo zcela zavést, protože většina pozdější církevních koncilů v Hispánii tato nařízení opakuje a stále připomíná, což svědčí o tom, že realita se výrazně odlišovala od koncilních představ. K plnému prosazení celibátu kněží po celé Evropě došlo až na 1. a 2. lateránském koncilu v první polovině 12. století. Rozborem celibátu a kánonů synody z Elviry se zabývá již starší práce švýcarsko-amerického teologa S. Laeuchliho (LAEUCHLI, Samuel, *Power and Sexuality: The Emergence of Canon Law at the Synod of Elvira*, Philadelphia 1972).
[514] *Concilium Tolatanum I*, *Exemplar definitivae sententiae translatae de gestis*.

biskupem Aureliem Augustinem. Na začátku 5. století se s heretiky a nově příchozími barbary musel vypořádat biskup Balconius z Bracary. O něm však nevíme nic bližšího. Musel však nějakým způsobem konsolidovat vztahy mezi církví, kterou zastupoval, a suebskými králi Hermerichem a Rechilou, kteří ovládali Bracaru během jeho episkopátu. Politický vliv biskupa Balconia byl Sueby zcela eliminován, Hydatius svého církevního souseda ani nezmiňuje ve své kronice. Starší autoři se domnívali, že Hermerich s Rechilou politicky podporovali priscilliány, aby zaměstnali katolické biskupy a sami se mohli bez jejich vměšování věnovat ovládnutí *Gallaecie*[515]. Zde se nejspíše předchozí generace historiků spletla a dle současných představ mohli Suebové Balconia podporovat v jeho agendě a on pravděpodobně roku 447/448 na konci vlády krále Rechily uspořádal v Bracaře biskupskou synodu[516], která se vymezila proti Priscillianovu učení.

Z díla biskupa Hydatia víme, že v průběhu 5. století se na území *Gallaecie* nacházelo minimálně pět biskupství (Asturica, Aquae Celenae, Aquae Flaviae, Bracara a Lucus) a dále jsou zmíněni tři biskupové[517], u kterých Hydatius neuvádí diecéze, které spravovali. Na konci 5. století zanikla biskupství Aquae Celenae (dnešní Caldas de Reis) a Aquae Flaviae (dnešní Chaves), kde byl biskupem právě kronikář Hydatius. Zánik těchto církevních jednotek může souviset s boji, které v provincii probíhaly proti Suebům. Zvláště, když se biskup Hydatius sám stavěl do čela protisuebskému odporu[518], což mohlo vyústit v odplatu Suebů proti jeho diecézi. Po roce 469, ve kterém končí jeho kronika a on sám patrně zemřel, totiž již o Aquae

[515] LOPÉZ PEREIRA, José, *De Prisciliano a Hidacio: Primer despertar de la Gallaecia*, s. 100–108.

[516] WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 274–275.
Předmluva k 1. bracarskému koncilu z roku 561 hovoří o tom, že během pontifikátu papeže Lva I. (pont. 440 až 461) uspořádal biskup Balconius synodu, které se zúčastnili i biskupové z ostatních hispánských provincií a společně odsoudili priscillianismus (*Synodus Bracarensis I*, *Prooemium*).

[517] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 30; 31; 101, 102 a 103.
V Hydatiově díle se vyskytuje priscilliánský biskup Symphosius, který na 1. toledském koncilu odvolal Priscillianovo učení a smířil se s církví (*Concilium Tolatanum I*, *Incipiut exemplaria professionum*). Dále zmiňuje biskupa Ortygia z Aquae Celenae, Agrestia z Luca a Thoribia z Asturicy. K tomu musíme započítat i samotného Hydatia jakožto biskupa v Aquae Flaviae. Posledními zmíněnými biskupy jsou Pastor a Sygrius, kteří měli vykonávat své úřady na území *conventu Lucensis*. Španělský historik M. Díaz y Díaz se domnívá, že tito biskupové měli svoje církevní úřady ve městech Aquae Celenae a Iria Flavia (DÍAZ Y DÍAZ, Manuel, *Notas sobre el Distrito de Lugo en la época Sueva*, s. 234–235).

[518] Biskup Hydatius při svém boji proti Suebům vyvíjel značnou politickou aktivitu. Ve 30. letech jednal i s římským vrchním velitelem *magistrem militum* Flaviem Aëtium a jednal i se suebskými králi. Musel se s nimi i vojensky střetnout a Suebové jej také považovali za svého nepřítele, o čemž svědčí i to, že roku 460 Suebové dobyli Aquae Flaviae a Hydatius na tři měsíce skončil v suebském zajetí. Biskup Hydatius působil jako poslední obránce římského impéria v *Gallaecii* a můžeme ho přirovnat Syagriovi v severní Galii či Ecdiciovi v Akvitánii. P. Díaz si všímá, že ke konci kroniky dochází u Hydatia k jistému posunu a svoji sféru, kterou ovládal, již nechápal jako biskupství v rámci církevní hierarchie, ale jakožto územně-správní politický celek (DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *La organización del espacio y el control del territorio en la Gallicia germánica*, s. 64–67). Vychází z toho, že v jednom okamžiku Hydatius označuje svoji doménu jako *ecclesia [et] conventus Aquaeflaviensi* (HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 201).

Flaviae neslyšíme, jak o biskupství, tak i o městě. Suebští králové poté, co na konci 5. století zkonsolidovali svoji moc nad územími severně od řeky Tajo, mohli zrušit či jinak zničit odbojná biskupství. Nedaleko původního Aquae Celenae vzniklo nové biskupství v Iria Flavia, avšak biskupská tradice v Aquae Flaviae zanikla již definitivně a oblast byla z církevní organizačního systému natrvalo odstraněna. V druhé polovině 6. století se zde nacházela pouze mincovna Flavas fungující za vlády králů Rekkareda a Wittericha a z hlediska církevní organizace zbytky starého Aquae Flaviae podléhaly nedaleké farnosti Cotos (dnešní Codos u Verínu)[519] spadající pod biskupa v Bracaře.

Patrně již nadešel čas se krátce věnovat již několikrát zmiňovanému priscilliánskému učení[520]. Původcem této hereze byl vzdělaný a bohatý římský aristokrat z Hispánie jménem Priscillianus. Jeho život popisuje krátce Sulpicius Severus ve své kronice[521]. Víme, že ovlivněn některými východními učeními začal kolem sebe shromažďovat následníky a vytvářet vlastní sektu. Poměrně rychle jej hispánští biskupové roku 380 na synodě v Caesaraugustě odsoudili jako heretika. To však Priscillianovi a jeho souvěrcům nevadilo a krátce po synodě se jim podařilo prosadit Priscillianovo zvolení na post biskupa v Abile (dnešní Avila). Kvůli tomu, že se hispánské církvi nedařilo problémy s Priscillianem vyřešit, nechal jej roku 385 v Augustě Treverorum (dnešní Trevír) císař Magnus Maximus popravit jako čaroděje. Priscillianova poprava však jeho učení nijak neubrala na popularitě, spíše naopak. Na přelomu 4. a 5. století se jeho myšlenky rozšířily celé Hispánii a objevily se i v galské Akvitánii. Avšak hnutí muselo pomalu ustupovat, protože v polovině 5. století je zmiňováno již jenom v severozápadní *Gallaecii*. Zde se priscilliánům podařilo uchytit, což dokládá, že v druhé polovině 6. století měli suebští katoličtí biskupové stále potřebu se proti tomuto učení vymezovat.

Svými odpůrci z řad ortodoxních biskupů byl Priscillianus obviňován z dualistického učení napodobujícího gnózi či manicheismus. Těmto obviněním však pozdně antičtí heretici čelili běžně a patrně šlo jen symbolická obvinění. Ostatně několik málo dochovaných

[519] de ALMEIDA FERNANDES, Armando, *Paróquias suevas e dioceses visigóticas*, s. 54 a PLIEGO VASQUEZ, Ruth, *Gallaecia en tiempos del reino visigodo de Toledo: Sus emisiones monetarias*, s. 72.

[520] O priscillianismu více viz: BURRUS, Virginia, *The Making of a Heretic: Gender, Authority, and the Priscillianist Controversy*, Berkeley 1995; ESCRIBANO PAÑO, María Victoria, *El priscilianismo hoy: Balance, perspectivas y aportaciones sobre la injerencia imperial en los conflictos eclesiásticos*, s. 469–484; ESCRIBANO PAÑO, María Victoria, *El priscilianismo y Gallaecia (ss. IV y V)*, s. 251–294; GIRARDET, Klaus, *Das Schicksal Priszillians und seiner Anhänger 380 in Saragossa, 384 in Bordeaux und 385 in Trier*, s.30–57 a PIAY AUGUSTO, Diego, *Arqueología y priscilianismo*, s. 271–300.

[521] SULPICIUS SEVERUS, *Chronica*, II, 46–52.

traktátů[522] připisovaných Priscillianovi se nevyznačuje dualistickými názory, ale jedná se spíše o texty moralistické či etické. Toto učení se vyznačovalo rozdílnou exegezí, tj. priscilliáni jinak interpretovali biblické pasáže než ortodoxní církev, s důrazem na asketismus, který se neomezoval jen na mnichy či poustevníky, ale oddávali se mu i laičtí příznivci priscillianismu. Patrně však nejcharakterističtějším znakem priscilliánů bylo striktní vegetariánství, odmítání pojídat maso, což přímo souviselo s jejich asketickým životem. Právě dle galicijských biskupů v druhé polovině 6. století mělo být pojídání masa zkouškou, kterou chtěli skrývající se heretiky odhalit.

9.1.2 Biskupství v suebském království

V druhé polovině 6. století se suebští králové po přijetí katolictví rozhodli provést reformu církevní organizace. Počet biskupstvích v *Gallaecii* a severní *Lusitanii* prudce narostl. Z pěti identifikovatelných biskupských církví z 5. století máme na 1. bracarském koncilu roku 561 již osm biskupství a o 11 let později na 2. bracarském koncilu se sešli biskupové zastupující celkem 13 biskupství. K tomu, abychom lépe poznali vývoj církevní organizace suebského království, nám při podpisech biskupů chybí označení jejich diecézí. Zatím se podařilo identifikovat pět diecézí, jejichž biskupové se zúčastnili 1. bracarského koncilu. Jsou to biskupství Bracara, Iria Flavia, Dumio, Conimbriga a Britonia. Změny církevních struktur probíhaly během 50. let, protože biskupství v klášteře Dumio a biskupská církev britonských osadníků musely vzniknout poměrně nedávno před zahájením koncilu. Vzápětí následovala další vlna vzniku nových biskupstvích.

V textu *Parochiale suevum* je uvedeno celkem 13 biskupských církví nacházejících se na území suebského království. Jsou to Bracara, Portucale, Lamecum, Conimbriga, Viseo, Dumio, Egitania, Lucus, Auriense, Asturica, Iria Flavia, Tude a Britonia. V roce 572 se pod akta 2. bracarského koncilu podepsalo jenom 12 biskupů. Na první pohled zarážející absence jednoho biskupa vychází z toho, že biskup Martin v té době zastával biskupský úřad v Dumiu i ve městě Bracara. Problematickým se však v textu jeví to, že zde chybí zastoupení biskupství Portucale a naopak koncilu se zúčastnil biskup Viator z Magneta (dnešní Lousada v Portugalsku). Magneto bylo město nacházející se 45 km východně od Portucale a dle *Parochiale* se zde nacházela farnost podléhající biskupovi Portucale[523]. V tomto případě

[522] Priscillianovy traktáty se nacházejí v kritické edici PRISCILLIANUS, *Opera,* PAULUS OROSIUS, *Commonitorium de errore Priscillianistarum et Origenistarum*, in: CSEL 18, (ed.) G. SCHEPSS, Wien 1889. Jejich anglický překlad a současný komentář k nim je v CONTI, Marco, *Priscillian of Avila: Complete Works*, Oxford 2010.
[523] *Parochiale suevum*, 72.

Parochiale neodpovídá dobové realitě, neboť většina badatelů soudí, že v závěrečných letech suebské vlády se podél severního toku řeky Duero nacházelo biskupství Magneto a přesun biskupa do Portucale souvisel až s vizigótským dobytím roku 585[524]. Obdobně zvláštní situace se týká biskupství Conimbriga. Samotné město Conimbriga (dnešní Condeixa-a-Velha) se v letech 465 a 467 stalo obětí suebských nájezdů[525], následkem čehož bylo opuštěno a obyvatelstvo se přesunulo do sousedního města Eminium (dnešní Coímbra) ležícím na protějším břehu řeky Mondego[526]. Do Eminia se přesunul i biskup, ale samotné biskupství si udrželo původní název *ecclesia Coniembriensis*[527].

Třetí a poslední z nejasností týkajících se suebsko-galicijských biskupství se vztahuje k nejsevernější části *Gallaecie*. Zde se dle *Parochiale suevum* nacházelo biskupství Britonů *ecclesia Britonorum*, avšak 3. toledský koncil (rok 589) a následně 13. a 16. toledský koncil (v letech 683 a 693) navštívili biskupové z biskupství Laniobre (*ecclesia Laniobrense*). Tato diecéze se nacházelo ve stejném regionu. Sídlo britonských biskupů se mělo nacházet v Santa María de Bretoña a město Laniobre se identifikuje buď s dnešním městem Mondoñedo či západněji ležící vesnicí Landrove[528]. Nikdy nebyla na toledských koncilech zastoupena současně. To vedlo historiky k názoru, že může jít o totožná biskupství, přičemž jméno

[524] Vzájemný vztah mezi biskupstvími Magneto a Portucale zkoumají portugalští historici F. Renzi a A. Mariani (RENZI, Francesco, MARIANI, Andrea, *Sobre as origens da diocese do Porto na alta idade média. Uma reflexão sobre o Parochiale suevorum e a diocese de Magneto/Meinado (sécs. VI-VII)*, s. 91–121). Uvádějí, že nemusí být přímá souvislost mezi zánikem biskupstvím Magneto a vznikem toho v Portucale. Věří však, že biskupství v Portucale je již institucí, kterou zavedl král Leovigild při svém dobytím *Gallaecie*. Podobný názor není v současnosti ojedinělý (REAL, Manuel Luis, SILVA, António Manuel, *Portucalem Castrum Novum na época sueva*, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585)*, *Volumen de estudios*, s. 206–207). Dle jiných názorů však mohlo být Magneto dočasným sídlem biskupa, protože v samotném Portucale zuřily spory mezi katolíky a ariány (de ALMEIDA FERNANDES, Armando, *Paróquias suevas e dioceses visigóticas*, s. 40). Rovněž se objevila i eventualita, že po porážce při prvním střetu s Vizigóty v roce 576 nechal suebský král Miro přesunout biskupství z Magneta do opevněného Portucale (RENZI, Francesco, MARIANI, Andrea, *Sobre as origens da diocese do Porto na alta idade média. Uma reflexão sobre o Parochiale suevorum e a diocese de Magneto/Meinado (sécs. VI-VII)*, s. 103).

[525] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 229.

[526] LÓPEZ QUIROGA, Jorge, *Conimbriga: Historia e Historiografía de un yacimiento singular*, in: LÓPEZ QUIROGA, Jorge (ed.), *Conimbriga tardo-anigua y medieval: Excavaciones arquelógicas en la domus tancinus (2004-2008) (Condeixa-a-Velha, Portugal)*, s. 10 a WILCZYŃSKI, Marek, *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, s. 201.

[527] Pouze v aktech 3. toledského koncilu konaného roku 589 je biskup Possidonius označen jako *episcopus Eminiensis*. Při podpisování následných církevních dokumentů se místní biskupové označovali již zase jako *episcopus Coniembriensis*. Naproti tomu se při ražbě vizigótských mincí kontinuita používání názvu Conimbriga nezachovala, a naopak místní mincovna razila pod označením Eminio, přičemž dnes známe 37 zde vyražených mincí. Situaci opět, jako v případě Magneta, mate text *Parochiale suevum*, dle kterého je Eminio farností spadající pod biskupa z Conimbrigy.

[528] CAL PARDO, Enrique, *Episcopologio Mindoniense*, s. 12–13.

Laniobrense představuje jen písařskou chybu[529], či že místní biskupové měli dvě sídla *sedes Britonorum* a Laniobre, která střídali[530]. Biskupská církev v Laniobre může být však i zcela samostatnou církevní jednotkou, nezávislou na britonských biskupech. Její význam v době Suebů a Vizigótů upozadili jejich politicky vlivnější sousedé a existence tohoto biskupství se stala v 6. a 7. století již zcela efemérní[531].

Co se však můžeme z biskupských koncilů organizovaných v Bracaře suebskými králi dozvědět o církevní organizaci *Gallaecie*. Jednak to, že Bracara fungovala jako metropolitní centrum provincie a celého království. Biskupové rovněž odsoudili pod trestem *anathemy* priscilliánské učení a měli potřebu se vymezit i proti starším heretickým názorům Pavla ze Samosaty, Sabellia, manichejců a gnostiků. Na prvním bracarském koncilu se však většinou řešily praktické záležitosti církve, sjednocení zpěvu žalmů a čtení při mších a dalších bohoslužbách, povinnost celibátu kněží, zákaz křesťanského pohřbu pro sebevrahy či dělení darů od věřících mezi kleriky. První bracarský koncil stanovil, že klerici v *Gallaecii* mají používat pozdrav „*Dominus vobiscum* – Pán buď s vámi“[532]. Následně však druhý bracarský koncil se soustředí na upravování vztahů mezi biskupy a jim podřízenými kleriky. Tím galicijská církev reagovala na zvýšení počtu svých diecézí a organizační výzvy, které s tím souvisely. Například, že biskupové při svých vizitacích na podřízených farností můžou od farářů vyžadovat maximálně sumu dva zlaté *solidi* a že mají biskupové dohlédnout, aby faráři nevyžadovali od svých farníků poplatek za vykonání křtu jejich dítěte[533].

9.2 Galicijští biskupové na církevních koncilech

V následující kapitole se budeme věnovat účasti galicijských biskupů na toledských koncilech a rovněž okamžikům, kdy tyto koncily učinily nějakou zmínkou o *Gallaecii*. Jedná se tak o fungování galicijské biskupského *ordo episcoporum* pod vizigótskou vládou. Ač občas tato pasáž bude mít charakter unavujícího výčtu místních biskupů, kteří se zúčastnili, nebo naopak nezúčastnili, celo-hispánských koncilů v Toledu, jedná se stále o důležitou součást výzkumu. Z koncilních akt můžeme vypozorovat, jak vizigótští králové,

[529] Ztotožnění obou biskupství navrhl již augustiniánský historik E. Floréz v 18. století (FLORÉZ, Enrique, *España sagrada*, *Tomo XVIII*, s. 16–20). Tento názor se však mezi některými historiky stále udržuje (YOUNG, Simon, *The Bishops of the Early Medieval Spanish Diocese of Britonia*, s. 14).
[530] MAYÁN FERNÁNDEZ, Francisco, *Historia de Mondoñedo*, s. 85.
[531] LÓPEZ QUIROGA, Jorge, MARTÍNEZ TEJERA, Artemio Manuel, *Cristianización y territorio en la Gallaecia de época sueva*, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585), El primer reino meideval de Occidente*, s. 135.
[532] *Synodus Bracarensis I*, *Canon* 3 *De salutatione*.
[533] *Synodus Bracarensis II*, *Canon* 2 a 6.

biskupové, popřípadě celá společnost pohlíželi na *Gallaecii*. Jaký měli galicijští biskupové zájem na projednávání celohispánských církevních záležitostí a jakým problémům jejich vlastní organizace v rámci *Gallaecie* čelila.

9.2.1 *Gallaecie* v rámci jednání 3. a 4. toledského koncilu

V květnu roku 589 vizigótský král Rekkared svolal 3. toledský koncil. Význam tohoto koncilu spočívá v tom, že biskupové vizigótského království odsoudili herezi ariánství, vyhlásili nad ním zatracení – *anathema* a zavázali se následovat ortodoxní učení dle prvních ekumenických koncilů. Zbývající ariánští biskupové a gótští velmoži konvertovali na katolickou víru, čímž bylo dosaženo náboženského sjednocení poloostrova.

Tohoto koncilu se zúčastnil nejvyšší počet biskupů zastupujících bývalé království Suebů ze všech vizigótských církevních sněmů. Tohoto výsledku však bylo dosaženo pouze skrze dvojí biskupskou reprezentaci z některých měst. Do Toledo se dostavilo celkem 15 biskupů, přičemž biskup Lopatus z Auriense se nechal zastupovat *archipresbyterem* Ildemirem. Nicméně těchto 15 biskupů zastupovalo pouze 12 biskupství z *Gallaecie*, neboť biskupství Egitania na koncil svého zástupce nevyslalo. Zdvojená ariánsko-katolická biskupství se nacházela v Lucu, kde působili biskup Nitigius a ariánský biskup Beccila, v Tude, které zastupovali katolík Neufila a arián Gardingus. Třetím zdvojeným biskupství bylo Portucale, které nahradilo suebské biskupství Magneto, a působili zde katolický biskup Constantius a ariánský Argiovittus. Poněkud zvláštní situace nastala v biskupství Viseum, jež bylo ryze ariánské a zastupoval ho biskup Sunnila.

Z galicijských biskupů se jediný biskup Nitigius z Lucu zúčastnil předchozího 2. bracarského koncilu z roku 572. Oproti textu *Parochiale suevum* biskupství Lucus za vizigótské nadvlády ztratilo svoji pozici metropolitního biskupství, pokud ji někdy mělo, a pozici církevního metropolity *Gallaecie* zastával už jenom biskup Pantardus z Bracary. Zde, i když šlo o hlavní město celé provincie, nepůsobil žádný ariánský biskup, což je poněkud překvapující. Jak již bylo zmíněno výše, na tomto koncilu biskupství *ecclesia Britonorum* bylo nahrazeno biskupstvím Laniobre a biskup Possidonius z města Eminio, jehož biskupství se tradičně označovalo názvem *ecclesia Coniembriensis*, se podepsal ojediněle jako *episcopus Eminiensis ecclesiae*[534]. Ariánští biskupové z *Gallaecie* na koncilu poklidně odsoudili ariánskou herezi, přijali katolictví a patrně mohli zůstat ve svých

[534] *Concilium Toletanum III, Item ubi damnata est Arriana haeresis* a *Episcopi subscripti*.

biskupstvích[535], ovšem pod dohledem svých katolických kolegů. Tím se *Gallaecia* lišila od oblastí, kde se nacházelo výraznější gótské osídlení. Zde se ariánští biskupové ve spolupráci s gótskými velmoži zapojili do plánování spiknutí proti králi Rekkaredovi či přímo zahájili ozbrojenou vzpouru[536].

Třetí toledský koncil je také jedinečný svými zmínkami o Suebech a *Gallaecii*. V úvodu koncilních akt se vypisují největší úspěchy vizigótského království a je zde uvedena samotná konverze Gótů na katolictví a tomuto náboženskému vítězství je staveno na roveň podmanění Suebů a obsazení *Gallaecie*[537]. Pro studium naší provincie v rámci vizigótského království je podstatný 2. kánon koncilu, který ustanovil, aby ve všech kostelech každou neděli před zahájením mše bylo recitováno krédo, vyznání víry[538]. Takto se má činit ve všech kostelích Hispánie, Galie a *Gallaecie*. Tato zmínka značí, že se na tyto tři oblasti nahlíželo rovnocenným pohledem a za Rekkaredových časů bylo vizigótské království tvořeno triádou zemí, *Hispania*, *Gallia* a *Gallaecia*. V pozdějších časech však *Gallaecia* zmizela z akt toledských koncilů a dále, tj. od roku 633, biskupové na koncilech hovořili již jenom o *Spania et Gallia*[539]. Na přelomu 6. a 7. století měla provincie *Gallaecie* specifický status,

---

[535] Jak si všímá britský historik E. Thompson, 3. toledský koncil osud bývalých ariánských biskupů nijak nespecifikoval (THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 98). Koncil pouze stanovil, že bývalí ariánští duchovní se mají rozvést se svými manželkami a pokud s nimi hodlají žít i nadále, mají být sníženi do svěcení *lectora* (*Concilium Toletanum III*, *Canon* 5). Víme však, že bývalí ariánští biskupové Ugnus z Barciny a Fruisclus z Dertosy se ještě roku 599 zúčastnili provinciální biskupské synody v Barceloně (*Synodus Barcinonensem II*, *Episcopi subscripti*). Z toho vyplívá, že ariánští biskupové po provedení konverze směli zůstat ve svých úřadech.

[536] Prameny hovoří o spiknutí ariánského biskupa Sunny a *comity* Seggy v městě Emerita roku 588 (IOANNES BICLARENSIS, *Chronica*, 588, 1 a *Vitas sanctorum patrum Emeretensium*, V, 10). Toto spiknutí však provinciální správce Claudius včasně odhalil a eliminoval. Stejně skončilo i naplánované spiknutí v hlavní městě Toledu, které zosnoval ariánský biskup Uldila a královna vdova Goiswintha (IOANNES BICLARENSIS, *Chronica*, 589, 1). Nejnebezpečnější ariánské povstání vypuklo v *Gallia Narbonensis*, neboť zdejší Góti požádali při boji proti svému králi o pomoc franckého krále Guntrama (GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, IX, 15 a *Vitas sanctorum patrum Emeretensium*, V, 10).

[537] *Concilium Toletanum III*, *Prooemium*.

„Nec enim sola Gothorum conversio ad cumulum nostrae mercedis accessit, quinimmo et Suevorum gentis infinita multitudo, quam praesidio coelesti nostro regno subiecimus;…“

„Ne jenom pouze obrácení Gótů se přidalo k počtu našich milostivých odměn, dále též bylo i nekonečné množství lidí kmene Suebů, které jsme si s ochranou nebes podmanili naší vládě;…“

[538] Tamtéž, *Canon* 2.

„Ut per omnes ecclesias Spaniae, Galliae vel Gallaeciae secundum formam orientalium ecclesiarum, concilii Constantinopolitani hoc est centum quinquaginta episcoporum symbolum fidei recitetur, ut priusquam dominica dicatur orati ovoce clara a populo praedicatur, …“

„Aby po všech kostelech Hispánie, Galie a Galicie podle vzoru východních církví bylo vyznání víry dle koncilu z Konstantinopole, což bylo vyznání 150 biskupů, předčítáno a předtím, než započne nedělní modlitba, aby bylo jasným hlasem proneseno lidmi, …“

[539] Například: *Concilium Toletanum IV*, *Prooemium*. *„Spaniae atque Galliae sacerdotes“*
Concilium Toletanum IV, Canon 3, *„ generalis totius Spaniae et Galliae synodus“*
Concilium Toletanum VI, *Prooemium*, *„Spaniarum Galliarumque pontificibus summi“*
Concilium Toletanum XII, *Canon* 6, *„omnibus ponfiticibus Spaniae et Galliae“*

který ji stavěl na stejnou úroveň s politickou-geografickými celky Hispánie a Galie (vizigótská Septimánie). Toto výjimečné postavení regionu by odpovídalo i oslovení krále Rekkareda, které použil papež Řehoř Veliký, *rex Gotorum atque Suevorum*[540]. *Gallaecia* však o svoji exkluzivitu, kdy nebyla považovaná za jednu z hispánských provincií, přišla, nejpozději během 30. let 7. století.

V období mezi léty 589 a 633, kdy se uskutečnil 4. toledský koncil, muselo na území *Gallaecie* vzniknout nové biskupství Caliabria. Původně se jednalo o farnost podřízenou diecézi ve Viseu[541]. Nové biskupství se rozprostíralo na obou březích Duera a zahrnovalo starý římský region *Banienses*, který se nacházel v údolí Vale de Vilariça[542] na severním břehu Duera, a hranice biskupství jižně od Duera byly vymezeny řekami Távora a Águeda[543]. Městské osídlení, ve kterém sídlil biskup, se mělo dle odhadů nacházet v dnešní portugalském městě Vila Nova de Foz Côa[544]. Význam místa podtrhovalo ještě to, že se zde nacházela vizigótská mincovna. Předpokládá se, že biskupství nechal zřídit vizigótský král Swinthila (vládnul 621 až 631)[545] nebo král Witterich (vládnul 601 až 610),[546] jelikož právě Witterich razil v tomto regionu svoje mince. Já se však kloním k možnosti, že za zrodem biskupství stál král Swinthila, protože u něj můžeme dokázat vazbu na oblast *Gallaecie*. Narůst majetku lokálních elit v tomto regionu byl patrně důvodem vzniku tohoto biskupství, jelikož si tak místní pozemkoví vlastníci mohli dovolit žádat krále o udělení církevní autonomie[547].

Concilium Toletanum XIV, *Canon* 1, „*totam Hispaniam vel Galliam synodale edictum*“
Concilium Toletanum XV, *Prooemium*, „*omnes Hispaniae Galliaeque pontifices*“.

[540] GREGORIUS MAGNUS, *Epistolae*, IX, 228.

[541] *Parochiale suevum*, 107.

[542] Oblast *civitas Banienses* známe pouze ze dvou římských nápisů CIL 760 a CIL 2399 nalezených v Alcântara a Baldoeiro. Právě dle těchto epigrafických materiálů se *civitas Banienses* ztotožňuje s dnešním krajem Vale de Vilariça. O tomto římském regionu však nic bližšího nevíme (GARIBO BODÍ, Joan, SIMÕES PEREIRA, Sérgio, *A civitas dos Banienses: Em torno da sua implantação e territorium*, s. 532–557). Dle J. de Alarcão je tento region značně problematický. *Parochiale suevum* zmiňuje farnost *pagus Vallariza*, který i přesto, že se zde nacházela vizigótská mincovna Vallearitia, de Alarcão zpochybňuje jako pozdější interpolaci. Domnívá se, že o kontrolu nad oblastí, kde se řeky Vilarica a Sabor vlévají do Duera, se za vlády Vizigótů dělilo biskupství Caliabria a farnost Auneco podléhající biskupovi v Bracaře (de ALARCÃO, Jorge, *Os limites das dioceses suevas de Bracara e de Portucale*, s. 42–44).

[543] TENTE, Catarina, CORDERO RUIZ, Tomás, CASTRO, Rita, *A configuração territorial da Diocese Viseense no período Suevo-Visigodo*, s. 191.

[544] Tamtéž, s. 188 a de ALMEIDA FERNANDES, Armando, *Paróquias suevas e dioceses visigóticas*, s. 86

[545] FLORÉZ, Enrique, *España sagrada*, *Tomo XIV*, s. 45.

[546] COSME, Susana Maria Rodrigues, *Entre o Côa eo Águeda: Povoamento nas épocas romana e alto-medieval*, Disertační práce (PhDr.), s. 133 a de ALARCÃO, Jorge, *Notas de arqueologia, epigrafia e toponímia – II*, s. 202.

[547] MARTÍN VISO, Iñaki, *Tremisses y potentes en el nordeste de Lusitania (siglos VI-VII)*, s. 186–195 a TENTE, Catarina, CORDERO RUIZ, Tomás, CASTRO, Rita, *A configuração territorial da Diocese Viseense no período Suevo-Visigodo*, s. 191.

Nejstarší známý biskup z Caliabrie nesl jméno Servusdei a víme o něm jenom to, že roku 633 navštívil 4. toledský koncil.

Tento další z celohispánských koncilů svolal král Sisenand, který dva roky předtím s podporou franckého krále Dagoberta přiměl k abdikaci v té době vládnoucího krále Swinthilu. Společenská atmosféra ve vizigótském království dospěla do toho bodu, kdy bylo z hlediska církve nutné odsoudit předchozí vlnu povstání, převratů a královražd. Tento koncil měl působit jako kanonická stabilizace pro vizigótské politické prostředí. Kánon 75 4. toledského koncilu stanovil, že králové mají být nově voleni shromážděním velmožů a kleriků a veškeré pokusy o zradu, spiknutí či povstání budou potrestány církevní klatbou *anathema*[548]. Na takto významném koncilu bylo zastoupeno celkem 64 biskupství a *Gallaecia* vyslala na koncil zástupce všech svých 14 diecézí, přičemž jenom biskupové Ermulf z Conimbrigy a David z Auriense vyslali místo sebe své *presbytery*. Tento koncil již nepracoval s myšlenkou specifického postavení *Gallaecie* jako jedné ze zemí, z nichž je tvořeno vizigótské království, a v úvodu koncilních akt se hovoří pouze o Galii a Hispánii.

Roku 636 uspořádal právě nastoupivší král Chintila 5. toledský koncil. Záměrem tohoto koncilu bylo získat uznání vlády krále Chintily a zabezpečit jeho pozici. O tom svědčí i koncilní akta, která stanovují, že po králově smrti nesmí být ublíženo jeho rodině a jeho věrným nesmí být zabaven majetek[549]. Koncil se vyznačuje velmi nízkou účastí, neboť dorazilo pouze 22 biskupů. Naprostá většina z nich přišla z provincií *Carthaginiensis* a *Tarraconensis*. Narbonská Galie a *Baetica* neměly na koncilu žádné zastoupení a *Lusitania* a *Gallaecie* obě vyslaly po jednom biskupovi. *Gallaecii* zastupoval biskup Antoninus z Visea[550]. To, že ze strany biskupů došlo k ignorování církevního koncilu, bylo patrně způsobeno politickým nesouhlasem s králem Chintilou, kterému nejspíše na začátku jeho vlády chybělo uznání v provinciích, kde mohlo dojít k povstáním.

Na následujících koncilech se již participace galicijských biskupů zlepšila. Na 6. toledský koncil roku 638 se dostavilo 12 galicijských biskupů (chyběli biskupové z Dumia a Britonie). V roce 646 na 7. toledském koncilu měla provincie zastoupení 11 biskupů (chybělo Portucale, Conimbriga i metropole Bracara). Tento koncil přináší poněkud nelichotivou zprávu o stavech v galicijské církvi. Dle čtvrtého kánonu koncilních akt si galicijští faráři stěžovali, patrně králi Chindaswinthovi v Toledu, na své biskupy,

[548] *Concilium Toletanum IV*, *Canon 75*.
[549] *Concilium Toletanum V*, *Canon* 2 a 6.
[550] Tamtéž, *Episcopi subscripti*.

že překračují své pravomoci a požadují od nich poplatky buď přehnaně vysoké či zcela neopodstatněné[551]. Koncil stanovil podmínky pro biskupy při provádění vizitací[552]. Ty se nesmí protáhnout na delší dobu než jeden den, biskupův doprovod nesmí přesáhnout počet 50 osob a v rámci poplatku má biskup nárok pouze na dva *solidi* ročně. Tím došlo k zopakování ustanovení, která odsouhlasil již předtím suebský 2. bracarský koncil roku 572[553]. Církev byla v těchto otázkách formálně konzervativní a v kanonickém právu apolitická, neměla zapotřebí odmítnout či zapomenout kánony z koncilů uspořádaný suebskými králi. Právě díky těmto zmínkám víme, že ve vizigótské *Gallaecii* zůstávala usnesení 1. a 2. bracarského koncilu stále platná .

9.2.2 Koncily v letech 653 až 666, problémy a skandály *Gallaecie*

Počet doraziviších biskupů na 8. toledský koncil stoupl v roce 653 na 13, když nedorazil pouze biskup z Portucale. Roku 655 konající se 9. toledský koncil byl pouze provinciální synodou, a tudíž se ho zúčastnili pouze biskupové z provincie *Carthaginiensis*. Zajímavější je až 10. toledský koncil, který uspořádal v prosinci 656 král Rekkeswinth. Tento koncil se vyznačoval nízkou účastí, sjeli se zástupci 25 diecézí, přičemž za *Gallaecii* se dostavili jenom čtyři biskupové (z Bracary, která byla v té době personálně

[551] *Concilium Toletanum VII*, *Canon* 4.
„Inter cetera denique quae communi consensu nos conferre conpetenter oportuit, querimonias etiam parrocialium presbyterorum Gallaeciae provinciae sollertissime discernere decuit, quas contra pontificum suorum rapacitates necessitas ut conperimus tandem conpulit in publicum examen deferre. Hii enim pontifices, ut evidens inquisitio pateferit, indiscreto moderamine parrocitanas ecclesias praegravantes, dum in exactionibus superflui frequenter existant, pene usque ad exinanitionem extremae virtutis quasdam basilicas perduxisse probantur.“
„Konečně, mezi ostatními věcmi, které nám bylo dovoleno společným souhlasem rozhodnout, by bylo vhodné co nejlépe posoudit též i stížnosti farních kněží z provincie *Gallaecie*, které nutnost, jak jsme zjistili, donutila veřejně žádat vyšetřování kvůli hrabivosti jejich pontifiků. Neboť tito biskupové, jak vyšetřování jasně ukázalo, bez rozeznatelné umírněnosti zatěžují farní kostely, když vizitace vykonávají přehnaně často, bylo dokázáno, že některé baziliky přivedli téměř k zániku z krajní ctnosti.“

[552] Vizitace představují formu církevního dohledu, kdy nadřízená církevní jednotka vysílá kontroly ke svým hierarchicky podřízeným částem. Obvykle měl takto biskup provádět kontroly farností na území své diecéze. Obsahem vizitace byla kontrola organizačních, hospodářských i věroučných záležitostí týkajících se podřízených farností. Biskup byl povinován provádět vizitace farností jednou ročně a občas k této jedné povinné vizitaci nedocházelo, což očividně nebyl případ raně středověké *Gallaecie*. Co se týče kanonických záznamů, poprvé máme usnesení konat pravidelné každoroční vizitace farností zachyceno v aktech koncilu z Tarracony z roku 516 (*Concilium Tarraconensis*, *Canon* 8). Ovšem akta koncilu naznačují, že biskupské vizitace byly již v té době fungující praxí. Ohledně historické vývoje biskupských vizitací viz: SMITH, Gregory, *The Canonical Visitation of Parishes: History, Law, and Contemporary Concerns*, s. 21–58.

[553] *Synodus Bracarensis II*, *Canon* 2.
„Placuit ut nullus episcoporum, quum per suas diaeceses ambulantes praeter honorem cathedrae suae id est duos solidos, aliquid aliud per eclesias tollat, …“
„Usneslo se, aby žádný z biskupů, který cestuje přes svoji diecézi kromě čestné odměny pro svoji stolici, což jsou dva *solidi*, si nic jiného z farnosti nebral.“

sjednocena s Dumiem, Portucale, Lucu a Asturicy). Opět byl koncil nucen řešit problémy galicijské církve. Skandál způsobil biskup Potamius z Bracary. Měl se dopustit nedovoleného styku se ženou a kvůli tomuto sexuální pochybení již devět měsíců před konáním koncilu rezignoval na svůj post a odebral se ke klášternímu pokání[554]. Koncil ceremoniálně přijal jeho doznání, doživotně ho internoval v klášteře a na jeho místo dosadil dosavadního opata-biskupa z Dumia Fructuosa[555].

Dalším problémem *Gallaecie* byl hrozící bankrot klášterního biskupství Dumio. Ten způsobil v té době již zemřelý biskup Richimirus svojí štědrostí a dobročinností. Během svého života nechal rozdávat obilí chudým ve svém biskupství, ve své závěti propustil církevní otroky a nechal lidem rozprodat pod cenou církevní majetek. Vlivem jeho nehospodárných činů došlo k omezení akceschopnosti kláštera Dumio a celohispánský koncil musel tuto záležitost řešit. Gótský velmož Wamba[556], jeden z Rekkeswinthových dvořanů, přečetl starou závěť zakladatele dumijského kláštera biskupa Martina. Této závěti kroky biskupa Richimira odporovaly a patrně dávala královské vládě právo intervenovat do záležitostí kláštera[557]. Biskupové na koncilu následně zneplatnili závěť biskupa Richimira,

---

[554] FERREIRO, Alberto, *The See of Dumium/ Braga before and under Visigothic Rule*, s. 104–105.

[555] *Concilium Toletanum X*, *Item decretum pro Potamio episcopo in eodem concilio.*
„Tunc per fidelem confessionem eius agnito quod tanto foemineo sorduisset stupro, et licet hunc antiquitas paterna sacris regulis deicere ab honore decerneret, nos tamen miserationis iura servantes non abstulimus nomen honoris, quod ipse sibi sui criminis confessione iam tulerat, sed valida auctoritate decrevimus perpetua poenitentiae hunc inservire officiis et aerumnis, providentes melius illum per asperam et dumosam poenitentiae solicitudinem quandoque perveniret, ad refrigerii mansionem, quam relictum in voluptatis suae latitudine ad praecipitium deici aeterna damnatione. Tunc venerabilem Fructuosum ecclesiae Dumiensis episcopum communi omnium nostrorum electione constituimus eclesiae Bracarensis gubernacula continuem, …“
„Tehdy, když se svým pravdivým přiznáním uznal, že se zašpinil smilstvem s takovou ženou, a přestože stará posvátná pravidla otců ukládají zbavit ho cti, my přesto sloužíc zákonům soucitu nezbavíme jeho jméno cti, tu si sám uchoval již přiznáním svého zločinu, ale silnou autoritou nařizujeme mu zasvětit se věčnému pokání, povinnostem a těžkostem, zajistíme tak, aby on, když zažije drsnou a trnitou úzkost pokání, spíše dojde do domu spásy, než když je ponechán žádostivosti v celé její šíři a je tak svržen do věčného zatracení. Tu jsme ustanovili volbou nás všech, aby se ctihodný Fructuosus biskup církve v Dumiu chopil řízení církve v Bracaře, …“

[556] Z rozkazu krále Rekkeswintha přečetl shromážděným biskupům závět Martina z Dumia *vir inlustris* Wamba. Většina současných historiků soudí, že právě tento muž byl roku 672 po Rekkeswinthově smrti zvolen vizigótským králem (COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 93; KAMPERS, Gerd, *Geschichte der Westgoten*, s. 210 a SAYAS ABENGOCHEA, Juan José, ABAD VARELA, Manuel, *Historia antiqua de la Península Ibérico II: Época tardoimperial y visigoda*, s. 387). Pozdější král Wamba působil roku 655 jako jeden z dvořanů, nicméně nebyl podepsán mezi palácovými činiteli *maiores palatii*. Je zajímavé, že ho koncilní akta titulují starým senátorským titulem *vir inlustris*.

[557] *Concilium Toletanum X*, *Aliud decretum.*
„… quo testamento in omnium conventu relecto conperimus hunc ex ordine a memorato principe ad nos esse directum, quoniam idem gloriosae memoriae sanctissimus vir [Martinus Bracarensis] ita decreverat, ut succedentibus per ordinem regibus ad conplementum eius ipsius constitutio commendata maneret.“
„… při čtení této závěti na shromáždění za přítomnosti všech zjišťujeme, že je to k nám přeposláno z působnosti zmíněného vládce [Rekkeswintha], protože ten nejsvětější muž slavné vzpomínky [Martin z Bracary] rozhodl tak, aby jeho závěť zůstala dle řádu nastupujícím králům k vykonání v jejich svěření.“

rozprodaný majetek biskupství se měl okamžitě vrátit, chátrající budovy kláštera měly být opraveny a současný biskup Fructuosus měl individuálně posoudit status propuštěných církevních otroků[558]. Je zajímavé, že z právního hlediska byla tato situace řešena přes starou závěť biskupa Martina, který svůj klášter svěřil do královské ochrany. Závěť biskupa Richimira totiž porušovala kanonické právo a stavěla se proti závěrům několika církevních koncilů.

Církevní majetek *res ecclesiae* nepatřil biskupům či farářům, ti byli pouze správci tohoto majetku, směli s ním hospodařit, ale nesměli ho zničit, darovat, prodat či jinak zcizit *alieneri*[559]. Tudíž biskupové na koncilu mohli zneplatnit Richimirovu závěť jakožto odporující církevnímu právu, avšak z nám neznámého důvodu se rozhodli použít jako právní argument institut závěti zakladatele kláštera. Zde se mohl projevit vliv krále Rekkeswintha,

---

Dle své závěti svěřil biskup Martin z Dumia své dílo do opatrování krále. Vzhledem k tomu, že sám zemřel někdy kolem roku 580 ještě za vlády suebského krále Mirona, nás tato zpráva informuje, že se z právního hlediska vizigótští králové považovali za legitimní nástupce suebských králů a jako takoví i vykonavatelé a ochránci závěti biskupa Martina. Právní rozbor významu termínu *commendatio* značí, že biskup Martin z Dumia ustanovil suebské krále ochráncem své závěti (GARCÍA GALLO, Alfonso, *El testamente de San Martín de Dumio*, s. 369–381). To, že tato závěť nachází v držení vizigótských králů dokazuje pravost domněnky P. Poveda Ariase (POVEDA ARIAS, Pablo, *Conquista e integración de la Gallaecia en el reino visigodo*, s. 4), že se Leovigild roku 585 zmocnil kromě suebského královského pokladu i oficiálních listin a dokumentů. Zároveň se z vizigótské strany jedná i o jakousi rehabilitaci Martina z Dumia, protože vláda krále Rekkareda na něj uvalila *damnatio memoriae* (BELTRAN TORREIRA, Federico Maria, *La conversion de los suevos y el III concilio de Toledo*, s. 78) a jeho mladší současník Ioannes z Biclara jej vůbec nezmínil ve své kronice.

[558] *Concilium Toletanum X*, *Aliud decretum*.

„... scilicet ut quia tantorum dispendiorum damnis a memorato Ricchimiro episcopo factis res ecclesiastica dinoscitur subiacere, omnis res eius, quam alligatam reliquid pauperum nomini, tamdiu Dumiensi ecclesiae plena deserviat facultate, donec omne hoc damnum quod in utensilibus domus sustinuit valeat evidentius repparari, ac tunc conpleta restitutione damni observetur sicut decreta est series testamenti. Libertos vero qui ex familiis eclesiae factis sunt, seu res universa quae in mancipiis aliisque corporibus vel illis vel suis hominibus conlata esse dinoscitur, cuncta in discretione venerabilis fratris nostri Fructuosi episcopi disponenda relinquimus,“

„... ovšem, protože se rozeznalo, že škody takovými ztrátami na církevním majetku způsobil zmíněný biskup Richimirus, veškerý jeho majetek, který ponechal určený pro chudé, bude do budoucna sloužit církvi v Dumiu celý s peněžními prostředky, dokud všechny ty škody, jež dům církve na svém vybavení utrpěl, nebudou zcela napraveny, a tehdy, až budou dokončeny nápravy všech škod, tehdy se mají naplnit všechny doložky závěti. A propuštěnce, kteří byli osvobozeni z vlastnictví církve, a veškeré věci, o kterých je známo, že jim nebo cizím lidem byly dány do vlastnictví, ať už otroci nebo jiné zboží, to vše svěřujeme do uvážení našeho ctihodného bratra biskupa Fructuosa,“

[559] Vlastnickým vztahům ve vizigótské církvi, která patří mezi *iura ecclesiastica*, se věnovala argentinská historička E. Dell' Elicine (DELL' ELICINE, Eleonora, *El obispo como administrador: Poder episcopal, clero y patrimonio diocesano en el Reino Visigodo (589–711)*, s. 35–39). Biskup byl pouze správcem své diecéze a jeho práva s nakládáním církevního majetku připomínají římské uživatelské právo *ius usufructum*. To, že církevní majetek se musí po smrti klerika, který ho spravoval, vrátit zpět církvi, rozhodl již 2. toledský koncil roku 527 (*Synodus Toletana II*, *Canon* 4). Dělení církevního majetku se věnoval i suebský 1. bracarský koncil (*Synodus Bracarensis I*, *Canon* 7) a 3. toledský koncil ustanovil biskupskou autoritu nad církevním majetkem (*Concilium Toletanum III*, *Canon* 19). Vymezení církevního majetku coby věcí patřících církvi jakožto instituci je zmíněno již ve vizigótském zákoníku *Breviarium Alaricianum* z roku 506 (*Lex Romana Visigothorum*, *Gaii institutionum*, II, 1, 1).

protože tento právní postup deklaroval nadřazenost pravomocí krále nad kanonickými ustanoveními.

Z hlediska začlenění územích bývalého suebského království do státu Vizigótů je nesmírně důležitý koncil z Emerity, který se konal roku 666 za vlády krále Rekkeswintha. Šlo o provinciální biskupskou synodu, na které se sešli biskupové z provincie *Lusitania* a která vesměs řešila vcelku běžnou církevní agendu týkající se liturgie či disciplíny a hierarchie mezi kněžími a biskupy. Letmo můžeme zmínit kánon, který na ochranu biskupské důstojnosti stanovil, že pokud se biskup nemůže zúčastnit koncilního jednání a vysílá svého zástupce, ten nesmí být vysvěcen pouze na jáhna, ale musí dosáhnout svěcení minimálně na kněze, ideálně na arcikněze[560].

Text koncilních akt svědčí o tom, že krátce před rokem 666 muselo dojít k administrativním úpravám a území na jih od řeky Duero byla vyňata z provincie *Gallaecia* a navrácena do provincie *Lusitania*[561], pod kterou spadala před příchodem Suebů. Pod koncilními akty byli podepsáni biskupové Sklua z Egitanie, Theodisklus z Lameca, Cantaber z Conimibrigy a Aloarius z Caliabrie[562], což značí, že tato biskupství již nepodléhala metropoli v Bracaře, ale byla nově zařazena pod metropolitního biskupa lusitánské provincie sídlícího v Emeritě. Tímto aktem byl rozbit administrativně-teritoriální rámec, který vznikl za Suebů a přežil pád jejich království roku 585. Restrukturalizace provincií na západě Hispánie se spojuje s reformní činností krále Rekkeswintha[563], která vedla k hlubší proměně vizigótského království. Znovuobnovení provincie *Lusitania* v jejím původní rozsahu zažehlo spory mezi biskupy. Na koncilu totiž vystoupil biskup Sklua z Egitanie s požadavkem

[560] *Synodus Emeritensis*, *Canon* 4.

[561] Tamtéž, *Canon* 8.

„…, suggerente sanctae memoriae sanctissimo viro Orontio episcopo, animum eius ad pietem moverit, ut terminus huius provinciae Lusitaniae cum suis episcopis eorumque parrochiiis iuxte priorum cannonum sententias ad nomen provinciae et metropolitanam hanc sedem reduceret et restauraret.“

„…, na návrh muž svaté vzpomínky nejsvětějšího biskupa Orontia pohnula [Boží milost] jeho myslí [krále Rekkeswinhta] k zbožnosti, aby hranice provincie *Lusitanie* s jejími biskupy a farnostmi podle dřívějších kánonů přivedl zpět do jurisdikce jejího metropolitního stolce a obnovil tuto provincii.“

[562] Tamtéž, *Episcopi subscripti*.

Na koncilu v Emeritě bylo ještě přítomno zbylých osm biskupů z *Lusitanie* (biskupství Emerita, Salamantica, Abila, Cauria, Olissipo, Ebora, Pax Iulia a Ossonoba).

[563] BARROSO CABRERA, Rafael, MORÍN de PABLOS, Jorge, SÁNCHEZ RAMOS, Isabel, *Gallaecia Gothica: de la conspiración del dux Argimundus (589/590 d.C.) a la integración en el Reino visigodo de Toledo*, s. 75*;* CORDERO RUIZ, Tomás, *Configuración administrativo-territorial de la provincia Lusitania. Desde su creación al periodo islámico (ss. I. A.N.E. – VIII)*, s. 40; DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *La organización del espacio y el control del territorio en la Gallaecia germánica*, s. 82; DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, MENÉNDEZ BUEYES, Luis, *¿Elites locales vs monarguía?: El ejemplode la Gallaecia tardoantigua*, s. 241*;* DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, MENÉNDEZ BUEYES, Luis, *Gallaecia in Late Antiquity: The Suevic Kingdom and the Rise of Local Powers*, s. 162 a POVEDA ARIAS, Pablo, *Conquista e integración de la Gallaecia en el reino visigodo*, s. 12.

na navrácení několika farností, které měl v držení biskup Justus ze Salamanticy[564]. Z toho vyplívá, že původní suebsko-vizigótská hranice z konce 6. století nerespektovala administrativní členění římských *civitates*, které patrně využívala i církev při vymezení sfér biskupů. Koncil nicméně stanovil, že již uběhla promlčecí lhůta 30 let a sporné farnosti zůstanou podřízené Salamantice.

9.2.3 Toledské koncily z konce 7. století

Jedenáctý toledský koncil konaný roku 675 byl stejně jako 9. toledský koncil pouze provinciální synodou biskupů z *Carthaginiensis* bez zastoupení biskupů z ostatních provincií. Téhož roku se však konala provinciální biskupská synoda v *Gallaecii*, 3. bracarský koncil, a to po 103 letech od doby, kdy se konal suebský 2. bracarský koncil. Teprve až král Wamba povolil galicijské církvi uskutečnit vlastní provinciální synodu. Otázky řešené koncilem neměly politický či administrativní význam, nýbrž věnovaly se problémům církevní disciplíny a liturgie. Koncil se ve svém programu zaúkoloval odstraněním chyb (*erroris*) v církvi, ty však nebyly klasifikovány jako heretické[565]. Šlo o pochybení galicijských kleriků, kteří při eucharistii používali mléko místo vína, což byla liturgická chyba známá pouze z vizigótské *Gallaecie*, nebo používali liturgické nádoby k běžným úkonům svého všedního života, či faráři při vykonávání mše nenosili štólu, jak měli nařízeno. Opět, jako na většině hispánských koncilů, došlo k zopakování povinnosti celibátu pro kněží, jelikož jej nejspíše galicijští klerici nedodržovali[566]. Všech devět galicijských biskupstvích bylo na koncilu zastoupeno, přičemž metropolita *Gallaecie* biskup z Bracary Leodigisus Julianus zastával současně i post opata-biskupa z Dumia.

Následující toledské koncily až do pádu vizigótského království se záležitostmi *Gallaecie* již nezabývaly a ani ji nijak nezmiňovaly. Věrně dosavadnímu postupu však bude uvedena přítomnost galicijských biskupů na posledních toledských koncilech. Roku 681 se 12. toledského koncilu zúčastnilo pět biskupů z *Gallaecie*, z nichž biskup Liuva z Bracary

---

[564] *Synodus Emeritensis*, *Canon* 8.
„…, unus de eis Sclua nomine sanctae Egiditanae ecclesiae episcopus interpellavit sanctam synodum eo quod Iustus Salmanticensis ecclesiae episcopus debitam illi teneret diocesem, hoc etiam adiciens ut de [eo] id unde ad Galliciae metropolim diocesis sui fuerat possesum ille reciperat, quamvis longa post tempora, quae parrochiae suae fuerant debita.“
„…tehdy jeden z nich jménem Sklua biskup svaté církve Egitanie předstoupil před svatou synodu, protože Justus biskup církve v Salamantice držel ve vlastnictví část jeho diecéze, a ten zase dodal toto, že získal zpět to, co po dlouhou dobu bylo v držení metropolitní diecéze *Gallaecie*, avšak zmíněné farnosti jsou jeho majetkem.“
[565] FERREIRO, Alberto, *The See of Dumium/ Braga before and under Visigothic Rule*, s. 107–112.
[566] *Concilium Bracarense III*, *Canon* 1; 2; 3 a 4.

opět udržoval biskupství Bracary a Dumio sjednocené pod svou osobou, a chybělo zastoupení z biskupstvích Asturica, Auriense a Britonia. Ze suebské *Lusitanie* dorazili na koncil pouze biskupové z Lameca a Visea.

Za dva roky král Erwig uspořádal 13. toledský koncil. Ten se vyznačoval tím, že měl roku 683 největší zastoupení ze všech toledských koncilů. Byli zde zástupci 74 biskupství. *Gallaecia* měla plné zastoupení. Stále trvalo personálního spojení biskupství Bracara a Dumio pod osobou biskupa Liuvy a biskup Aurelius z Asturicy poslal místo sebe na koncil opata Leoparda. Třináctý toledský koncil je také jedním z mála koncilů, kde bylo biskupství Britonia nahrazeno biskupstvím Laniobre, jehož zájmy zde hájil biskup Brandila. Severní *Lusitania* vyslala na koncil čtyři své biskupy a nebyl zde přítomen biskup z Caliabrie. Čtrnáctý toledský koncil konající se následujícího roku byl pouhou provinciální synodou za *Carthaginiensis*, avšak biskup Liuva z Bracary na něj vyslal opata Requisinda jako svého zástupce. V roce 688 se konal 15. toledský koncil, ten měl zastoupení z bývalého suebského území více než četné. Ze severní *Lusitanie* dorazilo všech pět biskupů a z *Gallaecie* osm biskupů, konečně již došlo k rozdělení Bracary zastupované biskupem Faustinem a Dumia, které vyslalo opata-biskupa Vincentia. Z galicijských diecézí byla nepřítomna pouze severní Britonia/Laniobre.

Roku 693 proběhl 16. toledský koncil. Svolal ho král Egika a z námi sledovaných oblastí na něj dorazilo deset biskupů, šest z *Gallaecie* (nepřítomné Iria Flavia, Dumio a Portucale) a čtyři ze severní *Lusitanie* (nepřítomna Caliabria). Zde naše pátrání po účasti biskupů z území bývalého suebského království končí, protože 17. toledský koncil z roku 694 nedisponuje seznamem podepsaných prelátů a u posledního z vizigótských koncilů, z 18. toledského koncilu, který se patrně uskutečnil v roce 703, se nedochovala jeho akta, která byla ztracena v průběhu středověku.

Účast galicijských biskupů na toledských koncilech byla vysoká. Při zprůměrování dat z celohispánských koncilů konajících se za vizigótské éry účast biskupů z *Gallaecie* dosahovala 72 %. To je druhá nejvyšší hodnota po provincii *Carthaginiensis*, kde se toledské koncily konaly, jež má účast 77 %. Oproti tomu největší absencí se vyznamenali biskupové z narbonské Galie, jejichž účast na koncilech byla pouze 32 %. Na první pohled by se mohlo zdát, že biskupové z *Gallaecie* si užívali značné autonomie, což pak vedlo k excesům, které řešily koncily v Toledu. Galicijská církev se však nacházela pod drobnohledem Toleda[567]. Případy podobné kauzám biskupů Potamia a Richimira měly správně řešit provinciální

[567] FERREIRO, Alberto, *The See of Dumium/ Braga before and under Visigothic Rule*, s. 113.

biskupské synody, nikoliv celohispánský koncil v Toledu. Jedinou provinciální synodu *Gallecii* povolil král Wamba roku 675. Biskupové na 3. toledském koncilu si přitom stanovili, že biskupské synody se mají konat v každé provincii pravidelně každý rok na svolání metropolity[568]. Situace však dopadla zcela jinak, častěji se biskupové scházeli pouze v provinciích *Carthaginiensis*, *Baetica* a *Tarraconensis*. V *Lusitanii*, *Gallaecii* a narbonské Galii se během vizigótského období uskutečnila pouze jediná biskupská synoda. Vizigótští králové patrně provinciálním biskupským shromážděním nepřáli. Přesto opravdu můžeme tvrdit, při srovnání s biskupskými synodami z *Baeticy*[569], že celohispánské toledské koncily zasahovaly do záležitostí galicijské církve více, než by měly. Galicijským biskupům nebyly odpírány jejich rozhodovací pravomoci, avšak při organizačních a disciplinárních sporech zasahovalo do provincie přímo Toledo.

9.3 Církevní problémy na lokální úrovni

Administrativní systém biskupstvích a farností v *Gallaecii* byl probrán již výše, což nám nyní umožňuje zaměřit se na praktické fungování církve v této části Hispánie. Španělský historik P. Díaz se domnívá, že po příchodu barbarských skupin na poloostrov se rozpadá v průběhu 5. století církevní jednota Hispánie a teprve na začátku 6. století se začínají znovu formovat větší církevní celky v rámci jednotlivých hispánských provincií. S tím se také ustanovuje reálný politický a církevní vliv metropolitních biskupů. Praktická církevní jednota, nikoliv ve smyslu konverze ariánských Gótů ke katolictví, ale spojení provinciálních církví v jeden organický celek, nastává až na začátku 7. století[570]. Ač v průběhu 6. století církev operovala na provinciální bázi, nedomnívám se, že by došlo napříč provinciemi k větší diferenciaci v liturgické a disciplinární rovině. Z analýzy hispánských koncilů ze 6. století je patrné, že jednotlivé církevní celky se přinejmenším v kanonické sféře snaží držet odkazu raných celohispánských koncilů, koncilu z Elviry z roku 306 a 1. toledského koncilu z roku 400. Stejně tak hispánští biskupové, aby zachovali jednotu

[568] *Concilium Toletanum III*, *Canon* 18.

[569] V provincii *Baetica* podobné spory mezi biskupy a jejich prohřešky vůči církevním předpisům řešily provinciální synody (*Synodus Hispalensis I*, *Canon* 1 a *Synodus Hispalensis II*, *Canon* 1 a 2). Ačkoliv autorita biskupských synod z *Baeticy* může vycházet i z politického vlivu místních metropolitních biskupů Leandra a Isidora, kteří během svého působení zastínili i toledské biskupy.

[570] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *Concilios y obispos en la península ibérica (siglos VI-VIII)*, s. 1099–1121.

pravověří, udržovali v průběhu první poloviny 6. století korespondenci s papežským stolcem[571].

Církev v Hispánii dostává nový impulz v polovině 6. století, když se sem dostávají nové vlivy. Do samotné *Gallaecie* přichází myšlenky kelto-britonské církve, které se sem dostávají s biskupem Mailocem, a misionář Martin z Dumia sebou přiváží křesťanské učení z východu, především texty raných egyptských mnichů. Do zbytku Hispánie se dostává přes mnichy Donata a Nancta[572] i učení africké církve, tj. do praxe uvedené myšlenky významného biskupa a teologa Aurelia Augustina. Rovněž se zde objevují vlivy z Galie, především názory biskupa Caesaria z Arelata, a na konci století do Hispánie proniká i vliv Itálie přes osobu významného papeže Řehoře Velikého (pontifikát 590 až 604). V Hispánii tak začíná naráz působit celá řada církevních tradic.

Ještě za existence samostatného království Suebů se udržovala v *Gallaecii* povinnost celibátu kněžích dle stanov koncilu z Elviry. Svědčí o tom akta 2. bracarského koncilu, který sice již neopakuje nutnost celibátu, ale naopak tento církevní požadavek upravuje, patrně na základě církevních zkušeností. Koncil stanovil, že pokud někdo chce klerika obvinit ze spáchání smilstva (*fornicatio*), musí si zajistit dva nebo tři svědky, kteří by tato obvinění dosvědčili[573]. Již na počátku 5. století biskupové Hispánie byli s celibátem kněží seznámeni a podporovali jeho zavedení do praxe jako eklesiastickou normu. Toho se však nedařilo dosáhnout a řada duchovních, především těch nižších svěcení, ale i *presbyterů*, se nacházela ve stavu manželství[574].

Je zarážející, že ani jeden ze suebských koncilů, které následovaly po konverzi Suebů ke katolictví, neřeší stav bývalých ariánských kleriků podobně, jak to učinil vizigótský 3. toledský koncil[575]. Suebové v druhé polovině 5. století přijali ariánské křesťanství od *seniora* Ajaxe, kterého k nim vyslali Vizigóti. Gótská ariánská církev se však stále vyvíjela[576] a definitivní podoby patrně nenabyla ani za vlády krále Leovigilda, krátce

[571] Víme, že papež Hormisdas (pontifikát 514 až 523) psal roku 519 biskupovi Ioannu z Tarracony a roku 521 biskupu Salustiovi z Hispalis (HORMISDAS papa, *Epistolae et decreta*, 24 a 26). V roce 538 též papež Vigilius (pontifikát 537 až 555) dopisem kontaktoval biskupa Profutura z Bracary (*Epistola Vigilii papae ad Profuturum Bracarensem*).

[572] *Vitas sanctorum patrum Emeretensium*, III, 1 a HILDEFONSUS TOLETANUS, *De viris illustribus,* 4.

[573] *Synodus Bracarensis II*, *Canon* 8.

[574] HEID, Stefan, *Zölibat in der frühen Kirche*, s. 202–204 a STICKLER, Alfons Maria, *The Case of Clerical Celibacy*, s. 36–43.

[575] *Concilium Toletanum III*, *Canon* 5.
Tento kánon nařídil bývalým ariánským biskupům, kněžím a jáhnům odloučit se od svých manželek.

[576] MATHISEN, Ralph, *Barbarian 'Arian' Clergy, Church Organization, and Church Practices*, in: BERNT, Quido, STEINACHER, Roland, *Arianism: Roman Heresy and Barbarian Creed*, s. 145–191.

před svým zánikem. Vzápětí došlo opět k ochlazení vztahů mezi Sueby a Vizigóty, způsobených bojovými aktivitami suebského krále Remismunda proti městům Aunona a Olissipo[577]. Zde mohu nabídnout vlastní tezi o stavu ariánských kleriků v *Gallaecii*, i když se pouštím na „tenký led". Suebská ariánská církev, o které víme jen to, že mezi léty 464 až 550 existovala, mohla výraznou míru přejímat, kvůli izolaci od své mateřské církve v akvitánské Tolose, liturgické a kanonické prvky od galicijských biskupů nikájského (ortodoxního) vyznání. Ariánské vyznání Suebů tak mohlo být symbolické či překroucené specifickým lokálním vývojem.

Suebští klerikové ariánské církve žili patrně v celibátu stejně jako jejich katoličtí galicijsko-románští kolegové. Zde narážíme na problém, že 1. i 2. bracarský koncil ariány vůbec nezmiňují. První bracarský koncil dokonce považuje soužití klerika se ženou za znak priscilliánské hereze[578] a druhý koncil se vymezuje u kleriků vůči *fornicatio*. Z právního pohledu vyvstávají s tímto termínem určité potíže[579]. Přesto však můžeme tvrdit,

---

R. Mathisen provedl důkladnou analýzu pramenů a zjistil, že žádný z nich nezmiňuje pro vizigótské tolosánské království v Galii během 5. století ariánského biskupa. Prameny pouze hovoří o ariánských *sacerdotes* a *seniores*. Mathisen se tak domnívá, že ve vizigótské jižní Galii nebyli v jednotlivých městech ariánští biskupové, ale pouze kněží. Sbor ariánských biskupů mohl existovat na královském dvoře v Tolose. Praxi městských biskupů ariánská církev zavedla patrně až po přesunutí gótského království do Hispánie a jediní gótští ariánští biskupové, které známe konkrétně jménem, pocházejí z doby vlády Leovigilda a Rekkareda. Z toho plyne, že gótská ariánská církev musela projít rozsáhlou transformací svých organizačních rámců.
církev ariánů dle knihy

[577] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 233 a 246.

[578] *Synodus Bracarensis I*, *Canon* 15.
„*Si quis clericorum vel monachorum praeter matrem aut germanam vel thiam, vel quae proxima sibi consanquinitate iunguntur alias aliquas quasi adobtivas faeminas secum retinent et cum ipsis cohabitant, sicut Priscilliani secta docuit, anathema sit*."
„Pokud někdo z kleriků nebo mnichů, mimo svou matku, sestru, tetu nebo jinou blízkou pokrevní příbuznou, si u sebe ponechá nějakou cizí ženu jakoby adoptovanou, a žijí spolu, jak to učí priscilliánská sekta, ať je potrestán *anathemou*."

[579] Slovo *fornicatio* se dá přeložit jako smilstvo. V době starého Říma se tímto slovem označoval i prostituce či sexuální styk s prostitutkou. Středověká církev se terminologie římského práva v otázkách sexuálního styku příliš nedrží a zavádí vlastní termíny či starším dává nový význam. Učitel církevního práva z 12. století Gratianus definuje *fornicatio* jako jakýkoliv pohlavní styk mimo manželský svazek (*Decretum*, C. 36, q. 1, d. p. c. 1). Církev ve středověku tímto termínem často označovala předmanželský sex. To by v případě suebské církve mohlo znamenat, že místní kněží mohli uzavírat manželství. Koncil z Elviry definuje kněžský celibát jako *abstinere a coniugibus* (*Concilium Eliberritanum*, *Canon* 33), tedy celkové vzdálení/zdržení se od žen. Na to reagují některé další hispánské koncily, které dovolují, aby kněz směl žít v jednom domě pouze se svojí matkou (*Concilium Bracarense III*, *Canon* 3). To nám však zatím příliš nepomáhá. Hispánské koncily, počínaje tím z Elviry, používají k označení manželské nevěry a cizoložství termín *moecha* místo římského *adulterium*. Vedle tohoto termínu jazyk koncilních akt staví právě slovo *fornicatio*, které patrně v kontextu hispánských koncilů značí jakýkoliv sexuální styk, včetně toho mezi manžely (např: *Concilium Toletanum III*, *Canon* 17; *Concilium Toletanum IV*, *Canon* 19 a *Concilium Toletanum XII*, *Canon* 8 – v tomto posledním případě *fornicatio* označuje manželskou nevěru). Právě při celkové analýze koncilních akt z Hispánie můžeme dojít k závěru, že *fornicatio* u galicijského kléru roku 572 značí jakýkoliv styk se ženou, a nikoliv pouze nemanželský sex. O církevním pojetí

že v suebské *Gallaecii* platil všeobecný celibát kněží. Místní ariánská církev mohla být již pod vlivem té katolické a zároveň nechtěla být spojována s heretickými priscilliány. Martin z Dumia při konverzi Suebů na katolictví nenarazil na žádné problémy v tomto směru a nezmiňují je ani suebské církevní koncily z let 561 a 572.

Zajímavým a stejně problematickým fenoménem galicijského kléru je otázka vlasů a vousů. Za vlády Vizigótů se v otázce úpravy vlasů a vousů u svěcených osob v *Gallaecii* usnesl 4. toledský koncil[580]. Ten stanovil, že duchovní všech svěcení mají nosit na hlavě tonzuru, vyholenou hlavu. Koncil si stěžoval, že lektoři, osoby s nižším svěcením mající za úkol při liturgii předčítat určité pasáže Bible, v *Gallaecii* nosí dlouhé vlasy a mají jen symbolicky vyholený kruh na špičce hlavy, což samo o sobě bylo považováno za heretické. Podobný problém se v *Gallaecii* neřešil poprvé, již 1. bracarský koncil zakázal lektorům nosit dlouhé rozpuštěné vousy[581]. Otázka původu tohoto specifického rysu galicijské církve nebyla historiky uspokojivě zodpovězena. Vyskytly se názory, které tuto symbolickou tonzuru a dlouhé vlasy lektorů spojovaly s arianismem[582] či priscillianismem[583].

Převládá však názor, jenž specifickou galicijskou tonzuru spojuje s existencí *ecclesia Britoniensis* a kelto-britonským vlivem v *Gallaecii* a ostříhání galicijských lektorů představuje, dle této myšlenky, formu keltské tonzury[584]. Přesto však i vůči tomuto vysvětlení

---

pohlavního styku a jeho zachycením v kanonickém i světském právu v době raného středověku pojednává BRUNDAGE, James, *Law, Sex, and Christian Society in Medieval Europe*, s. 10–175.

[580] *Concilium Toletanum IV*, *Canon* 41.

„Omnes clerici vel lectores sicut levitae et sacerdotes detonso superius toto capite inferius solam circuli coronam relinquant, non sicut hucusque in Gallaeciae partibus facere lectores videntur, qui prolixis ut laici comis in solo capitis apice modicum circulum tondunt, ritus enim iste in Spanias hereticorum fuit; unde oportet ut pro amputando ecclaesiae scandalum hoc signum dedecoris auferatur, ut una sit tonsura vel habitus sicut totius Spaniae est usus. Qui autem hoc non custodierit fidei catholicae reus erit."

„Všichni klerici a lektoři, stejně jako levité a obětníci, si po oholení celého vršku hlavy ponechají pouze vespod kruhovou korunu, nikoliv však jako doposud jsme mohli vidět, že v částech *Gallaecie* činí lektoři, kteří jako laici mají dlouhé vlasy a pouze na samém vršku hlavy si vyholí malý kruh, tento zvyk bylo totiž v Hispánii znakem heretiků; od toho by se slušelo, aby se odstranil skandál z církve a toto znamení ostudy bylo odstraněno, aby po celé Hispánii byla jednotná tonzura a šat. Ti, kteří však se tomuto nepřizpůsobí, jsou viní vůči katolické víře."

[581] *Synodus Bracarensis I*, *Canon* 11.

„Item placuit, ut lectores in ecclesia in habitu saeculari ornati non psallant neque granos gentili riti dimittant."

„Též se považuje za vhodné, aby lektoři v kostele nezpívali žalmy ve světském šatě, a ani si nerozpouštěli vousy dle kmenového zvyku."

[582] THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 41 a FERNÁNDEZ ALONSO, Justo, *Lu Cura Pastoral en la España Romano Visigoda*, s. 187.

[583] ORLANDIS ROVIRA, José, RAMOS-LISSÓN, Domingo, *Historia de los concilios de la Espana Romaña y Visogoda*, s. 283; KING, Paul David. *Law and Society in the Visigothic Kingdom*, s. 130; JAMES, Edward, *Bede and the Tonsure Question*, s. 97 a CONDE QUERRI, Maria Elena, *Paulino de Nola o la diplomacia antipriscilianista*, s. 30–36.

[584] Konkrétně na iro-keltský původ galicijských lektorských tonzur viz: GARCÍA Y GARCÍA, Antonio, *El patrimonio artístico-arqueológico de la parroquia de Bretoña*, s. 80; GARCÍA Y GARCÍA, Antonio, *Ecclesia Britoniensis*, s. 122; SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, *Late Antique Atlantic Contacts: the case of Galicia*, s. 94–105; YOUNG,

existují kritické názory[585] poukazující na příliš obecný text kánonu 4. toledského koncilu, který znemožňuje zmiňovanou úpravu vlasů ztotožnit s keltskou tonzurou. Navíc popis z akt 4. toledského koncilu, malý *circulus* na vrcholu hlavy, neodpovídá známým popisům keltské tonzury, kterou prameny popisují jako vystřihanou oblast hlavy od ucha k uchu[586]. Problémy související s keltskou tonzurou se začaly řešit v druhé polovině 7. století a formálně byla zavržena roku 668 na synodě ve Whitby, která se konala v království Northumbrie a znamenala vítězství křesťanství dle římského ritu nad iro-keltskými náboženskými tradicemi.

Biskup Isidor ze Sevilly, který řídil jednání 4. toledského koncilu, se snažil o liturgickou a církevně-organizační unifikaci Hispánie, z čehož vychází i zmíněný prvek galicijské tonzury, protože Isidor se patrně snažil potlačit veškeré distinktivní rysy regionálních církví[587]. Mohl označit galicijské církevní praktiky za heretické z nátlakových důvodů, aby od nich zdejší duchovní upustili. Galicijská tonzura se dle textů koncilů vyznačovala dlouhými vlasy, rozpuštěnými vousy a malým vyholeným kruhem na temeni hlavy. V obou známých případech je zmiňována pouze v souvislosti s lektory, což znamená, že tuto formu tonzury užívaly pouze osoby s nižším svěcením, nikoliv tedy jáhni, kněží a biskupové. Může jít o autentický element Suebů v galicijské církvi. Pro germánské Sueby patrně hrály vlasy důležitou roli jako charakteristický rys dospělého a svobodného muže. Nebylo tak pro ně před dosažením vyššího svěcení příliš důvodů se jich zbavovat.

Simon, *Britonia: Caminos nuevos*, s. 88 a YOUNG, Simon, *The Bishops of the Early Medieval Spanish Diocese of Britonia*, 11–12. Šířeji o keltském vlivu na podobu křesťanské církve i společnosti v *Gallaecii* viz: BERNIER, Gildas, *As igrexas Bretones en Galicia*, s. 67–74; HILLGARTH, Jocelyn, *Visigothic Spain and Early Christian Ireland*, s. 189–191; LIVERMORE, Harold, *The Britones of Galicia*, s 355–364 a THOMPSON, Edward, *Britonia*, s. 201–205.

[585] FERREIRO, Alberto, *A Reconsideration of Celtic Tonsures and the Ecclesia Britoniensis in the Hispano Roman-Visigothic Councils*, s. 1–10.

[586] *Collectio Canonun Hibernensis*, LII, 3 a 6 a BEDA VENERABILIS, *Historia ecclesiastica gentis Anglorum*, III, 26 a V, 21.

O současném pohledu na podobu, ale i podstatu teologického a společenského problému, který se skrýval za keltskou tonzurou viz: McILWAIN, James, *The «Celtic» Tonsure Revisited*, s. 63–76 a McCARTHY, Daniel, *On the Shape of the Insular Tonsure*, s. 140–167. Dle McCarthyho názoru měli irští mniši mít na hlavě vyholený trojúhelník, který při pohledu ze předu připomínal tonzuru sv. Petra (běžnou západoevropskou tonzuru), ale na zadní částí hlavy již vlasy přirozeně splývaly dolů a nebyly střihány.

[587] FRIGHETTO, Renan, *De rei à clérigo: a tonsura como mecanismo de afastamento político no reino hispano – visigodo de Toledo (Século VII)*, s. 113–115.

9.4 Monastické hnutí napříč *Gallaecií*

Poslední aktivitou galicijské církve, která si zaslouží naši pozornost, je činnost klášterů či křesťanského asketického hnutí celkově. Přítomnost mnichů a klášterů v *Gallaecii* zmiňují již akta 1. bracarského koncilu[588]. Koneckonců víme, že v polovině 6. století v Dumiu založil misionář Martin s povolením krále svůj klášter, který byl povýšen na biskupství. Stejně tak na severu *Gallaecie* existoval britonský klášter *monasterium Maximi*. Existují však i hmotné důkazy o původu galicijského monastického hnutí v průběhu 6. století. Jeskynní klášter San Pedro de Rocas se vyznačuje nápisem vyrytým do skály, který by datoval jeho vznik do roku 573[589]. Přesto se patrně v tomto období v *Gallaecii* nepoužívaly žádné klášterní řehole, kláštery 6. století byly v zásadě pouhými komunitami poustevníků a anachoretů. Dokonce ani Martin z Dumia nevytvořil vlastní řeholi a omezil se na moralistický text *Sententiae patrum Aegyptiorum*[590] určený ke klášternímu čtení.

Monastickému hnutí v *Gallaecii* zpočátku nepřálo to, že asketický život zde byl propagován heretickými priscilliány. To muselo vyvolávat v očí biskupů a dalších galicijských kleriků určité podezření vůči mnichům a dalším poustevníkům. Možná právě z tohoto důvodu byl vývoj klášterů v *Gallaecii* oproti zbytku Hispánie opožděn. V ostatních provinciích již na konci 6. století vznikají kláštery podporované aristokratickými elitami a získávají si i podporu biskupů. Vznikají tak první texty určené primárně pro život v klášteře. Jde o text *De institutione virginum* z pera biskupa Leandra ze Sevilly datovaný do roku 580.

---

[588] *Synodus Bracarensis I*, *Canon* 1 *De uno ordine sallendi*.

[589] *+HEREDITAS: n*
EVFRAXI: EVSANI:
QVINEDI: EATI: FLAVI:
RVVE: ERA: DCXI
Nápis se považuje za zakládací text kláštera, značící, že vznikl jako dědictví prvních místních eremitů Eufraxia, Eusania, Quineda, Eata a Flavia. Je datován do roku 611 hispánské éry, což odpovídá roku 573. Tento skalní klášter vznikl v jeskynních vytesaných do skály. Poustevnická komunita, která zde žila v 6. a 7. století, klášter opustila po příchodu Arabů. Klášter byl obnoven až v 9. století, dle legendy rytířem Gemondem. Nejstarší listinou zmiňující tento klášter jsou privilegia od krále Alfonse V. datovaná do roku 1007. Během 10. a 11. století byl též na prostoru před jeskynní postaven kostel a obytné budovy. Přestože by jeskynní charakter kláštera naznačoval izolovanost tohoto místa, San Pedro de Rocas se nachází v těsné blízkosti staré římské silnice. Více informací o tomto klášteru viz: LÓPEZ QUIROGA, Jorge, FIGUEIRAS PIMENTEL, Natalia, *Ecclesia edificita inter alpes roccas nominita: El complejo rupestre de san Pedro de Rocas*, in: *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585)*, *Volumen de estudios*, s. 373–394.

[590] Text *Sententiae patrum Aegyptiorum* představuje 109 výroků opatů a význačných mnichů starých egyptských klášterů. Jde o zkrácený latinský překlad textů, které si Martin z Dumia přinesl s sebou z východu *Apophthegmata patrum*. Martinův překlad z řečtiny je často doslovný a nepřirozený. V klášteře Dumio vznikla i kratší verze překladu, kterou vytvořil Martinův žák mnich Paschasius z Dumia. I když nejde o klášterní řeholi, text mohl sloužit pro mnichy jako inspirativní pro přebírání vzorců chování. Latinský text je k dispozici v edici *Martini episcopi Bracarensis opera omnia*, (ed.) C. W. BARLOW, New Haven 1950 a existuje i anglický překlad v *Iberian Fathers, Volume 1: Martin of Braga, Paschasius of Dumium, Leander of Seville*, in: The Fathers of the Church 62, (ed.) C. W. BARLOW, Washington D.C. 1969.

Biskup Leander napsal tento spis jako morální doporučení pro svoji sestru Florentinu, když vstupovala do kláštera. Následně Leandrův mladší bratr biskup Isidor ze Sevilly v letech 615 až 619 sepsal první hispánskou klášterní řeholi *Regula Isidori*, určenou pro unifikaci klášterního života napříč Hispánií. *Gallaecia*, i přes existenci významného kláštera Dumio, pokulhávala za soudobým trendem vzniku klášterů.

9.4.1 Působení biskupa Fructuosa

Vlna budování klášterů v *Gallaecii* začíná až ve 40. letech 7. století a je spojována s osobou biskupa a opata Fructuosa. Ten může být považován za nejvýraznější postavu vizigótské *Gallaecie*. Většinu informací o něm máme z jeho anonymního životopisu *Vita sancti Fructuosi*, jehož autorství bylo po dlouhou dobu připisováno poustevníkovi Valeriovi z Bergida. Fructuosus patřil do aristokratického rodu vizigótského původu. Nevíme ani, kdy a kde se přesně se narodil, ale v době, kdy ještě byl dítětem, jeho otec získal od krále rozsáhlé pozemky v oblasti Bergida (dnešní Bierzo). *Vita sancti Fructuosi*[591] tituluje světcova otce hodností *dux exercitus Hispaniae*, což může být vizigótská vojenská hodnost, kterou známe pouze z tohoto textu[592]. Někteří autoři soudí, že Fructuosův rod byl spřízněn s gótskými velmožskými rodinami z narbonské Galie, konkrétně s králem Sisenandem a biskupy Skluou z Narbo a Petrem z Beterrae[593]. Fructuosova rodina rozhodně nepocházela

[591] *Vita sancti Fructuosi*, 1.
„Hic vero beatus ex clarissima regali progenie exortus, sublimissimi culminis, atque ducis exercitus Hispaniae proles, dum adhuc puerulus sub parentibus degeret, contigit ut quodam tempore pater ejus eum secum habens inter montium convallia Bergedensis territorii, gregum suarum requireret rationes: …“
„Tento vskutku blažený muž pocházel z nejslavnější královského rodu, z nejvznešenějšího vrcholu a též byl potomek *duxe* hispánského vojska, a dokud byl stále malý chlapec, žil se svými rodiči, jednoho dne se přihodilo, že ho jeho otec sebou vzal do údolí hor kraje *Bergidensis*, aby si udělal přehled o svém dobytku:..“

[592] Nositele titulu *dux exercitus Hispaniae* považují za vrchního velitele vizigótského vojska, KING, Paul David, *Law & Society in the Visigothic Kingdom*, s. 75; ISLA FREZ, Amancio, *El officium palatinum visigodo. Entorno regio y poder aristocrático*, s. 841 a KAMPERS, Gerd, *Die Geschichte der Goten*, s. 267. Zato například LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V-VIII*, s. 271 pro názor, že Fructuosův otec byl pouze *dux* provincie. Dále existuje teorie, že zastával specifickou a dočasnou funkci *dux* pouze pro region *Bergidensis* (POVEDA ARIAS, Pablo, *Conquista e integración de la Gallaecia en el reino visigodo*, s. 10).

[593] Ohledně spříznění Fructuosova rodu s králem Sisenandem a narbonskými biskupy se vychází především z textu *Vita sancti Fructuosi*, kde je tento rod označen jako královský, a také z latinské básně, která je připisována právě Fructuosovi a ve které jsou opěvováni právě král Sisenand a biskupové Sklua a Petrus (*Versiculi Fructuosi*, IV). Názor o Fructuosově příbuzenství s narbonskými vizigótskými rody lze dohledat v publikacích DIÁZ Y DIÁZ, Manuel Cecilio, *Fructuoso de Braga y el Bierzo*, s. 41–51; GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 155; FRIGHETTO, Renan, *Um exemplo de gens na Hispania visigoda: Fructuoso de Braga e a sua origo preclara (século VII)*, s. 39–46 a BARROSO CABRERA, Rafael, MORÍN de PABLOS, Jorge, SÁNCHEZ RAMOS, Isabel, *Gallaecia Gothica: de la conspiración del dux Argimundus (589/590 d.C.) a la integración en el Reino visigodo de Toledo*, s. 98. Ostatně tato příbuzenská vazba již byla zmíněna výše.

z *Gallaecie* a šlo o vizigótský rod, který získal svoje majetky v oblasti až na začátku 7. století. Pozdější biskup absolvoval církevní vzdělání u biskupa Conantia z Asturicy a poté se oddal asketické dráze poustevníka. Ostatně rodině biskupa Fructuosa jsme se věnovali již několikrát předtím.

Dle *Vita sancti Fructuosi* Fructuosově poustevnickému životu bránilo to, že jej měly vyhledávat davy lidí, kteří se chtěli stát jeho žáky. Z tohoto důvodu se rozhodl zakládat po *Gallaecii* kláštery, aby umožnil svým novým mnichům zbožný život. Nejprve založil klášter Compluto na pozemcích patřících jeho rodině. Další kláštery vznikly již na prázdných opuštěných místech, aby dosáhl ideálu mnišské samoty. Takto vznikl skalní klášter Rufianum či další klášter v horách *Bergidensis* Visunia, pobřežní klášter Pheonense a klášter *Castrum Leonis*[594]. Následně cestoval i po provinciích *Lusitania* a *Baetica* a založil další klášter na ostrově v blízkosti přístavu Gades (dnešní Cádiz). Následně dostala jeho církevní kariéra zajímavý obrat. Pokusil se podniknout pouť na východ za svatými místy, což však odporovalo tehdejším zákonům, protože král Chindaswinth ustanovil, že na všechny cesty do zahraničí je potřeba královské povolení. Fructuosus byl při nástupu na loď zatčen a uvězněn. Ve vězení byl donucen přijmout jmenování na post opata-biskupa v Dumiu, kde se stal nástupcem zemřelého Richimira[595]. Jeho politický význam ještě vzrostl v roce 656, když se po aféře biskupa Potamia stal biskupem v Bracaře a metropolitou *Gallaecie*.

Fructuosus ještě jako opat kláštera Compluto ustanovil pro své mnichy řeholi. Ta je známá jako *Regula Fructuosi* či *Regula monachorum*. Předpokládá se, že tato řehole

[594] *Vita sancti Fructuosi*, 2–7.
Klášter Compluto je patrně dnešní obec Compludo poblíž města Ponferrada, skalní klášter Rufianum se zase identifikuje s klášterem San Pedro de Montes, klášter Visuna měl být poblíž dnešní San Fiz zde Visuña, klášter Pheonense se tradičně ztotožňuje se San Juan de Poyo poblíž Pontevedra a *Castrum Leonis* je zatím neidentifikováno. Ohledně archeologických výzkumů klášterů spjatých s biskupem Fructuosem, ale i jiných vizigótským klášterům viz: LÓPEZ QUIROGA, Jorge, *Late Antique and Early Medieval Rupestrian Monasticism in the Iberian Peninsula: Landscapes and Material Contexts of the Rupestrain Settlements*, s. 77–95; LÓPEZ QUIROGA, Jorge, MARTÍNEZ TEJERA, Artemio, *Un monasterium fructuosiano por descubrir: el de Compludo, en El Bierzo (prov. de León)*, s. 43–47; LÓPEZ QUIROGA, Jorge, MARTÍNEZ TEJERA, Artemio, *La edilicia rupestre en la península Ibéria (siglos VI-XI): Observaciones sobre cuestiones de metodología, interpretación y líneas de investigación*, s. 6–17 a MARTÍNEZ TEJERA, Artemio, *Los monasterio hispanos (siglos V-VII): Una aproximación a su arquitectura a traves de las fuentes literarias*, s. 117–125.

[595] Zákon krále Chindaswintha zakazující cesty do zahraničí byl oznámen roku 646 jako jeden z kánonů 7. toledského koncilu (*Concilium Toletanum VII*, *Canon* 7). O jeho zadržení a jmenování biskupem pojednává *Vita sancti Fructuosi*, 19–20. Biskupem v Dumiu se Fructuosus patrně stal roku 654, protože v roce 653 v Dumiu ještě působil biskup Richimer. V církevní kariéře nastal jeho hvězdný moment na 10. toledském koncilu roku 656, jelikož tento koncil ho po skandálu biskupa Potamia jmenoval biskupem v Bracaře (*Concilium Toletanum X*, *Item decretum pro Potamio episcopo in eodem concilio*).

vznikla kolem roku 645[596]. Často se provádí[597] srovnání mezi Fructuosovou řeholí a starší řeholí biskupa Isidora rozšířenou ve zbytku Hispánie. Z tohoto srovnání vychází Fructuosova řehole jako ta přísnější a výrazně omezující mnichy v klášteře. Fructuosus na rozdíl od Isidora chápal, že někteří muži se nemusejí stát mnichy dobrovolně a zůstávají tak v klášteře z donucení. Fructuosovi mniši byli pod neustálým dohledem opata či mnišského představeného *praeposita*[598]. Za porušení řehole nechal Fructuosus mnichy přísně trestat, za nižší přestupky pouze bičováním a za těžší přečiny dočasnou exkomunikací a s tím spojeným uvězněním v cele a hladověním. Nejtěžším trestem bylo kompletní vyholení hlavy, což znamenalo ztrátu mnišské tonzury[599]. Řehole byla natolik přísná, že ani pověstný galicijský poustevník Valerius z Bergida nevydržel zdejší řád a klášter opustil[600].

9.4.2 Galicijské „rodinné“ kláštery

Kláštery založené Fructuosem a řídící se jím sepsanou řeholí představují pouze oficiální část galicijského monastického hnutí. Od poloviny 7. století v *Gallaecii* objevovaly i tzv. „rodinné“ kláštery[601], pseudo-kláštery či spontánní kláštery[602]. Vznikaly tak, že místní obyvatelé prohlásili svoje domovy či vesnici za klášter a sami sebe za mnichy[603]. Činili

---

[596] Dataci sepsání textu *Regula monachorum* do období kolem 645 upřednostňuje současný španělský historik P. Díaz (DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *Visigothic Monasticism: Written Sources and Everyday Life*, s. 343 a DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *Monasteries in a Peripheral Area: Seventh-Century Gallaecia*, s. 338). Dřívější názor, prezentovaný americkým historikem Ch. Bishkem, však klade původ *Regula monachorum* do období let 630 až 635 (BISHKO, Charles Julian, *Spanish Monasticism in the Visigothic Period*, s. 128).

[597] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *Discipline and Punishment in 7th Century Visigothic Monasticism: The Contrast between Isidore's and Fructuosus' Rules*, s. 107–123.
Srovnání mezi Isidorovou a Fructuosovou řeholí provedl španělský historik P. Díaz. Ten poukazuje především na to, že během psaní své řehole měl Fructuosus na rozdíl Isidora zkušenosti s klášterním životem.

[598] *Regula monachorum*, 3; 6; 8 a 19–20.

[599] Tamtéž, 14–16.

[600] VALERIUS BERGIDENSIS*, Ordo querimonie*, *Praefatio*.

[601] Toto označení „rodinné“ kláštery však může být zavádějící kvůli pozdější existenci rodinných či rodových klášterů existující v rámci fenoménu vlastnické církve na západě Evropy během éry Karlovců a Otonů.

[602] O podobě těchto klášterů viz: DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *Monasticism and Liturgy in Visigothic Spain*, s. 177–191; DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *Monasteries in a Peripheral Area: Seventh-Century Gallaecia*, s. 329–358 a DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *Regula communis: Monastic Space and Social Context*, s. 117–135.

[603] *Regula communis*, 1.
„*Solent enim nonnulli ob metum gehennae in suis sibi domibus monasteria componere, et cum uxoribus, filiis, et servis, atque vicinis, cum sacramenta conditione in unum se copulare, et in suis sibi, ut diximus, villis et nomine martyrum ecclesias consecrare, et eas falso nomine monasteria nuncupare. Nos tamen haec non dicimus monasteria, se animarum perditionem, et Ecclesiae subversionem. Inde surrexit haeresis et schisma, et grandis per monasteria controversia.*
„Stává se totiž, že někteří kvůli strachu z Gehenny [biblické synonymum pro peklo] si ve svých domech zakládají kláštery a se svými manželkami, dětmi, otroky a sousedy se s posvátnou smlouvou zavazují ke společnému životu, a na svých pozemcích [vilách], jak říkáme, si vysvěcují ve jménu mučedníků kostely a ty falešně nazývají

tak patrně z náboženského zanícení či snahy vymanit se ze sekulárního světa. Život se pak v těchto pseudo-klášterech příliš nelišil od ostatních galicijských osad a neplatila zde ani žádné řehole či církevní pravidla. Rodinné svazky byly v těchto osadách udržovány nadále i po jejich proměně na kláštery. Nepřekvapivě tyto komunity byly trnem v oku církvi a galicijským biskupům, kteří je považovali za heretické.

Biskup Fructuosus se snažil dostat tyto nové kláštery pod dohled církve a přimět je, aby přešly na dodržování řehole *Regula communis*, jejíž vznik kolem roku 660[604] patrně sám inicioval. Tato řehole měla zajistit pro galicijské pseudo-kláštery řád imitující život v regulérních klášterech fungujících dle *Regula monachorum*. Kláštery měly dostát požadavkům, aby opat byl dosazován externě z řad mnichů, kteří již prošli klasickými kláštery. Dále mělo dojít k oddělení mužů a žen uvnitř kláštera a ke zrušení rodinných vazeb jak mezi manžely, tak i mezi rodiči a dětmi, a veškeré členy kláštera měla pojit pouze vzájemná vazba na klášter[605]. Po zkušenostech s předchozími problémy museli nově příchozí mniši podepsat právní dokumenty *Pactum*[606], ve kterém slibovali poslušnost vůči opatovi, a *Consensoria monachorum*[607], kde se vzdávali svého majetku ve prospěch kláštera, a v případě, že by z jakéhokoliv důvodu klášter opustili, se zříkali možnost požadovat svůj majetek zpět. Měla tak vzniknout klášterní konfederace[608], v jejímž čele stál opat-biskup z Dumia. Kláštery výměnou za to, že budou dodržovat *Regula communis* a patrně se podvolí i externímu dohledu, získaly politickou i právní ochranu dumijského biskupa při sporech se sousedními velmoži a místními biskupy. Přestože se tyto komunity podařilo částečně dostat pod kontrolu církve, nevymanily se z určitého opovržení ze strany obhájců tradičního monasticismu. Poustevník Valerius z Bergida je ve svém díle *De genera monachorum*

---

kláštery. My přesto toto nenazýváme klášterem, ale zkázou duše a pohromou církve. Odtud vyvěrá hereze a schizma a velká kontroverze ohledně klášterů."

[604] BARATA DIAS, Paula, *O lugar da Regula monastica communis no monaquismo hispânico*, s. 213–239 a DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *Regula communis: Monastic Space and Social Context*, s. 117.

[605] *Regula communis*, 3; 6 a 15.

[606] *Pactum*, in: Patrologia Latina LXXXVII, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1863 a HERWEGEN, Ildefons, *Das Pactum des hl. Fructuosus von Braga*, in: Kirchenrechtlichen Abhandlungen Nr. 40, Stuttgart 1907.

[607] *Consensoria monachorum*, in: Patrologia latina LXVI, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1847 a BISHKO, Charles, *The Date and Nature of the Spanish Consensoria Monachorum*, s. 377–395.

[608] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *Las fundaciones monásticas en la península Ibériaca (siglos VI-VIII)*, s. 473 a DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *Monasteries in a Peripheral Area: Seventh-Century Gallaecia*, s. 358.

P. Díaz se domnívá, že na základě jazyka textů *Pactum* a *Consensoria monachorum* byla klášterní konfederace založena na právně-smluvním principu, kdy jednotlivé kláštery uzavíraly smlouvy s dumijskými biskupy. Domnívá se též, že pravomoc opata-biskupa z Dumia v *Gallaecii* vůči klášterům překračovala pravomoci ostatních biskupů a Dumio mělo právo odvolávat opaty podřízených klášterů.

kritizuje jako hříšné komunity falešných mnichů, ve kterých se život nijak neodlišoval od života světských komunit[609].

Pro nás je však podstatné pohlížet na rozmach monasticismu v *Gallaecii* jako na sociální fenomén, nikoliv pouze jako na záležitost církve či projev lidové zbožnosti. Samozřejmě důležitost lidové religiozity nemůže být opomenuta. Hovoří o ní patrně i prameny, když odsuzují negativně vymezené důvody pro vstup do kláštera, tedy strach z ďábla na místo lásky k Bohu[610]. Zakládání nových klášterů od 40. let 7. století, ať již jde o Fructuosovy kláštery či místní pseudo-kláštery, invokuje nárůst sociální problémů a zvyšující se tlak na menší rolnické osady. S touto myšlenkou přichází španělský historik J. López Quiroga. Dle něj sociální krize v průběhu 7. století způsobila „útěk obyvatelstva" z původních římských *villae* v oblastech tradičního osídlení *Gallaecie* a kolonizaci vnitrozemských oblastí této provincie skrze zakládání klášterů. Lidé měli při zakládání pseudo-klášterů hledat nové sociální jistoty a López Quiroga na monastickou vlnu pohlíží spíše jako na socio-ekonomický problém než náboženský, který v konečném důsledku vedl k rozvratu původního systému osídlení *Gallaecie* založeném na římských *villae*[611].

Tento pohled je zjednodušující a o přesunu obyvatelstva můžeme dle pramenných dokladů hovořit pouze v případě klášterů založených Fructuosem[612]. Pseudo-kláštery však vznikaly v již existujících *villae* či osadách[613], tedy v již existujících strukturách. Můžeme vyjít z kritiky v řehole *Regula communis* vůči původní podobě pseudo-klášterů,

---

[609] VALERIUS BERGIDENSIS, *De genere monachorum*, 26.
„Et ne ipsa monasteria desolata desertaque remaneant, tolluntur ex familiis sibi pertinentibus subulci, de diversisque gregibus dorseni, atque de possesionibus parbuli, qui pro officio supplendo inviti tondentur et nutriuntur per monasteria, atque falso nomine monachi nuncupantur."
„A aby tyto kláštery nezůstaly zdevastované a opuštěné, vybírají si z vlastních domácností jim patřící pasáky, ze svého dobytka si berou ramenaté kusy a ze svého majetku si berou i chlapce, kteří jim mají pomáhat při jejich mnišských povinnostech, ti jsou proti své vůli tonzurováni a vychováni klášterem a jsou pak falešně nazýváni mnichy."
[610] *Regula communis*, 1 a VALERIUS BERGIDENSIS, *De genere monachorum*,
[611] LÓPEZ QUIROGA, Jorge, *Después del 'final' de las villae entre el Miño y el Duero (ss. VII-X): Comunidades 'fructuosianas', hábitat rupestre y 'aldeas'*, s. 227–237.
[612] *Vita sancti Fructuosi*, 3.
„Secedit in solitudinem. Hic vero sanctissimus confirmans cunctum regulare ordinem, constituensque coenobii patrem cum ingenti discretionis rigore. Et quia rumor gloriae sanctitatis eius cunctas peragraverat regiones, cum ex multitudine diversorum occurrentium crebram pateretur inquietudinem, humanam fugiens laudem atque favorem,"
„Stáhl se do samoty. On [Fructuosus] však jako nejsvatější upevnil vše řádem řehole a ustanovil klášteru nového opata vyznačujícího se značnou přísností. A protože pověsti o jeho slavné svatosti pronikly do všech oblastí, ze všech stran k němu přicházely davy lidí a on tak trpěl značným rušením, prchal před chválou a náklonností lidí,"
[613] *Regula communis*, 1 a 2.

ty jsou zde označeny jako komunity kumulují zisk více než obvyklé agrární osady[614]. Malí galicijští vlastníci půdy ze svých domů a statků se svými rodinami, otroky a sousedy vytvořili pseudo-kláštery jakožto novou formu agrárně-společenských jednotek, které by byly více konkurenceschopné při ekonomickém střetu s velkými pozemkovými magnáty. Od prohlášení zemědělské osady za klášter si patrně slibovali Boží přízeň či institucionální ochranu církve, tu však mohli získat až po přijetí *Regula communis*.

Takovýto aspekt pseudo-klášterů zapadal do většího problému sužujícího celé vizigótské království, kdy velcí pozemkoví magnáti a velmoži nutili své chudší sousedy přejít pod jejich patronát a přijmout *servitium*[615], přičemž tento proces kulminoval právě v 7. století. Druhým aspektem socio-ekonomického pojetí galicijských pseudo-klášterů může být přerušení dálkového obchodu se Středomořím, které nastalo v první polovině 7. století. Došlo k omezení exportu i importu a námořní spojení probíhalo již jenom s Británií a Galií. Musela zmizet celá řada vývozních artiklů a možnosti *Gallaecie* zůstaly omezeny na vývoz obilovin a otroků. Zde snaha o ziskovost a spojení polí a stád mezi sousedy v rámci pseudo-kláštera můžou být reakcí na ekonomickou proměnu celého regionu. Na rozdíl od klášterů fungujících dle *Regula Isidori* či benediktýnských klášterů z Itálie a Galie není patrná nějaká ustálená podoba galicijských klášterů[616]. Zpočátku tak mohlo skutečně jít jen o formálně ustanovené zemědělské osady, jako byly *villae* a *vici*. Náboženský kontext vzniku těchto nových komunit v *Gallaecii* nesmí být opomíjen, avšak za jeden z cílů při ustanovování těchto klášterů můžeme pokládat zefektivnění zemědělské výroby, snížení nákladů a získání větších výnosů z úrody. Je více než pravděpodobné, že zakládání pseudo-klášterů bylo aktivitou drobných a středních svobodných rolníků, již představují skupinu obyvatelstva, na kterou skoro jinak v dochovaných pramenech vizigótské Hispánii nenarazíme.

---

[614] *Regula communis*, 1.
„Et quia suo arbitrio vivunt, nulli seniorum volunt esse subjecti, et nil de propria substantia pauperibus erogant, sed adhuc aliena, quasi pauperes, rapere festinant, ut cum uxoribus et filiis plum quam cum in saeculo erant lucra conquirant.“
„A protože žijí podle svého vlastní rozhodování, nechtějí být poddanými žádných velmožů [seniorů] a nic ze svého majetku nedávají chudým, ale naopak, předstírajíc chudé, se snaží zabrat ostatním, a se svými manželkami a dětmi mají větší výdělky, než když byli ve světské sféře.“
[615] GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 242–247 a LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V-VIII*, s. 232.
[616] MARTÍNEZ TEJERA, Artemio, *Monasticism in Late Antique Iberia: Its Origins and Influences*, s. 186–190.

10 Strukturální transformace společnosti

„*Ne excepto talem librum, qualis hic, qui nuper est editus, alterum quisquee presumat habere. Nullus prorsus ex omnibus regni nostri preter hunc librum, qui nuper est editus, adque secundum seriem huius amodo translatum, librum legem pro quocumque negotium iudici offere pertemtet*."

„Ať kromě této knihy, jako je tato, která byla nedávno vydána, nikdo si netroufne vlastnit jinou. Nikdo ze všech obyvatel našeho království, ať se přímo nepokusí nabídnout soudci pro jeho činnost jinou knihu mimo tohoto zákoníku, který byl nedávno vydán, nebo dle něj pořízených překladů."

Lex Visigothorum, II, 11.

10.1 Administrativní vývoj *Gallaecie*

Administrativní uspořádání *Gallaecie* procházelo vývojem od doby, kdy původně po reformách císaře Diokleciána byla pouhou jednou ze 120 římských provincií, na které se impérium ve 4. století dělilo. Později po vpádu Suebů a dalších barbarských kmenů na poloostrov se stává centrem nového království. Po zastavení suebské expanze roku 456 se jejich království omezuje pouze na samotnou *Gallaecii* a některé oblasti v sousední provincii *Lusitania* na sever od řeky Tajo. Toto postavení regionu lze spatřit i v díle franckého biskupa Řehoře z Tours, pro kterého *Gallaecia* již nebyla provincií, nýbrž královstvím (*regnum*)[617]. Status *Gallaecie* jakožto suverénního státu zanikl roku 585, když suebské království bylo zničeno Vizigóty a *Gallaecia* se opět stala jednou z několika provincií. Ve vizigótském království, které bylo výrazně menší než římská říše, hrály jednotlivé provincie větší roli, než tomu bylo původně ve 4. století. Postavení *Gallaecie* mezi provinciemi se očividně, jak jsme probrali výše, dvakrát změnilo. Krátce po jejím obsazení považovali Vizigóti *Gallaecii* jako jednu ze tří zemí společně s Hispánií a Galií, tvořících jejich království. V průběhu 7. století význam *Gallaecie* upadl a pro Vizigóty se stala jednou z pěti hispánských provincií. Tento stav se opět změnil v poslední čtvrtině 7. století, kdy za vlády králů Wamby a Erwiga je obnoveno pojetí tří vizigótských zemí, Galie, Hispánie a *Gallaecie*.

[617] GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, V, 41 a VI, 43.
Řehoř například nazývá suebského krále Mirona „*rex Galliciensis*" a celý suebský stát jako „*regnum Galliciensis*"

10.1.1 Římská a suebské *Gallaecie*

Zde si musíme uvědomit, jak velikost království ovlivňuje vztah k elit k centrální vládě. Princip *Königsnähe*, ať už ve smyslu blízkosti elit ke králi, královské přízně či častějšímu kontaktu mezi vládcem a elitami, šel daleko lépe uplatnit v suebské *Gallaecie* než v období, kdy region měl status pouhé římské provincie. Ač toho mnoho nevíme o vnitřním chodu suebského království, pozemkoví vlastníci, velmoži a biskupové mohli být v častějším kontaktu s králem sídlícím v Bracaře. Oproti tomu v první polovině 5. století římská aristokracie z *Gallaecie* museli vysílat delegace k vojenskému veliteli Galie *magistru milium* Flaviu Aëtiovi, aby intervenoval v Hispánii v jejich prospěch, a navázat kontakt s císařským dvorem v Ravenně bylo pro galicijské Římany patrně velmi obtížné. Hydatius ostatně nezmiňuje, že by některý Galicijec získal audienci u císaře, avšak v jeho kronice jsou zmínky o císařských poslech, kteří navštívili suebského krále.

Nesmíme si však představovat, že by zmenšení státu, tj. politická emancipace *Gallaecie* pod vládou Suebů přineslo zefektivnění státní správy. Římská říše byla kolos, který trpěl četnými nedostatky. Prosazování vlády práva či císařských ediktů v jednotlivých provincií se ukázalo být nesmírně obtížným. Řada senátorů si uzurpovala určitá privilegia a postupně si provinciální elity privatizovaly státní moc, což oslabovalo chod impéria[618]. Menší nástupnická barbarská království sice teoreticky umožňovala efektivnější správu, avšak tato představa se rozcházela s praxí a vynucovací prostředky nových králů byly ještě menší než římských císařů. Vládci nově vzniklých států se snažili navázat na předchozí římský úspěch tím, že zachovali většinu římských úřadů a ponechán zůstal i diokleciáno-konstantinovský provinciální administrativní rámec. Ve všech barbarských královstvích však římské státní instituce prošly určitým vývojem a nebyly ponechány beze změn. Obecně lze říci, že státní správa získala ještě více militárnější charakter (již v římském impériu se služba ve vojsku i ve státní správě označovala jako *militia*, obě služby však od sebe byly odděleny). Avšak důvodem, proč nová raně středověká království nejsou efektivnější než římská říše za období dominátu, je to, že došlo k omezení státních příjmů z daní[619]. Tím kvůli nedostatku financí byla paralyzována celá řada státních funkcí. Germánští králové tak obětovali centralizovaný stát za smířlivou a konsensuální kooperaci s velmoži, senátory a dalšími pozemkovými vlastníky.

[618] HALSALL, Guy, *Barbarian Migrations and the Roman West, 376–568*, s. 65–68 a MacMULLEN, Ramsay, *Corruption and the Decline of Rome*, s. 58–197.
[619] WICKHAM, Chris, *Framing the Early Middle Ages: Europe and the Mediterrananean 400–800*, s. 145–150.

Provincii *Gallaecii* od jejího zřízení císařem Diokleciánem řídil správce s titulem *praeses*. Na přelomu 4. a 5. století jej nahradil správce s hodností *consularis*, jak je doloženo v administrativně-vojenském textu *Notitia dignitatum*. Význam těchto provinciálních správců na začátku 5. století nebyl příliš veliký. Poloostrov byl považován za rodovou oblast dynastie císaře Theodosia I. (vládl 379 až 395) a jeho příbuzní zde měli značný vliv, který patrně převyšoval vliv oficiálních úředníků. Tento stav ilustruje to, že když roku 408 vpadli do Hispánie oddíly povstalého císaře Konstantina III., odpor jim nekladli místní správci a velitelé, *vicarius* či *comes Hispaniae*, ale bratranci císaře Honoria Didymus a Verenianus[620]. Od příchodu barbarských kmenů do Hispánie v roce 409 již o jednotlivých hispánských provinciálních správcích neslyšíme[621]. To ostatně nepředstavuje nic neobvyklého, vykonavateli politiky římského státu, a tudíž i osobami popisovanými v pramenech nebyli provinciální úředníci, nýbrž vojenští správci a velitelé s hodnostmi *dux*, *comes* či *magister militum*. O to více podivně působí skutečnost, že roku 419 bránil *Gallaecii* proti Vandalům a Alanům mimo suebského krále a římského velitele *comity* Asteria i místní správce s civilním titulem *vicarius* jménem Maurocellus[622]. Svědčí to o tom, že v 5. století došlo v severozápadní Hispánii k rozpadu efektivně fungující římské správy. Jednotliví úředníci sice příchod barbarů přečkali, ale jejich politická moc se omezila pouze na jejich sídelní města. Ostatně i východní provincii *Tarraconensis* bylo impérium po roce 438 schopné kontrolovat pouze s vojenskými oddíly přivedenými do Hispánie z Galie a nedisponovalo žádnými lokálními silami.

S praktickým rozpadem provinciálního systému kvůli politické nestabilitě způsobené přítomností barbarů se pojí v 5. století s *Gallaecií* zajímavý a pravděpodobně i pro *Gallaecii* specifický fenomén. Ač v pozdní antice provincie oficiálně neměly pod sebou další nižší územně-správní jednotky, v praxi se skládaly z jednotlivých městských obcí (*civitates*). Ty nepředstavovaly pouhé město samotné, ale šlo o administrativní jednotku zahrnující

[620] ZOSIMOS, *Nea historia*, VI, 4; SOZOMENOS, *Historia ecclesiastica*, IX, 11–12 a PAULUS OROSIUS, *Historiarum adversum paganos*, VII, 40, 5.

[621] Ostatně jediný narativ, kterého se měl galicijský správce zúčastnit měla být poprava křesťanského mučedníka a bývalého římského vojáka Marcella roku 298. Dochovalo se několik rukopisů textu *Acta sancti Marcelli centurionis*, které se rozdělují na dvě textové skupiny M a N. Texty skupiny M, které jsou považovány za starší a autentičtější uvádějí, že Marcellus byl sťat v severoafrické provincii *Tingitania* z rozkazu *vicaria* Aurelia Agricollana. Mladší rukopisy patřící do skupiny N tvrdí, že Marcellova poprava proběhla v galicijském městu Legionem (dnešní León) a nařídil ji místní správce *praeses* Fortunatus (LEONI, Juri, *Gli Acta sancti Marcelli centurionis (BHL 5253–5255a): Studio della tradizione ed edizione critica*, s. 291–359).

[622] HYDATIUS LEMICENSIS, *Chronicon,* 71.

i bezprostřední okolí města (*territorium*)[623]. Toto chápání měst jako základních administrativních jednotek, ze kterých skládá provincie, můžeme lépe než v Hispánii spatřit v Galii v 5. a 6. století. Avšak v *Gallaecii*, kde se nacházely pouhé tři *civitates*, se v 5. století oživilo dělení provincie na *conventi iuridici*. Šlo o staré soudní okrsky podřízené provinciím, které fungovaly od 1. století př. n. l. až do začátku 3. století[624]. Doloženy je máme pouze z několika oblastí. Ty hispánské nechal zřídit císař Augustus a v době Diokleciána již bez pochyby zanikly. Přesto o nich v 5. století ve své kronice biskup Hydatius hovoří zcela běžně[625]. Zmiňuje nejenom staré augustovské *conventi Bracarensis*, *Lucensis* a *Asturicensis*, ale v textu kroniky jednou svoje vlastní biskupství označuje jako *conventus Aquaeflaviensis*. Na stejném území se nacházely dvě organizační jednotky s rozdílnou jurisdikcí. V rámci církve zde bylo biskupství (*ecclesia episcopalis*) a z hlediska civilní administrativy se zde nacházel stejnojmenný *conventus*. Ač Hydatius chápal jurisdikčně-právní rozdíl mezi oběma jednotkami, dle své kroniky sám sebe považoval za představitele obou těchto jednotek. Nevíme, proč se v *Gallaecii* znovu objevilo v 5. století toto archaické dělení na *conventi iuridici*. Zda to souviselo s pouhými třemi *civitates*, které si musely správu provincie rozdělit, nebo zda na toto rozdělení měli nějaký vliv vandalští Hasdingové a Suebové, kteří se v roce 411 v provincii usadili.

O vnitřní organizaci suebského království po roce 469 až do jeho zániku roku 585 toho mnoho nevíme. Veškeré prameny z tohoto období jsou církevní texty. Jedná se jednak o moralisticko-teologické spisy opata-biskupa Martina z Dumia, tak i akta bracarských biskupských koncilů z let 561 a 572 a církevně-organizační text obsahující seznam galicijských farností *Parochiale suebum*. Podobu církevní organizaci bychom teoreticky dle těchto pramenů mohli snadno zrekonstruovat, avšak zatím nám uniká fungování suebské světské státní správy. To je stav poznání, který se nejspíše nezmění. Je však chybné předpokládat, že církevní organizace přímo zrcadlila světskou správu, jak se domnívají někteří španělští autoři[626]. Nevíme, do jaké míry bylo suebské království centralizované.

[623] Např: JONES, Arnold Hugh, *The Later Roman Empire 284 – 602: A Social Economic and Administrative Survey*, s. 712–722; KULIKOWSKI, Michael, *Late Roman Spain and its Cities*, s. 83 a MARTÍNEZ JIMÉNEZ, Javier, SASTRE DE DIEGO, Isaac, TEJERIZO GARCÍA, Carlos, *The Iberian Peninsula between 300 and 850*, s. 52–58.

[624] DOPICO CAÍNZOS, María Dolores, *Los conventos iuridici: Origen, cronología y naturaleza história*, s. 265–283; KULIKOWSKI, Michael, *The Late Roman city in Spain*, s. 130–131 a WELSCH-KLEIN, Gabriele, *Die Provinzen des Imperium Romanum*, s. 52–54.

[625] HYDATIUS LEMICENSIS*, Chronicon,* 102; 179; 194; 201; 202; 217 a 249.

[626] ARIAS, Jorge, *Identity and Interaction: The Suevi and the Hispano-Romans*, s. 25–28; DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *Acuñación monetaria y organazación administrativa en la Gallaecia tardoantiqua*, s. 372–375; DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino suevo (411–585*), s. 195–199 a SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, *Organización eclesiástica y social en la Galicia tardoantiqua. Una perspectiva geográfico-arqueológica del parroquial suevo*, s. 459–466.

Můžeme tak předpokládat, že po většinu existence tohoto *regna* suebští králové ovládali přímo jen pobřežní oblasti na západě kolem Bracary a na územích dále na východ směrem do vnitrozemí si státní moc privatizovali místní velcí pozemkoví vlastníci.

10.1.2 Vizigótská správa nad provincií

Roku 585 vizigótský král Leovigild dobyl suebské království a celé jej, včetně území mezi řekami Tajo a Duero původně patřících do provincie *Lusitania*, zařadil jako provincii *Gallaecia* do vizigótského království[627]. Suebský poklad byl převezen do Toleda, dočasně zde byla zřízena ariánská biskupství, v některých městech se usadili vizigótští vojáci a region řídili králem dosazení *duces*. Noví vizigótští vládci navázali na řadu věcí fungujících již v suebském království. Z toho důvodu můžeme hovořit o kontinuitě provinciální struktury při zařazení provincie do toledské říše. Počet biskupství zůstal zachován a ani 3. toledský koncil neřešil žádné územní změny v diecézích. Decentralizovaná nízkobjemová ražba zlatých mincí, která započala již během vlády krále Leovigilda, také patrně dle některých indicií byla pokračováním suebského mincovnictví.

Naši pozornost však musíme zaměřit na vizigótskou správní strukturu jako takovou. Veškeré představy o podobě vizigótské administrativy jsou ještě méně jisté a přesvědčivé, než jak se je snaží prezentovat předchozí generace historiků[628]. Dle nich v čele jednotlivých provincií stáli úředníci *rectores* a *duces provinciarum*. Těm byli podřízeni městští správci *comites civitatum* a nižší regionální úředníci *iudices territoriorum*. Tento systém doplňovali úředníci kanceláří jednotlivých *duces* a *comites*, výběrčí daní *exactores* a *numerarii*, kteří spolupracovali s provinciálními úředníky, ale byli přímo podřízeni královskému paláci, a původně vojenští důstojníci *thiufades*, *quingentenarii* a *centenarii*, kteří se postupem doby mohli stát spíše úřednickým aparátem podřízeným *duxovi* než veliteli v rámci vojska. Po reformách králů Chindaswintha a Rekkeswintha mělo dojít k militarizaci státní správy a zmizeli úředníci *rectores* a *iudices* a zůstali jen ti s tituly z římského vojenského prostředí. Tyto představy se příliš nezměnily[629] a současná historiografie je uchovává a nepokouší se příliš o jejich revizi.

---

[627] IOANNES BICLARENSIS*, Chronica*, 585, 2.

[628] GARCÍA MORENO, Luis, *Estudios sobre la organizacion administrativa del reino visigodo del Toledo*, s. 5–152; GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 121; 169–170; KING, Paul David, *Law & Society in the Visigothic Kingdom*, s. 52–121 a THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 139–145 a 210–217.

[629] CASTELLANOS, Santiago, *The Visigothic Kingdom in Iberia*, s. 68; DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *El reino visigodo en vísperas del 711: Sistema político y administración*, s. 31–40; KAMPERS, Gerd, *Geschichte der Westgoten*, s. 257–260; LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V-*

Jak jsem již naznačoval výše, situace není zdaleka tak jasná. Ač úkolem současných historiků není snažit se za každou cenu „zbořit" stávající teorie, příležitostně se u zažitých tezí vyplatí být obezřetný a znovu se podívat na prameny. Úředníky *rectores* (římské obecné označení pro provinciálního správce) zmiňuje pouze římský zákoník Theodosiův kodex a jeho pozdější vizigótská recepce *Breviarium Alarici*. Žádného konkrétního *rectora* z vizigótského království neznáme, může tak jít o pouze v textu přežívající a v praxi neužívané právní zmínky, které měly spíše deklarativní a demonstrativní charakter. Z éry toledské říše hovoří o *rectores* a současně *iudices* jen zákon krále Theuda z roku 546[630]. Situace s *iudices* je obtížnější. Slovo *iudex* (v latině znamenající soudce) dle P. D. Kinga znamenalo ve vizigótském království státního úředníka obecně[631], podobně jako předtím slovo *rector*.

Duces z vizigótského království známe poměrné velké množství. Často jde však o osoby označované pouze jako *dux* bez dalšího přízviska, tudíž nelze poznat, zda jde o nějak čestný titul, úřad ve vizigótské provinciální administrativě či vojenskou hodnost značící, že daná osoba patří ke gótskému vojsku. Ukázkou těchto osob jsou *duces* Swinthila a Richila v Isidorově *Historia Gothorum* či celkem 15 *duces* podepsaných pod akty toledských koncilů, z nichž někteří se honosili kromě úřadu *dux* i dvorskými tituly *comes*[632]. Pouze jednou máme ve vizigótských textech spojení *dux provinciae*[633] a stejně tak pouze jednou je provincie označena jako *ducatus*[634], a to vizigótská Galie (římská provincie *Narbonensis I*, za vlády Karlovců známá jako Septimánie). Ta byla navíc z vizigótských provincií nejmenší a její vojenský charakter jakožto obranné linie proti Frankům byl nezpochybnitelný. Není také zřejmé, zda hodnost *dux exercitus provinciae* zmiňovaná několikrát ve *Vita sancti Fructuosi* byla totožná s úřady provinciálních správců či nikoliv.

U konkrétních držitelů úřadu *dux* se vyskytuje ten problém, že není zcela jisté, zda se jejich úřad vztahoval k celé provincii, či pouze k jedné městské obci *civitas* a jejímu

---

VIII, s. 184–185 a SAYAS ABENGOCHEA, Juan José, ABAD VARELA, Manuel, *Historia antiqua de la Península Ibérico II: Época tardoimperial y visigoda*, s. 430–432.

630 *Lex Theudi regis de litum expensis et commodis iudicum et executorum*.

631 KING, Paul David, *Law & Society in the Visigothic Kingdom*, s. 79–81.
Akta toledských koncilů zmiňují *iudices* několikrát, často právě v obecném smyslu světských soudně-správních úředníků. K tomu, že bychom měli vizigótské *iudices* chápat šířeji, napovídá i to, že koncily se je dvakrát snažily konkretizovat, a to jako *iudex provincii* a *iudex territorii*, tj. provinciální a městský „soudce" (*Concilium Toletanum III*, *Canon* 16 a *Concilium Toletanum IV*, *Canon* 65).

632 ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 61–62; *Concilium Toletanum VIII*, *Item ex viris inlustribus oficii palatini*; *Concilium Toletanum IX*, *Item ex viris inlustribus officii palatini*; *Concilium Toletanum XIII*, *Item de virsi inlustribus officii palatini* a *Concilium Toletanum XVI*, *Comites et viri inlustres*.

633 Jedná se o vizigótského velmože Argimunda, který roku 590 povstal proti králi Rekkaredovi (IOANNES BICLARENSIS*, Chronica*, 590, 3).

634 *Concilium Toletanum XVII*, *Tomus*.

okolí. To lze nejlépe spatřit na případě galicijského hodnostáře Dogilana titulovaného jako *dux Lucensis*[635], přičemž nevíme, zda město Lucus nebylo provinciální metropolí[636]. Dalším příkladem je Rekkaredův vojevůdce Claudius titulovaný v jednom prameni jako *dux Emeritensis*[637]. Město Emerita byla správním centrem provincie *Lusitania*, pročež můžeme spekulovat, zda do Claudiovy jurisdikce spadala celá provincie či pouze její metropole. Analogicky tento problém můžeme spatřit u povstalců z roku 673 proti králi Wambovi Paula a Ranosinda zastávající úřady *dux Narbonensis* a *dux Tarraconensis*[638]. Názvy těchto provincií jsou totiž zpodstatnělými adjektivy odvozenými od jejich hlavních měst Narbo a Tarraca.

Situaci činí ještě více nepřehlednou biskup Isidor ze Sevilly. Ten totiž ve své encyklopedické práci *Etymologiae* hovoří o tom, že správce provincie se označuje *praeses*[639]. Zde však čelíme problému, vůči které realitě si vytvořil Isidor při popisu hesel ve svých *Etymologiae* referenční vztah. Zřejmě to nebyla jeho současnost, tj. prostředí vizigótské Hispánie, ale již zaniklý svět římského impéria, na jehož přední literáty sevillský biskup často odkazoval, když chtěl předvést konkrétní případ. Podobně můžeme pracovat s dochovanou sbírkou vizigótských dopisů *Epistolae Wisigothicae*. Mezi nimi se nachází šest dopisů, jejichž autorem je správce vizigótské Galie Bulgar působící během vlády krále Gundemara (vládl 610 až 612)[640]. Bulgar je v protokolech svých dopisů zahrnujících intitulaci a inskripci označován jako *comes Septimaniae*, i když bychom po vzoru jednoho z jeho nástupců Paula čekali spíše *dux Narbonensis*. Toto zvláštní, patrně ahistorické, Bulgarovo označení může vycházet z toho, že protokoly byly k dopisům doplněny během asturského období a reflektovaly tak spíše jazyk Hispánie v 9. a 10. století. Stejně tak, jak již jsme zmínili výše, byl v těchto dopisech i biskup Fructuosus označen jako *archiepiscopus Bracharensis*[641], což je pojmenování, se kterým bychom se ve vizigótském prostředí nesetkali.

---

[635] *Vita sancti Fructuosi*, 7.

[636] L. García Moreno se domnívá, že se v druhé polovině 7. století mohlo přesunout centrum *Gallaecie* z Bracary do Lucu (GARCÍA MORENO, Luis, *Estudios sobre la organizacion administrativa del reino visigodo del Toledo*, s. 138 a GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 267 a 334).

[637] *Vitas sanctorum patrum Emeretensium*, V, 10.
Je však potřeba upozornit na to, že v kronice opata Ioanna z Biclara, která byla sepsána ještě během Claudiova života a působení ve vojsku krále Rekkareda, je Claudius titulován jako *dux Lusitaniae* (IOANNES BICLARENSIS, *Chronica*, 589, 2).

[638] JULIANUS TOLETENSIS, *Historiae Wambae*, 7.

[639] ISIDORUS HISPALENSIS, *Etymologiae*, IX, 4, 15.
„*Praesides rectores provinciae sunt, dicti quod praesunt*."
„*Praesides* jsou správci provincií, jsou tak nazýváni, protože jsou v jejich čele."

[640] *Epistolae Wisigothicae*, 11–16.

[641] Tamtéž, 19.

Snad se tímto poněkud delším rozborem částečně narušila představa, že bychom v 7. století v čele každé z šesti vizigótských provincií nalezli správce titulovaného jako *dux*. V čele provincií během celého vizigótského období teoreticky mohli být muži s tituly *rector*, *praeses* či *comes*. Stejně tak každý *dux* nemusel být správcem celé provincie. Zde se vracím k již předestřené tezi, že vizigótská provincie *Gallaecia* se mohla dále dělit na menší okrsky – *ducatus*, které reflektovaly původní augustovské *conventi iuridici*. Jednalo by se tak *ducatus Bracarensis*, *Lucensis*, *Asturicensis* a *Egitaniensis*. Tyto *ducatus* byly soustředěny kolem čtyř galicijských *civitates*, které si po celé vizigótské období udržovaly určitý administrativní význam. Jak v Asturice, Bracaře, Lucu, tak i v Egitanii se i po roce 649 razily vizigótské zlaté *tremissis*. Nad těmito čtyřmi *duces civitatum* mohl stát provinciální správce, ať už byl titulován *dux* anebo *rector*. Ten v rámci státní hierarchie byl podřízen přímo králi a tvořil tak mezičlánek mezi Toledem a galicijskými *civitates*. Též však mohla proběhnout decentralizace provincie a žádný *dux Gallaeciae* neexistoval

K zopakování argumentů podporujících zde nadnesenou představu o vizigótském uspořádání *Gallaecie* stačí uvést, že vizigótské kroniky v případě galicijských záležitostí hovořily o *duces* v plurálu[642]. Stejně tak působení Dogilana jakožto *dux Lucensis* svědčí o administrativní decentralizaci této provincie. Teoreticky by dalším pramenným důkazem pro rozdělení *Gallaecie* na více dukátů mohla být i zpráva z asturské kroniky z Albeldy, která byla sepsána na konci 10. století. Dle ní na konci 7. století vizigótský král Witiza zavraždil v galicijském městě Tude (dnešní Tuy) místního velmože jménem Faffila, který zastával titul *dux*[643]. Tude by tak mohlo představovat další galicijskou *civitas* s rozšířenou administrativní působností a vlastním *ducem*. Faffila měl být podle zápisu této kroniky otcem prvního asturského krále Pelagia, avšak asturské texty nemají v otázce otcovství zakladatele svého státu zcela jasno a jejich zprávy zachycující poslední léta vizigótského království mají spíše legendární charakter. Z toho důvodu bychom zprávy o tom, že ve městě Tude působil *dux*, měli vzít v potaz, ale neměli bychom je považovat za pramenný důkaz.

Další změna v administrativně-teritoriálním rámci *Gallaecie* po jejím začlenění do vizigótského království v roce 585 nastala až roku 666. Tehdy král Rekkeswinth nechal

---

[642] IOANNES BICLARENSIS*, Chronica,* 585, 6 a ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 61.

[643] *Chronicon Albeldense*, XIV *Item ordo gentis Gotorum*, 33.

„Vittizza rg. ab. X. Iste in vita patris in Tudense hurbe Gallicie resedit. Ibique Fafilanem ducem Pelagii patrem, quem Egica rex illuc direxerat, quadam occasione uxoris fuste in capita percussit, unde post ad mortem pervenit.“

„Witiza vládnul 10 let. Ještě za života svého otce sídlil ve městě Tude v Galicii. Tam on *duxe* Fafilu, Pelagiova otce, kterého tam král Egika vykázal, kvůli nějaké ženě udeřil silnou ranou do hlavy a on kvůli tomu zemřel.“

území mezi řekami Duero a Tajo (biskupství Conimbriga, Lamecum, Caliabria, Viseum a Egitania, tj. oblast, kterou jsme si definovali jako *ducatus Egitaniensis*) vyjmout z provincie *Gallaecia* a zařadil je do provincie *Lusitania*[644]. Provincie se tak vrátily do podoby, kterou měly před příchodem barbarských kmenů v 4. století. Ač se obnovil stav provincií před rokem 411/439, Rekkeswinthovi již nezáleželo na restaurování římského zřízení. Ostatně text koncilu z Emerity neargumentuje královou *Romanitas* (římanstvím), ale snahou vyjít vstříc lusitánským biskupům, z nich právě metropolita z Emerity chtěl mít opět dohled nad všemi svými sufragány, zvláště nad těmi, o které přišel v 5. století kvůli suebské expanzi. Španělští autoři tuto provinciální reformu považují za součást restrukturalizace vizigótského státu za doby králů Chindaswintha a Rekkeswintha a současně hovoří o tom, že rokem 666 v *Gallaecii* zaniká administrativní rámec, jež se zde vytvořil za panování Suebů[645].

Co však tato provinciální reforma znamenala přímo pro *Gallaecii*? Samotný chod provincie patrně již příliš neovlivnila. Další prameny, včetně 3. bracarského koncilu z roku 675, již o ní nehovoří. Bezpochyby však tato územní změna znamenala porážku *Gallaecie* na politické frontě. Zájmy a moc metropolitního biskupa z Bracary byly omezeny a král Rekkeswinth se jasně přiklonil na stranu jeho kolegy z lusitánské Emerity. Stejně tak, když v rámci tohoto územního vyrovnání došlo ke sporu mezi biskupy z Egitanie a Salamanticy o jim podřízené farnosti, i přes nejednoznačnost textu koncilních akt vše naznačuje to, že sporné farnosti zůstaly biskupovi ze Salamanticy[646], který byl již před rokem 666 sufragánem Emerity. Provincie *Gallaecia* zde tak zaznamenala porážku na administrativně-organizační i církevní úrovni. Zvláště si musíme uvědomit, že z těchto ztracených biskupství původně plynuly finance do Bracary, jak v rámci církevní organizace, tak i patrně při výběru daní pro Toledo.

Když pozorujeme administrativní vývoj *Gallaecie* ve sledovaném období, skutečně musíme uznat terminologii španělských historiků za nejlépe vystihující místní poměry. Oni v současné době odmítají hovořit o výrazných strukturálních změnách mezi pozdně antickou a raně středověkou (vizigótskou) společností a upřednostňují při popisu proměny hispánské

[644] *Synodus Emeritensis*, *Canon* 8

[645] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *La organización del espacio y el control del territorio en la Gallaecia germánica*, s. 82; DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, MENÉNDEZ BUEYES, Luis, *¿Elites locales vs monarguía?: El ejemplode la Gallaecia tardoantigua*, s. 241*;* DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, MENÉNDEZ BUEYES, Luis, *Gallaecia in Late Antiquity: The Suevic Kingdom and the Rise of Local Powers*, s. 162 a POVEDA ARIAS, Pablo, *Conquista e integración de la Gallaecia en el reino visigodo*, s. 12.

[646] DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, *Sedes episcopales y organización administrativa en la cuenca del Duero (siglos IV-VII)*, s. 138.

společnosti označení „vnitřní evoluční dynamika“. Administrativní rámec, o kterém zde hovoříme, se vytvořil na začátku 4. století při reformách císařů Diokleciána a Konstantina Velikého a vydržel zde až do příchodu Arabů roku 711. Samozřejmě prošel určitým vývojem a zažil několik změn. Avšak během těchto 400 let státní správa využívala stejný jazyk. Můžeme tak hovořit o stejných provinciích jak za vlády císaře Constantia II. (vládl 324 až 361), tak i za vlády krále Egiky (vládl 687 až 702). Stejně tak fungování těchto provincií probíhalo dle stejného modelu, byli zde stejní správci *rectores* a *duces*, výběr daní zřejmě principiálně probíhal stejným způsobem a ve městech existovali *curiales* ještě v polovině 7. století.

Mezi nejvíce viditelné změny tedy patří vytvoření samostatných barbarských království, čímž došlo k politické emancipaci jednotlivých regionů. Suebská *Gallaecie* a vizigótská Hispánie již nejsou jednotlivými provinciemi či diecézemi obrovitého impéria, nýbrž samostatnými státy. S tím je spojeno i vytvoření nových center a nových politických elit v rámci etablujících se království. Ilustruje to přítomnost *viri inlustres* ve vizigótské Hispánii i merovejské Galii. Nová germánská království potřebovala svoje vlastní „senátory“, kteří již nemohli být vázáni na osobu císaře v Konstantinopoli či budovu *curie* v samotném Římě. Mezi další postřehnutelné změny patří smazání rozdílů mezi vojenskou a civilní správou, které pozdně římští císaři nechávali striktně oddělené. *Duces* a *thiufades* se tak z vojenských velitelů dostávají do role civilních soudců, což patrně vychází i z toho, že nová království nemají dostatek financí, aby udržela v chodu mohutnou římskou byrokracii v té podobě, jakou měla ve 4. století.

Skutečná strukturální změna v administrativním poli na území římské *Gallaecie* přichází až ve stoletích po arabském vpádu z roku 711. Během 9., 10. a 11. století se v královstvích Asturie, Galicie a León objevil nový model vládnutí. Etablovala se zde královská dynastie a místní elity zde patrně fungovaly na vzájemných personálních vazbách. Při vzniku asturského království roku 718 zdejší král Pelagius neovládal ani jednu z původních římských *civitates*, raně středověká španělská království tak nemohla navázat na římský model provinciální správy. Expanze na jih v rámci procesu, který nazýváme *reconquistou*, probíhala velmi pomalu a postupně se tak pod vládu křesťanských králů přidávaly nové regiony a biskupství, které bylo potřeba začlenit do království dle jiných principů, než jak původně činili Suebové a Vizigóti. Vytvoření suebského království v *Gallaecie* neprobíhalo sice dle pověstného Caesarova výroku „*veni, vidi, vici*“, avšak roku 409 přišli Suebové na poloostrov, roku 411 se usadili v *Gallaecii* a roku 438 již mohli tvrdit, že alespoň nominálně je celá provincie pod jejich vládou. Asturským králům však trvalo přes

150 let, než se jim podařilo ovládnout celé území bývalé *Gallaecie* až po řeku Duero[647]. O vnitřní podobě království Asturie toho mnoho nevíme, dovedeme zrekonstruovat až podobu leonského království v 11. a 12. století. Základní teritoriální jednotkami již nebyly provincie či dukáty, avšak území králů z Leónu se dělilo na *comitati* (v sin. *comitatus*), které již pro toto středověké prostředí můžeme v češtině označit za hrabství. Tato hrabství byla různě veliká, největší a nejvýznamnější z nich byla semiautonomní hrabství Portugale a Kastilie. Tento vývoj však svědčí, že v rámci státní administrativy došlo k výrazné proměny až v asturském období po zániku vizigótského státu, kdy se pomalu rodila nová středověká španělská hrabství.

10.2 Přelomový okamžik kolem roku 640

My historikové máme obdivuhodnou schopnost hledat klíčové milníky a přelomové roky a vzápětí je relativizovat, snižovat jejich význam a hledat k nim výjimky. Snad právě nejlepším případem je hledání přelomu mezi antikou a středověkem. Zažitý a veřejně známý je rok 476, který má představovat zánik západořímské říše, rok, kdy padla vláda císaře Romula Augustula a byla nahrazena režimem germánského krále Flavia Odovakera. Snad nejpřirozenějším argumentem proti tomuto roku je to, že v Dalmátii až do roku 480 vládl legitimní císař Iulius Nepos, který narozdíl od Romula Augustula měl diplomatické uznání své vlády z Konstantinopole. Z hlediska kultury a vzdělanosti můžeme za podstatný přelom považovat rok 529, kdy císař Justinián nechal v Athénách uzavřít filozofickou školu Akademii, která navazovala na tradice původní Akademie založené v 4. století př. n. l. filozofem Platónem. Co se týče tradice římské státnosti, za konec antiky můžeme považovat i rok 541, kdy císař Justinián naposledy jmenoval někoho do hodnotnosti konzula, čímž přerušil éru římských konzulů trvající od roku 509 př. n. l. I smrt samotného Justiniána roku 565 představuje důležitý milník, avšak takovýchto milníků, které by vytyčovaly přelom mezi antikou a středověkem, bychom mohli nalézt daleko více.

Jaký význam však tyto přelomové roky hrály v dějinách Pyrenejského poloostrova? Patrně nijak veliký. Z dochovaných kronik ani nevíme, jaké události se pověstného roku 476 odehrály v Hispánii. Suebům a stejně tak i představitelům hispánských měst již nejspíše v tomto roce pramálo záleželo na tom, kdo byl vládcem Itálie. Kde tedy leží pomyslné

[647] Dle zpráv z kroniky z Albeldy nechal města Braga, Oporto, Coímbra, Lamego a Viseo obnovit někdy mezi léty 866 až 881 asturský král Alfonso III. (vládl 866 až 911). Tomu se též podařilo posunout hranici asturského království na jihu až k řece Mondego, čímž ovládal i části původní provincie *Lusitania* (*Chronicon Albeldense*, XV *Item ordo Gotorum Obetensium regum*, 12).

mezníky mezi antikou a středověkem pro Hispánii? Barbarské kmeny sem přišly roku 409 a v roce 411 si poloostrov rozdělily. V rámci působení císařských institucí na poloostrově někteří historici uvažují o tom, že symbolickým mezním rokem pro římskou Hispánii by mohl být rok 460, kdy poloostrov navštívil císař Iulius Maiorianus[648], a poté již nemáme žádné zprávy o aktivitě císaře či centrální vlády v oblasti poloostrova. Můžeme tak rok 460 považovat za konec římské vlády nad Hispánií. Nastolení vizigótské dominance na poloostrově probíhalo plíživě a započalo už před rokem 460 a dokončeno bylo během vlády krále Leovigilda. Jeho vládu, léta 568 až 585, můžeme rozhodně považovat za důležitý milník. Došlo k podřízení většiny poloostrova pod vládu gótského krále, vydání nového zákoníku *Codex Revisus* a nová Leovigildova ražba gótských mincí znamenala formální vyhlášení nezávislosti na Konstantinopoli.

Sami Gótové však nejspíše za přelomový okamžik ve svých dějinách považovali rok 589, když za vlády krále Rekkareda došlo na 3. toledském koncilu ke konverzi Gótů na katolickou víru. Z hlediska celkového stavu společnosti a společenské proměny si myslím, že nejpodstatnějším mezním rokem, kterým bychom v případě Hispánie mohli oddělovat antiku a středověk, je rok 656, kdy došlo k vydání Rekkeswinthova zákoníku *Lex Visigothorum*. Nová legislativa alespoň teoreticky sjednotila veškeré obyvatelstvo vizigótského království a přinesla konec užívání římského práva v podobě Theodosiova kodexu, či jeho vizigótské verze *Breviarium Alarici*. Právě konec používání starého římského práva a zavedení nové vizigótské královské legislativy představuje symbolický mezník celospolečenského významu, který můžeme označovat za předěl mezi starou a novou érou lépe než pouhé personální změny vládnoucích dynastií, obvykle používané pro tyto účely.

Společenské procesy probíhající v 5. a 8. století značící přelom antiky a středověku probíhaly v jednotlivých regionech s různou intenzitou a někde tyto procesy byly finalizovány dříve než jinde. To znamená, že pokud máme tuto potřebu, můžeme hledat mezníky mezi antikou a středověkem specifické a vlastní každému regionu. Předchozí dva odstavce to ostatně ukazují na příkladě římsko-vizigótské Hispánie. Jak naznačuji, jedná se pouze o potřebu historiků poukazovat na některé momenty a přikládat některým rokům větší význam než jiným. Bez této potřeby se dá období od 4. do 8. století považovat za svébytnou éru lidské historie s vlastními specifickými rysy, které tuto dobu odlišují od klasické antiky

[648] ARCE MARTÍNEZ, Javier, *Bárbaros y romanos en Hispania: 400–507 A.D.*, s. 206; KULIKOWSKI, Michael, *Late Roman Spain and its Cities*, s. 191–192; THOMPSON, Edward, *Romans and Barbarians: The Decline of the Western Empire*, s. 175 a WOOD, Jamie, *Borders, Centres and Peripheries in late Roman and Visigothic Iberia*, s. 5.

a vrcholného a pozdějšího raného středověku. Když však potřebě hledat přelomové okamžiky podlehneme, můžeme se pokusit hledat také takovýto milník i pro oblast římské provincie *Gallaecia*.

Zde se nám nabízejí jako symbolické roky přelomu epoch rok 411 jako založení suebského království či 585 jako zánik tohoto království a jeho obsazení Vizigóty. Španělský archeolog J. López Quiroga upozorňuje na to, že přítomnost Suebů ovlivnila chod galicijské společnosti zcela minimálně[649]. Je tak potřeba hledat přelomové okamžiky, které měly vliv na větší část populace *Gallaecie*. Patrně jedním z takových mezníků je vytvoření nové biskupské organizace, jež inicioval opat a biskup Martin z Dumia. Jeho církevně-správní reformy se nedají přesně datovat, proběhly někdy mezi léty 550 až 572 a jejich výsledkem bylo ustanovení celkem 13 biskupství. Některá z nich existovala ještě před příchodem Suebů, jiná vznikla patrně z Martinova popudu a u diecéze Iria Flavia můžeme předpokládat, že nahradila nedaleké starší biskupství Aquae Celenae, které zmizelo během násilností způsobených Sueby v polovině 5. století. Rozšíření počtu biskupství patrně odpovídalo trendu 6. století, kdy v římském pojetí se městská obec *civitas* stává totožnou s biskupským sídlem. V novém pojetí tak bez biskupa není žádná *civitas*[650]. Zřízení nových biskupství tak mělo navýšit i počet *civitates*, což mělo přispět k snadnějšímu řízení království a ke zvýšení státní prestiže *Gallaecie*. Status *civitas* ve vlastní *Gallaecii* měla jen města Asturica, Bracara a Lucus a ze severní *Lusitanie* z nápisu z konce 1. století př. n. l. víme, že město *Egitania* bylo v té době označováno jako *civitas Igaeditanorum*[651]. Z původních čtyř městských center tak během suebského období narostl jejich počet na 13.

Vybudování této nové biskupské organizace za vlády suebských králů by se tak mohlo považovat za počátek středověké Galicie, avšak tato biskupství vzala za své při vpádu Arabů a musela být pak znovuobnovována během *reconquisty*. Někdy v polovině 8. století se do Luga měl vrátit biskup Odoarius, čímž bylo asturskými králi obnoveno první

[649] Např: LÓPEZ QUIROGA, Jorge, *Hábitat, poblamiento y territorio en la Gallaecia de epoca sueva*, s. 163.

[650] V podobném smyslu o změně pojetí *civitas* v průběhu 6. století píšou KULIKOWSKI, Michael, *Late Roman Spain and its Cities*, s. 287–288 či MARTÍNEZ JIMÉNEZ, Javier, SASTRE DE DIEGO, Isaac, TEJERIZO GARCÍA, Carlos, *The Iberian Peninsula between 300 and 850*, s. 52. Tento trend je snadno uchopitelný ze zákoníku císaře Justiniána *Corpus iuris civilis*, který za vrcholného a typického představitele *civitas* považuje biskupa. Pro prostředí vizigótské Hispánie nám za pramenný důkaz tohoto pojetí může posloužit i text z 8. století *Provinciale Visigothicum*, který představuje seznam hispánských měst a ve svém úvodu text jasně stanovuje, že *civitates Hispaniae* jsou *sedes episcopalium* – biskupskými sídly (*Provinciale Visigothicum*, s. 424).

[651] D'ENCARNAÇÃO, José, *De monumentos epigráficos da Civitas Igaeditanorum*, s. 163–171

Z doby vrcholného císařství z geografického díla Klaudia Ptolemaia a ze seznamu římských silnic a měst *Itinerarium Antonini* známe celou řadu dalších měst a obcí, které se nacházely na území, kde se později rozléhaly provincie *Gallaecia* a *Lusitania*. Z textů je však patrné, že za hlavní městská centra severozápadu Hispánie byla považována města Asturica, Bracara, Lucus a přístav Olissipo (dnešní Lisabon).

z galicijských biskupství. Díky tomu také získali biskupové z Luga významný politický vliv během formování asturského a později leónského království. Svoje postavení pak v následujících staletích, kdy došlo k obnovení dalších biskupství, neváhali bránit pomocí falzifikovaných dokumentů odkazujících na suebskou a vizigótskou epochu, čímž nám historikům značně ztížili práci. Biskupové z Iria Flavia pomalu přesídlili v 9. století do poutního centra v Santiago de Compostela, avšak stále nazývali svoje diecézi *ecclesia Iriensis*. Biskupství *Britonnia* po vpádu Arabů zaniklo definitivně, ale na jeho území se během asturské éry objevuje nové biskupství Mondoñedo. Na přelomu 8. a 9. století zřejmě také vznikl i nový biskupský stolec v asturském hlavním městě Oviedo. Biskupství ve městech Tuy, Ourense a Braga byla obnovena až v 11. století[652]. Suebsko-vizigótská církevní organizace tak v *Gallaecii* nepřežila existenci vlastního vizigótského království.

Kdy se však mění galicijská společnost? Vytvoření nové sítě biskupství nepochybně mělo vliv na její chod, avšak díky archeologickým nálezům můžeme detekovat i určité změny v zažitém provinciálním životě. V období kolem roku 640 dochází v *Gallaecie* z archeologického hlediska ke dvěma výrazným změnám a písemné prameny naznačují i období politické nestability. Za prvé po roce 640 zaniká import kvalitního keramického zboží z Afriky a byzantských východních provincií[653]. Za druhé v tomto období, během vlády králů Chintily, Tulgy a Chindaswintha, tj. v letech 636 až 649, se omezuje produkce galicijských mincoven. Od nástupu krále Rekkeswintha probíhala ražba mincí pouze ve větších *civitates* Asturica, Bracara, Egitania a Lucus. A za třetí předpokládáme, že proti králi Chintilovi vypuklo v *Gallaecii* povstání. Soudíme tak z mizivé účasti galicijských biskupů na 5. toledském koncilu uspořádaném králem Chintilou v roce 636 a z dopisu biskupa Fructuosa žádajícího o propuštění osob uvězněných během Chintilovy vlády[654]. Ve stejné době tak zaniká ekonomický systém živící místní elity a zároveň dochází k politické nestabilitě, která nejspíše přerostla v ozbrojené povstání. Protože zde naše informace o událostech v této době vycházejí z kombinace textových a archeologických pramenů, nemůžeme si být jistí příčinnými souvislosti při těchto změnách v *Gallaecii*. Je tak možné, že by povstání proti Chintilovi bylo vyvoláno začínajícími ekonomickými změnami či naopak

[652] BERMÚDEZ BELOSO, Mariña, IBÁÑEZ BELTRÁN, Luis, *Una cartografía para los once condados de la diócesis de Lugo: hacia una nueva aproximación al Parrochiale Suevum*, s. 182–184.
[653] FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Adolfo, *As relacións externas da Gallaecia durante os séculos IV-VII D.C. a traveso do materiál importado localizado en Vigo (Galiza)*, s. 149 a SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, *Power and Rural Landscapes in Early Medieval Galicia (400–900AD): Towards a Re-incorporation of the Archeology into the Historical Narrative*, s. 161.
[654] *Concilium Toletanum V*, *Episcopi subscripti* a *Epistolae Wisigothicae*, 19.

zánik importu do provincie a omezení místní ražby byly výsledkem potlačení povstání a následnými retribucemi ze strany Toleda.

V *Gallaecii* došlo k výrazným změnám, které změnily místní společenské prostředí. Zcela se zastavil dovoz luxusního zboží z byzantských provincií, který sice byl již od poloviny 6. století v útlumu, ale nyní zanikl úplně. Konec ražby v lokálních centrech patrně znamenal i změnu ekonomického systému, z něhož profitovaly galicijské elity. V období kolem roku 640 tak skutečně došlo k výrazné transformaci provincie. Zanikají zde římsko-suebské struktury, které přežily Leovigildovo dobytí provincie roku 585, a během vlády krále Chindaswintha již můžeme hovořit o nové vizigótské *Gallaecii*. Důvod, proč došlo k těmto změnám, zůstává nejasný. Španělští archeologové předkládají různé možnosti. Adolfo Fernández Fernández, který se nálezům importované keramiky v galicijském Vigu detailně věnoval, dává zánik tohoto obchodu do souvislosti s pádem Antiochie do rukou Arabů v roce 637. Vigo tak přišlo o svého největšího obchodního partnera a došlo ke snížení počtu obchodních lodí připlouvajících z východu na západ. Obchod s Vigem a potažmo celou *Gallaecií* ztratil rentabilitu, pro obchodníky již prostě nebylo tolik výnosné plout tak daleko na západ[655]. Jeho kolega José Sánchez Pardo se domnívá, že v tomto období definitivně zaniká již tehdy minimální lokální těžba zlata a cínu, kvůli čemuž v *Gallaecii* zanikají místní mincovny a provincie přestává být zajímavá pro cizí obchodníky[656]. Místní elity se poté musely věnovat pouze zemědělské činnosti.

Španělští archeologové neberou v potaz galicijské povstání proti Chintilovi, které probíhalo současně s těmito ekonomickými změnami. Samozřejmě si nemyslím, že došlo k násilnostem v takové míře, že by to paralyzovalo chod galicijského hospodářství. Prameny o žádných bojových akcí nehovoří, vyplívá z nich pouze politická nestabilita a rovněž to, že došlo k zatýkání osob v *Gallaecii*. Vlna zatýkání měla s největší pravděpodobností na provincii větší vliv, než se může na první pohled zdát. Zatčení povstalců a osob, které porušily přísahu věrnosti králi, totiž ve vizigótském prostředí doprovázely rozsáhlé konfiskace majetků. Tím se změnily vlastnické struktury v *Gallaecii*. Novými vlastníky zabavené zdejší půdy se stal král, jeho příbuzní a jeho *fideles*, tj. gótská aristokracie z okolí Toleda a severní části provincie *Carthaginiensis*. Tyto osoby nemusely nutně mít zájem na tom, aby se jejich bohatství koncentrovalo v *Gallaecii* a zúčastnilo se zdejší obchodní výměny s Afrikou a byzantským východem. Spíše naopak mohly mít zájem na tom, aby galicijské zboží

[655] FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Adolfo, BARCIELA GARRIDO, Pilar, *Emporium. Mil anos de comercio en Vigo*, s. 43.
[656] SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, *Sobre las bases económicas de las aristocracias en la Gallaecia suevo-visigoda (ca. 530–650 D.C.). Comercio, minería y articulación fiscal*, s. 999–1016.

procházelo přes Toledo, kde bylo pod jejich kontrolou. Ač jde o chatrnou myšlenkovou konstrukci, je vskutku možné, že s příchodem nových vizigótských velmožů a vlastníků do *Gallaecie* dochází k omezení investování v rámci provincie, a ta se tak dostává do ekonomické recese.

Již dávno belgický historik Henri Pirenne ve své věhlasné práci tvrdil, že zánik římského středomořského obchodu nastal jako důsledek arabského dobytí Sýrie, Egypta, Afriky a Hispánie[657]. Došlo tak k trvalému rozdělení středomořského prostoru na křesťanský sever a muslimský jih. Za léta získaly Pirennovy teze řadu kritiků i příznivců. Dočkaly se i revize. O tu se pokusili R. Hodges a D. Whitehouse s přihlédnutím k v jejich době novým archeologickým poznatkům. Upozorňují, že je nutné chápat římský středomořský obchodní systém nikoliv jako jednotný prostor, tak jako Pirenne, ale jako rozdělený mezi západní a východní Středomoří. Rovněž, právě dle archeologických nálezů, upozorňují na fakt, že tento ekonomický systém byl rozkladu, či se dostal do útlumu, ještě před příchodem Arabů a ojedinělé námořní výpravy židovských a syrských obchodníků se odehrávaly i v 8. století[658]. Zde je pro nás podstatná jejich myšlenka o pomalém zániku obchodníků kontaktů ještě před arabskými dobyvačnými taženími. Post-římský svět pomalu zanikal skrze své vlastní působení. Systém založený na sice heterogenním, ale politicky jednotném římském impériu se dostával do problémů v prostředí několika samostatných království, která se emancipovala a navzájem odcizovala.

Nepříliš probádaným konceptem je právě vizigótský vztah k cizincům. V polovině 7. století, zejména v období vlády krále Chindaswintha, se v Hispánii očividně konstituuje antipatické vnímání zahraničního prostoru. Zahraniční politika se stávala více apatickou[659] a okolní státy byly chápány značně negativně. Vizigóti, kteří hledali politicky azyl v zahraničí, byli 7. toledským koncilem hromadně exkomunikováni a klerikům rovněž bylo zakázáno odcestovat do zahraničí[660]. To se málem stalo osudným biskupu Fructuosovi, který byl zatčen, když se připravoval na pouť ke svatým místům. Zahraničním obchodníkům rovněž bylo pod trestem pokut a bičování zakázáno vyvážet z Hispánie otroky a najímat si místní

[657] PIRENNE, Henri, *Mohammed and Charlemagne*, s. 165–174.
[658] HODGES, Richard, WHITEHOUSE, David, *Mohammed, Charlemagne & the Origins of Europe*, s. 75–76.
[659] Co se týče diplomatických styků, máme v 7. století doloženy kontakty mezi Toledem a merovejskou Galií a s Langobardy i s papežem v Itálii. Zprávy o těchto kontaktech jsou však řídké a vizigótští králové patrně již rezignovali na aktivní zahraniční politiku. Existuje i krátká studie popisující vizigótskou zahraniční politiku GUZMÁN ARMARIO, Francisco, *La política exterior de los visigodos en Hispania: Un ensayo sobre la debilidad del reino de Toledo*, s. 215–234.
[660] *Concilium Toletanum VII*, *Canon* 1.

jako své zaměstnance[661]. Ač nemáme doloženy žádné zákony či církevní kánony, které by přítomnost cizinců v Hispánii nějak komplikovaly, dá se předpokládat, že v průběhu 7. století se ve vizigótské Hispánii formovaly xenofobní nálady, či alespoň atmosféra nedůvěry vůči cizincům.

Takovéto společenské procesy byly výsledkem již skoro 200leté existence samostatných germánských království, která často měla konfliktní a válečné vztahy. Obchodní výměna, která dosáhla vrcholu svého vrcholu ve 4. století a dařilo se jí fungovat ještě v 6. století, již v 7. století neobstávala vůči komplikovaným politickým vztahům mezi jednotlivými nástupnickými státy římského impéria. Hispánie, Galie a Itálie již nebyly sousedními provinciemi společně tvořícími římský západ, ale příležitostně navzájem válčícími státy Gótů, Franků a Langobardů. Obtíží, kterým čelil dálkový obchod v 7. století, si můžeme povšimnout i v textu *Vita sancti Fructuosi*, dle kterého galicijský *dux* Dogilanus nechal při prvním náznaku potíží zatknout francké obchodníky a propustil je až v okamžiku, kdy se Fructuosus sám navrátil z jejich lodě do *Gallaecie*, neboť budoucí biskup požádal tyto obchodníky, aby jej dopravili do Galie[662]. Jedná se o hagiografický text, který nemusí reflektovat skutečnou historickou událost. Svědčí však o tom, že situace, ve kterých by došlo k zatčení zahraničních obchodníků, byly pro vizigótského autora a čtenáře jeho díla snadno představitelnou událostí a očividně k nim i docházelo.

V období kolem roku 640 došlo v *Gallaecii* k sérii změn. Dle současných archeologických nálezů přestal import luxusního zboží z Afriky a byzantských východních provincií, které do této provincie proudilo již od 4. století. Stejně tak skončila specifická místní ražba, která měla své kořeny v již dobách suebského krále Rechiaria v 5. století. Rovněž již po třech vizigótských zásazích do provincie, dobytí Leovigildem roku 585, tažení proti Asturům a Runconům za vlády krále Sisebuta a Chintilovy akce na vynucení si místní poslušnosti mezi léty 636 až 638, došlo ke změně místních vlastnických struktur. Mezi řady původních galicijsko-románských a suebských vlastníků půdy pronikají vizigótští velmoži a samotný toledský král. Čím dál více pozemků se stávalo součástí *fiscu* (vizigótského státního majetku) a v rámci střídajícího se cyklu konfiskací a rozdělování odměn zřejmě

[661] *Lex Visigothorum*, XI, 3, 3 a 4.
Zahraniční obchodníci však měli relativně značnou právní autonomii ve vizigótském království. Zákon stanovil, že případné spory mezi cizími obchodníky neměli řešit vizigótské soudy, ale zahraniční návštěvníci mají být souzeni svými vlastními úředníky. Ti byli v zákoně nazváni *telonarii* a není zcela jasné, jestli byli přítomni ve vizigótské Hispánii, nebo k soudu mělo dojít až po jejich návratu do vlasti. Jejich název je však odvozen od latinského slova *telonium*, znamenající mýto, clo či budovu, kde se celní poplatky vybíraly.
[662] *Vita sancti Fructuosi*, 7.

„kolovalo“ mezi gótskou aristokracií. V tomto případě existuje problém, že nemůžeme tyto majetkové změny nijak konkretizovat či kvantifikovat. Z pramenů známe pouze případ rodiny biskupa Fructuosa, která do galicijského *Bergidensis* přišla nejspíše z provincie *Gallia Narbonensis*.

Nemůžeme tvrdit, že by během tohoto období (kolem roku 640) došlo k elementárním proměnám galicijského společnosti. Výše zmíněné společenské fenomény zasáhly spíše svět lokálních elit než místní většinovou populaci. I když další hospodářské změny, v podobě snah o intenzifikaci zemědělství, patrně dolehly sekundárně na většinu galicijského obyvatelstva. V 7. století stále můžeme o *Gallaecii* hovořit jako o pozdně-antické a vycházející z římských společensko-administrativních modelů. Došlo však k výše zmíněným náhlým změnám, které se vymykají z pomalého přirozeného vývoje regionu. Až invaze Arabů a jí způsobená zkáza vizigótského státu přinesla celkovou strukturální transformaci, při níž se na lokální úrovni během 8. a 9. století rodí nová společenská struktura.

10.3 Sociální změny ve vizigótském období

Posledním tématem, kterým se budeme zabývat, je sociální transformace, která se uskutečnila během vlády Vizigótů. Téma je zařazeno do této shrnující kapitoly, protože narozdíl od předešlých témat se mu lze jen velmi obtížně věnovat výhradně v rámci suebsko-vizigótské *Gallaecie*. Je nutné jej pojmout jako celohispánský/vizigótský problém. Tato problematika je předznamenána malým množstvím textových zmínek, které zachycují sociální poměry.

O jakých změnách ve struktuře hispánské společnosti vlastně můžeme hovořit? Dle některých starších španělských historiků se během vizigótského období mění pojetí a společenské chápání latinského slova *servus*. Během 6. a 7. století se měli *servi* transformovat ze starověkých otroků, jaké známé z klasických Atén a starého Říma, na středověké nevolníky. V souvislosti s tím také tito historici označují vizigótské období v dějinách Pyrenejského poloostrova jakožto přelomové období termínem „protofeudalismus“[663]. Modernější výzkum se již nesnaží vnutit vizigótské společnosti nějakou přesnou definici, avšak snaží upozorňovat na skupiny obyvatelstva, které se objevují ve vizigótských pramenech a které v nich naopak chybí. Současná historiografie již nehledá

[663] Tyto teze nalezneme v publikacích SÁNCHEZ ALBORNOZ, Claudio, *En terno a los orígenes del feudalismo*, Mendeza 1942 a BARBERO, Abilio, VIGIL, Marcelo, *La formación del feudalismo en la Península Ibérica*, Barcelona 1979.

ve vizigótském království středověké nevolníky, ale naopak pokouší se zkoumat v jaké míře se v Hispánii provozovalo *servitas*, tedy nucená práce nesvobodných osob.

Základním problémem se zde stává to, že ve vizigótských textech prakticky chybí lidé, jež bychom mohli označit za chudé, avšak svobodné (*humiliores, tamen ingenui*). Z hlediska práva a míry osobní svobody se obyvatelstvo vizigótského království dělilo na otroky (*servi* či *mancipium*), propuštěnce (*liberti*) a svobodné (*ingenui*). V textech však chybí svobodná nižší a střední třída, máme zmínky jenom o biskupech, velmožích a senátorech. Drobný svobodný rolník se v písemných pramenech nevyskytuje. Zvláštním se rovněž jeví rozdělení osob v zákoníku *Lex Visigothorum* při stanovování trestů a míry právní ochrany na *personae honestiores* (či *personae maiores loci*) a *personae inferiores*. Zde je zajímavé to, že privilegované kategorie obyvatelstva, tedy *personae honestiores*, nebyly definovány svým rodem či majetkem, ale veřejnou užitečností (*publica utilitas*). Zákony vydané v době Rekkeswintha a jeho nástupců hovoří o tom, že mezi *personae honestiores* patřili dvořané (*maiores palatii*), jejich rodiny, královští úředníci *duces* a *comites* a také gardingové[664], což nejspíše byli příslušníci královy osobní družiny. To by teoreticky mělo znamenat, že v druhé polovině 7. století mezi *personae inferiores* měli být řazeni vedle propuštěných otroků a drobných rolníků i vizigótští velmoži bez státní úřadu a velcí pozemkoví vlastníci.

Za druhé ve vizigótské legislativě chybí i tzv. polosvobodné osoby, které máme doloženy z dalších germánských království. Z francké Galie známe polosvobodné *liti*, kteří stáli na společenském žebříčku mezi otroky a svobodnými Franky a Římany[665]. Z langobardských ediktů se rovněž dovídáme o existenci polosvobodných *aldiů*[666]. Z dochovaných zákonů je patrné, že *aldii* si stáli lépe než otroci, ale zákon jim neposkytoval ani zdaleka takovou ochranu jako svobodným Langobardům. Bohužel ze zákoníků jednotlivých království nevíme přesně, čím takový *litus* nebo *aldius* byl, proto o nich hovoříme jako o „polosvobodných". Takováto specifická společenská skupina u Vizigótů chyběla. Patrně ji suplovali *liberti* – propuštění otroci, kteří mohli tvořit ve vizigótské Hispánii nezanedbatelnou část populace. Již v římském období měli propuštěnci vůči

[664] *Lex Visigothorum*, VI, 1, 2 a IX, 2, 9.

[665] *Liti* na několika místech zmiňuje merovejský zákoník *Pactus legis salicae*. Některé rukopisy používají psaní *litus* a jiné *letus* či *ledus*. Při vyměřování *wergeldu* (poplatku, který platil vrah rodině zavražděné, aby se vykoupil z krevní msty) je zmíněna i sociálně-právní skupina *Romani tributarrii* (římští poplatníci), kteří patrně tvořili principiálně podobnou skupinu obyvatelstva jako franští *liti*.

[666] *Edictum Rothari*, 76; 77; 78; 79 a 129.

svým bývalým pánům závazky a povinnosti, které se občas stávaly pouhými formalitami[667], avšak zřejmě ve vizigótském království byl pokládán důraz na dodržování těchto povinností ze strany propuštěnců. Při propuštění na svobodu (*manumissio*) slibovali propuštěnci svým bývalým pánům poslušnost, pomoc a užitečnost. Pán pak držel nad propuštěncem do konce svého života patronátní právo (*patrocinium*)[668]. Zvláště církev se stala velmi přísným a důsledným pánem, protože svůj patronát považovala za věčný a s potomky svých propuštěnců nakládala rovněž jako s propuštěnci[669]. To je element, který není zachycen ve světském právu, ale je možné, že církevní právo v případě dědičného statutu propuštěnců zachytilo pouze běžnou dobovou praxi.

Rovněž v zákoníku *Lex Visigothorum* chybí zmínky o *coloni*. Ti se rozšířili po římské říši v období pozdní antiky a stali se hlavní pracovní silou v zemědělství. Původně šlo o svobodné rolníky, kteří uzavřeli dohodu se senátory a dalšími velkými vlastníky půdy a za část úrody či za poplatek směli hospodařit na jejich pozemcích. Ač původně byli svobodnými pachtýři, po reformách císaře Konstantina stejně jako další svobodní Římané o část svojí svobody přišli a byli zákony pevně a dědičně připoutáni k půdě, na které pracovali. Stali se tak polosvobodnou entitou udržující v chodu pozdně římské statky a latifundie[670]. Se zánikem západořímské říše rozhodně nezmizeli, ještě v první polovině šestého století se jejich problematice výrazně věnuje i zákoník východořímského císaře Justiniána *Corpus iuris civilis*[671]. Rekkeswinth a další vizigótští králové v druhé polovině 7. století již nepracovali s *coloni* jako právní kategorií, avšak to, že nejsou zmíněni

[667] Známými propuštěnci byli Tiberius Claudius Narcissus, Gaius Iulius Polybius a Marcus Antonius Pallas, kteří dosáhli značné moci a vlivu polovině 1. století n. l. a prakticky vládli místo císaře Claudia (vládl 41 až 54). Dalším význačným propuštěncem je literární postava Gaius Pompeius Trimalchio vystupující v díle Gaia Petronia. Ten, ač byl původně otrok, dosáhl značného bohatství jako obchodník a své okolí oslňoval dekadentními večírky. Právě tato Petroniova postava má zobrazovat a kritizovat nové postavení propuštěnců v římské společnosti, kde řada z nich dosáhla větší vlivu, bohatství a moci než někteří rodilí římští občané.

[668] *Formulae Wisigothicae*, 3.

„Proinde ex hac die ad instar civium Roamnorum ingenuum te civemque Romanum esse constituo atque decerno; ea tamen conditione serbata, ut, quosque advixero, ut ingenuus in patrocinio mihu persistas et ut idoneus semper adhereas. Post obitum vero meum, nullius reservato obsequio, ubi bui manendi.“

„Kvůli tomu od tohoto dne tě ustanovuji svobodným jako jsou římští občané a prohlašuji, že jsi římský občan; tato podmínka však přesto setrvá, aby, každý toto zažil, zůstal pod mým patronátem a byl vždy na blízku a užitečný. Avšak po mé smrti vůči nikomu nezachovává poslušnost, kdekoliv přebývá.“

[669] *Concilium Toletanum IV*, *Canon* 70 a 71 a *Concilium Toletanum VI*, *Canon* 9.

[670] Tento starší pohled chápe *coloni* jako specifickou třídu římské společnosti a jako předchůdce středověkých nevolníků. Britský historik Jairus Banaji naopak po analýze pozdně antických papyrů z Egypta přišel s představou, že *coloni* byli pouhými placenými pracovníky v zemědělství a nešlo o žádný specifický fenomén (BANAJI, Jairus, *Agrarian Change in Late Antiquity: Gold, Labour and Aristocratic Dominance*, s. 180–186 a 200–210). Zmínky o *coloni* v římské legislativě tak nereflektují, že by šlo o specifickou skupinu obyvatelstva, ale že v agrární římské říši byli *coloni* pracující v zemědělství typizovanými pracovníky.

[671] *Codex Iustinianus*, XI, 48–53 a 63–64.

v *Lex Visigothorum*, neznamená, že ve vizigótské Hispánii neexistovali, nebo že si jich nevšimly některé starší prameny[672].

Co se vlastně dle španělských historiků dělo? Mělo dojít k výraznému rozšíření otroctví, a to praktickou přeměnou právního statusu chudší části obyvatelstva Hispánie. Drobní svobodní rolníci měli přijmout *patrocinium* svých majetnějších sousedů. Zřekli se tak části své osobní svobody výměnou za právní a vojenskou ochranu. Velcí pozemkoví magnáti také mohli své *clientes* chránit před výběrčími daní, kteří se patrně v pozdní antice zaměřovali primárně na drobné a střední rolníky, jelikož *villae* senátorů a jiných velmožů si nárokovaly výjimky z placení daní. *Coloni*, propuštěnci a další pracovníci s omezenými právy postupem doby splynuli s otroky[673]. Počet otroků tak zřejmě výrazně narostl. Luis García Moreno spočetl, že 46 % zákonů z *Lex Visigothorum* se týká otroků či je alespoň nějak zmiňuje[674]. Výzkum tržních cen otroků během pozdní antiky ukazuje, že ač se ceny otroků lišily v závislosti na věku a pohlaví, v západním Středomoří byly velmi stabilní a pohybovaly se kolem 20 *solidi*. Vzhledem k tomu, že se námořní doprava začala v 6. století omezovat, znamenají stabilní ceny i nižší poptávku na straně odběratelů[675]. Hlavní zdroje otroků pro hispánský trh tedy nepocházely z importu.

Stejně tak podíl otroků získaných při kořistnických výpravách či dlužních otroků (víme, že ve vizigótské Hispánii bylo možné sám sebe prodat do otroctví) byl sice podstatný, ale nemohl vyvolat praktické zmizení *coloni* z Hispánie. Luis García Moreno se pokusil charakterizovat proces, při němž došlo k rozšíření počtu otroků v Hispánii. Kvůli politické slabosti centrální vlády v Hispánii během 5. a 6. století, ať už šlo o římskou říši či vizigótské království, se rozšiřovala autonomie velkých vlastníků půdy a dalších lokálních elit, kteří rozšiřovali svoji moc do okolí a uzurpovali nové pravomoci. Tím se postupně mazal legální rozdíl mezi *servi* a *coloni* a hispánští magnáti začali pohlížet na své vlastní *coloni* a své chudší

---

[672] O *coloni* ve vizigótském království viz: CASTELLANOS, Santiago, *The Visigothic Kingdom in Iberia*, s. 54–56 a CHAVARRÍA ARNAU, Alexandra, *El final de las Villae en Hispania: (Siglos IV-VII D.C.)*, s. 55–57.
Z vizigótských textů *coloni* zmiňuje jednak zcela logicky zkrácená verze Theodosiova kodexu *Breviarium Alarici*, dále o svých *coloni* hovořil ve své závěti a donaci pro klášter v Asan i biskup Vincentius z Oscy (CORCORAN, Simon, *The Donation and Will of Vincent of Huesca: Latin Text and English Translation*, s. 216 a 221). Dále jsou *coloni* zmíněni ve vizigótském formuláři týkajícím se poplatků (*Formulae Wisigothicae*, 36). Poslední vizigótský text, který hovoří o *coloni*, jsou akta 2. koncilu z Hispalis, který roku 619 nechal uspořádat biskup Isidor ze Sevilly (*II*, *Canon* 3).

[673] CASTELLANOS, Santiago, *The Visigothic Kingdom in Iberia*, s. 45–53; GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 236–247 a LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V–VIII*, s. 361–362.

[674] GARCÍA MORENO, Luis, *From coloni to servi*: *A History of the Peasantry in Visigothic Spain*, s. 206.

[675] HARPER, Kyle, *Slave Prices in Late Antiquity (and in the Very Long Term*), s. 206–238.

sousedy jako na otroky[676]. Gótští králové pak tento stav museli akceptovat. V praxi však nejspíše existovaly různé stupně osobní závislosti a vizigótští otroci představovali značně heterogenní skupinu[677]. Ostatně často předpokládáme, že někteří otroci pracovali samostatně na vymezených polnostech podobně jako nájemní pracovníci a pouze odevzdávali svým pánům část úrody.

Takovéto společenské změny se musely dotknout i *Gallaecie*. I zde patrně docházelo k rozšiřování otroctví na původně svobodné obyvatelstvo, včetně *coloni*. Jak si však můžeme povšimnout, španělští historici, z nichž zde cituji primárně L. García Morenu a S. Castellanose, řeší tyto pramenné zprávy o otrocích, *coloni* a obecně zemědělských pracovnících označovaných jako *rustici*, jako problém politicko-ekonomický. Není však nutně potřeba k tomuto problému takto přistupovat. Francouzský medievista Jacques Le Goff, který se věnoval primárně vrcholnému středověku, uvádí v jedné ze svých esejí, že dochované prameny z 5. a 6. století vycházející z kulturního světa římských a germánských elit vědomě ignorují rolníky (*agricolae*) a otroky (*servi*)[678]. Přistupuje tak k tomuto tématu jako sociálně-kulturnímu. Rolníci a venkované se stávají opovrženíhodnými negativními postavami. V očích králů, biskupů a dalších elit tak splývají a je nehodné se jim příliš věnovat. Le Goff ostatně cituje i dílo opata-biskupa Martina z Dumia, který galicijské rolníky považoval za zaostalé a hříšné pohany[679]. Sociální změny probíhající napříč Hispánií tak můžeme i považovat za následek kulturního vývoje spojeného s propojením křesťanské církve se státními strukturami a vznikem nových etablovaných germánských království. Elity 6. a 7. století již měly jinak nastavený hodnotový žebříček a rolníky, popřípadě samotné zemědělství, si neidealizovali tak, jak činili dříve Marcus Porcius Cato, Publius Vergilius Maro či další autoři textů opěvujících venkovského prostředí.

Tato nové chápání můžeme spatřit i v případě *Gallaecie*. Dle *Vita sancti Fructuosi* cestoval Fructuosus z *Gallaecie* na jih do Emerity a v blízkosti města Egitania ho napadl místní venkovan považuje Fructuosa za uprchlého otroka[680]. Venkovan Fructuosa verbálně a fyzicky napadl a světec po jeho útoku měl na cestě zůstat ležet v kaluži krve. Vesničan, označený jako „*vir rusticus ac plebeius*“, měl být během svého útoku posednut ďáblem, což dost svědčí o tehdejším chápání venkovského světa. Pro autora *Vita sancti Fructuosi*

[676] GARCÍA MORENO, Luis, *From coloni to servi*: *A History of the Peasantry in Visigothic Spain*, s. 198–212.
[677] CASTELLANOS, Santiago, *The Visigothic Kingdom in Iberia*, s. 54–57.
[678] LE GOFF, Jacques, *Za jiný středověk*, s. 127–140.
Ve francouzském originále se jedná o sbírku esejů LE GOFF, Jacques, *Pou un autre Moyen Âge*, Paris 1977.
[679] MARTINUS BRACARENSIS, *De correctione rusticorum*, 1–19.
[680] *Vita sancti Fructuosi*, 11.

tak jedinou rolí, kterou mohl zastat prostý venkovan, bylo nechat se posednout ďáblem. Církevní autoři očividně spatřovali v *rustici* a *servi* něco ďábelského a nehodného[681]. Stejně vesničan, když spatřil Fructuosa v prostém poustevnickém šatě, považoval jej za uprchlého otroka a neváhal jej okamžitě napadnout. Oba postoje a vzorce chování, jak autorův tak i ten autorem vnucený vesničanovi, dokazují negativní chápání venkovského prostoru.

Vesničanův omyl, když považoval Fructuosa za uprchlého otroka, nás přivádí k poslednímu tématu. Tím jsou možné sociální konflikty v druhé polovině 7. století. Rekkeswinthův zákoník obsahuje celou řadu zákonů týkajících se uprchlých otroků (*fugitivi*), některé byly následně upraveny redakcí zákoníku krále Erwiga a v roce 702 král Egika vydal nový rozsáhlý zákon řešící problémy spojené s uprchlými otroky a tím, když jim někdo poskytne pomoc[682]. Tyto stále vydávané zákony představovaly odpověď království na aktuálně probíhající a narůstající problém[683]. Vizigótští velmoži tak byli oslabeni velkými útěky otroků ze svých statků, což na konci 7. století paralyzovalo vizigótské království společně s novými epidemiemi moru, nedostatkem úrody a stále probíhající občanskou válkou.

Problémům s uprchlými otroky čelila i *Gallaecia*, což dokládá Fructuosova příhoda u Egitanie a i Egikův zákon hovořící o tom, že uprchlí otroci se skrývají ve všech městech a obcích království[684]. Tyto problémy svědčí o horšící se situaci uvnitř království. Můžou naznačovat horší zacházení s otroky ze strany velmožů a vlastníků půdy či požadavky na větší zemědělské výnosy a odevzdané podíly. García Moreno se oproti tomu domnívá, že větší počet uprchlých otroků je spíše následkem slabosti vizigótského státu a jeho elit než narůstajícím útlakem a zhoršením životní situace otroků[685]. Z vizigótského období však nevíme o žádném povstání otroků, texty hovoří pouze o jejich útěcích. *Fugitivi* se mohli uchýlit na statky dalších velmožů, kde hledali lepší podmínky k životu, nebo se dali na dráhu lupičů zaplavujících venkovské oblasti. V *Gallaecii* mohli otroci utíkat do hornatých a málo obydlených vnitrozemských oblastí. Je rovněž možné, jak naznačuje archeolog Jorge López Quiroga, že s útěky otroků mělo v *Gallaecii* souvislost zakládání nových klášterů právě

[681] LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V–VIII*, s. 283.
[682] *Lex Visigothorum*, IX, I, 1–21.
[683] GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España visigoda*, s. 248–250; LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V–VIII*, s. 197 a 210 a SAYAS ABENGOCHEA, Juan José, ABAD VARELA, Manuel, *Historia antiqua de la Península Ibérico II: Época tardoimperial y visigoda*, s. 412.
[684] *Lex Visigothorum*, IX, I, 21 a *Vita sancti Fructuosi*, 11.
[685] GARCÍA MORENO, Luis, *From coloni to servi*: *A History of the Peasantry in Visigothic Spain*, s. 201.

v těchto v horských oblastech[686]. K povstání otroků došlo v oblasti hispánského severozápadu až za doby asturských králů. Z kronik[687] se dovídáme, že takovéto povstání proběhlo v Asturii na konci 8. století za vlády krále Aurelia (vládl 768 až 774).

[686] LÓPEZ QUIROGA, Jorge, *Después del 'final' de las villae entre el Miño y el Duero (ss. VII-X): Comunidades 'fructuosianas', hábitat rupestre y 'aldeas'*, s. 219–245.

[687] *Chronica Rotensis*, 17 a *Chronica ad Sebastianum*, 17.
Zde se vyskytují zajímavé rozdíly při popisu povstání. Zatímco *Chronica Rotensis* hovoří o povstání otroků (*servilis*), upravené verze kroniky *ad Sebastianum* toto povstání popisuje jako vzpouru propuštěnců (*libertini*).

11 Závěr

„*Debaccantibus per Hispanias barbaris et seviente nihilominus pestilentiae malo opes et conditam in urbibus substantiam tyrannicus exactor diripit et milites exauriunt. Fames dira crassatur adeo ut humanae carnes ab humano genere vi famis fuerint devoratae;*“

„Když se barbaři divoce potulovali po Hispánii a neméně se trpělo od zlem morové nákazy, tak majetky a bohatství ve městech byly vyrvány tyranskými výběrčími daní a spolykány vojáky. Hladomor vypukl tak divoce, že lidské maso bylo silou hladu pojídáno dalšími lidskými bytostmi;“

HYDATIUS LEMICENSIS, *Chronicon,* 48.

Z důvodu, že předchozí kapitola částečně plní úlohu shrnutí provedeného výzkumu, není nutné zde znovu rozebírat jednotlivé kapitoly této rigorózní práce. Záměrem bylo se věnovat proměně provincie *Gallaecie* v období přelomu antiky a středověku. Tento přelom byl velmi pomalý a tehdejší populací jen těžko postřehnutelný. Nemůže tak hovořit o nějakém přelomovém okamžiku či momentu, nýbrž máme před dlouhé poměrně ucelené období 5. až 7. století, které vykazuje určité společné znaky a modely fungování společnosti. Toto období můžeme rovněž dostatečně odlišit od období předchozího i následujícího.

Období vlády Suebů a Vizigótů nad *Gallaecií* zachovává římské instituce, vedle samotné latiny se uchovává i římský slovník používaný elitami, hospodářské modely, které se konstituovaly ve 4. století, přetrvávají do poloviny 7. století a administrativní organizace *Gallaecie* rovněž vychází po celé studované období z římských základů. Jak podotýkají někteří španělští historici a archeologové, příchod Suebů, Vandalů a posléze Gótů do Hispánie, eventuálně do *Gallaecie*, nepřinesl tolik změn, kolik bychom mohli čekat. Oblast Hispánie se tak do příchodu Arabů v roce 711 vyznačuje vysokou mírou kontinuity. Během stěhování národů došlo v jednotlivých římských regionech ke značně odlišnému vývoji. V Británii došlo k zániku veškerých římských institucí, Itálie byla ochromena až v polovině 6. století vinnou epidemie moru a intenzivní dlouholeté války mezi Ostrogóty a východořímskou říši a v Galii se Frankům podařilo odstranit již na začátku 6. století římský administrativní rámec, přestože římsko-křesťanskou kulturu zde uchovali na vysoké úrovni.

Nemůžeme tak hovořit o nějaké radikální či výrazné přeměně galicijské společnosti. Samotný termín „strukturální transformace“ použitý v předchozí kapitole může působit trochu nadneseně. Skutečně se pro označení vývoje v *Gallaecii* více hodí ona „vnitřní evoluční dynamika“. Podobu Evropy v 6. a 7. století, ve smyslu jejích společenských struktur, a nikoliv její politickou mapu, definovaly reformy a politická rozhodnutí římských císařů ze začátku

4. století. Jedná se po Galeriově a Konstantinově legalizaci křesťanství právě začlenění církevních, tj. biskupských, struktur do administrativy římského státu. Či přechod římského impéria ze stříbrného standardu na zlatý standard, za republiky a raného císařství byly referenčními a nejvyužívanějšími mincemi stříbrné *denarii* a *sestertii*, avšak nově po reformách Diokleciána a Konstantina jsou ceny definovány ve zlatých *solidi*. Tento nový monetární systém preferoval bohatší vrstvy obyvatelstva a přispěl tak k formování nových společenských elit. Rovněž i nová legislativa římských císařů přinesla plošné omezení osobních svobod, když se zaměstnání jednotlivých římských občanů stávala povinně dědičnými. Týkalo se to nejen pracovníků v zemědělství, které známe jako *coloni*, ale i řemeslníků sdružovaných v jednotlivých *collegia* a představitelů městské správy (*curiales*).

Politický vývoj *Gallaecie* však nemůžeme zcela opomenout. Šlo o oblast, která byla již skoro 430 let pod římskou kontrolou a po krátké epizodické vládě povstaleckého režimu císaře Maxima *tyranna* a velitele Gerontia zde roku 411 vzniklo království Suebů. To sice muselo soupeřit o moc s lokálními římskými elitami a velkými vlastníky půdy a suebským králům se patrně nikdy nepodařilo vytvořit silný centralizovaný stát, ale z textů ze 6. století již nemáme žádné náznaky, že by vládu suebských králů nad *Gallaecií* někdo zpochybňoval. Roku 585 se oblasti zmocnili Vizigóti, kteří zde vládli až do roku 711, než byli poraženi Araby. Politický vývoj *Gallaecie*, pokud si nebudeme všímat suebských nájezdů a výbojů během 5. století, se obešel bez výraznějších extrémních a dramatických situací. Šesté i sedmé století bylo v *Gallaecii* relativně klidné oproti zbytku Evropy. Násilnosti se samozřejmě regionu nevyhnuly, víme o bojích za Leovigildova dobývání *Gallaecie*, následných Sisebutových taženích proti Asturům a Runconům a naposledy během pravděpodobně uskutečněné Chintilovy intervence v provincii po roce 636. Ve srovnání s Itálii, kde od roku 535 probíhaly neustálé boje mezi Konstantinopolí a nejprve Ostrogóty a po roce 568 Langobardy, byla hispánská *Gallaecie* zemí klidnou a stabilní.

Gallaecia se stále proměňovala a vyvíjela. Můžeme v ní pro ukázku udělat několik skoků, pro účely ukázky zahájených rokem 15. V té době již druhým rokem vládl císař Tiberius a pozdější *Gallaecia* byla již 35 let pod kontrolou Římanů, avšak udržení vlády nad regionem zde byla umístěna *Legio VII Gemina*. Za sto let roku 115 je římské impérium na svém vrcholu, severozápad Hispánie prochází pomalou a postupnou romanizací, v oblasti byly za vlády flaviovských císařů vybudovány nové římské osady – *municipia* a hispánské elity pronikly do vrcholných pozic římské politiky. Ostatně sám císař Marcus Ulpius Traianus pocházel z jihohispánské *Baeticy*. Uběhne další století a v roce 215 jsou po ediktu císaře Caracally všichni svobodní muži z *Gallaecie* stejně jako z ostatních římských provincií

plnohodnotnými římskými občany. Region se dostává do většího zájmu císaře a kulminuje zde místní těžba zlata. V roce 315 je již *Gallaecia* plně romanizovanou oblastí a stává se i samostatnou provincií. Místní *civitates* a další městské osady mají vybudovány hradby a do místních přístavů začíná proudit zboží ze Středozemního moře v míře, jakou místní ještě nezažili. Po uplynutí dalšího sta let je v roce 415 již *Gallaecie* pro Římany ztracená a o kontrolu provincií navzájem bojují suebský král Hermerich a hasdingský král Gunderich. V roce 515 nevíme, co přesně se v naší *Gallaecii* dělo, ale v Itálii již 40 let nevládl císař a Suebové zapustili v provincii své kořeny. Za dalších sto let v *Gallaecii* vládnou Vizigóti a v roce 615 zde král Sisebut nechává razit mince a vysílá sem své válečníky proti Asturům a Runconům. Po uplynutí posledních sta let, které patří do námi studovaného období, v roce 715 vláda vizigótských králů nad poloostrovem skončila a noví arabští vládci si pomalu podmanili všechny oblasti poloostrova a *wálí* Abd al-Aziz ibn Músa dokonce přemýšlel na odtržení od chalífátu, avšak roku 716 byl zavražděn z rozkazu chalífy Sulajmána ibn Abdulmalika.

Vznik samostatného suebského království a následné začlenění *Gallaecie* do toledské říše však určité změny způsobuje. Jednak dochází k emancipaci provincie, která se stala suverénním státem. S tím je spojena i přeměna role místních elit. Na přelomu 5. a 6. století se z některých potomků místních senátorských rodů a velkých vlastníků půdy mohli stát dvořané suebských králů. Roste tak i jejich role v rámci exekutivy a legislativy státu. Ne, že by v průběhu 5. století, když v některých oblastech došlo k vytvoření mocenského vakua, nemohly místní elity převzít vládu, avšak spolupráce se suebským králem legitimizovala jejich postavení a samotný král jim nyní byl mnohem blíže, než kdy byl předtím císař v Itálii. Rovněž se mění postavení *Gallaecie* v rámci geopolitických úvah. Ve 4. století a povětšinu 5. století byla *Gallaecie* pouhou periferní provincií Hispánie, na kterou si v Galii skoro nikdo nevzpomněl. Avšak v 6. století francký biskup Řehoř z Tours píše o galicijském království, se kterým se snaží merovejští králové udržovat diplomatické styky.

Z hlediska interpretace pramenů je nutné, minimálně zde v závěru, zmínit, že se pohybujeme celou dobu na poli potenciality. Nemůžeme s jistotou popisovat události, které v daném období měly proběhnout v *Gallaecii*, natož společenské procesy, které nejsou ani zdokumentovány v pramenech. Jako ukázku této interpretační potenciality si můžeme zvolit uvěznění biskupa Fructuosa z Bracary, když se pokusil odplout na pouť za svatými

místy[688]. Tuto epizodu z jeho života zmiňuje hagiografický text *Vita sancti Fructuosi*, přičemž hagiografie považujeme za nedůvěryhodné historické prameny vycházející spíše z dobových literárně-náboženských představ a očekávaných žánrových norem a literárních motivů než z reálného světcova života. S notnou dávkou štěstí, myšleno pro nás historiky, skutečně mohl být Fructuosus za svůj pokus odcestovat uvězněn. Rovněž může jít o fiktivní příběh, který má ilustrovat světcovo náboženské zanícení, které se staví proti zákonům království, což vychází ze starého literárního motivu známého již ve starém Řecku, *nomoi* proti *thesmoi* (lidské zákony proti božskému právu). Třetí interpretací může být to, že řada vizigótských klerikú byla skutečně zatčena během vlády Chindaswintha a Rekkeswintha, když se pokusili odcestovat z Hispánie, a autor se tak ve svém *Vita* pokusil vložit obecně známou zkušenost, kterou si prošli někteří členové kléru, na osobu biskupa Fructuosa, kterému se však vůbec nemusela přihodit. Určitá potencialita a skepse patří také k osobě *duxe* Dogilana, který je dokonce zmíněn pouze v jediném rukopisu *Vita sancti Fructuosi*[689] a přesto tato studie jeho existenci nijak nezpochybňuje, protože by se sama nemohla pak náležitě věnovat výzkumu galicijské administrativy.

Problémem studia suebské a vizigótské *Gallaecie* je to, že nemáme k dispozici žádné prameny typu závětí, daňových seznamů, darovacích a kupních smluv. Nemůžeme tak kvantifikovat majetky místních elit či zastoupení jednotlivých sociálních skupin v populaci. Veškeré názory tohoto typu, že vizigótská aristokracie měla být chudší[690] a že ve vizigótské Hispánii mělo být značné procento populace, které mělo právní status otroků (*servi*)[691], jsou tak pouze představami historiků vycházející z jejich zkušenosti a subjektivního chápání pramenů. Na tom není nic špatného, přece jenom jedním z úkolů historiků je dobové texty interpretovat, avšak je důležité si uvědomit, že nejsme schopni pro popisované společenské procesy vytvořit ani orientační či přibližné číselné údaje.

Tato práce přinesla ucelený přehled událostí a společenských procesů, které se odehrály na území *Gallaecie* od 5. do 7. století. Poukázala na vývoj místní státní správy, hospodářství, mincovnictví, obchodu a církevních struktur. Analýza pramenů poukazuje na značnou míru kontinuity mezi římským, suebským a vizigótským obdobím. Zachycený vývoj demonstruje snahu barbarských králů zjednodušovat či omezovat původní římskou státní mašinérii, protože nově etablované státy již nedisponovaly dostatečným daňovým

[688] *Vita sancti Fructuosi*, 19–20.
[689] Tamtéž, 7.
[690] WICKHAM, Chris, *Framing the Early Middle Ages: Europe and the Mediterranenan 400–800*, s. 226
[691] CASTELLANOS, Santiago, *The Visigothic Kingdom in Iberia*, s. 45–49.

výnosem, aby udržely římský kolos v chodu. Docházelo tak k privatizaci státu, což je ovšem proces, který nepotřeboval přítomnost barbarských dobyvatelů, ale stačilo mu slábnutí římské císařské vlády. Rovněž docházelo k postupnému odcizování původně římských provincií, nyní samostatných království. Vyvíjely se antagonické vztahy mezi vizigótskou Hispánií, franckou Galií, langobardskou Itálii a suebskou *Gallaecií*. To postupně vedlo k omezování vzájemných kontaktů, ale i snižování objemu dálkového obchodu.

Jako historici nemůžeme příliš hovořit o změnách, které v *Gallaecii* podnítila vládu Suebů a probíhaly po dobu jejího trvání, protože po uklidnění situace v provincii a konsolidaci suebského království písemné prameny po roce 469 utichají. Za to však lépe lze sledovat vizigótskou správu oblasti. Králové Leovigild a Rekkared v letech po dobytí státu Suebů jen minimálně zasahovali do vnitřního uspořádání *Gallaecie*, i když do provincie umístili vizigótské vojenské posádky a nové ariánské biskupy, kteří však za Rekkareda konvertovali ke katolické víře. Určité změny na severozápadě přišly v období kolem roku 640 během vlády králů Chintily, Tulgy a Chindaswintha. Jednou z hlavních myšlenek nadnesených v této práci je tak možná souvislost mezi změnami, jež detekují archeologové v *Gallaecii* a datují je právě do doby kolem roku 640, kterými jsou zánik importu středomořského zboží a konec specifické místní mincovní produkce, a akcemi krále Chintily na potlačení odporu vůči své vládě v *Gallaecii*. Z dopisu biskupa Fructuosa víme, že během Chintilovy vlády došlo v *Gallaecii* k zatýkání místních velmožů a dle akt 5. toledského koncilu z roku 636 galicijští biskupové vesměs Chintilovu vládu ignorovali[692]. Chintila následně v provincii intervenoval, což přivedlo *Gallaecii* pevněji pod vládu Toleda a umožnilo dalším vizigótským a mimo-galicijským velmožům získat v provincii majetky. Další změny pro *Gallaecii* nastaly až roku 666, když král Rekkeswinth reorganizoval provincie a převedl jižní část *Gallaecie* pod provincii *Lusitania*. Na konci 7. století, když se již vizigótská epocha chýlila ke konci, došlo patrně ke znovuoživení významu *Gallaecie*. Znovu se o ní hovoří jako o jedné ze tří hlavních částí království a syn krále Egiky Witiza dostal provincii svěřenou do své správy, aby zde panoval jako spoluvládce svého otce.

[692] *Epistolae Wisigothicae*, 19 a *Concilium Toletanum V*, *Episcopi subscripti*.

Seznam zkratek

ARS	keramika *African red slip ware*
CCSL	Corpus Christianorum, Series Latina
CIL	Corpus Inscriptionum Latinarum
CSEL	Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum
ICRV	Inscripciones cristianas de la España romana y visigoda
LCL	Loeb Classical Library
LRC	keramika *Late Roman C ware*
MGH	Monumenta Germaniae Historica
TSA	keramika *Terra sigillata Africana*
TSHT	keramika *Terra sigillata hispánica tardía*

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

APPIANOS,

Historia Romana, in: *Appian's Roman History in Four Volumes I*, LCL No. 2, (ed.) W. HEINEMANN, London 1912,

AMMIANUS MARCELLINUS,

Rerum gestarum libri qui supersunt, (ed.) W. SEYFARTH, Stuttgart-Leipzig 1999.

AURELIUS AUGUSTINUS,

Epistolae ex duobus codicibus nuper in lucem prolatae, in: Corpus scriptorum ecclesiaticorum latinorum LXXXVIII, (ed.) J. DIVJAK, Wien 1984.

BEDA VENERABILIS,

Historiae ecclesiastica gentis Anglorum, in: *Bede's Ecclesiastical History*, (ed.) B. COLGRAVE, R. A. B. MYNORS, Oxford 1969.

BOËTHIUS, MANLIUS SEVERINUS, Anicius,

Consolatione philosophiae, in: CCSL 44, (ed.) L. BIELER, Turnhout 1957.

BRAULIO CAESARAUGUSTANUS,

Vita Aemiliani, in: Patrologia latina LXXX, (ed.) J. P. Migne, Paris 1863.

Breviarium Alarici, in: *Lex Romana Visigothorum*, (ed.) G. HAENEL, Leipzig 1849.

CAESAR IULIUS, Gaius,

De bello Gallico, in: Bibliotheca Graecorum et Romanorum Teubneriana, (ed.) O. SEEL, Leipzig 1968.

CANELLAS LÓPEZ, Angel,

(ed.), *Diplomática Hispano-Visigoda*, Zaragoza 1979.

Carmina Fructuoso, in: Patrologia latina LXXXVII, (ed.) J. P. Migne, Paris 1863.

CASSIODORUS, Magnus Aurelius Senator,

Variae, in: MGH, Auctores antiquissimi XII, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.

CATO, PORCIUS, Marcus,

De agri cultura, in: Biblitheca Teubneriana, (ed.) G. GOETZ, Leipzig 1922.

Chronica ad Sebestianum, in: *Crónicas asturianas*, (ed.) J. GIL FERNÁNDEZ, Oviedo 1985.

Chronica Caesaraugustana, in: *Chronica minora (II)*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T.MOMMSEN, Berlin 1894.

Chronica Gallica ad 511 in: *Chronica minora (I)*, MGH, Auctores antiquissimi IX, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1892.

Chronica regum Visigothorum, in: *Leges Visigothorum*, MGH, Leges nationum Gernamicum I, (ed.) K. ZEUMER, Hannover-Leipzig 1902.

Chronica Rotensis, in: *Crónicas asturianas*, (ed.) J. GIL FERNÁNDEZ, Oviedo 1985.

Chronicon Albeldense, in: *Crónicas asturianas*, (ed.) J. GIL FERNÁNDEZ, Oviedo 1985.

CLADIUS PTOLEMAIOS,

Geographike, in: *Claudii Ptolemaei Geographia*, (ed.) K. F. NOBBE, Leipzig 1843.

Codex Iustiannus, in: *Corpus iuris civilis*, Band 2, (ed.) P. KRÜGER, Berlin 1906.

Collectio Canonun Hibernensis, in: WASSERSCHLEBEN, Hermman (ed.), *Die irische Kanonensammlung*, Giessen 1874.

COLUMELLA, MODERATUS, Lucius,

De re rustica, in: *Columella: On Agriculutre*, LCL No. 361, (ed.) H. BOYD ASH, London 1941.

Concilium Eliberritanum, in: *Concilios visigóticos e hispano-romanos*, (ed.) J. VIVES GATELL, Barcelona-Madrid 1963.

Concilium Tarraconensis, in: *Concilios visigóticos e hispano-romanos*, (ed.) J. VIVES GATELL, Barcelona-Madrid 1963.

Concilia Toletana, in: *Coleccion de cánones la iglesia Española*, (ed.) J. TEJADA Y RAMIRO, Madrid 1850.

Concilia Tolatana, in: *Concilios visigóticos e hispano-romanos*, (ed.) J. VIVES GATELL, Barcelona-Madrid 1963.

Consensoria monachorum, in: Patrologia latina LXVI, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1847

Continuatio Hauniensis Prosperi, in: *Chronica minora (I)*, MGH, Auctores antiquissimi IX, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1892.

Continuatio Hispana, in: *Chronica minora (II) (Additamentum IV. V.)*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.

CYPRIANUS,

Epistolae, in: CSEL 3/2, (ed.) G. HARTEL, Wien 1866

De fisco Barcinonensis, in: *Concilios visigóticos e hispano-romanos*, (ed.) J. VIVES GATELL, Barcelona-Madrid 1963.

Decretum Gratiani, (*Corpus iuris canonici*, 1), in: Ed. Lipsiensis 2, (ed.) E. FRIEDBERG, Leipzig 1879.

DIO CASSIUS,

Historia Romana, in: *Dio's Roman History III*, LCL No. 53, (ed.) E. CARY, London 1925.

Edictum Ervigii regis de tributis relaxatis, in: *Leges Visigothorum*, MGH, Leges nationum Gernamicum I, (ed.) K. ZEUMER, Hannover-Leipzig 1902.

Edictum Rothari, in: in: *Leges Langobardorum*, MGH, Leges (in folio) IV, (ed.) G. R. PERTZ, Hannover 1868.

Epigrafia romana de Asturias, DIEGO SANTOS, Francisco (ed.), Oviedo 1959.

Epitome Ovetensis, in: *Chronica minora (II) (Additamentum VI.)*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.

Epistola Vigilii papae ad Profuturum Bracarensem. in: Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio, Tomus IX, (ed.) G. MANSI, Firenze 1763.

Epistolae Wisigothicae, in: *Epistolae Merowingici et Karolini aevi*, MGH, Epistolae III, (ed.) W. GUNDLACH, Berlin 1892.

EUGENIUS TOLETENSIS,

Carmina, in: *Fl. Merobaudis reliquiae. Blossii Aemilii Dracontii Carmina*, MGH, Auctores antiquissimi XIV, (ed.) F. VOLLMER, Berlin 1905.

Fasti Vindobonenses priores, in: *Chronica minora (I)*, MGH, Auctores antiquissimi IX, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1892.

FAUSTINUS, MARCELLINUS,

Libellus precum ad imperatores, in: Patrologia latina XIII, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1844.

FLAVIUS MEROBAUDES,

Panegyricus prosarius in sencudo consulatum Aetii, in: *Fl. Merobaudis reliquiae. Blossii Aemilii Dracontii Carmina*, MGH, Auctores antiquissimi XIV, (ed.) F. VOLLMER, Berlin 1905.

FLORUS, ANNAEUS, Lucius,

Epitomae de Tito Livio bellorum omnium, in: *Florus: Epitome of Roman History*, LCL No. 231, (ed.) E. FORSTER, Cambridge 1929.

Formulae Wisigothicae, in: *Formulae Merwingici et Karolini aevi*, MGH, Leges, (ed.) K. ZEUMER, Hannover 1886.

FREDEGARIUS SCHOLASTICUS,

Chronicorum libri IV, in: *Fredegarii et aliorum Chronica*, MGH, Scriptores rerum Merovingicarum II, (ed.) B. KRUSCH, Hannover 1888.

GREGORIUS MAGNUS,

Epistolae, in: *Gregorii I papae registrum epistolarum, Tomus II, Libri VIII–XIV*, MGH, Epistolae II, (ed.) L. HARTMANN, Berlin, 1890.

GREGORIUS TURONENSIS,

Libri de virtutibus sancti Martini episcopi, in: *Gregorii Turonensis Opera*, MGH, Scriptores rerum Merovingicarum I/2, (ed.) B. KRUSCH, Hannover 1969.

Libri historiarum X, in: *Gregorii Turonensis Opera*, MGH, Scriptores rerum Merovingicarum I/1, (ed.) B. KRUSCH, Hannover 1951.

HIERONYMUS STRIDONENSIS,

Epistolae secundum ordinem temporum distributae, in: Patrologia latina XXII, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1845.

HILDEFONSUS TOLETANUS,

De viris illustribus, in: Patrologia Latina XCVI, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1862.

Historia Compostelana, in: Akal/Clásicos latinos medievales 3, (ed.) E. FALQUE, Madrid 1994.

Historia Silense, in: Textos latinos de la edad media Española, (ed.) F. SANTOS COCO, Madrid 1921.

HORMISADAS papa,

Epistolae et decreta, in: Patrologia latina LXIII, (ed.) J. P. Migne, Paris 1847.

HYDATIUS LEMICENSIS,

Chronicon, in: *Chronica minora (II)*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894/in: *The Chronicle of Hydatius and the Consularia Constantinopolitana: Two Contemporary Accounts of the Final Years of the Roman Empire*, (ed.) R. BURGESS, Oxford 1993.

Inscripciones cristianas de la España romana y visigoda, (ed.) J. VIVES, Barcelona 1969.

IOANNES BICLARENSIS,

Chronica, in: *Chronica minora (II)*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.

ISIDORUS HISPALENSIS,

De viris illustribus, in: Patrologia latina LXXXIII, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1862.

Etymologiae, in: Oxford Classical Texts, (ed.) W. LINDSAY, Oxford 1911.

Historia Gothorum, Wandalorum, Sueborum, in: *Chronica minora (II)*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.

JORDANES,

Getica, in: *Iordanis Romana et Getica*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1882.

JULIANUS TOLETENSIS,

Historia Wambae regis, in: *Passiones vitaque sanctorum aevi Merovingici III*, MGH, Scriptores rerum Merovingicarum V, (ed.) W. LEVISON, Hannover 1910.

Laterculus regum Visigothorum, in: *Chronica minora (III)*, MGH, Auctores antiquissimi XIII, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1898.

Lex Romana Visigothorum, (ed.) G. HAENEL, Leipzig 1849.

Lex Theudi regis de litum expensis et commodis iudicum et executorum, in: *Leges Visigothorum*, MGH, Leges nationum Gernamicum I, (ed.) K. ZEUMER, Hannover-Leipzig 1902.

Lex Visigothorum, in: *Leges Visigothorum*, MGH, Leges nationum Gernamicum I, (ed.) K. ZEUMER, Hannover-Leipzig 1902.

Liber historiae Francorum, in: *Fredegarii et aliorum Chronica*, MGH, Scriptores rerum Merovingicarum II, (ed.) B. KRUSCH, Hannover 1888.

LIVIUS, Titus,

Ad urbe condita, in: *Livy: History of Rome*, *Books 35–37*, LCL No. 301, (ed.) J. C. YARDLEY, Cambridge 2018.

Ad urbe condita, in: *Livy: History of Rome*, *Books 38–39*, LCL No. 313, (ed.) E. Sage, London 1936.

Periochae, in: *Livy, Julius Obsequens. History of Rome, Volume XIV: Summeries. Fragments. Julius Obsequens. General Index*, LCL No. 404, (ed.) A. SCHLESINGER, Cambridge 1959.

MARCELLINUS COMES,

Chronicon, in: *Chronica minora (II)*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.

MARTINUS BRACARENSIS,

De correctione rusticorum, in: *Martini episcopi Bracarensis opera omnia*, (ed.) C. W. BARLOW, New Haven 1950.

De trina mersione, in: *Martini episcopi Bracarensis opera omnia*, (ed.) C. W. BARLOW, New Haven 1950.

Formula vitae honestae, in: *Martini episcopi Bracarensis opera omnia*, (ed.) C. W. BARLOW, New Haven 1950.

Sententiae patrum Aegyptiorum, in: *Martini episcopi Bracarensis opera omnia*, (ed.) C. W. BARLOW, New Haven 1950.

Notitia dingitatum, (ed.) O. SEECK, Berlin 1876.

OLYMPIODOROS,

Historiae, in: Historici Graeci minores, Vol. I, (ed.) L. DINDORF, Leipzig 1870.

Pactum, in: Patrologia Latina LXXXVII, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1863.

Pactus Legis Salicae, MGH, Leges nationum Germanicum IV/1, (ed.) K. A. ECKHARDT, Hannover 1962.

Parochiale suevum, in: *Itineraria et alia geographica*, CCSL 175, (ed.) E. FRANCESCHINI, R. WEBER, P. GEYER, Turnhout 1965.

PAULINUS NOLANUS,

Carminae, in: CSEL 21, (ed.) F. DOLVECK, Turnhout 2015.

PAULUS DIACONUS,

Historia Langobardorum, in: MGH, Scriptores rerum Langobardicarum et Italicarum saec. VI-IX, (ed.) L. BETHMANN, G. WAITZ, Hannover 1878.

PAULUS OROSIUS,

Historiae adversus paganos, in: Corpus der Lateinischen Kirchenväter, Bd. 5, (ed.) K. ZANGMEISTER, Wien 1882.

Pizarras visigodas, in: *Las pizarras visigodas: Entre el taín y su disgregación. La lengua hablada en Hispania, siglos VI–VIII*, (ed.) I. VELÁZQUEZ SORIANO, Madrid 2004.

PLINIUS, SECUNDUS, Gaius,

Naturalis historia, in: Sammlung Tusculum, (ed.) R. KÖNIG, G. WINKLER, Regensburg 2002.

PLUTARCHOS,

Bioi paralleloi, in: *Platarch Lives VII: Demosthenes and Cicero, Alexander and Caesar,* LCL No. 99, (ed.) B. PERRIN, Cambridge 1919.

POMPONIUS MELA,

De chorographia, in: *Pomponius Mela: Chorographie*, Collection Budé No. 283, (ed.) A. SILBERMAN, Paris 1988.

PRISCILLIANUS, *Opera,* PAULUS OROSIUS, *Commonitorium de errore Priscillianistarum et Origenistarum*, in: CSEL 18, (ed.) G. SCHEPSS, Wien 1889.

PROKOPIOS,

Bella, in: *Opera omnia/Procopius*, LCL No. 48; 84; 107; 173; 217; 209 a 343, (ed.) H. DEWING, London 1914–1940.

Provincilae Visigothicum, in: *Itineraria et alia geographica*, CCSL 175, (ed.) E. FRANCESCHINI, R. WEBER, P. GEYER, Turnhout 1965.

Ravennatis anonymi cosmographia, in: *Ravennatis anonymi cosmographia et Guidonis geographica*, (ed.) M. PINDER, G. PARTHEY, Berlin 1860.

Regula communis, in: Patrologia Latina LXXXVII, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1863.

in: BARLOW, Claude, *The Latin Texts of the Regulae of Fructuosus of Braga*, in: Brácara Augusta, Núm. 11/12, Braga 1961

in: *San Leandro, San Isidoro, San Fructuoso: Reglas monásticas de la España visigoda*, J. CAMPOS RUIZ (ed.), Madrid 1971.

Regula monachorum, in: Patrologia Latina LXXXVII, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1863.

in: BARLOW, Claude, *The Latin Texts of the Regulae of Fructuosus of Braga*, in: Brácara Augusta, Núm. 11/12, Braga 1961

in: *San Leandro, San Isidoro, San Fructuoso: Reglas monásticas de la España visigoda*, J. CAMPOS RUIZ (ed.), Madrid 1971.

Scriptores Historiae Augustae, (ed.) E. HOHL, Leipzig 1965.

SISEBUTUS *rex*,

Carmen eclipsibus solis et lunae, in: *Isidore de Séville. Traité de la natura*, (ed.) J. FONTAINE, Bordeaux 1960.

STRABON,

Geographika, in: *The Geography of Strabo II*, LCL No. 50, (ed.), H. JONES, Cambridge 1923/*The Geography of Strabo III*, LCL No. 182, (ed.), H. JONES, Cambridge 1924.

SUETONIUS, TRANQUILLUS, Gaius,

De vita Caesarum, in: *Suetonius in two Volumes*, I, LCL No. 31, (ed.) J. ROLFE, Cambridge 1913.

SULPICIUS SEVERUS,

Chronica, in: CSEL 1, (ed.) C. HALM, Wien 1866.

Synodi Bracarenses, in: *Concilios visigóticos e hispano-romanos*, J. VIVES GATELL (ed.), Barcelona-Madrid 1963.

Synodus Barcinonensem II, in: *Concilios visigóticos e hispano-romanos*, J. VIVES GATELL (ed.), Barcelona-Madrid 1963.

Synodus Emeritensis, in: *Concilios visigóticos e hispano-romanos*, J. VIVES GATELL (ed.), Barcelona-Madrid 1963.

Synodi Hispalenses, in: *Concilios visigóticos e hispano-romanos*, J. VIVES GATELL (ed.), Barcelona-Madrid 1963.

TACITUS, CORNELIUS, Publius,

Ab excessu divi Augusti, in: *Tacitus: Histories*, LCL No. 111, (ed.) C. MOORE, London 1930.

Germania, in: *P. Cornelii Taciti Libri qui supersunt: Germania, Agricola, Dialogus de oratoribus*, (ed.) E. KOESTRMANN, Leipzig 1957.

TAIO CAESARAUGUSTANUS,

Sententiarum libri V, in: Patrologia Latina LXXX, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1863.

SOZOMENOS,

Historia ecclesiastica, in: Patrologia graeca LXVII, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1864.

VALERIUS BERGIDENSIS,

De genere monachorum a *Ordo querimoniae*, in: Patrologia Latina LXXXVII, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1863.

in: AHERNE, Consuelo Maria (ed.), *Valerio of Bierzo, an Ascetic of the Late Visigothic Period*, Washington D.C. 1949.

in: DÍAZ Y DÍAZ, Manuel (ed.), *Valerio del Bierzo: Su persona. Su Obra*, León 2006.

VARRO, TERENTIUS, Marcus,

Rerum rusticarum libri, in: Bibliotheca Theubneriana, (ed.) H. KEIL, G. GOETZ, Leipzig 1912.

VELLEIUS, PATERCULUS, Marcus,

Historiae Romanae, in: *Vellei Paterculi Historiarum ad M. Vinicium consulem libri duo*, in: Bibliotheca Teubneriana, (ed.) W. WATT, Leipzig 1998.

Versiculi Fructuosi, in: CCSL 116, (ed.) A. MAYA SANCHEZ, Turnholt 1992.

in: *Carmina Fructuoso*, in: Patrologia Latina LXXXVII, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1863.

in: *Versiculi editi a beatissimo Fructuoso*, in: DÍAZ Y DÍAZ, Manuel, *La vida de san Fructuoso de Braga: Estudio y edición crítica*, Braga 1974.

Vita sancti Fructuosi, in: Patrologia Latina LXXXVII, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1863.

Vitas sanctorum patrum Emeretensium, in: CCSL 116, (ed.) A. MAYA SANCHEZ, Turnholt 1992.

ZOSIMOS,

Nea historia, in: *Zosimi comitiis et exadvocati fisci Historia nova,* in aedibus B.G. Teubneri, (ed.) L. MENDELSSOHN, Leipzig 1887.

Literatura

de ALARCÃO, Jorge,

As paróquias suévicas do território actualmente português, in: *Religión, lingua y cultura preromanas de Hispania*, F. VILLAR LIÉBANA, M. FERNÁNDEZ ALVÁREZ, (ed.) Salamanca 2001.

Notas de arqueologia, epigrafia e toponímia – II, in: Revista Portuguesa de Arqueologia, Vol. 7, Núm. 2, Lisboa 2004.

Os limites das dioceses suevas de Bracara e de Portucale, in: Portugalia, Vol. 36, Porto 2015.

ALFÖLDY, Géza,

Provincia Hispania superior, Heidelberg 2000.

de ALMEIDA FERNANDES, Armando,

Paróquias suevas e dioceses visigóticas, Arouca 1997.

ÁLVAREZ MELERO, Anthony,

Honesti, clarissimi e inlustres ne la Hispania tardoantigua (ss. IV-VIII), in: PANZRAM, Sabine (ed.), *Oppidum – Civitas – Urbs: Städtefroschung auf der Iberischen Halbinsel zwischen Rom und al-Andalus*, Berlin 2017.

ARCE MARTÍNEZ, Javier,

Bárbaros y romanos en Hispania: 400–507 A.D., Madrid 2005.

ARIAS, Jorge,

Identity and Interaction: The Suevi and the Hispano-Romans, Spring 2007.

ARIAS VILAS, Felipe,

A romanización de Galicia, A Coruña 1992.

ARIÑO GIL, Enrique, DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo,

La economía agraria de la Hispania romana: Colonización y territorio, in: Studia historica. Historia antigua, Núm. 17, Salamanca 1999.

La frontera suevo-visigoda: Ensayo de lectura de un territorio en disputa, in: R. CATALÁN, P. FUENTES, J. C. SASTRE (ed.), *Fortificaciones en la tardoantiqüedad: Élites y articulación del territorio (Siglos V – VIII d.C.)*, Madrid 2014.

ARIÑO GIL, Enrique, GURT ESPARRAGUERA, Josep, PALET MARTÍNEZ, Josep,

El pasado presente: Arqueología de los paisajes en la Hispania romana, Salamanca 2004.

ARNHEIM, Martin Thomas,

The Senatorial Aristocracy in the Later Roman Empire, Oxford 1972.

BALLESTEROS ARIAS, Paula,

La arqueología rural y la construcción de un paisaje agrario medieval: El caso de Galicia, in: KIRCHNER, Helena (ed.), *Por una arquología agraria: Perspectiva de investigación sobre espacios de cultivo en las sociedades medievales hispánicas*, Oxford 2010.

BANAJI, Jairus,

Agrarian Change in Late Antiquity: Gold, Labour and Aristocratic Domaninance, Oxford 2001.

BARATA DIAS, Paula,

O lugar da Regula monastica communis no monaquismo hispânico, in: Humanitas, Núm. 52, Coímbra 2000.

BARBERO, Abilio, VIGIL, Marcelo,

La formación del feudalismo en la Península Ibérica, Barcelona 1979.

Sobre los orígenes sociales de la Reconquista:, Barcelona 1984.

BARCELÓ PERELLO, Miguel,

La cuestión del "Limes Hispanus": Los datos numismáticos, in: Acta numismàtica, Núm. 5, Barcelona 1975.

BARLOW, Claude,

(ed.), *Iberian Fathers, Volume 1: Martin of Braga, Paschasius of Dumium, Leander of Seville*, in: The Fathers of Church 62, Washington D.C. 1969.

(ed.) *Iberian Fathers, Volume 2: Braulio of Saragossa, Fructuosus of Braga*, in: The Fathers of Church 63, Washington D.C. 1969.

BARROCA, Mário Jorge, A REZES, Andreia, MORAIS, Rui,

A basílica paleocristã e o edifício palatino de St.ª Marta das Cortiças (Falperra): As escavações de F. Russel Cortez e de J. J. Rigoud De Sousa, in: Revista de História da Arte, N° 6, Lisbao 2008.

BARROSO CABRERA, Rafael, MORÍN de PABLOS, Jorge, SÁNCHEZ RAMOS, Isabel,

Gallaecia Gothica: de la conspiración del dux Argimundus (589/590 d.C.) a la integración en el Reino visigodo de Toledo, Madrid 2015.

La decoración arquitectónica de Pla de Nadal, in: MORÍN de PABLO, Jorge, RIBERA, Albert, SÁNCHEZ RAMOS, Isabel (ed.), *Preactas Jornadas sobre:*

Pla de Nadal y los palacios y espacios de representación en época visigoda, Valencia 2015.

BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila,

Frankové a Evropa, Praha 2009.

BELTRAN TORREIRO, Federico Maria,

La conversion de los suevos y el III concilio de Toledo, in: Mayurqa: revista del Department de Ciències Històriques i Teoria de les Arts, Núm. 22, Palma 1989.

BERMÚDEZ BELOSO, Mariña, IBÁÑEZ BELTRÁN, Luis,

Una cartografía para los once condados de la diócesis de Lugo: hacia una nueva aproximación al Parrochiale Suevum, in: Vinculos de Historia, Núm. 9, Albacete 2020.

BERNDT, Quido, STEINACHER, Roland,

Arianism: Roman Heresy and Barbarian Creed, Farnham 2014.

BERNIER, Gildas,

As igrexas Bretones en Galicia, in: Boletin do Museo Provincial de Lugo, Núm. 1, Lugo 1983.

BES, Philip,

Once upon a Time in the East: The Chronological and Geographical distribution of Terra Sigillata and Red Slip Ware in the Roman East, Oxford 2015.

BIERBRAUER, Volker,

Archäologie und Geschichte der Goten vom 1.–7. Jahrhundert, in: Frühmittelalterliche Studien, Vol. 28, Münster 1994.

BIRLEY, Anthony,

Marcus Aurelius: A Biography, New York 2001.

BISHKO, Charles Julian,

Spanish Monasticism in the Visigothic Period, Harvard 1937.

The Date and Nature of the Spanish Consensoria Monachorum, in: BISHKO, Charles, *Spanish and Portuguese Monastic History: 600 – 1300*, Aldershot 1984.

BORDAL HERTZENBERG, Mari Johanne,

Third Person Reference in Late Latin: Demonstratives, Definite Articles and Personal Pronouns in the Itinerarium Egeriae, Berlin 2015.

BOWES, Kim, KULIKOWSKI, Michael,

(ed.), *Hispania in Late Antiquity: Current Perspectives*, Leiden 2005.

BROWN, Peter,

The Rise of Western Christendom: Triumph and Diversity, A.D. 200–1000, Chichester 2013.

BRUNDAGE, James,

Law, Sex, and Christian Society in Medieval Europe, Chicago 1987.

BRUNT, Peter,

Italian Manpower: 225 B.C.–A.D. 14, Oxford 1971.

BURRUS, Virginia,

The Making of a Heretic: Gender, Authority, and the Priscillianist Controversy, Berkeley 1995.

CAL PARDO, Enrique,

Episcopologio Mindoniense, Santiago de Compostela 2003.

CALO LOURIDO, Francisco,

A cultura castrexo, Vigo 1993.

CANTERA MONTENEGRO, Santiago, RODRÍGEUZ DE LA PEÑA, Alejandro,

Conciencia hispana y tradición monástica en la Vita Fructuosi, in: Cuadernos de Estudios Hallegos, Vol. 54, Núm. 120, Santiago de Compostela 2007.

CARBALLO ARCEO, Luis Xulio,

Os castros galegos, Vigo 2000.

do CARMO RIBEIRO, Maria, FONTES, Luis,

The urban morphology of Braga between Late Antiquity and the fourteenth-fifteenth centuries, in: SABATÉ, Flocel, BRUFAL, Jesús (ed.), *Medieval Territories*, Cambridge 2018.

CARRERAS, MONFORT, César,

A New Perspective for the Demographic Study of Roman Spain, in: Revista de Historia da Arte e Arqueologia, Núm. 2, Campinas 1995/1996.

CASTELLANOS, Santiago,

The Visigothic Kingdom in Iberia, Philadelphia 2020.

CASTELLANOS, Santiago, MARTÍN VISO, Iñaki,

The Local Articulation of Central Power in the North of the Iberian Peninsula (500–1000), in: Early Medieval Europe, Vol. 13, Oxford 2005.

CASTILLO LOZANO, José Ángel,

Categorías de poder en el reino visigodo de Toledo: los tiranos en las obras de Juan de Bíclaro, Isidore de Sevilla y Julián de Toledo, Murcia 2017.

CLAUDE, Dietrich,

Adel, Kirche und Königtum im Westgotenreich, Sigmaringen 1971.

COLLINS, Roger,

Early Medieval Spain: Unity in Diversity, 400–1000, London 1995.

The "Autobiographical" Works of Valerius of Bierzo, Their Structure and Purpose, in: Antigüedad y cristianismo: Revista de Estudios sobre Antigüedad Tardía, Núm. 3, Múrcia 1986.

The Arab Conquest of Spain: 710–797, Oxford 1994.

Visigothic Spain: 409–711, Malden 2004.

CONDE QUERRI, Maria Elena,

Paulino de Nola o la diplomacia antipriscliánista, in: Carthaginensia: Revista de estudios e investigación, Vol. 4, Murcia 188.

CONTI, Marco,

Priscillian of Avila: Complete Works, Oxford 2010.

CORCORAN, Simon,

The Donation and Will of Vincent of Huesca: Latin Text and English Translation, in: Antiquité tardive, Vol. 11, Turnhout 2003.

CORDERO RUIZ, Tomás,

At the Center and the Periphery of Lusitania: The Evolution of the City of Egitania and its Territory (4th – 8th centuries), in: *Visigothic Symposium 3*, 2018–2019.

Configuración administativo-territorial de la provincia Lusitania. Desde su creación al periodo islámico (ss. I. A.N.E. – VIII), in: PIZZO, Antonio (ed.), *La arquitectura doméstica urbana de la Lusitania romana*, Mérida 2020.

El mundo rural en el corazón de la Lusitania altomedieval. Variables e invariables en el caso de Egitania (ss. IV–VIII), in: *Paisajes, epsacios y materialidades: Arqueología rural altomedieval en la península ibérica*, (ed.) S. PRATA, F. CUESTA-GÓMEZ, C. TENTE, Oxford 2022.

COSME, Susana Maria Rodrigues,

Entre o Côa eo Águeda: Povoamento nas épocas romana e alto-medieval, Disertační práce (PhDr.), Porto 2002.

COURTOIS, Christian,

Les vandels et l'Afrique, Paris 1955.

CROUCH, Jace,

The Judicial Punishment of Decalvation in Visigothic Spain, in: The Mediterranean Review, Vol. 3, No. 1, 2010.

CURCHIN, Leonard,

Curials and Local Government in Visigothic Hispania, in: Antiquité tardive: revue internationale d'histoire et d'archéologie, 26, Turnhout 2019.

Roman Spain: Conquest and Assimilation, Oxon 2014.

CURTA, Florin,

(ed.), *Neglected Barbarians*, Turnhout 2010.

D'EMILIO, James,

(ed.), *Culture and Society in Medieval Galicia: A Cultural Crossroads at the Edge of Europe*, Leiden 2015.

D'ENCARNAÇÃO, José,

De monumentos epigráficos da Civitas Igaeditanorum, in: Praça Velha: Revista Cultural da Cidade da Guarda, N. 26, Guarda 2009.

DAVID, Pierre,

Études historiques sur la Galice et la Portugal du VIe au XIIe siècle, Lisboa 1947.

DELL' ELICINE, Eleonora,

El obispo como administrador: Poder episcopal, clero y patrimnonio diocesano en el Reino Visigodo (589–711), in: Anales de Historia Antigua, Medieval y Moderna, Vol. 52, Buenos Aires 2018.

DELL' ELICINE, Eleonora, MARTIN, Céline,

(ed.), *Framing Power in Visigothic Society: Discourses, Devices, and Artifacts*, Amsterdam 2020.

DEMANDT, Alexander,

Der Fall Roms: Die Auflösung des römischnen Reiches im Urteil der Nachwelt, München 1984.

DIEGO SANTOS, Francisco,

De la Asturias sueva y visigoda, in: Asturiensia medievalia, Núm. 3, Oviedo 1979.

DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo,

¿Dónde vivieron los suevos? Ocupación del espacio y control del territorio durante el siglo V, in: PÉREZ LOSADA, Fermín (ed.), *Hidacio da Limia e o seu tempo: a Gallacia sueva / A Limia na época medieval*, Ourense 2014.

Acuñación monetaria y organazación administrativa en la Gallaecia tardoantiqua, in: Zephyrus, Núm. 57, Salamanca 2004.

Concilios y obispos en la península ibérica (siglos VI-VIII), in: *Chiese locali e chiese regionali nell'alto medioevo*, Spoleto 2014.

Discipline and Punishment in 7th Century Visigothic Monasticism: The Contrast between Isidore's and Fructuosus' Rules, in: ALCIATI, Roberto (ed.), *Norm and Exercise: Christian asceticism between late antikvity and early middle ages*, Stuttgart 2018.

El esquema provincial en el contexto administrativo de la monarquía visigoda de Toledo, in: Mélanges de la Casa de Velázques, Vol. 49, Paris 2019.

El reino suevo (411–585), Madrid 2011.

El reino suevo de Hispania y su sede en Bracara, in: RIPOLL LÓPEZ, Gisela, GURT ESPARRAGUERA, Josep Maria, CHAVARRÍA ARNAU, Alexandra (ed.), *Sedes regiae: (ann. 400–800)*, Barcelona 2000.

El reino visigodo en vísperas del 711: Sistema político y administración, in: Zona arqueológica, Núm. 15/1, Madrid 2011.

La organización del espacio y el control del territorio en la Gallicia germánica, in: G. PEREIRA MENAUT, E. PORTELA SILVA (ed.), *El territorio en la historia de Galicia*, Santiago de Compostela 2015.

Las fundaciones monásticas en la península Ibériaca (siglos VI-VIII), in: *Monachesimo d'Oriente e d'Occidente nell'Alto Medioevo*, Spoleto 2016.

Los distintos grupos sociales del noroeste hispano y la invasión de los suevos, in: Studia Historica: Historia antigua, Núm. 1, Salamanca 1983.

Monasteries in a Peripheral Area: Seventh-Century Gallaecia, in: M. DE JONG, F. THEUWS, C. VAN RHIJN (ed.), *Topographies of Power in the Early Middle Ages*, Leiden 2001.

Monasticism and Liturgy in Visigothic Spain, in: FERREIRO, Alberto (ed.), *The Visigoths: Studies in Culture and Society*, Leiden 1999.

Regula communis: Monastic Space and Social Context, in: DEY, Hendrik, FENTRESS, Elizabeth (ed.), *Western Monasticism ante litteram: The Spaces of Monastic Observance in Late Antiquity and the Early Middle Ages*, Turnhout 2011.

Sedes episcopales y organización administrativa en la cuenca del Duero (siglos IV-VIII), in: CASTELLANOS, Santiago, MARTÍN VISO, Iñaki (ed.), *De Roma*

a los bárbaros: Poder central y horizontes locales en la cuenca del Duero, Salamanca 2008.

Visigothic Monasticism: Written Sources and Everyday Life, in: DELOUIS, Olivier, MOSSAKOWSKA-GAUBERT, Maria (ed.), *La vie quotidienne des moines en Orienet et en Occident (IVe-Xe siècle): Volume I*, Al-Qáhira 2015.

DÍAZ MARTÍNEZ, Pablo, MENÉNDEZ BUEYES, Luis

¿Elites locales vs monarguía?: El ejemplode la Gallaecia tardoantigua, in: Heródoto, Vol. 6, Núm. 2, Guarulhos 2021.

DÍAZ Y DÍAZ, Manuel Cecilio,

La vida de san Fructuoso de Braga: Estudio y edición crítica, Braga 1974.

Notas sobre el Distrito de Lugo en la época Sueva, in: Helmantica: Revista de filología clásica y hebrea, Tomo 46, Núm. 139–141, Salamanca 1995.

Fructuoso de Braga y el Bierzo, in: Tierras de León: Revista de la Diputación Provincial, Vol. 7, Núm. 8, León 1967.

DOMERGUE, Claude,

Les Mines de la péninsule Ibérique dans l'Antiquité romaine, Roma 1990.

DOPICO CAÍNZOS, María Dolores,

Los conventos iuridici: Origen, cronología y naturaleza história, in: Gerión, Núm. 4, Madrid 1986.

DROBERJAR, Eduard,

Příběh o Marobudovi a jeho říši, Praha 2000.

Věk barbarů: *České země a stěhování národů z pohledu archeologie,* Praha 2005.

DURLIAT, Jean,

Les finances publiques de Diocletien aux Carolingiens (284–889), Sigmaringen 1990.

EDMONDSON, Jonathan Charles,

Mining in the Later Roman Empire and beyond: Continuity or Disruption?, in: The Journal of Roman Studies, Vol. 79, Cambridge 1989.

ESCRIBANO PAÑO, María Victoria,

El priscilianismo hoy: Balance, perspectivas y aportaciones sobre la injerencia imperial en los conflictos eclesiásticos, in: Gerión, Vol. 39, Núm 2, Madrid 2021.

El priscilianismo y Gallaecia (ss. IV y V), in: Semata: Ciencias sociais e humanidades, Núm. 7–8, Santiago de Compostella 1996.

EWIG, Eugen,

Die Merowinger und das Frankenreich, Stuttgart 2012.

FARIÑA BUSTO, Francisco, SUÁREZ OTERO, José,

A Lanzada (Sanxenxo, Pontevedra), definición e interpretación de un yacimiento castreño atípico, in: Madrider Mitteilungen, Núm. 31, Madrid 1990.

FEAR, Andrew,

(ed.), *Lives of the Visigothic Fathers*, Translated Texts of Historians Vol. 26, Liverpool 1997.

FERNÁNDEZ, Damián,

Aristocrats and Statehood in Western Iberia, 300–600 C.E., Philadelphia 2017.

FERNÁNDEZ ALONSO, Justo,

La Cura Pastoral en la España Romano Visigoda, Roma 1955.

FERNÁNDEZ CALO, Martín,

Comunidade e representación popular na Gallaecia sueva e visigoda, in: Cuadernos de Estudios Gallegos, Vol. 66, Núm. 132, Santiago de Compostela 2019.

FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Adolfo,

As relacións externas da Gallaecia durante os séculos IV-VII D.C. a traveso do materiál importado localizado en Vigo (Galiza), in: PÉREZ LOSADA, Fermín (ed.), *Hidacio da Limia e o seuo tempo: A Galleciia sueva*, Xinzo de Limia 2014.

El comercio tardoantiguo (ss. IV–VII) en el noroeste peninsular a través del registro cerámico de la ría de Vigo, Oxford 2014.

FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Adolfo, BARCIELA GARRIDO, Pilar,

Emporium. Mil anos de comercio en Vigo, Vigo 2016.

FERNÁNDEZ OCHOA, Carmen, SALIDO DOMINGUEZ, Javier, ZARZALEJOS PRIETO, Mar,

Las formas de ocupación rural en Hispania. Entre la terminología y la praxis arqueológica, in: Cuadernos de Prehistoria y Arquelogía, Vol. 40, Madrid 2014.

FERREIRO, Alberto,

A Reconsideration of Celtic Tonsures and the Ecclesia Britoniensis in the Hispano Roman-Visigothic Councils, in: Annuarium Historiae Conciliorum, Vol. 23, Paderbon 1991.

Epistolae Plenae: The Correspondence of the Bishops of Hispania with the Bishops of Rome, Leiden 2020.

Veremundu R(eg)e: Revisiting an Inscription from San Salvador de Vairão (Portugal), in: Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, Bd. 116, Köln 1997.

The See of Dumium/ Braga before and under Visigothic Rule, in: Euphrosyne: Revista de filología clássica, Núm. 45, Lisboa 2017.

The Visigoths in Gaul and Iberia: A Supplemental Bibliography, 1984-2003, Leiden 2006.

The Visigoths in Gaul and Iberia (Update): A Supplemental Bibliography, 2013-2015, Leiden 2017.

FIBIGER BANG, Peter,

The Roman Bazaar: A Comparative Study of Trade and Markets in a Tributary Empire, Cambridge 2008.

FIKHMAN, Itzhak,

Wirtschaft und Gesellschaft im spätantikem Ägypten, Stuttgart 2006.

FINLEY, Moses,

The Ancient Economy, Berkeley 1973.

FITA COLOMÉ, Fidel,

Lápidas visigóticas de Guadix, Cabra, Vejer, Bailén y Madrid, in: Boletín de la Real Academia de la Historia, Núm. 28, Madrid 1896.

FLORÉZ, Enrique,

España sagrada, *Tomo XVIII*, Madrid 1764.

España sagrada, *Tomo XIV*, Madrid 1786.

FONTES, Luis,

O Periódo Suévico e Visigótico e o papel da Igreja na organização do território, in: PEREIRA, Paulo (ed.), *Minho. Traços de Identidade*, Braga 2009.

FOX, Yaniv,

Power and Religion in Merovingian Gaul: Columbian Monasticism and the Frankish Elites, Cambridge 2014.

FRIESINGER, Herwig, TEJRAL, Jaroslav, STUPPNER, Alois,

Markomannenkrige: Ursachen und Wirkungen, Brno 1994.

FRIGHETTO, Renan,

De rei à clérigo: a tonsura como mecanismo de afastamento político no reino hispano – visigodo de Toledo (Século VII), in: Revista Diálogos Mediterrânicos, Núm. 18, Curitiba 2020.

Tutaque sit inter inprobos innocentia: aspectos teóricos e prácticos sobre os limítes da autoridade régia no reino hispano-visigodo de Toledo segundo as fontes júridicas

e conciliares do reinado de Chintila (636–640), in: Scripta Mediaevalia, Núm. 1, Mendoza 2008.

Um exemplo de gens na Hispania visigoda: Fructuoso de Braga e a sua origo preclara (século VII), in: Revista Diálogos Mediterrânicos, Núm. 7, Curitiba 2014.

FRITZ, Renken,

Grundlagen der Terra Sigillata- Datierun im westmediterranen Bereich: Eine Verfahrens- und Quellenkritische Analyse, Frankfurt am Main 1992.

FULFORD, Michael, DURHAM, Emma,

Seeing Red: New Economic and Social Perspectives on Terra Sigillata, London 2013.

FURTADO, Robert,

Existiram Suevos entre os reis Remismundo e Teodemiro?, in: de SOUSA PIMENTEL, Maria Cristina, FARMHOUSE ALBERTO, Paulo (ed.), *Vir bonus peritissimu aeque: estudos de homenagem a Arnaldo do Espírito Santo*, Lisboa 2013.

GALAZAK, José,

A díarquia sueva: sociedade e poder no regnum dos Quados ocidentais e no Regnum Suevorum, in: Revista portuguesa de arqueologia, Vol. 16, Núm. 1, Lisboa 2013.

GARCÍA ÁLVAREZ, Manuel,

(ed.), *El Cronicón Iriense*, Madrid 1963.

GARCÍA BELLIDO, Antonio,

El exercitus hispanicus desde Augusto a Vespasiano, in: Archivo Español de Arqueología, Vol. 34, Núm. 103–104, Madrid 1961

Varias notas sobre arqueología hispano-romana en la provincia de León, in: Tierras de León, Vol. 4, León 1963.

GARCÍA-ENTERO, Virginia, FERNÁNDEZ OCHOA, Carmen, PEÑA CERVANTES, Yolanda, ZARCO MARTÍNEZ, Eva,

La evolución arquitectónica del edificio palacial de Carranque (Toledo, España): Primeros avances, in: PENSABENE, Patrizio, SFAMENI, Carla (ed.), *La villa restaurata e i nuovi studi sull´edilizia residenziale tardoantica,* Bari 2014.

GARCÍA GALLO, Alfonso,

El testamente de San Martín de Dumio, in: Bracara Augusta, Vol. 8, Braga 1957.

GARCÍA IZQUIERDO, Iván, PETERSON, David,

Una memoria ficticia: toponimia y disputas diocesanas en la Divisio Wambae, in: Edad Media. Revista de Historia, Núm. 23, Valladolid 2022.

GARCÍA MORENO, Luis,

Estudios sobre la organizacion administrativa del reino visigodo del Toledo, in: Anuario de historia del derecho español, Núm. 44, Madrid 1974.

From coloni to servi: *A History of the Peasantry in Visigothic Spain*, in*:* Klio, Vol. 8, No. 1, Potsdam 2001.

Historia de España visigoda, Madrid 1989.

Judila, rey godo: ¿y también gran general del rey Suintila, in: Homenaje Eloy Benito Ruano, Murcia 2010.

La iglesia y el cristianismo el la Galecia de época sueva, in: Antigüedad y cristianismo: Monografías historícas sobre la Antigüedad tardía, Núm. 23, Murcia 2006.

Leovigildo: Unidad y diversidad de un reinado, Madrid 2008.

Prosopographia del reino visigodo de Toledo, Salamanca 1974.

GARCÍA Y GARCÍA, Antonio,

Ecclesia Britoniensis, in: Estudios Mindonienses, Núm. 2, Ferrol 1986.

El patrimonio artístico-arqueológico de la parroquia de Bretoña, in: RECUERO ASTRAY, Manuel, DÍEZ PLATAS, Fátima, MONTERRROSO MONTERO, Juan (ed.), *El legado cultural de la iglesia mindoniense*, Ferrol 1999.

GARIBO BODÍ, Joan, SIMÕES PEREIRA, Sérgio,

A civitas dos Banienses: Em torno da sua implantação e territorium, in: Actas IV Jornadas de Jóvenes Investigadores del valle del Duero, Segovia 2014.

GIBBON, Edward,

The History of the Decline and Fall of the Roman Empire, London 1776–1789.

GIESE, Wolfgang,

Die Gothen, Stuttgart 2004.

GIL FARRÉS, Octavio,

Algunas aspectos de la numismática visigoda: Consideraciones acerca del 'tipo tercero' de Leovigildo, in: Numisma, Núm. 17, Madrid 1955.

GILLET, Andrew,

Ablabius and Jordanes, in: *Studies in Latin Literature and Roman History X*, (ed.) C. Deroux, Bruxelles 2000.

GIRARDET, Klaus,

Das Schicksal Priszillians und seiner Anhänger 380 in Saragossa, 384 in Bordeaux und 385 in Trier, in: Annuarium Historiae Conciliarum, Bd. 49, Paderbon 2020.

GOETZ, Hans, JARNUT, Jörg, POHL, Walter,

(ed.), *Regna and Gentes: The Relationship between Late Antique and Early Medieval People*, Leiden 2003.

GOETZ, Hans Werner, JARNUT, Jörg, POHL, Walter,

(ed.), *Regna and Gentes: The Relationship between Late Antique and Early Medieval Peoples and Kingdoms in the Transformation of the Roman World*, Brill 2003.

GOFFART, Walter,

Barbarian Tides, Philadelphia 2006.

Barbarians and Romans A. D. 418–584: The Techniques of Accommodation, Princeton 1980.

GONZÁLEZ GARCÍA, Francisco Javier,

(ed.), *Los pueblos de la Galicia céltica*, Madrid 2007.

GONZÁLEZ GARCÍA, Alberto,

Flavionavia Paesicorum, ¿Ceca Visigoda?, in: Territorio, sociedad y poder: revista de estudios medievales, Núm. 16, Oviedo 2021.

GONZÁLEZ GARCÍA, Alberto, MARTÍNEZ CHIZO, David,

Hallazgo de un triente emeritense de la serie LATINA MVNITA en Cáceres (España), in: Gallaecia: revista de arqueoloxía e antigüidade, Núm. 25, Santiago de Compostela 2016.

GONZALEZ ROMAN, Cristobal,

El esplendor de la España romana el Alto Imperio en la Península Ibérica, Madrid 1995.

GONZÁLEZ RUIBAL, Alfredo,

Galaicos: Poder y comunidad en el Noroeste de la Península Ibérica (1200 a. C. – 50 d. C.), A Coruña 2006.

GRAHN-HOEK, Heike,

Die fränkische Oberschicht im 6. Jahrhundert: Studien zu ihrer rechtlichen und politischen Stellung, Sigmarinngen 1976.

GRIERSON, Philip, BLACKBURN, Mark,

Medieval Europen Coinage: Volume 1, The Early Middle Ages (5th–10th Centuries), Cambridge 1986.

GURT ESPARRAGUERA, Josep Maria,

Transformaciones en el tejido de las ciudades hispanas durante la Antigüedad tardía: dinámicas urbanas, in: Zephyrus, Núm, 53–54, Salamanca 2000–2001.

GURT ESPARRAGUERA, Josep Maria, RIBERA I LACOMBA, Albert, (ed.),

VI Reunió d'Arqueologia Cristiana Hispànica: Les ciutats tardoantigues d'Hispania: Cristinització i topografia, Barcelona 2005.

GUZMÁN ARMARIO, Francisco,

La política exterior de los visigodos en Hispania: Un ensayo sobre la debilidad del reino de Toledo, in: Estudios sobra patrimonio, cultura y ciencias medievales, Núm. 15, Granada 2013.

GÜISÁN NOVO, Miguel,

Lugo en los tiempos oscuros. Las menciones literarias de la ciudad entre los siglos V y X (IV), (V),), in: Boletín do Museo Provincial de Lugo, Núm. 9, Lugo 2000.

HALFOND, Gregory,

Bishops and the Politics of Patronage in Merovingian Gaul, Ithaca 2019.

HALSALL, Guy,

Barbarian Migrations and the Roman West, 376-568, Cambridge 2007.

HAMANN, Stefania,

Vorgeschichte und Geschichte der Sueben in Spanien, München 1971

HARPER, Kyle,

Slave Prices in Late Antiquity (and in the Very Long Term), in: Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte, Vol 59, Wiesbaden 2010.

HAYES, John,

A Supplement to Late Roamn Pottery, London 1980.

Handbook of Mediterranean Roman Pottery, London 1997.

Late Roman Pottery, London 1972.

Roman Pottery: Fine-Ware Imports, Princeton 2007.

HEATHER, Peter,

Gótové, Praha 2002.

HEID, Stefan,

Zölibat in der frühen Kirche: Die Anfänge einer Enthaltsamkeitspflicth für Kleriker in Ost und West, Paderbon 2003.

HEN, Yitzhak,

A Visigothic King in Search of an Identity – Sisebutus Gothorum gloriosissimus princeps, in: CORRADINI, Richard, GILLIS, Matthew, McKITTERICK, Rosamond (ed.), *Ego Trouble: Authors and their Identities in the Early Middle Ages*, Wien 2010.

HENDY, Michael,

From Public to Private: The Western Barbarian Coinages as Mirror of the Disintegration of Late Roman State Structures, in: HENDY, Michael, *The Economy, Fiscal Administration and Coinage of Byzantium*, Aldershot 1898.

HERWEGEN, Ildefons,

Das Pactum des hl. Fructuosus von Braga, in: Kirchenrechtlichen Abhandlungen Nr. 40, Stuttgart 1907.

HICKEY, Todd,

Wine, Wealth, and the State in Late Antique Egypt: The House of Apion at Oxyrhunchus, Ann Arbor 2012.

HILLGARTH, Jocelyn,

Visigothic Spain and Early Christian Ireland, in: Royal Irisch Academy: Archeology, Culture, History, Literature, Vol. 62, Dublin 1962.

HODGES, Richard, WHITEHOUSE, David,

Mohammed, Charlemagne & the Origins of Europe, Ithaca 1983.

HUGUET ENGUITA, Esperança, RIBERO LACOMBO, Albert, MARIA MACIAS, Josep, (ed.), *En tiempos de los visigodos en el territorio de València*, Valencia 2019.

HUMMER, Hans,

The Fluidity of Barbarian Identity: The Ethnogenesis of Alemanni and Suebi, AD 200–500, in: Early Medieval Europe, Vol. 7, Oxford 1998.

CHAVARRÍA ARNAU, Alexandra,

¿Castillos en el aire? Paradigmas interpretativos «de moda» en la arqueologíamedieval española, in: De Mahoma a Carlomagno: Los primeros tiempso (siglos VII-IX), XXXIX Semana de Estudios Miedevales, Navarra 2013.

El final de las Villae en Hispania: (Siglos IV-VII D.C.), Turnhout 2007.

Romanos y visigodos en el valle del Duero (siglos V-VIII), in: Lancia, Núm. 6, León 2004–2005.

ISLA FREZ, Amancio,

El officium palatinum visigodo: Entorno regio y poder aristocrático, in: Hispania. Revista españala de historia, Vol. 62, Núm. 212, Madrid 2002.

Los fugitivos y el título sobre ellos del Liber Iudicum, in: Arqueología y territorio medieval, Núm. 8, Jaén 2001.

Villa, villula, castellum: Problemas de terminología rural en época visigoda, in: Arqueología y territorio medieval, Núm. 8, Jaén 2001.

JAMES, Edward,

Bede and the Tonsure Question, in: Peritia, Vol. 3, Heslington 1984.

JONES, Arnold Hugh,

The Later Roman Empire 284 – 602: A Social Economic and Administrative Survey, Oxford 1964.

KAMPERS, Gerd,

Annäherung an ein wisigotisches Primatengeschlecht (I). Beobachtungen zu den sog. Versiculi editi a beatissimo Fructuoso, in: Millennium–Jahrbuch zu Kultur und Geschichte des ersten Jahrtausends n. Chr., Vol. 9, Berlin 2012.

Annäherung an ein wisigotisches Primatengeschlecht (II). Beobachtungen zu den Nachrichten der Vita Fructuosi über den Heiligen und seine Familie, in: Millennium–Jahrbuch zu Kultur und Geschichte des ersten Jahrtausends n. Chr., Vol. 9, Berlin 2012.

Geschichte der Westgoten, Paderborn 2008.

KAZANSKI, Michel,

The Migration of the Vandals and the Suebi to the Roman West and Archeological Accounts, in: Acta Archeologica Carpathica, Vol. LV, Kraków 2020.

KENDALL, Calvin, WALLIS, Faith (ed.),

Isidore of Seville: On the Nature of Things, Translated Texts for Historians, Vol. 66, Liverpool 2016.

KEPPIE, Lawrence,

Colonisation and Veteran Settlement in Italy in the First Century A.D., in: Papers of the Britisch School at Rome, Vol 52, Roma 1984.

KING, Paul David,

Law and Society in the Visigothic Kingdom, Cambridge 1972.

KOCH, Manuel,

Ethnische Identität im Entstehungsprozess des spanischen Westgotenreiches, Berlin 2012.

KOLLER, Erwin,

Suevos – Schwaben: Das Königrech der Sueben auf der Iberischen Halbinsel (411–585), Braga 1996.

KOVÁCS, Péter,

Marcus Aurelius' Rain Miracle and the Marcomannic Wars, Leiden 2009.

KULIKOWSKI, Michael,

Ethnicity, Rulership, and Early Medieval Frontiers, in: FLORIN, Curta (ed.), *Borders, Barriers, and Ethnogenesis: Frontiers in Late Antiquity and the Middle Ages*, Turnhout 2005.

Imperial Tragedy: From Constantine's Empire to the Destruction of Roman Italy, AD 363–568, London 2019.

Late Roman Spain and its Cities, Baltimore 2004.

Rome´s Gothic Wars, New York 2007.

KURT, Andrew,

Minting, State, and Economy in the Visigothic Kingdom: From Settlement in Aquitaine throught the First Decade of the Conquest of Spain, Amsterdam 2020.

LAEUCHLI, Samuel,

Power and Sexuality: The Emergence of Canon Law at the Synod of Elvira, Philadelphia 1972.

LE GOFF, Jacques,

Pou un autre Moyen Âge, Paris 1977.

Za jiný středověk, Praha 2005.

LEONI, Juri,

Gli Acta sancti Marcelli centurionis (BHL 5253–5255a): Studio della tradizione ed edizione critica, in: Wiener Studien, Vol. 130, Wien 2017.

LEWIS, P. R., JONES, G. D. B.,

Roman Gold-Mining in North-West Spain, in: The Journal of Romans Studies, Vol. 60, Cambridge 1970.

LITTLE, Lester,

(ed.), *Plague and the End of Antiquity: The Pandemic of 541–750*, Cambridge 2007.

LIVERMORE, Harold,

The Britones of Galicia, in: Estudios Mindonienses, Vol. 3, Miramar 1987.

Twilight of the Goths: The Rise and Fall of the Kingdom of Toledo c. 565–711, Bristol 2006.

LÓPEZ CARREIRA, Anselmo,

Martiño de Dumio: A creación dun reino, Vigo 1996.

LÓPEZ COSTAS, Olalla,

Taphonomy and Burial Context of the Roman/Post-Roman Funerary areas (2nd to 6th Centuries AD) of A Lanzada, NW Spain, in: Estudos do Quaternário / Quaternary Studies, No. 12, 2015.

LÓPEZ COSTAS, Olalla, MÜLDNER, Gundula,

Fringes of the empire: Diet and cultural change at the Roman to pos-Roman transition in NW Iberia, in: American Journal of Physical Anthropology, Vol. 161, 2016.

LOPÉZ PEREIRA, José,

De Prisciliano a Hidacio: Primer despertar de la Gallaecia, in: *Monografías de Los Cuadernos del Norte: Prisciliano y el priscilianismo*, Oviedo 1982.

LÓPEZ QUIROGA, Jorge,

'Bárbaros Danubianos' frente a Roma: godos, suevos, vándalos y alanos hasta el 406, in: LÓPEZ QUIROGA, Jorge, *Gentes Barbarae: Los bárbaros, entre el mito y la realidad*, Murcia 2008.

Arqueología del hábitat rural en la Península Ibérica (siglos V al X), Madrid 2009.

Después del 'final' de las villae entre el Miño y el Duero (ss. VII-X): Comunidades 'fructuosianas', hábitat rupestre y 'aldeas', in: Cuadernos de Prehistoria yArqueología de la Universidad Autónoma de Madrid, Núm. 31-32, Madrid 2006.

El final de la Antiqüedad en la "Gallaecia": La transformación de las estructuras de poblemiente entre Miño y Duero (siglos V al X), A Coruña 2004.

La presencia "Germánica" en Hispania en el siglo V d.C., in: Cuadernos de Prehistorai y Arqueología de la Universidad Autoonóma de Madrid, Núm. 30, Madrid 2015.

Late Antique and Early Medieval Rupestrian Monasticism in the Iberian Peninsula: Landscapes and Material Contexts of the Rupestrain Settlements, in: Hortus atrium medievalium, Vol. 23, Zagreb 2017.

(ed.), *Conimbriga tardo-anigua y medieval: Excavaciones arquelógicas en la domus tancinus (2004-2008)(Condeixa-a-Velha, Portugal)*, Oxford 2013.

(ed.), *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585), El primer reino medieval de Occidente*, Ourense 2017.

(ed.), *In tempore Sueborum: El tiempo de los suevos en la Gallaecia (411–585), Volumen de estudios*, Ourense 2018.

LOPÉZ QUIROGA, Jorge, RODRÍGUEZ LOVELLE, Mónica,

Algunas notas sobre el monetario suevo-visigodo y su importancia para el estudio de las civitas y la red viaria en el Noroeste, in: Revista de Guimaraes, Núm. 107. Guimarães 1997.

De los vándalos a los suevos en Galicia: Una visión crítica sobre su instalación y organización territorial en el noreste de la Península Ibéria en el siglo V, in: Studia Historica: Historia Antigua, Vol. 13, Salamanca 1995.

El problema del limes de época visigoda en Galicia: Nuevas consideraciones a partir de una relectura de las fuentes escritas y arquelógicas, in: Revista de Guimaraes, Núm. 104. Guimarães 1994.

LÓPEZ QUIROGA, Jorge, MARTÍNEZ TEJERA, Artemio,

Un monasterium fructuosiano por descubrir: el de Compludo, en El Bierzo (prov. de León), in: Argutorio: revista de la Asociación Cultural "Monte Irago", Año 9, Núm. 18, 2007.

La edilicia rupestre en la península Ibéria (siglos VI-XI): Observaciones sobre cuestiones de metodología, interpretación y líneas de investigación, in: LÓPEZ QUIROGA, Jorge, MARTÍNEZ TEJERA, Artemio (ed.), *In concavis petrarum habitaverunt: El fenómeno rupestre en el Mediterráneo Medieval*, Oxford 2014.

LÓPEZ MERINO, Lourdes, MARTÍNEZ CORTIZAS, Antonio, REHER, Guillermo, LÓPEZ SÁEZ, José, MIGHALL, Tim,

Reconstructing the impact of human activities in a NW Iberian Roman mining landscape for the last 2500 years, in: Journal of Arcehological Science, Vol. 50, Amsterdam 2014.

LÓPEZ SÁNCHEZ, Fernando,

Suevic Coins and Suevic Kings (418–456): The Visigothic Connection, in: *Neglected Barbarians*, (ed.) F. CURTA, Turnhout 2010.

LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo,

La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V–VIII, Madrid 2007.

MaCMULLEN, Ramsay,

Corruption and the Decline of Rome, Yale 1988.

MARTIN, Céline,

The Asturia of Valerius: Bierzo at the End of the Seventh Century, in: Visigothic Symposium 2, 2018.

MARTINDALE, John Robert,

Prosopography of the Later Roman Empire: Volume 2, Cambridge 1980.

MARTÍN IGLESIAS, José Martin,

Sisebutus Visigothorum rex, in: CHIESA, Paolo, CASTALDI, Lucia (ed.), *La trasmissione dei testi latini del Medioevo*, *Te.Tra. I*, Firenze 2004.

MARTÍN VISO, Iñaki,

Tremisses y potentes en el nordeste de Lusitania (siglos VI-VII), in: Mélanges de la Casa Velázques, Núm. 38, Madrid 2008.

MARTÍNEZ CORTIZAS, Antonio, NÓVOA-MÚÑOZ, Juan, PONTEVEDRA-POMBAL, Xabier, GARCÍA RODEJA, Eduardo,

Paleocontaminación: Evidencias de contaminación atmosférica antrópica en Galicia durante los últimos 4000 años, in: Gallaecia: revista de arquoloxía e antigüidade, Núm. 16, Santiago de Compostela 1997.

MARTÍNEZ JIMÉNEZ, Javier, SASTRE DE DIEGO, Isaac, TEJERIZO GARCÍA, Carlos,

The Iberian Peninsula between 300 and 850: An Archeological Perspective, Amsterdam 2018.

MARTÍNEZ PARADA, Marta, FUENTES MELGAR, Patricia, SASTRE BLANCO, José,

La frontera entre suevos y visigodos a través del poblado alto medieval de El Castillón, in: R.CORDEIRO MACENLLE, A. VÁZQUEZ MARTÍNEZ (ed.), *Estudos de arqueoloxía, prehistoria e historia antiga: Achegas dos novos investigadores*, Santiago de Compostela 2016.

MARTÍNEZ PIZARRO, Joaquín,

The Story of Wamba, Washington D.C. 2005.

MARTÍNEZ TEJERA, Artemio,

Los monasterio hispanos (siglos V-VII): Una aproximación a su arquitectura a traves de las fuentes literarias, in: MÉNDERZ, Antonio, MONTORO, Teresa, SANDOVAL, Dolores (ed.), *Arqueologia, Paleontologia y Etnografia 4, Monografico: Jornadas interncionales "Los visigodos y su mondo"*, Madrid 1998.

Monasticism in Late Antique Iberia: Its Origins and Influences, in: Visigothic Symposium 2, 2018.

MATEU Y LLOPIS, Felipe,

Los nombres de lugas en el numerario suevo y visigodo de Gallaecia y Lusitania, in: Analecta sacra Tarraconensia 13, Barcelona 1940.

MATTHEWS, John,

Western Aristocracies and Imperial Court, A.D. 364-425, Oxford 1975.

MAYA SÁNCHEZ, Antonio,

La version primitiva de la Vita Fructuosi, in: Habis, Núm. 9, Sevilla 1978.

MAYÁN FERNÁNDEZ, Francisco,

Historia de Mondoñedo: desde sus orígenes hasta 1833, Lugo 1994.

MARQUES DE FARIA, António,

On Finds of Suevic and Visigothic Coins in the Iberian Peninsula and their Interpretation, in: GOMES MARQUES, Mário, METCALF, David Michael (ed.) *Problems of Medieval Coinage in the Iberian Area 3c*, Santarém 1998.

MAZZA, Roberto,

L'archivio degli Apioni: terra, lavore e proprietà senatoria nell'Egitto tardoantico, Bari 2001.

MAZZARINO, Santo,

Aspetti sociali del quarto secolo: Ricerche di storia tardo-romana, Roma 1951.

MÁRQUEZ CASTRO, Benito,

Los suevos en el Conventus Bracaraugustanus: Su llegada e instalación, in: Antigüedad in Progress…: Actas del I Congreos Internacional de Jóvenes Investigadores del Mundo Antiguo, P. CONESA NAVARRO, J. MARTÍNEZ GARCÍA, C. SÁNCHEZ MONDÉJAR (ed.), Murcia 2014.

McCARTHY, Daniel,

On the Shape of the Insular Tonsure, in: Celtica, Vol.24, Dublin 2003.

McCORMICK, Michael,

Eternal Victory: Triumphal Rulership in Late Antiquity, Byzantium and the Early Medieval West, Cambridge 1990.

McILWAIN, James,

The «Celtic» Tonsure Revisited, in: DEUFFIC, Jean-Luc (ed.), *La Bretagne carolingienne: Entre influences insulaires et continentales*, Saint-Denis 2008.

McLYNN, Frank,

Marcus Aurelius: A Life, Cambridge 2009.

MENÉNDEZ PIDAL, Ramón,

Historia de España, Tomus III, España visigoda, Madrid 1963.

MERRILLS, Andrew, MILES, Richard,

The Vandals, Oxford 2010.

MESTEK, Oto,

Království Vizigótů, Podmínky a aspekty získání královské moci, Diplomová práce, Univerzita Karlova, Praha 2021.

METCALF, David,

Some Geographical Aspects of Early Medieval Monetary Circulation in the Iberian Peninsula, in: GOMES MARQUES, Mario, CRUSAFONT I SABATER, Miquel (ed.), *Problems of Meideval Coingade in the Iberian Area*, Avilés 1986.

MICKWITZ, Gunnar,

Geld und Wirtschaft im römischen Reich des vierten Jahrhunderts n. Chr., Leipzig 1932.

MILES, George,

The Coinage of the Visigoths in Spain: Leovigild to Achila II, New York 1952.

MONTENEGRO, Julia, DEL CASTILLO, Arcadio,

Theodemir's Victory over the Byzantines in the Joint Reign of Egica and Witiza: A Reference by the Chronicle of 754, in: Byzantion: Revue Internatiole des Études Byzantines, Tome 74, Fasc. 2, Bruxelles 2004.

MUSSET, Lucien,

Les invasions: les vagues germaniques, Paris 1965.

O'CALLAGHAN, Joseph,

A History of Medieval Spain, Ithaca 1975.

OLIVARES PEDREÑO, Juan Carlos,

Celtic Gods of the Iberian Peninsula, in: e-Keltoi: Journal of Interdisciplinary Celtic Studies, Vol. 6, 2005.

ORLANDIS ROVIRA, José,

Historia de España: La España visigótica, Madrid 1977.

ORLANDIS ROVIRA, José, RAMOS-LISSÓN, Domingo,

Historia de los concilios de la Espana Romaña y Visogoda, Navarra 1986.

ORLOWSKI, Sabrina Soledad,

Fideles regis en el reino visigodo de Toledo: Aproximaciones para su estudio desde las prácticas reciprocitarias, in: Miscelánea Medieval Murciana, Núm. 34, Murcia 2010.

OSLAND, Daniel,

Tribute and Coinage in the Visigothic Kingdom: On the Role of the Bishop. Moneda y tributo en el reino visigodo: sobre las funciones del obispo, in: Anas, Núm. 24, Mérida 2011.

OZCÁRIZ GIL, Pablo,

Algunas consideraciones acerca de la provincia Hispania superior y su administración, in: Revista de Prehistòria i antiquitat de la mediterrània occidental, Núm. 38, Vol. 2, Barcelona 2007.

PAMPLIEGA, Javier,

Los germanos en España, Pamplona 1998.

PARCERO OUBIÑA, César, COBAS FERNÁNDEZ, Isabel,

Iron Age Archeology of the Northwest Iberian Peninsula, in: e-Keltoi: Journal of Interdisciplinary Celtic Studies, Vol. 6, 2004

PARRA ROMO, Angela,

El ejército visigodo en campaña, Wamba y la secesión de la Narbonense, in: Studia historica. Historia antiqua, Vol. 36, Salamanca 2018.

PEIXOTO CABRAL, José, METCALF, David,

A moeda sueva/Suevic Coinage, Porto 1997

PEÑA, Theodore,

Roman Pottery in the Archeological Record, Cambridge 2007.

PÉREZ LOSADA, Fermín,

Arqueoloxía e arte no mundo rural: hábitat e arquitectura das villae galaicorromanas, in: PÉREZ LOSADA, Fermín, CASTRO PERRÉZ, Ladislao, *Arquoloxía e arte na Galicia prehistórica e romana,* A Coruña 1995.

PIAY AUGUSTO, Diego,

Arqueología y priscilianismo, in: Hispania antiqua, Núm. 35, Valladolid 2011.

PIEL, Joseph,

Os nomes germãnicos na toponímia portuguesa, Lisboa 1936.

PIRENNE, Henri,

Mahomet et Charlemagne, Paris 1937.

Mohammed and Charlemagne, New York 1959.

PLIEGO VASQUEZ, Ruth,

Elissa: Ceca visigoda en el Aljarafe Sevillano, in: FERRED ALBELDA, Eduardo, ORIA SEGURA, Mercedes, GARCÍA VARGAS, Enrique, GARCÍA FERNÁNDEZ,

Francisco, PLIEGO VÁZQUEZ, Ruth, *Arqueología y Numismática: Estudios en homenaje a la profesora Francisca Chaves Tristán*, Sevilla 2021.

Gallaecia en tiempos del reino visigodo de Toledo: Sus emisiones monetarias, in: CEBREIRO ARES, Francisco (ed.), *Introducción a la historia monetaria de Galicia*, A Coruña 2012.

La acuñación monetaria en el reino visigodo de Toledo: El funcionamiento de las cesas, in: *Els tallers monetaris: organització i producció: XII Curs d'història monetària d'Hispània*, Barcelona 2008.

La moneda visigoda I: Historia monetaria del reino visigodo de Toledo (c. 569–711), Sevilla 2009.

POHL, Walter, GANTNER, Clemens, GRIFONI, Cinzia, POLLHEIMER-MOHAUPT, Marianne,

(ed.), *Tranformations of Romanness: Early medieval Regions and Identities*, Berlin 2018.

POHL, Walter, REIMITZ, Helmut,

(ed.), *Strategies of Distinction: The Construction of Ethnic Communities, 300–800*, Brill 1998.

POHL, Walter, WOOD, Iand, REIMITZ, Helmut,

(ed.), *The Transformation of Frontiers: From Late Antiquity to the Carolingian*, Brill 2001.

POVEDA ARIAS, Pablo,

Conquista e integración de la Gallaecia en el reino visigodo, in: Lucentum XLI, Online, https://doi.org/10.14198/LVCENTVM.19442, 2022

PRINZ, Friedrich,

Die Bischöfliche Stadtherrschaft im Frankenreich vom 5. bis zum 7. Jahrhundert, in: Historische Zeitschrift, Bd. 217, München 1974.

de QUINTANA, Jerónimo,

Historia de la antigüedad, nobleza y grandes de Madrid, Madrid 1629.

REAL, Manuel,

Portugal: Cultura visigoda e cultura moçárabe, in: CABALLERO, Luis, MATEOS, Pedro, (ed.), *Visigodos y Omeyas: Un debate entre la Antiguedad Tardia y la Alta Edad Media*, Mérida 1999.

REINHART, Wilhelm,

Historia general del reino hispánico de los suevos, Madrid 1952.

Los sueldos "gallecenos“ monedas gallegas, in: Cuadernos de estudios gallegos, Núm. 1, Santiago de Compostella 1944.

O Reino Hispanico dos Suevos, Coímbra 1944.

Sobre el asentamiento de los visigodos en la Península, in: Archivo Español de Arqueología, Núm. 18/59, Madrid 1945.

REMESAL RODRÍGUEZ, José,

La annona militaris y la exportacion de aceito betico a Germania: Con un corpus de sellos en ánforas Dressel, 20 hallados en: Nimega, Colonia, Mainz, Saalburg, Zugmantel y Nida, Madrid 1986.

RENZI, Francesco, MARIANI, Andrea,

Sobre as origens da diocese do Porto na alta idade média. Uma reflexão sobre o Parochiale suevorum e a diocese de Magneto/Meinado (sécs. VI-VII), in: Portvgalia, Vol. 41, Porto 2020.

REYNOLDS, Paul,

Hispania and the Roman Mediterranean AD 100–700, London 2009.

RIBERA, Albert, BARROSO CABRERA, Rafael, ESCRIVÀ CHOVER, Isabel, JUAN, Empar, MACIAS, Josep, MORÍN, Jorge, PUCHE FONTANILLES, Josep, ROSSELLÓ, Miquel, SÁNCHEZ RAMOS, Isabel,

Pla de Nadal (Riba-roja del Túria): El palacio de Tevdinir, Valencia 2015.

RIPOLL LÓPEZ, Gisela,

Acerca de la supuesta frontera entre el Regnum Visigothorum y la Hispania bizantina, in: Pyrenae: Revista de prehistòria i antiguitat de la Mediterrània Occidental, Núm. 27, Barcelona 1996.

La necropolis visigoda de el Carpio de Tajo (Toledo), Madrid 1985.

Las necrópolis visigodas: Reflexiones en torno al problema de la identificación del asentamiento visigodo en Occidente según los materiales arqueológicos, in: *Hispania Gothorum: San Ildefonso y el reino visigodo de Toledo*, Toledo 2006.

The Arrival of the Visigoths in Hispania, in: POHL, Walter, REIMITZ, Helmut (ed.), *Strategies of Distinction: The Construction of Ethnic Communities, 300–800*, Leiden 1998.

RODRÍGUEZ CORRAL, Javier,

A Galicia castrexa, Lóstrego 2009.

ROSTOVTZEFF, Michael,

Gesselschaft und Wirtschaft im römischen Kaiserreich, Leizpig 1931.

RUFFINI, Giovanni,

Social Networks in Byzantine Egypt, Cambridge 2008.

SACHS, Georg,

Die germanischen Ortsnamen in Spanien und Portugal, Leipzig 1932.

SALAČ, Vladimír,

(ed.), *The Prehistory of Bohemia 7: The Roman Iron Age and the Migration Period*, Praha 2013.

SANS HUESMA, Francisco,

Hidacio y Censorio: El foedus de 438 entre Roma y los suevos, in: Polis: Revista de ideas y formas políticas de la Antigüedad, Núm. 21, Alcalá 2009.

SANTOS YANGUAS, Narciso,

La provincia Hispania nova Citerior Antoniniana, in: Brigantium: Boletín do Museu Arqueolóxico e Histórico da Coruña, Núm. 4, A Coruña 1983.

SANTOS YANGUAS, Narciso, VERA GARCÍA, Carlos,

Las acuñasiones monetarias de Pesicos y la conquista de Asturias por los visigodos, in: Historia antiqua, Núm. 23, Valladolid 1999.

Pésicos y las acuñaciones visigodas en Asturias, in: Nvmisma: Revista de estudios numismáticos, Núm. 242, Madrid 1999.

SARRIS, Peter,

Economy and Society in the Age of Justinian, Cambridge 2006.

SAYAS ABENGOCHEA, Juan José, ABAD VARELA, Manuel,

Historia Antiqua de la Península Ibérico II: Época tardoimperial y visigoda, Madrid 2013.

SÁNCHEZ ALBORNOZ, Claudio,

En terno a los orígenes del feudalismo, Mendeza 1942.

SÁNCHEZ PARDO, José Carlos,

Castros, castillos y otras fortificaciones en el paisaje sociopolítico de Galicia (Siglos V-XI), in: QUIRÓS CASTILLO, Juan, TEJEDO SEBASTIÁN, José María (ed.), *Los castillos altomedievales en el noroeste de la Península Ibérica*, Vitoria-Gasteiz 2012.

Iglesias y dinámicas sociopolíticos en el paisaje gallego de los siglos V-VIII, in: Hispania: Revista española de historia, Vol. 73, Núm. 243, Madrid 2013.

Late Antique Atlantic Contacts: the case of Galicia, in: DUGGAN, Maria, TURNER, Sam, JACKSON, Mark (ed.), *Ceramics and Atlantic Connections: Late Roman and Early Medieval Imported Pottery on the Atlantic Seabord*, Newcastle 2014.

Organización eclesiástica y social en la Galicia tardoantiqua. Una perspectiva geográfico-arqueológica del parroquial suevo, in: Hispania Sacra, Vol. 66, Núm. 134, Madrid 2014.

Poblamiento rural tardorromano y altomedieval en Galicia (ss. V-X): Una revisión arquelógica, in: Archeologia medievale, 37, Firenze 2010.

Power and Rural Landscapes in Early Medieval Galicia (400–900AD): Towards a Re-incorporation of the Archeology into the Historical Narrative, in: Early Medieval Europe, Vol. 21, Oxford 2013.

Sobre las bases económicas de las aristocracias en la Gallaecia suevo-visigoda (ca. 530–650 D.C.). Comercio, minería y articulación fiscal, in: Anuario de estudios medievales, Núm. 44, Barcelona 2014.

SÁNCHEZ PARDO, José Carlos, COSTA CASAIS, Manuela, GARCÍA QUINTELA, Marco, MARTÍNEZ CORTIZAS, Antonio,

Editorial – Enviromental and Social Change in the Early Middle Ages in NW Spain, in: in: Estudos do Quaternário / Quaternary Studies, No. 12, 2015.

SCHÄFERDIEK, Knut,

Die Kirche in den Reichen der Westgoten und Suewen bis zur Errichtung der westgotischen katholischen Staatskirche, Berlin 1967.

SCHLINKER, Dirk,

Ordo senatorius und nobilitas: Die Konstitution des Senatsadels in der Spätantike, Stuttgart 1996.

SCHMID, Karl,

Geblüt – Herrschaft – Geschlechterbewußtsein: Grundfragen zum Verständnis des Adels im Mittelalter, Sigmaringen 1998.

SCHMIDT, Ludwig,

Die Ostgermanen, München 1969.

Die Westgermanen, München 1970.

Geschichte der Wandalen, Leipzig 1901.

SCHOLZ, Sesbastian,

Die Merowinger, Stuttgart 2015.

SCHOOLMAN, Edward,

Vir Clarissimus and Roman Titles in the Early Middle Ages, in: Medieval Prosopography, Vol. 32, Kalamazoo 2017.

da SILVA PINTO, Sérgio,

Requiário de Braga: o primeiro rei católico: a dois anos do XV centenário da sua morte às mãos dos inimigos da fé católica (456-1956), Braga 1954.

SIVAN, Hagith,

On Foederati, Hospitalitas, and the Settlement of the Goths in A.D. 418, in: American Journal of Philology, Vol. 108, Baltimore 1987.

SMITH, Gregory,

The Canonical Visitation of Parishes: History, Law, and Contemporary Concerns, Roma 2008.

SOLANA SÁINZ, José María,

Los germanos en el valle del Duero, in: MANGA MANJARRÉS, Julio, SOLANA SÁINZ, José María (ed.), *Romanización y germanización de la Meseta norte: Historia de Castilla y León*, Valladolid 1985.

STEINACHER, Roland,

Die Vandalen: Aufstieg und Fall eines Barbarenreichs, Stuttgart 2016.

STICKLER, Alfons Maria,

The Case of Clerical Celibacy: Its Historical Development & Theological Foundations, San Francisco 1995.

STUTZ, Ulrich,

Die Eigenkirche als Element des mittelalterlich-germanischen Kirchenrechts, Berlin 1895.

Die Geschichte des kirchlichen Benefizialwesens, Berlin 1895.

SUCHÁNEK, Drahomír, DRŠKA, Václav,

Církevní dějiny: Antika a středověk, Praha 2013.

SZÉLL, Gábor,

The Crisis of the Kingdom of the Suebi: Relations with the Visigoths and the Romans (456–468), in: Chronica, Évf. 17, Szeged 2017.

ŠENK, Martin,

Proměna úlohy biskupa a biskupského ideálu v době stěhování národů, in: Medeavalia Historica Bohemica, ročník 24/2, Praha 2021.

TEIRA BRIÓN, Andrés, MARTÍN SEIJO, María, *et al.*,

Forest Resource Management during Roman and Medieval Cave Occupations in the Northwest of the Iberian Peninsula: Cova do Xato and Cova Eirós (Galicia, Spain), in: BADAL, Ernestina, CARRIÓN, Yoladna, MACÍAS, Miguel, NTINOU, María (ed.), *Wood and charcoal: Evidence for human and natural History*, Valencia 2012.

TEMIN, Peter,

The Roman Market Economy, Princeton 2013.

TENTE, Catarina, CORDERO RUIZ, Tomás, CASTRO, Rita,

A configuração territorial da Diocese Viseense no período Suevo-Visigodo, in: TENTE, Catarina (ed.), *Do império ao reino: Viseu e o territotório entre os séculos IV a XII*, Viseu 2018.

TESTA, Rita Lizzi,

Christian Emperors and Roman Elites in Late Antiquity, Oxon 2022.

THOMPSON, Edward,

Britonia, in: BARLEY, Maurice Willmore, HANSON, Richard Patrick, *Christianity in Britain, 300-700*, Leicester 1968.

Romans and Barbarians: The Decline of the Western Empire, Madison 1982.

The Conversion of the Spanish Suevi to Catholicism, in: EDWARD, James (ed.), *Visigothic Spain: New Approaches*, Oxford 1980.

The Goths in Spain, Oxford 1969.

TCHERNIA, André,

The Romans and Trade, Oxford 2016.

TOMASINI, Walace,

The Barbaric Tremissis in Spain and Southern France: Anastasius to Leovigild, New York 1964.

TORRES RODRÍGUEZ, Casimiro,

El reino de los suevos, A Coruña 1977.

TOVAR LLORENTE, Antonio,

Un obispo con nombre británico y los orígenes de la diócesis de Mondoñedo, in: Habis, Núm. 3, Sévilla 1972.

TRANOY, Alain,

(ed.), *Hydace Chronique, Tome II*, in: Sources Chrétiennes N° 219, Paris 1974.

La Galice Romaine: Recherches sur le nord-ouest de la péninsule ibériuque dans l'Antiquité, Paris 1981.

TROUT, Dennis,

Paulinus of Nola: Life, Letters, and Poems, Berkeley 1999.

YOUNG, Simon,

The Bishops of the Early Medieval Spanish Diocese of Britonia, in: Cambrian Medieval Celtic Studies, Vol 45, Aberystwyth 2003.

Britonia: Caminos nuevos, A Coruña 2002.

VAN OYEN, Astrid,

The Socio-Economics of Roman Storage: Agriculture, Trade, and Family, Cambridge 2020

VARGA, Daniel,

The Roman Wars in Spain, Barnsley 2015.

VELÁZQUEZ SORIANO, Isabel,

Wamba y Paulo: Dos personalidades enfrentadas y una rebelión, in: Espacio, tiempo y forma. Serie II, Historia antigua, Núm. 2, Madrid 1989.

VICETTO PÉREZ, Benito,

Los reyes suevos en Galicia, A Coruña 1860.

VIGIL-ESCALERA QUIRADO, Alfonso,

Granjas y aldeas tardoantiguas y altomedievales de la Meseta: Configuración espacial, socioeconómica y política de un territorio rural al norte de Toledo (ss. V–X d.C.), in: Archivo Español de Arqueología, Núm. 80, Madrid 2007.

VICENS VIVES, Jaime,

Economic History of Spain, Princeton 1969.

VOLPE, Giuliano,

Contadini, pastori e mercanti nell' Apulia tardoantica, Bari 1996.

WAGNER, Hendrik,

Das spätantike Rom un die stadtrömische Senatsaristokratie (395–455 n. Chr.), Berlin 2021.

WARD, Aengus,

History and Chronicles in Late Medieval Iberia: Representation of Wamba in Late Medieval Narrative Histories, Leiden 2011.

WARD-PERKINS, Bryan,

The Fall of Rome and the End of Civilization, Oxford 2005.

WEBER, Max,

Die römische Agrargeschichte in ihrer Bedeutung für das Staats- und Privatrecht, Berlin 1891.

WEIDEMANN, Margarete,

Das Testament des Bischofs Berthramn von Le Mans vom 27.März 616, Mainz 1986.

WELSCH-KLEIN, Gabriele,

Die Provinzen des Imperium Romanum, Darmstadt 2016.

WENSKUS, Reinhard,

Stämmesbildung und Verfassung, Köln 1961.

WICKHAM, Chris,

Framing the Early Middle Ages: Europe and the Mediterranean 400–800, Oxford 2005.

WILCZYŃSKI, Marek,

Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi, Kraków 2011.

WILSON, Andrew, BOWMAN, Alan,

Trade, Commerce, and the State in the Roman World, Oxford 2018.

WOLFRAM, Herwig,

Geschichte der Goten: Von den Anfängen bis zur Mitte des sechsten Jahrhunderts, München 1983.

Zur Ansiedlung reichsangehöriger Föderaten, in: Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung, Bd. 91, Wien 1983.

WOOD, Ian,

The Merovingian Kingdoms: 450–751, London 1994.

WOOD, Jamie,

Borders, Centres and Peripheries in late Roman and Visigothic Iberia, in: International Journal of Regional and Local History, Vol. 10, No. 1, 2015.

Defending Byzantine Spain: Frontiers and Diplomacy, in: Early Medieval Europe, Vol. 18, Oxford 2010.

WOOD, Susan,

The Proprietary Church in the Medieval West, Oxford 2006.

ZEISS, Hans,

Die Grabfünde aus dem spanischen Wesgotenreich, Berlin 1934.

ZEUMER, Karl,

Die Chronologie der Westgothenkönige des Reiches von Toledo in: Neues Archiv der Gesselschaft für ältere deutsche Geschichtskunde, Band 27, Berlin 1902.

Geschichte der westgothischen Gesetsgebung II, in: Neues Archiv der Gesselschaft für ältere deutsche Geschichtskunde, Band 24, Hannover 1899.